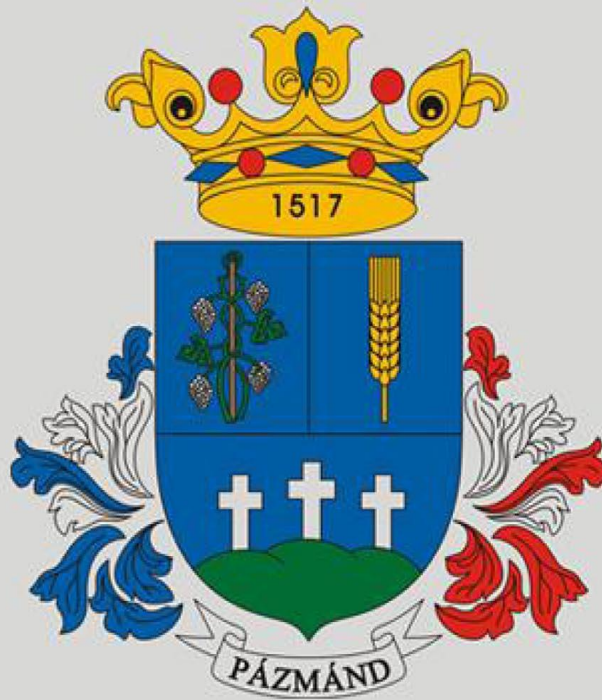

SZENT ISTVÁN
UNIVERSITY

FACULTY OF ECONOMICS AND SOCIAL SCIENCES,
GÖDÖLLŐ

Acta Regionis Rurum

Acta Regionis Rurum

7. kötet

Faluszemináriumi kutatások - Pázmánd

7. kötet

10.21408/SZIE.ACTAREG.2013

ACTA REGIONIS RURUM

7. kötet

Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

**Faluszemináriumi kutatások-
Pázmánd**

Gödöllő
2013.

Fővédnök: Dr. Káposzta József dékán
Prof. Dr. Villányi László
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Szent István Egyetem Gödöllő

Sorozat szerkesztők: Molnár Melinda egyetemi docens
Kassai Zsuzsanna egyetemi tanársegéd

Technikai szerkesztő: Bogárdi Tünde
Borítóterv: Áldorfai György

Nyelvi lektor: Kassai Zsuzsanna egyetemi tanársegéd

Szakmai lektorok:
Csatári Bálint
Ekéné Zamárdi Ilona

A fotók készítői:
Bogárdi Tünde: 2., 6., 11., 12., 17., 18. kép
Vajgel Bettina: 1., 4., 5., 8., 10., 19., 20. kép
Kreffly Dorina: 13., 14. kép
Szendrei Brigitta: 15., 16. kép
Treutz Ágnes: 3., 7. kép

E kötet és a tábor anyagi támogatója:
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

ISSN 1789-5588

Készült a Szent István Egyetemi Kiadó (Gödöllő) sokszorosító üzemében

2013.

TARTALOMJEGYZÉK

A PÁZMÁNDI FALUKUTATÁS

<i>Molnár Melinda, Kassai Zsuzsanna</i>	3
PÁZMÁND KÖZSÉG NÉPESEDÉSI, ISKOLÁZOTTSÁGI ÉS FOGLALKOZTATOTTSÁGI JELLEMZŐI	
<i>Kassai Zsuzsanna</i>	8
PÁZMÁND KÖZLEKEDÉSFÖLDRAJZI HELYZETE	
<i>Vitéz Bálint Tamás</i>	20
OPTIMÁLIS TERÜLETHASZNÁLAT PÁZMÁNDON A LAKOSSÁG HOSSZÚ TÁVÚ MEGÉLHETÉSÉHEZ	
<i>Biczó Dénes</i>	30
A MEZŐGAZDASÁGI SEKTOR FONTOSABB JELLEMZŐI PÁZMÁNDON	
<i>Treutz Ágnes</i>	39
ÚJÍTÁSOK AZ AGRÁRIUMBAN	
<i>Treutz Ágnes, Szendrei Brigitta, Veres Fruzsina</i>	48
TÁRSADALMI ÚJÍTÁSOK PÁZMÁNDON A FENNTARTHATÓSÁG JEGYÉBEN	
<i>Szendrei Brigitta, Veres Fruzsina</i>	56
PÁZMÁND ÉS A VELENCEI-TÓ TURIZMUSA A JÖVŐ ÚTJÁN	
<i>Wirth Gábor</i>	66
OKTATÁSI JELLEMZŐK PÁZMÁNDON	
<i>Kreffly Dorina</i>	81
A PÁZMÁNDI TÁRSADALOM SZOCIÁLIS HELYZETE	
<i>Kozma Zsuzsanna</i>	92
SZOCIÁLIS PERIFÉRIA: JÁNOS TANYA „HIÁBA VANNAK A FALUN BELÜL, MÉGIS A FALUN KÍVÜL VANNAK”	
<i>Bogárdi Tünde</i>	100
AZ EGYHÁZ KÖZÖSSÉGI SZEREPE PÁZMÁNDON	
<i>Vajgel Bettina</i>	112
PÁZMÁND MENTÁLIS TÉRKÉPE	
<i>Karacs Márton, Molnár Melinda</i>	118

Településünk valamennyi lakosa nevében köszönöm azt a tudományos és számunkra pázmándi emberek számára különlegesen értékes munkát, melyet településünkön végeztek.

Úgy tartják, vannak a Velencei-tó környékén települések, és van PÁZMÁND!

Miért?

Az itt élők zárt közössége az elmúlt évszázadokban megőrizte azon értékeket, hagyományokat, összetartó szemléletet, amely biztosította a fennmaradást, és napjainkban egyediséget, különlegességet kölcsönöz számára. A közösség vonzereje mellett csodálatos természeti kincsei, programjaink méltán csábítják turisták százait, és ragadják magukkal letelepedésre ösztönözve. A 21. század embereként Pázmádon megőrizve a hagyományokat nyitott a közösség a világ és a beköltözők fele.

Ismerje meg a táj tavaszi pompáját, a tél puha takaró fehérségét. A pázmándi hegytetőn, a kvarcit sziklákon lévő Háromkeresztet, amely az itt élők sorsát is végigköveti születéstől a halálig ezen a csodálatos helyen.

Ha Önök megtisztelnak, ellátogatnak a faluba, látni fogják, hogy szakítani akartunk a „hagyományos” Velencei-tó képpel. Mi itt, a község lakói, arra törekedtünk, hogy a valóban varázslatos Velencei tavon kívül számtalan lehetőséget biztosítsunk Önöknek, családjuknak egész éven át. Mottóink:

„PÁZMÁND, OTTHON A TERMÉSZETBEN”

„PÁZMÁND, A GYERMEKEK KIRÁLYSÁGA”

Ezen értékrend és küldetés mentén szervezzük intézményeink, feladataink és programjaink.

Mindezek azonban nem valósulhattak volna meg a pázmándi emberek országosan híres személyes, anyagi áldozatvállalása, munkája nélkül. 2012.évben az év családbarát önkormányzat díjat érdemelte Pázmánd a legkisebb, de egyben legértékesebb lakosainak érdekében tett intézkedései, országos újítása elismeréseként. 2013. év önkéntes települése kitüntetést adományozott dr. Balogh Zoltán miniszter úr településünknek.

Célunk, hogy Pázmánd község nyugodt, egészséges, tudatos otthona legyen a családoknak és vonzó célpontja vendégeinek. ***„Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.”/Tamási Áron/***

Dr. Virányiné Dr. Reichenbach Mónika
Polgármesterasszony

A PÁZMÁNDI FALUKUTATÁS

VILLAGE RESEARCH IN PÁZMÁND

*Molnár Melinda egyetemi docens, Kassai Zsuzsanna adjunktus, SZIE GTK RGVI
Melinda Molnár associate professor, Zsuzsanna Kassai assistant professor, SZIU*

Bevezetés

Az Acta Regionis Rurum című periodika hetedik kötetét tartja az olvasó a kezében. E munka a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán 2006-ban megindult Faluszeminárium kurzus eredménye. A kötet a szemináriumhoz szervesen kapcsolódó pázmándi falukutató tábor tudományos tapasztalatainak a gyűjteménye. Siklód (Hargita megye- Románia), Bag (Pest megye), Komlóska és Tiszaladány (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), Baks (Csongrád megye) után 2013-ban Fejér megyében, a Velencei-tó szomszédságában jártunk. Célunk most is kettős: egyrészt folytatni a Szent István Egyetem jogelődjén az 1920-as évek elejétől elindított és országos jelentőségűvé vált falukutatói hagyományt¹, másrészt hallgatóinknak terepi tapasztalati, kutatási lehetőséget biztosítani.

Pázmándról röviden

Pázmánd Fejér megyében, a Gárdonyi kistérségben, a Velencei-tótól észak-keleti irányban, attól körülbelül 10 km-re található. Történelme igen hosszú időre nyúlik vissza, mivel már az őskor óta lakott hely. A vaskorból származó temetői leleteket, továbbá egy római kori település és hadút maradványait találták meg a településen. A falu nevének eredetét a történészek a honfoglalás idejére vezetik vissza. Úgy vélik, hogy két sváb vitéztől, Hontról és Pázmányról kapta a nevét a község, akiknek az államalapítás idején adományozta I. István a területet (Velencei-tó Portál).

A falu középkori történetéről kevés információ áll rendelkezésre. A tatárjárás idejéről nem maradt fenn írásos emlék, arról viszont már igen, hogy a 16. század első felében Pázmánd a Buzlay, majd Pálffy család birtoka volt. A Székesfehérvárról kivonuló török csapatok azonban feldúlták és felgyújtották a falut, amely csak a 17. században népesedett újra, főként szlovák telepesekkel (Wikipédia). A szlovák eredetet alátámasztják az olyan családnevek, mint a Domak, a Kerkuska, a Kratancsik vagy az Orisek. A 17. században a jezsuiták, majd a 18. század végén a Kempelen család tulajdonába került a falu. Az 1800-as években a Lyka család vásárolta meg. A 19. században a falu gyorsan fejlődött, a népessége folyamatosan gyarapodott. Amíg az első magyarországi (1784-87 közötti) népszámlálás adatai alapján 156 házban még csak 1168 fő, addig az 1930-as népszámlálás szerint 526 házban már 2241 magyar lakos élt (KSH). Jelenleg 2065 fő népesíti be.

A pázmándi faluszemináriumi kutatás munkamenetéről röviden

Pázmándot mindenekelőtt az tette vonzóvá a kutatásaink számára, hogy rendkívül erős marketingkommunikációval, és az internetes, közmédiabeli híradások szerint sokféle társadalmi, gazdasági innovációval is jellemezhető. A szemináriumi keretek közt folyó félévi

---

¹ A jogelőd intézményben a kezdetektől hangsúlyt fektettek a társadalomtudományi ismeretek oktatására, az interdiszciplináris szemlélet kialakítására, a falukutató tudományos módszereinek megteremtésére és oktatására az ország felsőoktatási intézményi között. Teleki Pál, Györffy István, Ihrig Károly, Czettler Jenő és Steinecker Ferenc nevei jelzik az oktatói gárda színvonalát. Részletesebben erről: Acta Regionis Rurum I. kötetet, 2007.

munka során a pázmándi falukutató fiatal diákjainkkal először szakirodalmi forrásgyűjtést végeztünk, hogy mindenki el tudjon mélyülni a falusi vidékre vonatkozó legszükségesebb alapismeretekben. A falura vonatkozó alapismereteket több irányból válogattuk: foglalkoztunk egyrészt a falukérdéshez általában kapcsolódó szakirodalommal, másrészt azokkal a tanulmányokkal, cikkekkel, monográfiákkal, melyek a konkrét, vizsgálandó helyszínnel kapcsolatosak. Ezen munka tette lehetővé, hogy később kialakítsuk a tényleges kutatási irányokat, a terepi kutatás közvetlen céljait, és hogy kidolgozzuk a szükséges módszertant. Minden résztvevő hallgató *önálló* kutatóként dolgozott: saját –a képesítésének, érdeklődésének, és természetesen a vizsgálandó helyszínnek megfelelő– témát választott. A módszertan kialakításánál fontos kihangsúlyozni, hogy mivel nincs egységes, minden témához, minden helyszínhez jól adaptálható egységes megoldás; ezért egyedileg (a faluhoz), és egyénileg (minden egyes témához külön-külön) történt a kutatás módszertanának kidolgozása. A félévnyi előkészület után következett a *többnapos*, Pázmádon zajló tábor. Időpontja: 2013. június 27.- július 2. között volt. Bár voltak diákok, akik előtte és utána is megfordultak a faluban. Kassai Zsuzsanna és Molnár Melinda vezetésével a következő diákok vettek benne részt:

- **Kozma Zsuzsanna** gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató
Témája a falu szociális helyzetképeinek feltérképezése volt
- **Kreffly Dorina** gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató
A falu oktatásügyével foglalkozott
- **Szendrei Brigitta** gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató
Témája Veres Fruzsínával közösen a társadalmi újítások feltárása volt
- **Vajgel Bettina** gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató
Témája a falu templomának története, egyházi közösségének vizsgálata volt
- **Veres Fruzsina** gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató
Témája Szendrei Brigittával közösen a társadalmi újítások feltárása volt
- **Vitéz Bálint Tamás** gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnök egyetemi hallgató
Témául a falu közlekedésföldrajzi helyzetének vizsgálatát választotta
- **Treutz Ágnes** regionális és környezeti gazdaságtan szakos egyetemi hallgató
A falu agrár-megélhetési viszonyaival foglalkozott
- **Biczó Dénes** doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola
Témája az optimális területhasználat kérdéskörének vizsgálata volt
- **Bogárdi Tünde** doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola
A János tanyát, mint szociális perifériát vizsgálta
- **Wirth Gábor** doktorandusz Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola
Témája a falu turisztikai adottságainak feltérképezése volt

A Pázmándi falukutatás módszertani kérdései

Dokumentum- és adatbázis-elemzés

A falukutatás során a felhasználható dokumentált anyagok, adatok köre széles palettán mozgott. A történeti és recens forrásmunkák, valamint a témához tartozó statisztikai adatok összegyűjtése részben az ún. *manifeszt-tartalom*, részben a *látens tartalom* felfedését szolgálták. A manifeszt-tartalom gyűjtése a kinek-kinek témájához tartozó kulcsszavak, kifejezések, tényanyagok összegyűjtését jelentette, a látens tartalom kiszűrése pedig a dokumentumok, adatok mögött rejlő komplex összefüggések kiemelését.

A személyes interjú

Az interjú a kvalitatív jellegű társadalomtudományi kutatási módszertanok sorában olyan „puha” módszernek számít, melyet olyan információk és vélemények feltérképezésének céljával végzünk, mely nem ismert vagy nem teljesen tisztázott ok-okozati összefüggésekben gyakran van segítségére a kutatóknak. A falukutatás során hallgatóinkkal együtt Pázmádon is alkalmaztuk a strukturált, *zárt interjúk* formáját, amikor előre kialakított forgatókönyv mentén gyűjtöttük az információt. Ugyanakkor alkalmaztuk a kötetlen beszélgetéseken alapuló *informális* módot is.

A személyes megfigyelés

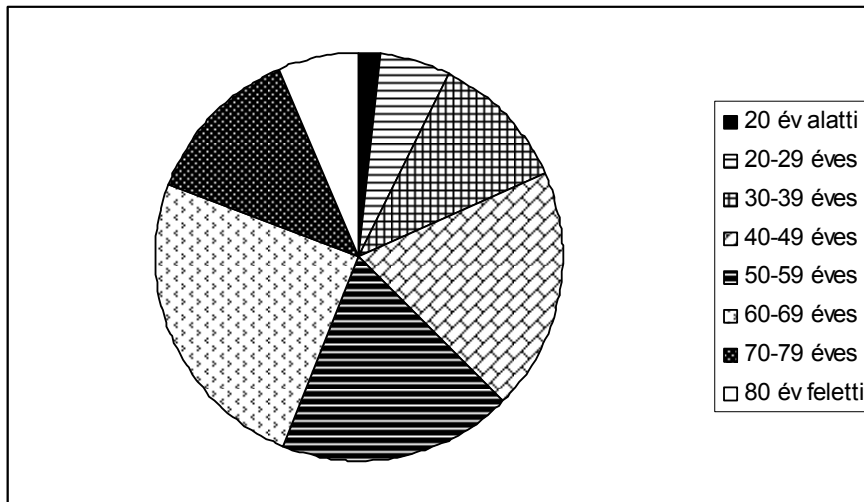
A személyes megfigyelésen alapuló vizsgálati technika az érintett szereplők, intézmények folyamatok mechanizmusának megfigyelésén alapult. Hallgatóink alkalmazták a részvétel nélküli megfigyelést, és a résztvevő-megfigyelést is. A *részvétel nélküli megfigyelés* során kívülről figyeltük a szituációt (pl. forgalomszámlálás), anélkül, hogy a megfigyeltnek erről tudomása lett volna. A *résztvevő-megfigyelés* során a folyamatban résztvevőként is jelen voltak a diákjaink (pl. az egyházi élet kutatása során a vasárnapi szentmisén). A módszer segítségével adatokra, információkra tettünk szert, melyek a tanulmányokba fotografikus és szöveges formában épültek be.

A kérdőíves felmérés

A 2065 fős település egészen kérdőíves vizsgálatot is folytattunk, amivel a célunk az volt, hogy a fontosabb, általunk kutatott kérdésekben más forrásból nem pótolható témákban a településen élőkől közvetlenül információkat gyűjtsünk. A felmérésünket *háztartásokra* vonatkoztatva terveztük és szerkesztettük meg azzal a fontos kitételrel, hogy egy háztartásból csak egy kérdőív születhet. A kérdőívezés során arányos mintavételre törekedtünk, azaz a rövidebb utcákból kevesebb, a hosszabbakból több mintát vettünk. Összesen 127 kérdőív gyűlt össze. A kérdőív adatai alapján (a háztartásban élők tagjainak összeszámlálásával) elmondhatjuk, hogy egy 365 főt magában foglaló pázmándi népességet vizsgáltunk meg (ami 18%-os mintavételnek felel meg).

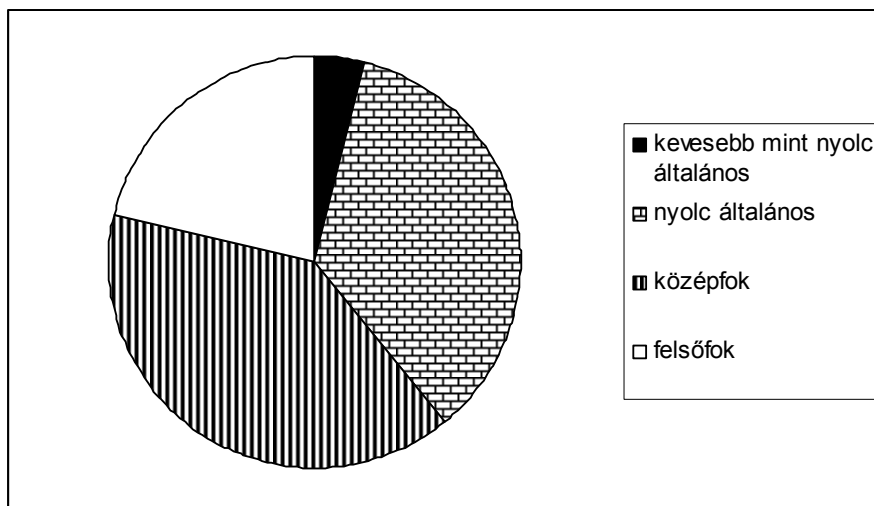
A vizsgált pázmándi népesség mintavételének jellemzői között fontos információ, hogy a megkérdezett háztartások 21%-a volt 1 fős, 28%-a 2 fős, 14%-a 3 fős, 19%-a 4 fős és a fennmaradó 18% ennél is nagyobb létszámú háztartás volt. (A legnépesebb háztartás 6 fős volt). A megkérdezett személyek nemi hovatartozásuk szerint főleg nők voltak (70%). Az egyes korcsoportok meglehetősen kiegyenlített módon voltak jelen. A megkérdezettek között a 60-69 éves korcsoport volt a legnagyobb arányban (25%). Relatíve sokan voltak a 40-49 éves korosztályból is (19%). A válaszadók 18%-a volt 50-59 év közötti. Jelentős volt még a 70-79 év közötti korcsoport aránya (13%), valamint a 30-39 év közöttiek aránya (11%). A 80 év feletti és a 20-29 éves korcsoportja 6-6%-ot tett ki. A megkérdezettek között a 20 év alattiak 2%-ban voltak jelen (*1. ábra*). A válaszadók iskolai végzettségét vizsgálva elmondható, hogy a legnagyobb részük középfokú végzettségű volt (39%), valamint 8 általánossal rendelkezett (35%). A diplomás értelmiség százalékaránya 21% volt, továbbá 5%-ot tett ki a 8 általános iskolai osztállyal nem rendelkezők csoportja (*2. ábra*).

1. ábra: A válaszadók korcsoportonként

Forrás: a kérdőívek adatai alapján készítette Molnár M.

2. ábra: A válaszadók iskolai végzettsége

Forrás: a kérdőívek adatai alapján készítette Molnár M.

Köszönetnyilvánítás

Külön köszönet a Polgármester-asszonynak, aki sokrétű és hathatós segítséget nyújtott a tábor szervezésétől az információk összegyűjtéséig. A sok-sok pázmándi segítő között szeretném kiemelni Szabó Hédyt, akinek a szállásunk mellett igen nagy szerepe volt a mi szakmai munkánkban is. Az is feledhetetlen volt, ahogyan Pálffy János beavatott minket a falu életébe. De mindenkinek van mit megköszönünk: az utcabizalmiktól az önkormányzati tisztviselőig; az iskola, óvoda közalkalmazottjaitól az egyházi élet meghatározó szereplőig; a hétköznapi megélhetését kereső dolgozókon keresztül a nyugdíjasokig. Hosszú lenne a sor, ha mindenkit föl szeretnénk sorolni. Köszönettel tartozunk a Falu minden lakójának. Köszönjük, hogy bizalmukba fogadtak és ismereteik átadásával, véleményük kinyilvánításával a segítségünkre voltak! Ehelyütt köszönjük Egyetemünk támogatását is, amely nélkül a kutató munkánk nem valósulhatott volna meg.

1. kép: A pázmándi falukutatók és tanáraik

2. kép: a „terepbejárás”

PÁZMÁND KÖZSÉG NÉPESEDÉSI, ISKOLÁZOTTSÁGI ÉS FOGLALKOZTATOTTSÁGI JELLEMZŐI

THE DEMOGRAPHIC, EDUCATIONAL AND EMPLOYMENT CHARACTERISTICS OF PÁZMÁND VILLAGE

*Kassai Zsuzsanna adjunktus SZIE GTK RGVI
Zsuzsanna Kassai, assistant professor, SZIU*

Absztrakt

Tanulmányom Pázmánd község népesedési helyzetéről, valamint a lakosság iskolázottsági és foglalkoztatottsági jellemzőiről nyújt átfogó képet. Először a népesség számában, valamint a természetes szaporodásban és a vándorlási egyenlegben bekövetkező változásokról számolok be, majd a lakosság nemzetiségek és felekezetek szerinti megoszlását ismertetem. Ezután bemutatom a népesség nem és kor szerinti megoszlását korfa segítségével, valamint a korstruktúrában bekövetkező változások tanulmányozása céljából elemzem az öregedési index értékeket. Ezt követően a házasságkötések és a válások számának változásával foglalkozom, valamint a népesség családi állapot szerinti megoszlását vázoló fel. Végül a népesség iskolai végzettségét vizsgálom és a foglalkoztatottsági jellemzőit tárom fel.

Abstract

This study gives a comprehensive overview about the demographic, the educational and the employment characteristics of the population of Pázmánd village. First, about the changes taking place in population number, natural growth and net migration will be reported. Then the distribution of population according to nationality and religion will be outlined. After that the distribution of population according to gender and age will be on an age pyramid shown. Moreover, the Ageing Index values for studying the changes in age structure will be analysed. In the following chapter the number of marriage and divorce will be dealt with. In addition, the distribution of population according to family state will be demonstrated. Finally, educational level of the population will be examined and their employment characteristics will be revealed.

Módszertani bevezető

Vizsgálataimat nagyrészt a 20. század második felétől 2012-ig végeztem. Ez alól a népességszám alakulása képez kivételt, amelyet a 19. század második felétől vizsgáltam. A Központi Statisztikai Hivatal (KSH), az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TeIR) és a Nemzeti Munkaügyi Hivatal adatait tanulmányoztam. Az elemzés során elsősorban a népszámlálások, a Területi Statisztikai Adatok Rendszerének (TSTAR), valamint a Megyei - Regionális Statisztikai Adatok Rendszerének adataira támaszkodtam. Emellett még a TeIR REMEK, illetve IVS tervezését támogató alkalmazásokat használtam az adatgyűjtés során. A kapott eredményeket – ahol lehetett – összevettem a Fejér megyei értékekkel.

Először a népességszám 1870 és 2011 közötti változásáról számolok be. A népességszám alakulását az élveszületések és a halálozások, valamint az oda- és az elvándorlások száma

határozza meg. Ezért a következőkben a népmozgalom legfontosabb mutatóinak, azaz a természetes szaporodásnak, a vándorlási egyenlegnek és a tényleges szaporodásnak az alakulását vázolom fel. A természetes szaporodás a születési és a halálozási ráta különbözete. Ha pozitív az így kapott érték előjele, akkor a népesség természetes szaporodásáról, míg ha negatív, akkor a népesség természetes fogyásáról beszélünk. A vándorlási egyenleg az odavándorlók és az elvándorlók különbsége ezer lakosra vetítve (*Andorka, 2003, Farkas 1999*).

A lakosság nemzetiségek és felekezetek szerinti összetételének vizsgálata után a népesség nem és kor szerinti megoszlásának elemzése következik. Ezt korfával mutatom be. A lakosság korösszetétel szerinti vizsgálatának eredményeit azért fontos bemutatni, mert ez szoros összefüggésben áll a keresők – eltartottak arányával, a foglalkoztatottsággal és a munkaerő-mozgással (*Vofkori, 1994*), amelynek vizsgálatára a tanulmány későbbi fejezeteiben sor kerül.

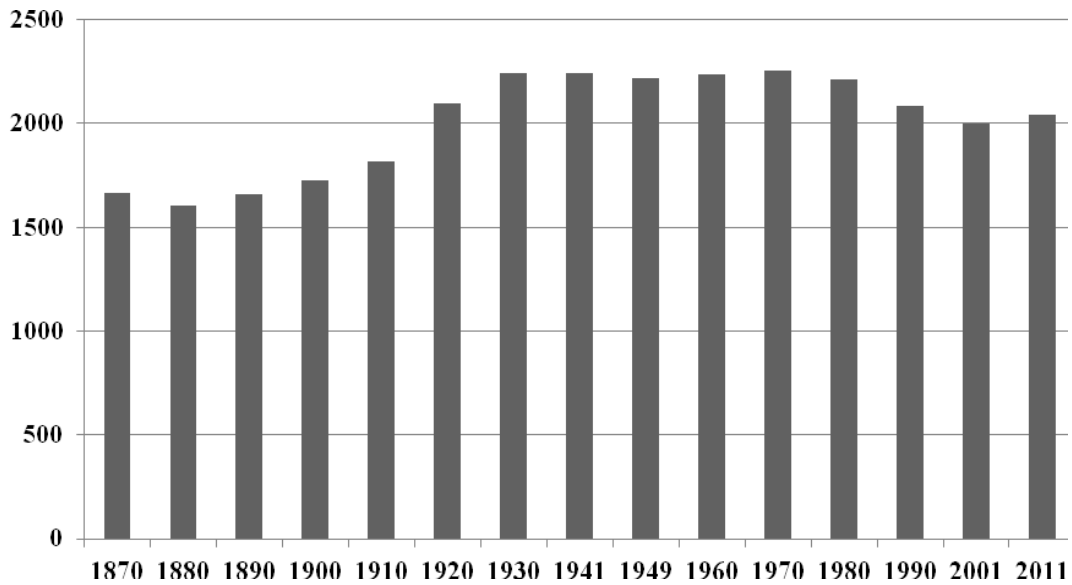
Az öregedési tendenciák elemzéséhez kiszámítottam Pázmánd és Fejér megye öregedési index értékeit az utóbbi négy népszámlálás adatai alapján. Az öregedési index az idősebb (60 év feletti) korosztályt a 14 éves és annál fiatalabb korosztály létszámának százalékában adja meg (*Monostori, 2009*).

Ezután röviden ismertetem a házasságkötések és a válások számának alakulását, valamint lakosság családi állapot szerinti megoszlását, majd a népesség képzettségének legfontosabb jellemzőit tárom fel. Az iskolai végzettség és a korstruktúra alapvetően meghatározza a gazdasági aktivitás alakulását. Egészséges korstruktúra esetén egyensúlyban van a foglalkoztatottak, az eltartottak és az inaktívak aránya (*Gugi-Búza-Molnár, 2010*). Ezért a tanulmányban a lakosság foglalkoztatottsági helyzetét is vizsgálom. A regisztrált munkanélküliek megoszlását a Nemzeti Munkaügyi Hivatal adatai alapján határoztam meg. Emellett a foglalkoztatási szerkezet változását is vizsgáltam. Mivel a 2011-es népszámlálás településsoros táblázataiban a tanulmány írásakor még hiányoztak ezek az adatok, így a TeIR Történelmi adatbázis, valamint az 1990-es és 2001-es népszámlálások adataira támaszkodtam az elemzés során.

Pázmánd népességének alakulása

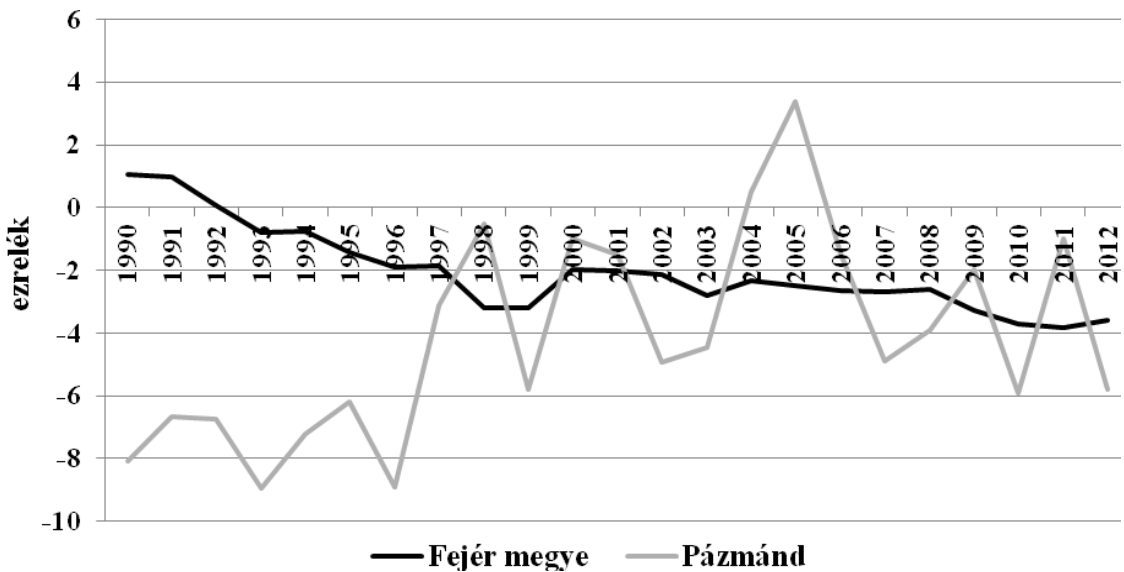
Pázmánd népessége 1870-től 1930-ig nőtt. Ezt követően – a világháborús veszteségek ellenére – nagyjából négy évtizeden át stagnálás volt jellemző. A legnagyobb népességszámot 1970-ben érte el Pázmánd. Ezt követően három évtizedig tartó népességfogyás következett: 2001-re 2000 főre csökkent a lélekszám. Némi reményt jelenthet a jövőre nézve, hogy az utóbbi évtizedben – ellentétben az országos trendekkel – ha kis mértékben is, de ismét növekedni kezdett a népesség Pázmádon. A 2011-es népszámlálási adatok alapján 2044 lakosa volt a településnek (*1. ábra*).

1. ábra: Pázmánd népességének alakulása 1870-2011 között (fő)

Forrás: Népszámlálási (1870-2011) adatok és a TeIR Történelmi adatbázisa alapján saját szerkesztés, 2013

2. ábra: A természetes szaporodás/fogyás mutató alakulása 1990-2012 között Pázmádon és Fejér megyében (%)

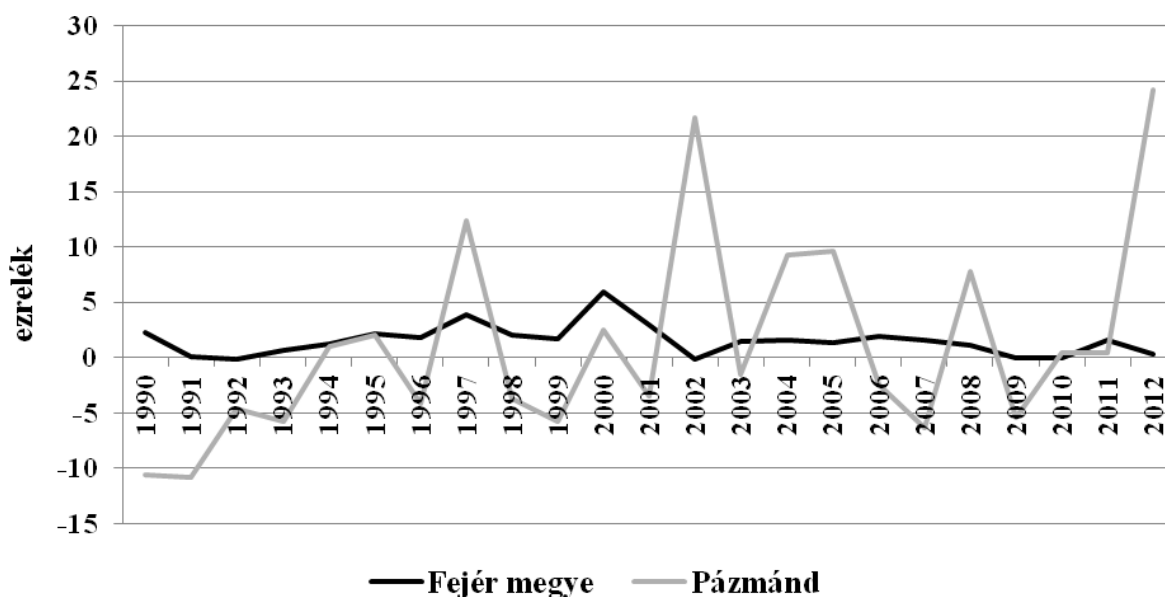

Forrás: TSTAR és MRSTAR (1990-2012) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

A népességszámot egyrészt a természetes szaporodás, másrészt a vándorlási egyenleg alakulása határozza meg. A 2. ábra az élveszületések és a halálozások különbségeként előálló természetes szaporodás értékeit szemlélteti. Látható, hogy amíg Fejér megyében az 1990-es évek elejétől folyamatosan csökkent a természetes szaporodás értéke, vagyis a születések számát egyre nagyobb mértékben meghaladta a halálozások száma, addig Pázmánd esetében folyamatosan ingadozott ez a mutató -9 és +3 ezrelék között. Az 1990-es évek első felében volt a legalacsonyabb ez a mutató, majd javulni kezdett, 2004-ben és 2005-ben a születések

száma meghaladta a halálozásokét, ám az ezt követő időszakban ismét természetes fogyás tapasztalható. A természetes fogyás háttérében alapvetően két tényező áll: egyrészt – a magyarországi tendenciákhoz hasonlóan – Pázmádon is folyamatosan csökken a termékenység, ezért csökken az élveszületések száma, másrészt öregszik a társadalom, így növekszik a halálozások száma. Az öregedési tendenciákról a későbbiekben részletesebben is beszámolok. Pázmánd esetében az utóbbi két évtized népességszám alakulásában az oda-, illetve az elvándorlók különbségeként előálló vándorlási egyenlegnek meghatározóbb szerepe van, mint a természetes szaporodásnak/fogyás alakulásának (3. ábra). Látható, hogy amíg Fejér megyében az 1990-2012 közötti időszakban nem változott jelentősen a vándorlási egyenleg értéke, addig Pázmádon jelentős ingadozások voltak.

3. ábra: A vándorlási egyenleg alakulása 1990-2012 között Pázmádon és Fejér megyében (%)

Forrás: TSTAR és MRSTAR (1990-2012) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

Fejér megyében – 2009 és 2010 kivételével – ha kis mértékben is, de meghaladta a településre bevándorlók száma az elvándorlókét. Pázmádon ezzel szemben a 1990-es évek közepéig negatív volt a vándorlási egyenleg, vagyis elvándorlás volt jellemző, az évtized második felétől azonban évente ingadozott az egyenleg értéke. A 2000-es évek első felében és 2012-ben volt a legnagyobb a vándorlási egyenleg, vagyis ekkor sokkal többen telepedtek le a településen, mint amennyien elvándoroltak (3. ábra).

1. táblázat: A népesség nemzetiség szerinti megoszlása Pázmádon és Fejér megyében, 2011 (%)

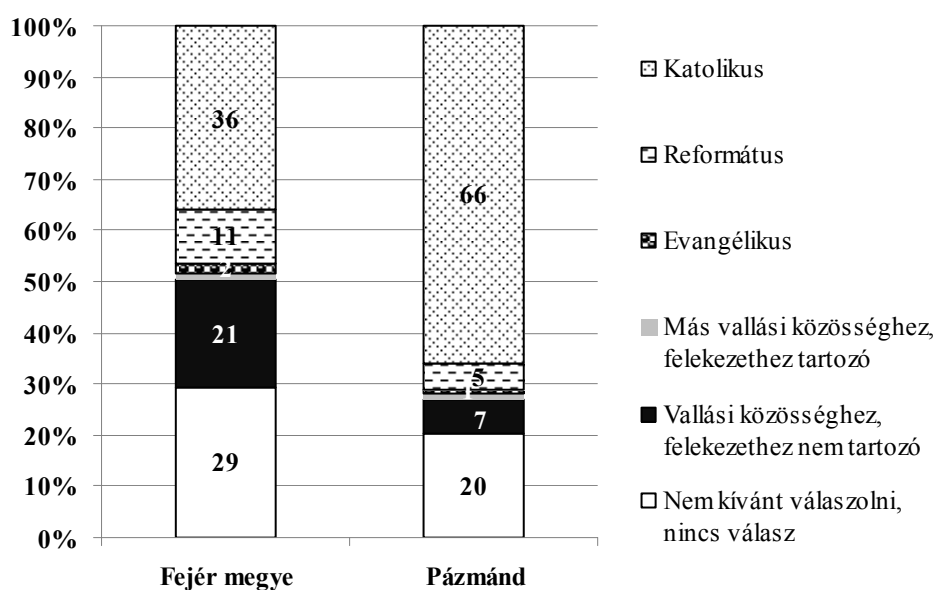
	magyar	cigány	német	ukrán	egyéb	nincs válasz
Pázmánd	98,0	0,4	0,5	0,2	0,9	0,0
Fejér megye	81,5	1,4	1,2	0,0	1,0	14,9

Forrás: Népszámlálási (2011) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

A 2011-es népszámlálás alapján Pázmádon magasabb (98%) a magyar nemzetiségű lakosság aránya, mint Fejér megyében. Emellett a településen kisebb számban élnek még cigányok, valamint német és ukrán nemzetiségű lakosok is (1. táblázat).

Pázmánd felekezeti megoszlása nagymértékben eltér a megyei átlagtól. A községben a lakosság kétharmada, Fejér megyében viszont alig több mint egyharmada római katolikus. A reformátusok aránya viszont fele akkora Pázmádon, mint a megyei átlag. A vallási közösséghez, felekezethez nem tartozók aránya a községben 15%-kal alacsonyabb, mint Fejér megyében (4. ábra).

4. ábra: Felekezeti megoszlás Pázmádon és Fejér megyében, 2011 (%)

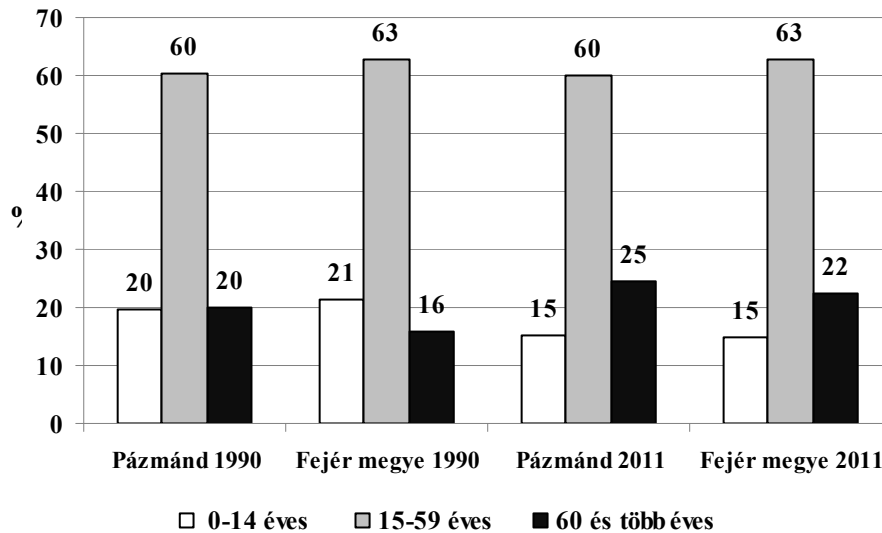
Forrás: Népszámlálási adatok (2011) alapján saját szerkesztés, 2013

Korstruktúra és öregedés Pázmádon

A születések és halálozások, valamint az oda- és elvándorlások számának változása, illetve a várható élettartam növekedése átformálta a népesség korstruktúráját. Az 5. ábrán összevettem Pázmádon és Fejér megyében a főbb korcsoportok megoszlását 1990-ben és 2011-ben. Látható, hogy Fejér megyében és Pázmádon sem változott az utóbbi évtizedekben a munkaképes korú (15-59 éves) népesség aránya, az idős korosztály aránya viszont nőtt, a gyermekeké pedig csökkent. Így ma már a 60 évesnél idősebbek korcsoportja jelentősen meghaladja a gyermekekét. Pázmándi korösszetétel csak kis mértékben tér el a megyeitől: néhány százalékkal magasabb az idősebbek aránya és alacsonyabb a fiatalok aránya, mint Fejér megyében (5. ábra).

A lakosság nemenkénti koreloszlását korfa segítségével ábrázoltam (6. ábra). A 6. ábrán látható korfát a szakirodalomban urna vagy hagyma alakú korfának szokták nevezni. Ez fogyó népesség korfája, keskeny alapú, felfelé kissé szélesedő forma, amit a fiatalok arányának csökkenése és az idősek arányának növekedése okoz magas születéskor várható átlagos élettartammal.

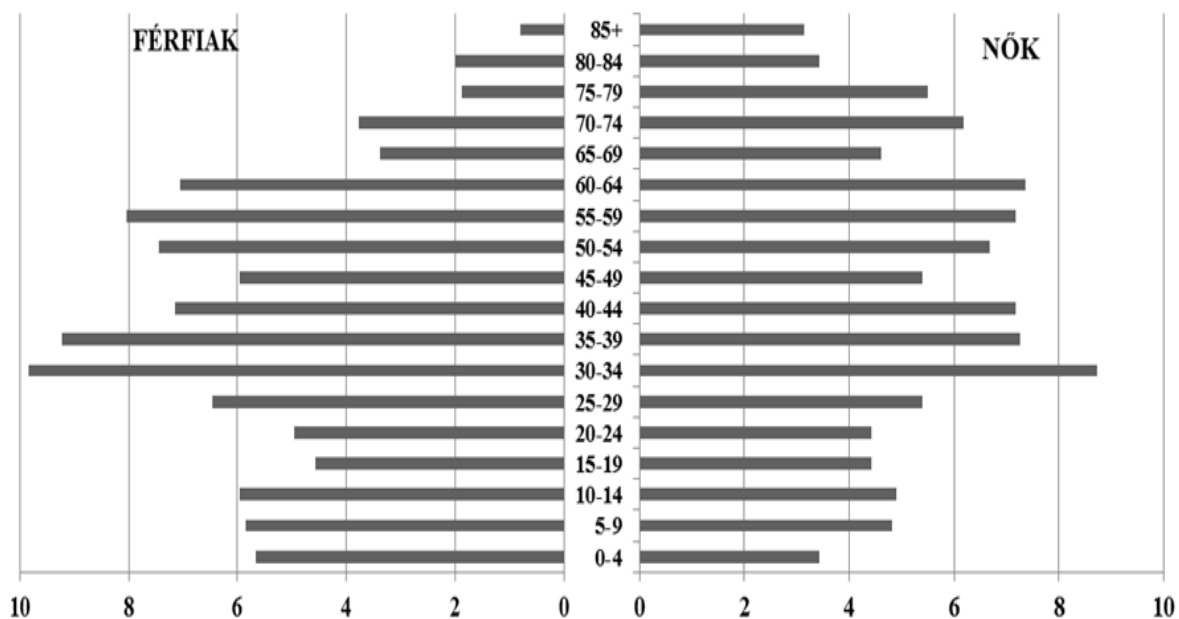
5. ábra: A főbb korcsoportok megoszlása Pázmádon és Fejér megyében 1990-ben és 2011-ben (%)

Forrás: Népszámlálási (1990, 2011) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

A férfi és a női korcsoportok arányát tekintve a megyei és az országos tendenciákhoz hasonló eltérést találtam Pázmánd esetében is. Eszerint amíg a fiatal korcsoportokban férfi többlet, addig az idősebb (60 év feletti) korcsoportokban női többlet jelentkezik. Az előbbi abból adódik, hogy több fiúgyermek születik, mint lány. Az utóbbi szintén természetes jelenség, mivel ezt a férfiak és nők eltérő halandósága okozza. A legnagyobb férfi többlet a 0-4 és a 35-39 éves, míg a legnagyobb női többlet a 70-74 éves és a 85 év feletti korcsoportokban mutatkozik (6. ábra).

6. ábra: A pázmándi lakosság korfája, 2011 (%)

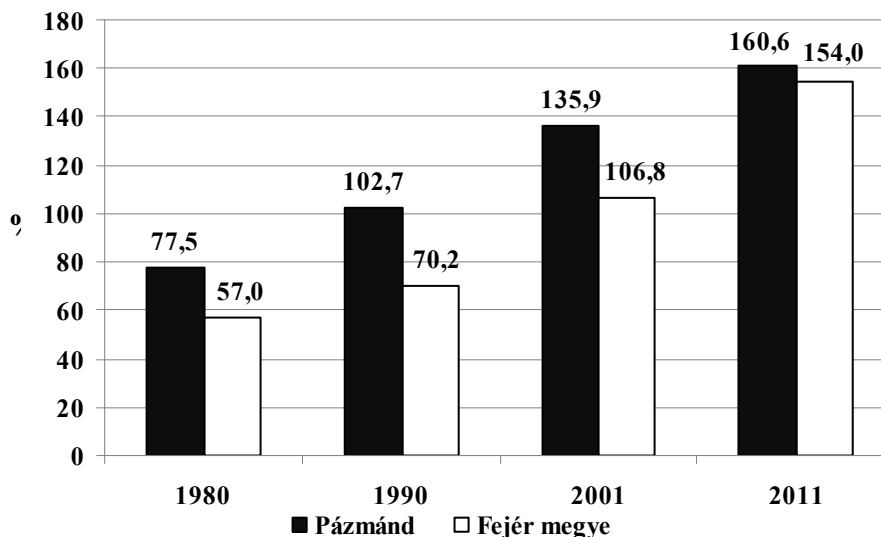
Forrás: Népszámlálási (2011) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

A korszerkezet tanulmányozásakor az öregedési index alakulását is vizsgáltam három évtizedre visszamenőleg (7. ábra). Kíváncsi voltam arra, hogy a fiatal és az idős korcsoportok

egymáshoz viszonyított arányában mikor billent a mérleg az idősök felé, vagyis mikor lépett a pázmándi társadalom az előregedés útjára.

7. ábra: Az öregedési indexek alakulása 1980-2011 között Pázmádon és Fejér megyében (%)

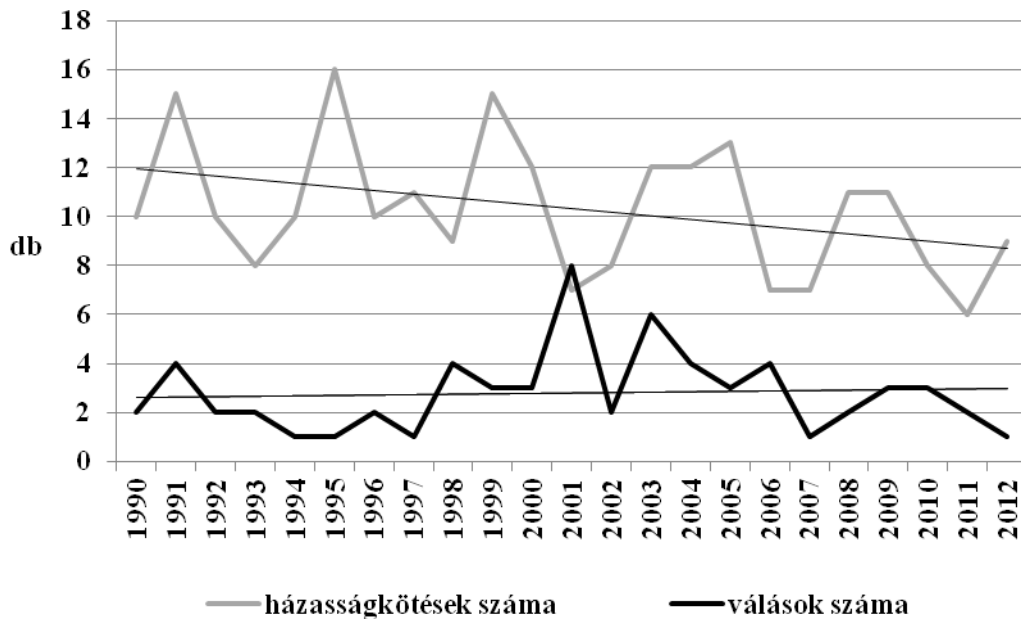
Forrás: A TeIR Történelmi adatbázis és a népszámlálási (1990-2011) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

A 7. ábrán látható, hogy Pázmádon hamarabb kezdett előregedni a társadalom, mint Fejér megyében. 1980-ban a fiatalok aránya még jelentősen meghaladta az idősökét. 78% volt ekkor az öregedési index értéke a községben. 1990-től azonban a pázmándi népesség már egyértelműen az előregedés jeleit mutatta, mivel a legfiatalabb generáció már nem pótolta a legidősebbet. Az öregedési index értékek egyre kedvezőtlenebben alakultak, 2011-ben már meghaladta a 160%-ot. Fejér megyében egy évtizeddel később következett be a negatív fordulat és még ma is kedvezőbb az öregedési mutató értéke, mint Pázmádon (7. ábra).

Családi állapot, házasságkötések és válások Pázmádon

A népesség korstruktúrája nagymértékben befolyásolja a házasságkötések számának alakulását. A házasságkötések száma – a 2001-es esztendő leszámítva – meghaladta a válásokét. Ennek a legfőbb oka az, hogy a válások száma – a 2001-es és 2003-as kiugrástól eltekintve – mindvégig igen alacsony volt a településen. Pázmádon évente átlagosan tíz házasságot kötöttek és hármat bontottak fel a vizsgált időszakban. A házasságkötések számát ábrázoló grafikonra süllyedő trendvonal illeszkedik, ami azt jelzi, hogy egyre kevesebben kötnek házasságot a községben (8. ábra).

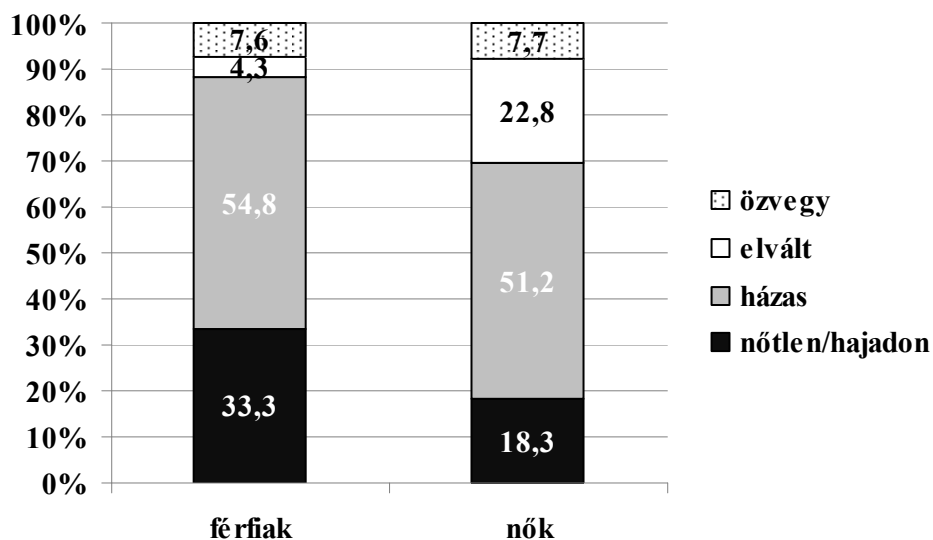
8. ábra: A házasságkötések és a válások száma Pázmándon 1990-2012 között (db)

Forrás: TSTAR (1990-2012) adatbázis alapján saját szerkesztés, 2013

A házasságkötések és válások számának alakulása alapvetően meghatározza a népesség családi állapot szerinti összetételét. A házasságkötési és válási trendek következtében Pázmándon alacsonyabb a nőtlenek és a hajadonok, illetve az elváltak aránya, míg magasabb a házások és az özvegyek aránya, mint Fejér megyében (9. ábra).

9. ábra: A 15 évesnél idősebb népesség családi állapot szerinti megoszlása Pázmándon és Fejér megyében, 2011 (%)

Forrás: Népszámlálási (2011) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

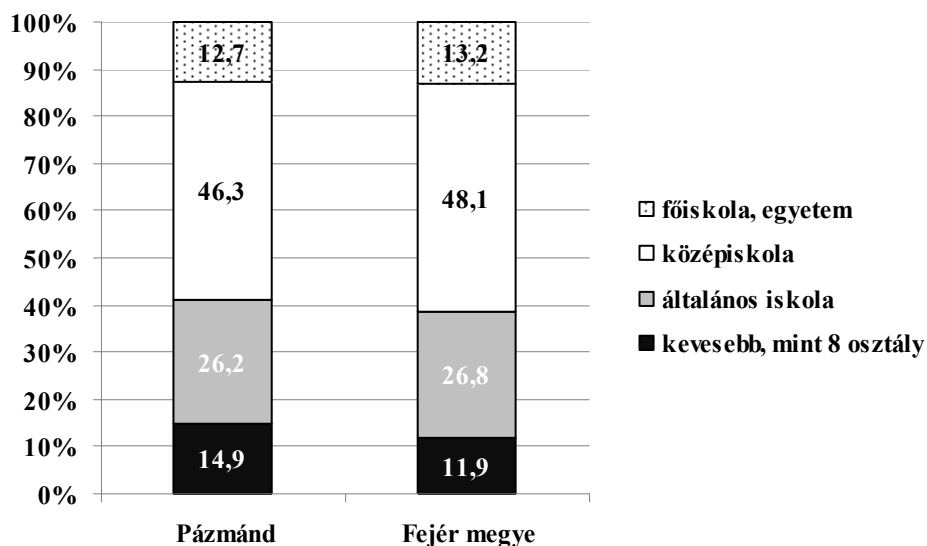
A férfiak és a nők családi állapotát vizsgálva jelentős eltéréseket fedeztem fel Pázmándon. A nemek közötti különbségek az elváltak esetében a legnagyobbak. A nők több mint egyötöde

(23%-a) elvált, a férfiaknak azonban mindössze 4%-a tartozik ebbe a kategóriába. A férfiak között viszont sokkal nagyobb a nőtlenek aránya, mint a nők között a hajadonoké. A nőknek kevesebb, mint egyötöde, a férfiaknak viszont az egyharmada nem kötött még házasságot. A házasok és az özvegyek aránya nagyjából megegyezik a két nem esetében.

A pázmándi lakosság iskolai végzettségének és foglalkoztatottságának jellemzői

Pázmádon alacsonyabb a lakosság iskolai végzettsége, mint Fejér megyében. A községben magasabb azok aránya, akik nem végezték el az általános iskolát és alacsonyabb azoké, akik középfokú, illetve felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. A pázmándi lakosság 15%-ának nincs, több mint egynegyedének pedig csak alapfokú végzettsége van. A lakosság kevesebb, mint fele középfokú, 13%-a felsőfokú végzettségű (10. ábra).

10. ábra: A 7 évesnél idősebb lakosság legmagasabb iskolai végzettsége Pázmádon és Fejér megyében, 2011 (%)

Forrás: Népszámlálási (2011) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

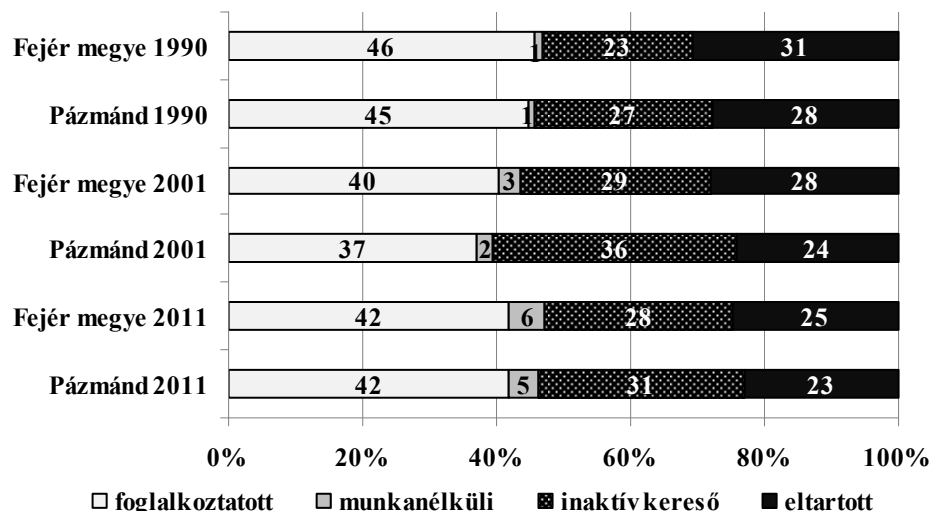
A férfiak és a nők iskolai végzettsége között találtam néhány eltérést Pázmádon. A községben a nőknek jellemzően alacsonyabb az iskolai végzettsége, mint a férfiaknak. A végzettség nélküliek és az alapfokú végzettségűek aránya mintegy 8%-kal magasabb a nők körében, így a középfokú végzettségű nők részaránya több mint 10%-kal marad el a férfiakétól.

Az iskolai végzettség és a korstruktúra alapvetően meghatározza a gazdasági aktivitás alakulását a településen. A gazdasági aktivitás értékei nem utalnak jelentős strukturális aránytalanságokra. Habár romlott a helyzet az utóbbi évtizedekben, de úgy tűnik a gazdaságilag aktívak és inaktívak között csak átmenetileg bomlott meg az egyensúly az évezred elején, mivel a 2011-es foglalkoztatottsági adatok már lényegesen kedvezőbbek (11. ábra).

2001-ben volt a legkedvezőtlenebb a foglalkoztatási helyzet mind Pázmádon, mind Fejér megyében. Amíg az 1980-as népszámlálás adatai alapján a pázmándi lakosság még több mint a fele, addig 2001-ben már alig több mint egyharmada volt foglalkoztatott. A munkanélküliek száma nem volt számottevő, viszont ekkor volt a legmagasabb (36%) az inaktív keresők

aránya a községben. Az elmúlt tíz évben 5%-kal csökkent az inaktív keresők aránya a lakosságon belül (11. ábra).

11. ábra: A gazdasági aktivitás változása Pázmádon és Fejér megyében

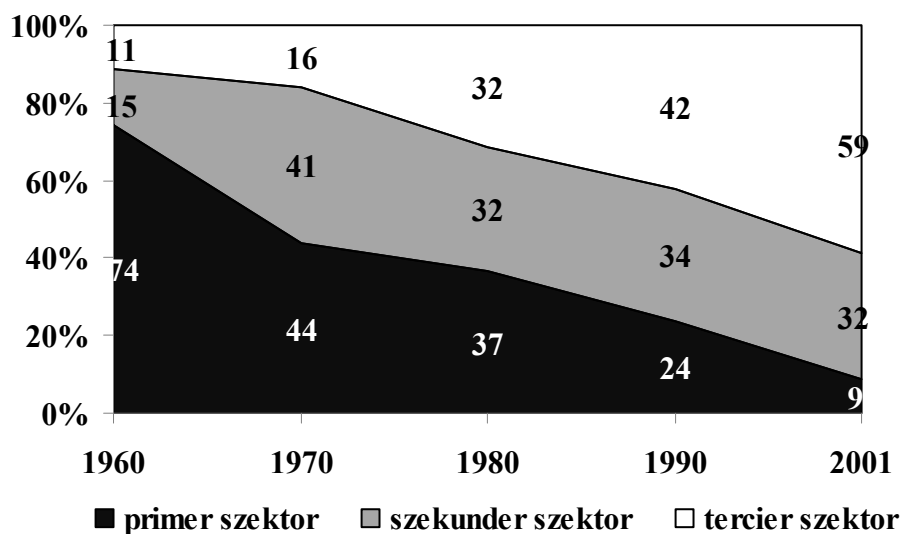

Forrás: Népszámlálási (1990-2011) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

A gyermekszám csökkenésével Pázmádon (5%-kal) és Fejér megyében (6%-kal) csökkent az eltartottak aránya az utóbbi évtizedekben. A munkanélküliek aránya viszont nőtt a rendszerváltás óta, mégis összességében alacsonynak mondható, hiszen mindvégig a megyei átlag alatt maradt (11. ábra).

A Nemzeti Munkaügyi Hivatal adatai alapján a regisztrált munkanélküliek száma mindössze 60 fő volt Pázmádon 2013. IV. negyedévében. A regisztrált munkanélküliek háromötöde férfi, kétötöde nő volt. Többségük általános iskolát (32%), illetve szakmunkásképzőt (37%) végzett.

12. ábra: A pázmándiak foglalkozási átrétegződése 1960-2001 között (%)

Forrás: TeIR Történelmi adatbázis, valamint a népszámlálási (1990-2001) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

A 12. ábrán a Pázmánd foglalkozási szerkezetében bekövetkező változásokat ábrázoltam (12. ábra). Az 1960-as években Pázmánd még egyértelműen agrártelepülés volt, mivel ekkor még a lakosság csaknem háromnegyede mezőgazdaságból élt. A pázmándiak mindössze 15%-át foglalkoztatták a szekunder, és alig egytizedét a terciér szektorban.

A foglalkozási átrétegződés első fázisában a mezőgazdaságba tömörült aktív keresők az iparba kezdtek áramlani, ezzel az 1970-es évek elejére a mezőgazdaság korábbi egyeduralma megbomlott. Ekkor már a szekunder szektorban foglalkoztatottak aránya megközelítette a mezőgazdaságból élők arányát (12. ábra).

A foglalkozási átrétegződés második fázisában, az 1970-es években a munkaerő a mezőgazdaságból már nem csak az iparba, hanem a szolgáltató szektorba is átvándorolt. A harmadik fázisban már az iparban is munkaerő szabadult fel, amely a terciér szektorba áramlott. Ennek következtében 1980-ra a szekunder szektorban csaknem 10%-kal csökkent, míg a terciér szektorban duplájára nőtt a foglalkoztatottak aránya. Így ekkor közel egyforma volt mindhárom szektor szerepe a foglalkoztatásban. A következő két évtizedben már nem csökkent tovább az iparban dolgozók aránya, a primer szektorból azonban további jelentős átvándorlás történt a szolgáltatás szektorba. Ennélfogva a 2000-es évek elején a lakoságnak már kevesebb mint egytizede folytatott mezőgazdasági tevékenységet, egyharmada az iparból, míg háromötöde a szolgáltatás szektorból élt. A terciérizálódás folyamata feltehetően a következő évtizedben is folytatódott, ám ennek alátámasztására szolgáló adatok a tanulmány írásakor még nem álltak rendelkezésre.

Összefoglalás

Pázmánd népesedési folyamatai, iskolázottsági és foglalkoztatottsági jellemzői több szempontból is hasonlítanak a Fejér megyében tapasztaltakhoz. A lakosságon belül nőtt a 60 évesnél idősebbek részaránya, csökkent viszont a fiataloké. A korstruktúra torzulása következtében egyre inkább előregszik a népesség. A pázmándiak iskolai végzettsége kismértékben ugyan, de elmarad a megyei átlagtól. A kedvezőtlen korösszetétel és iskolai végzettség összefüggésben áll a gazdasági aktivitással is. Ennek ellenére a településen és a megyében is a foglalkoztatottak aránya meghaladja az országos átlagot, a munkanélküliek aránya viszont elmarad ettől. A pázmándiak megélhetését hosszú időn át biztosító mezőgazdaság egyre inkább visszaszorulóban van a településen. Jelentősen nőtt a terciér szektor szerepe a foglalkoztatásban.

Találtam olyan eltéréseket is, amelyek sajátos jelleget kölcsönöznek Pázmánd helyzetének a megyén belül. A vándorlási tendenciák, valamint a népesség nemzetiség és családi állapot szerinti megoszlása tekintetében tártam fel a legnagyobb különbségeket Pázmánd és Fejér megye között. Amíg a megyében mindvégig alacsony, de pozitív maradt a vándorlási egyenleg, addig a településen nagyon ingadozó volt az értéke az utóbbi két évtizedben. A felekezeti megoszlás is nagymértékben eltér a megyeitől: a községben jóval magasabb a katolikusok, alacsonyabb viszont a reformátusok és a felekezethez nem tartozók aránya. Emellett Pázmádon magasabb a házások és az özvegyek aránya, alacsonyabb viszont a nőtlenek, a hajadonok és az elváltak aránya, mint a megyében.

Irodalomjegyzék

- Andorka R.* (2003): Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó Kft., Budapest
- Farkas T.* (1999): Bevezetés a demográfiába. Egyetemi jegyzet, Szent István Egyetem, Gödöllő
- Gugi B. – Búza B. – Molnár M.* (2010): Népesedési és foglalkozásszerkezeti változások Komlósán. In: Deáky Z. – Molnár M. (szerk.) (2010): Acta Regionis Rurum 4. kötet, pp. 23-29.
- Monostori J.* (2009): Öregedés. In: Monostori J. – Őri P. – S. Molnár E. – Spéder Zs. (szerk.) (2009): Demográfiai Portré 2009. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, pp. 79-87.
- Vofkori L.* (1994): Erdély társadalom- és gazdaságföldrajza. Stúdium Kiadó, Nyíregyháza

Egyéb források

- Velencei-tó portál (é.n.): Pázmánd története. Letöltés dátuma: 2014. január 26.
Letöltve: <http://www.velenceitonal.hu/tartalom/pazmand+tortenete>
- Wikipédia (é.n.): Pázmánd. Letöltés dátuma: 2014. január 26.
Letöltve: <http://hu.wikipedia.org/wiki/P%C3%A1zm%C3%A1nd>

Adatbázisok

- Megyei - Regionális Statisztikai Adatok Rendszer (1990-2010)
- Nemzeti Munkaügyi Hivatal regisztrált munkanélküliekre vonatkozó adatai (2013)
- Népszámlálási adatbázisok (1870-2011)
- Területi Statisztikai Adatok Rendszere (TSTAR) adatbázis (1990-2012)
- TeIR Történelmi adatbázis (1945-1984)

3. kép: Régi Égi Áldás- falunap

PÁZMÁND KÖZLEKEDÉSFÖLDRAJZI HELYZETE

TRANSPORT POSITION OF PÁZMÁND

Vitéz Bálint Tamás egyetemi hallgató SZIE-GTK-GVAM
Tamás Bálint Vitéz, student, SZIU

Absztrakt

A tanulmány Pázmánd közúti és tömegközlekedési megközelíthetőségével, illetve a helyi utak és járdák minőségével foglalkozik. A helyi közlekedés állapotának és helyzetének feltárása után a tömegközlekedés és a közúti közlekedés főbb célállomásait és az önkormányzat buszforduló tenderének a helyzetét ismertetem. Röviden bemutatom az utak és járdák állapotát. Említést teszek az elmúlt évek nagyszabású útfelújítási munkálatairól, illetve rávilágítok, hogy a kisebb utcákban még nem megfelelő az utak minősége. Röviden foglalkozom az itt lakók ingázási szokásaival és az ingázás körülményeivel is.

Abstract

In my paper I'll be engaged in the examination of local public transport and infrastructure of Pázmánd. I'll examine the conditions of the local roads and pathways, and I'll take a look at the destinations status, by examining the availability of this area. This study contains information about the situation of tender of the government bus-service system. In a few words I'll highlight the state of the roads and pathways. I'll refer to the monumental road repairs implemented in the last few years, and I'll provide information about the conditions of side roads. Last but not least I'll give a short introspection to popular form of travel of the citizens and destination.

Bevezetés

Munkámat a témában releváns publikált adatok, információk begyűjtésével kezdtem, amelyhez elsősorban az internet segítségét vettem igénybe. Megvizsgáltam a falu honlapján megjelent cikkeket, valamint a tömegközlekedési szolgáltatók által vezetett honlapokat. A statisztikai adatokat a TSTAR adatbázisból vettem. A település közlekedésével kapcsolatos legfontosabb adatok, a TSTAR adatbázis 2011-es adatai alapján a következők:

Területe: 27,14 km² (=2714 ha)

Koordinátái: é. sz. 47.28857°, k. h. 18.65304°

Tehergépkocsik száma: 100 db

Benzinüzemű gépkocsik száma: 514 db

Gázolajüzemű gépkocsik száma: 142 db

Lassú járművek száma: 44 db

Autóbuszok száma: 5 db

Motorkerékpárok száma: 46 db

Állami belterületi közutak hossza: 2,75 km

Állami közutak területe: 16,53 km²

Önkormányzati kiépített járda hossza: 6 km

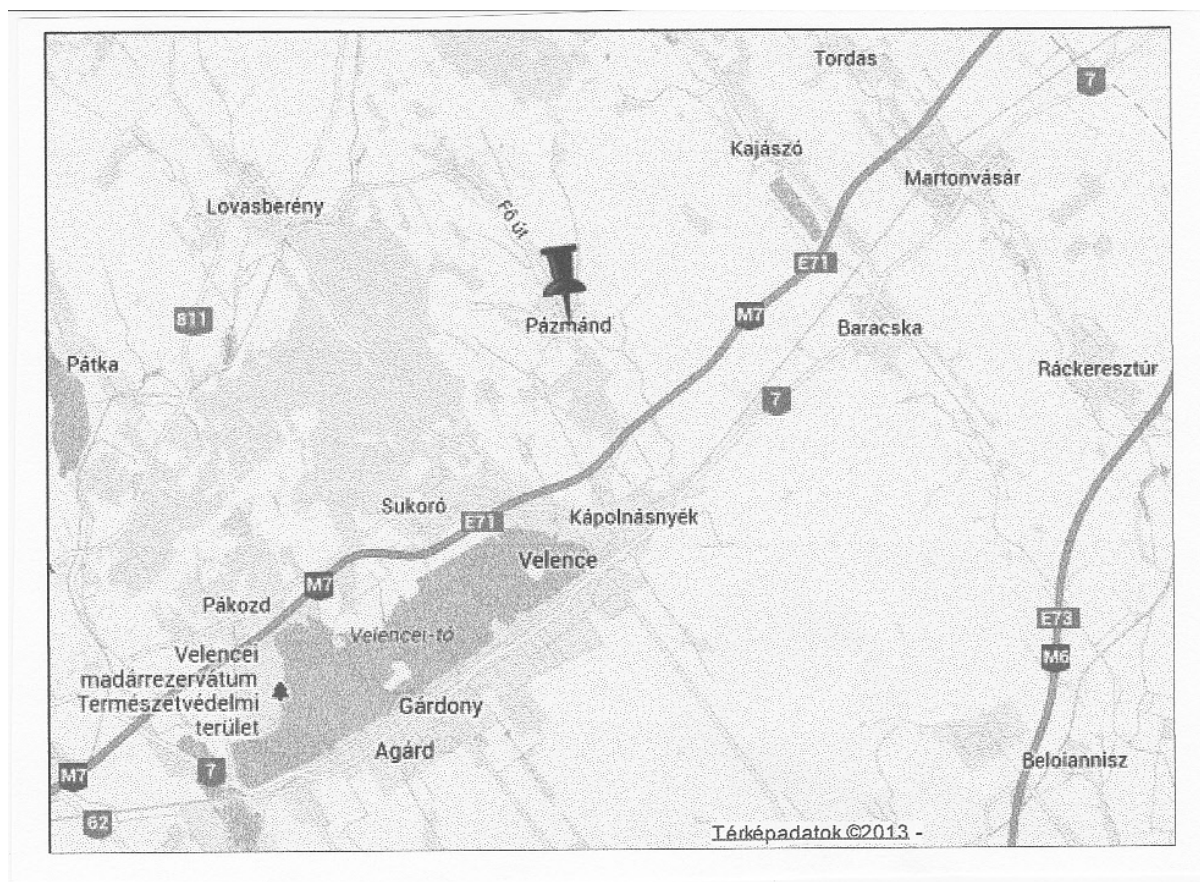
Önkormányzati kiépített út és köztér hossza: 17,1 km

Önkormányzati kiépített út és köztér területe: 108,9 km²

Ezekből az adatokból kiindulva felállítottam néhány hipotézist, amelyeket terepi munkával igyekeztem igazolni. Ennek során a reggeli csúcsforgalom idején a két forgalmasabb buszmegállónál kérdőíves felmérést végeztem társaim segítségével az emberek ingázási szokásaival kapcsolatban, illetve 2013. július 1-én a reggeli csúcs idején a falu két végén forgalomszámlálásra is sor került. A falu lakónépességét megszólító általánosabb gazdasági- és társadalmi kérdéseket vizsgáló kérdőíves felmérésben is voltak hasznosítható információk az emberek vásárlási szokásairól, a szolgáltatások igénybevételének helyszínéről. A terepi munka hat napja alatt (2013. június 27. és július 2. között) napközben folyamatosan a település utcáit jártam, vizsgáltam a járdák, utak állapotát. A kapott adatokat összegeztem, majd értékeltem.

1. ábra: Pázmánd elhelyezkedése

Forrás: Google Maps

Pázmánd elérhetősége közúton

Pázmánd a közúti közlekedést figyelembe véve nagyon előnyös területen helyezkedik el. A település határánál van az M7-es autópálya, de a 7-es főút is csak néhány km-re fut a falutól (1. ábra). Ez megkönnyíti az itt lakók helyzetét, mivel a nagyvárosok — gondolok itt Budapestre, valamint a megyeszékhelyre, Székesfehérvárra — az autópálya miatt gyorsan elérhetőek. Budapest 45 km-re fekszik a településtől, Székesfehérvár 25 km-re. Autópályán könnyen megközelíthető további települések: Érd (30 km), Budaörs (37 km) és Siófok (65 km).

Az elérhetőség különösen fontos kérdés a lakossági ellátás vonatkozásában. A „Hol szokott vásárolni?”, „Hova jár postára, fodrászhoz, körzeti orvoshoz, egyéb szakorvoshoz?”, „Hol szokott tankolni?”, „Hol intézi a hivatalos ügyeit?”, „Hová jár szórakozni?” kérdésre is kerestük a választ a kérdőíves felmérésünkben, amiben az adott válaszok alapján további települések is jelentősebb kapcsolatként jelentek meg Pázmánd életében a megkérdezettek válaszai alapján. Ilyen fontosabb település: Kápolnásnyék (kisebb vásárlások, gyógyszer vásárlása okán), ami 6 km-re, Velence (orvosi rendelés okán), ami 7,5 km-re, Gárdony (nagyobb bevásárlások, hivatalos ügyek intézése céljával), ami a járásközpont, 13 km-re és Martonvásár, ami 18 km-re található Pázmándtól.

Ahhoz, hogy megállapíthassuk, hogy mely településekhez tud funkcionálisan a falu leginkább kapcsolódni, valójában az elérhetőségi idő vizsgálata szükséges. Az 1. táblázatban összefoglaltam a legfontosabb relatíve rövid idő alatt elérhető településeket. Lényegében ezek képezik a falu potenciális ingázó-központjait.

1. táblázat: A fontosabb települések időben mért távolsága autóval, Pázmándtól

Település neve	Pázmándtól való távolsága
Budapest	34 perc
Székesfehérvár	22 perc
Gárdony	18 perc
Velence	15 perc
Kápolnásnyék	8 perc
Érd	25 perc
Siófok	41 perc
Budaörs	26 perc

Forrás: a Google Earth alapján saját szerkesztés, 2013

A közúti közlekedéshez tartozik a kerékpáros közlekedés is. Vizsgálatom során felhasználtam Radnóczi 2013-as kutatását, amiben vizsgálta, hogy fél órán és egy órán belül mely települések érhetőek el kerékpárral innen. A településről fél órán belül elérhető nagyobb települések: Lovasberény, Baracska, Kápolnásnyék, Pákozdi, Velence, Gárdony és Agárd. Az egy órán belül elérhető nagyobb települések szintén kerékpárral a következők (az előbb felsoroltakon kívül): Székesfehérvár, Százhalombatta, Csákvár, Ercsi, Tárnok és Pusztaszabolcs.

A tömegközlekedés Pázmádon

Autóbusz-közlekedés

A település tömegközlekedéssel közvetlenül csak autóbuszszal érhető el, hiszen vasútállomása nincs és nem is volt. A faluban kérdőíves felmérést végeztünk, hogy megtudjuk, mennyire elégedettek az emberek (1-5-ös skálán) a helyi tömegközlekedéssel. 124 emberből 5-ös (a legjobb) osztályzatot mindössze a megkérdezettek 10,5%-a, 1-est 13,7%-a adott. A leggyakoribb a 2-es osztályzat volt (22,5%). A megkérdezettek 9%-a nem válaszolt a kérdésre. A válaszok átlaga 2,699 lett, ami elég rossznak mondható.

És most vizsgáljuk meg, hogy mi lehet az osztályzatok hátterében! A településen mindkét irányban 4 buszmegálló található. Ebben az igen hosszú faluban (kb. 6 km hosszú) ezek elosztása nem tűnik egyenletesnek: az ófalui részen pár száz méterre egymástól van két

megálló, az újfalui és a szőlőhegyi részen 1-1 megálló van csupán (2. ábra). A buszmegállók állapota is hagy maga után kívánnivalót. Minden buszmegálló fedett ugyan, de azokban igen nagy bűz van. A padok több helyen is hiányoznak, ahol megvannak, ott sincsenek túl jó állapotban.

2. táblázat: A Volán menetrendje Pázmánd, Újtelep megállóhelyen

Induló állomás	Pázmánd, újtelep	Végállomás	Induló állomás	Pázmánd, újtelep	Végállomás
Kápolnásnyék	4:41	Vereb	Vereb	4:09	Kápolnásnyék
Kápolnásnyék	6:10	Pázmánd, Zalka M. utca	Vereb	5:04	Székesfehérvár
Kápolnásnyék	6:51	Vereb	Vereb	5:34	Kápolnásnyék
Székesfehérvár	7:31*	Vereb	Pázmánd, Zalka M. utca	6:18	Kápolnásnyék
Kápolnásnyék	8:56	Vereb	Vereb	7:09**	Kápolnásnyék
Velence	10:56	Vereb	Vereb	7:59*	Székesfehérvár
Velence	12:56	Vereb	Vereb	9:59	Velence
Velence	14:56	Vereb	Vereb	11:59	Velence
Székesfehérvár	15:56	Vereb	Vereb	13:39**	Kápolnásnyék
Kápolnásnyék	16:56*	Vereb	Vereb	15:19	Kápolnásnyék
Kápolnásnyék	17:56**	Vereb	Vereb	16:29**	Kápolnásnyék
Kápolnásnyék	18:56	Vereb	Vereb	17:19	Kápolnásnyék
Kápolnásnyék	19:56	Vereb	Vereb	19:19	Kápolnásnyék
Kápolnásnyék	20:56	Vereb	Vereb	20:19	Kápolnásnyék

Megjegyzés: *Munkaszüneti napokon nem közlekedik, **Csak iskolai előadási napokon
Forrás: Volán menetrend alapján saját szerkesztés, 2013

Pázmándról autóbuszok mennek Kápolnásnyék, Székesfehérvár, Velence és Vereb felé. Általában a buszok Kápolnásnyék és Vereb között közlekednek, de munkanap a reggeli órákban 2 busz is indul Székesfehérvár felé, valamint a délutáni órákban egy busz jön a megyeszékhely felől. A reggeli órákban munkanapokon (5-8 óráig) Vereb felől 5 busz közlekedik, ezek átlagos követési rendje 44 perc. Ezek a járatok szállítják a gyermekeket az iskolákba, valamint a dolgozó népet a munkahelyekre. A reggeli csúcs lezajlása után a buszok 2 óránként követik egymást, ütemes menetrend szerint. A délutáni csúcsban a buszok óránként járnak Vereb irányába egészen az utolsó buszig, ami meglehetősen korán 20:56-kor jön. Kápolnásnyék felé az utolsó busz még ennél is korábban, 20:19-kor van. A probléma ezzel, hogy aki este 8-ig dolgozik, az tömegközlekedéssel szinte biztos, hogy nem tud hazamenni, akinek pedig este programja van valamelyik nagyobb városban, az még átszállással sem tud hazamenni, ha a közösségi közlekedést választaná. Így az emberek rá vannak szorulva az autó használatára (2. táblázat).

Fontos és kiemelendő kérdés a menetidő kérdése. Ez közvetlen járatok esetében igen egyszerű, a menetrendből kiolvasható. Eszerint Kápolnásnyék 11 percre, Velence 20 percre, Székesfehérvár pedig 75 percre található Pázmándtól autóbusszal. Ez teljesen kielégítő, gyorsan el lehet érni a legközelebbi vasútállomásig is, ami 10 percre van autóval a falutól.

2. ábra: Pázmánd belterülete, buszmegállókcal

Forrás: maps.google.hu

Vasúti-közlekedés

Pázmádon nincsen vasútállomás, de van a közelben vasútra való felszállási lehetőség Kápolnásnyéken. Ide el lehet jutni közúton autóval, valamint autóbusszal is. Ha a közutat választja az ember, akkor ki kell menni a 7-es útra, azon Budapest felé kell elindulni és az első település lesz Kápolnásnyék. A vasútállomásnál parkolót lehet igénybe venni. A parkolásért nem kell fizetni, ugyanakkor nem őrzött parkoló. Ha a tömegközlekedést választja az illető, akkor a Kápolnásnyéki vasútállomásra autóbusszal juthat el. Az autóbusz menetideje

idáig 11 perc. A 3. táblázat mutatja, hogy a vasútra közvetlen csatlakozás a reggeli és a délelőtti órákban, hétköznapokon Budapest felé hogyan alakul.

3. táblázat: Pázmánd – Kápolnásnyék - Budapest csatlakozásos átszállás

Autóbusz indul Pázmándról	Autóbusz érkezik Kápolnásnyékre	Vonat indul Budapest felé
4:09	4:20	4:27
5:04	5:15	5:32
5:34	5:45	6:07
6:18	6:29	6:37
7:59	8:10	8:17
9:59	10:10	10:17
11:59	12:10	12:17

Forrás: Az Elvira és a Volán menetrend alapján saját szerkesztés, 2013

A menetrendet vizsgálva arra a következtetésre jutottam, hogy délután nincs megoldva a közvetlen átszállás lehetősége. A Budapestre utazni vágyóknak 47 percet kell várniuk a vonatra, mivel a busz minden óra harminc percre ér a vasútállomáshoz, a vonat viszont csak minden óra tizenhét perckor indul Budapest Déli-pályaudvar felé.

Ha a másik irányban vizsgáljuk a két szolgáltató menetrendjét, azt láthatjuk, hogy egész nap nagyon jól meg van oldva a csatlakozás, mivel a vonat az autóbuszok indulása előtt kevesebb, mint 20 perccel ér Kápolnásnyékre. Ez tehát egész nap ideális elérhetőségnek mondható. Székesfehérvár felé is lehet az átszállásos verziót választania az utasnak. Erre kevésbé van megoldva a közvetlen csatlakozás. Ha a megyeszékhelyre szeretne utazni valaki, azt csak a reggeli, illetve a délutáni órákban teheti, mivel egész nap mindössze 6 autóbuszjárathoz van csatlakozó vonat, ahogyan azt a 4. táblázat mutatja.

4. táblázat: Pázmánd - Kápolnásnyék - Székesfehérvár közvetlen csatlakozás

Autóbusz indul Pázmándról	Autóbusz érkezik Kápolnásnyékre	Vonat indul Székesfehérvár felé
5:34	5:45	5:51
7:09	7:20	7:38
15:19	15:30	15:41
17:19	17:30	17:41
19:19	19:30	19:41
20:19	20:30	20:41

Forrás: Az Elvira és a Volán menetrend alapján saját szerkesztés, 2013

A menetrendet vizsgálva számomra az derült ki, hogy a reggeli csúcsban az öt buszból mindössze kettőre van közvetlen átszállási lehetőség Székesfehérvár irányába, ami azt eredményezi, hogy elég jó eséllyel a Székesfehérvárra dolgozni járók Pázmádon más megoldást kell, hogy keressenek. Visszafelé is problémás a helyzet: ha Székesfehérvárról szeretnének Kápolnásnyék irányába utazni, akkor összesen 3 vonathoz van buszos csatlakozás, az is a reggeli órákban. Ez nem túl szerencsés, mivel az emberek délután szeretnének a munkából gyorsan hazaérni, ám erre nincs lehetőségük. A nap további részében fél órát kell várni a vonat érkezése után a buszra.

Tömegközlekedéssel vagy személygépkocsival?

Nagyon fontos kérdés, hogy melyikkel éri meg jobban közlekedni. Ahhoz, hogy ezt jobban meg tudjuk vizsgálni, egy táblázatot készítettem (5. táblázat).

5. táblázat:A közlekedés költségei (teljes árú jegyet figyelve)

<i>Az árak oda-vissza útra értendőek!</i>	Velence (7,5 km)	Gárdony (13 km)	Székesfehérvár (25 km)	Budapest (45 km)
Tömegközlekedés	500 Ft	620 Ft	1120 Ft	2180 Ft
Autó	820 Ft	1430 Ft	2516 Ft	3344 Ft

Forrás: Radnóczy Márton tanulmánya alapján saját szerkesztés, 2013

A táblázat alapján elmondható, hogy a tömegközlekedést használni jobban megéri, mint egyedül utaztatni a személygépkocsival. Ez azonban csak akkor igaz, ha az ember egyedül szeretne utazni. Ha már ketten-hárman utaznak együtt, akkor már jobban megéri autóval utazni, mint a közösségi közlekedést használni.

A buszforduló tender

A buszforduló tender ötlete nyilvánvalóan összefügg a tömegközlekedés fejlesztésére irányuló igényekkel. A faluban nem új keletű ötlet, hogy legyen több közvetlen autóbuszjárat Székesfehérvár felé. Ezért a polgármesteri hivatal már korábban felvette a kapcsolatot a VOLÁN társasággal, akik azt javasolták, hogy építsen a község egy buszfordulót, mert a közlekedési vállalat csak ebben az esetben hajlandó újabb buszokat közlekedtetni a település felé.

A 2012. április 12-i testületi ülésen a képviselőtestület 5 igen szavazattal elfogadta az ALBA VOLÁN Zrt javaslatát. Az autóbusz-fordulót ki fogják alakítani. A fordulót a Fő utca és a Szabadság utca kereszteződésénél alakítják majd ki a tervek szerint. Jelenleg a különböző szakhatósági és egyéb engedélyek megszerzése zajlik, illetve a hiánypótlások beszerzése van folyamatban.

Mely településekre ingáznak rendszeresen a helyiek?

A település ingázás-vizsgálatában elemeztük, hogy milyen közlekedési eszközzel ingáznak a célhelyekre, valamint elemeztük az emberek mindennapi igényeihez tartozó szolgáltatások célhelyét (orvosi ellátás, iskolába járás, hivatalos ügyek intézése, kereskedelem, bizonyos jóléti szolgáltatások) is. A faluban megkeresett több mint száz háztartás válaszáda alapján megállapítható, hogy az emberek szeretik a kisebb bevásárlást (hétköznapi fogyasztási cikkek) a faluban intézni. Nem feltétlenül hagyják el emiatt a települést. Viszont, ha egy nagyobb bevásárlást terveznek, illetve, akik dolgozni más városokba járnak, azok rendszerint ott intézik a bevásárlásukat. Kedvelt vásárlási célpontok: Székesfehérvár, Gárdony, Velence. Azért ide járnak vásárolni a helyiek, mert egyrészt közel van, másrészt pedig itt vannak nagyobb szuper- illetve hipermarketek, ahol egy helyen minden fontosabb élelmiszert és iparcikket meg lehet kapni. Ha ruhákat is akarnak vásárolni, akkor ez a céllista kiegészül Budapesttel. A fővárosba elsősorban azok járnak, akik egyéb célból is utaznak Pestre.

Az egyszerűbb ügyek intézését (mivel erre Pázmádon is mód van) helyben végzik az emberek. Ide járnak postára, és a gyógyszereket is nagyrészt meg tudják venni a faluban. (Igaz, hogy általában a receptköteles gyógyszerek csak a következő napokban kaphatók meg, mivel a település patikájában nincs komolyabb raktárkészlet.)

A gyermekek iskoláztatásában közrejátszik, hogy a településnek van saját általános iskolája, tehát a többség ide járattja iskoláskorú gyermekét. Felmérésünk szerint a középiskolás korú gyerekek többsége Székesfehérvárra jár, általában a reggeli közvetlen buszjáratot igénybe véve. Ezen kívül néhányan járnak még Velencére is, de olyan szülő is akad, aki Budapestre, Bodajkra vagy Kápolnásnyékre járattja a gyermekét.

A hivatalos ügyek egy részét el lehet intézni a faluban. Viszont van olyan ügy, mint például az okmányirodai ügyek, amelyeket csak a járasközpontban (Gárdony), illetve a megyeszékhelyen (Székesfehérvár) lehet elintézni. Általában a megkérdezettek el tudnak ide jutni autóval, de van, aki csak busszal, illetve a busz és vonat kombinációjával tudja elérni ezeket a településeket.

Pázmádon kevés a szórakozási lehetőség. A fiatalok számára jóformán semmi nincsen, csak a kocsmá. Még jobban nehezíti a helyzetet az, hogy az autóbuszok este 9:00 után már egyáltalán nem közlekednek. A környező településeken való szórakozás lehetősége éppen ezért korlátozott. A megkérdezett emberek 40-45%-a jár csak szórakozni, de ezek közül is van, aki a nyaralást is ide sorolja. A megkérdezettek 5,6%-a jár rendszeresen Budapestre, 8%-a Székesfehérvárra és 4,8%-a Velencére szórakozni. Nagyrésztük autóval jár ezekre a helyekre úgy, hogy többen összebeszélnek és közösen utaznak el ezekbe a városokba.

Összességében elmondható, hogy az emberek különféle dolgaik, ügyeik miatt a legtöbbször a nagyobb városokat keresik fel, ahol mindent egyszerre el tudnak intézni. Az ingázási központok közül a legfontosabbak: Székesfehérvár, Gárdony és Velence.

Forgalomterhelési vizsgálat

A vizsgálat elvégzésének a célja az volt, hogy megfigyelhessem, mennyien hagyják el a települést, és akik ezt megteszik, azok milyen járművet használnak hozzá (6. táblázat). A legtöbb jármű fél 7 és fél 8 között ment el a településről minden bizonnyal azzal összefüggésben, hogy az emberek munkaideje 7 és 8 között kezdődik. Megfigyelésem szerint a járműveket ésszerűen használják: alig láttam olyan gépjárművet, amelyik nem lett volna tele. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a faluban 2011-ben elindult egy kezdeményezés, aminek lényege, hogy az egy településre indulók összefognak, és együtt teszik meg az utat. Ezzel egyrészt a környezetet is kímélik, másrészt a saját pénztárcájukat is, mivel nem költenek el annyi pénzt üzemanyagra. Talán ezért is lehetett olyan sok kisbuszt² látni a forgalomszámlálás során.

A településre jóval kevesebb gépkocsi tért be a verebi oldalon, mint amennyi távozott a kápolnásnyékin. Ebből arra következtetek, hogy a Pázmádon átmenő forgalom nagyrészt a helyi emberek miatt van, sokan indulnak innen el a munkába és viszonylag kevés az, aki a teljes településen áthalad.

---

² kisbusz: 8-9 férőhelyes jármű

6. táblázat: Forgalomszámlálási adatok (2013.07.01) (db)

Verebi oldal			Kápolnásnyéki oldal		
Jármű neve	kifelé	befelé	Jármű neve	kifelé	Befelé
Autó	31	49	Autó	207	53
Motor	0	2	Motor	11	2
Kerékpár	0	5	Kerékpár	9	3
Kisteherautó	6	15	Kisteherautó	25	11
Teherautó	0	0	Teherautó	2	2
Kisbusz	2	9	Kisbusz	15	6
Autóbusz	2	4	Autóbusz	5	3
Traktor	0	0	Traktor	1	1

Forrás: saját adatok alapján szerkesztette a szerző, 2013

Az úthálózat, az utak állapota Pázmádon

Pázmádon az elmúlt években sok útburkolat újult meg. Először a Fő utcát és a Deák Ferenc utcát újították fel. Ezzel egy időben bevezették a csatornát is mindenhova. Ezek után következhetett sorjában a többi utca is. Egymás után már majdnem minden utcát aszfalt borít föld helyett, még ha ezek állapota nem is teljesen kielégítő. A közös kérdőívben az egyik kérdés az utak minőségével foglalkozott. Erre a kérdésre 124-en adtak választ. 1-5-ig terjedő skálán kellett minősítenie az itt lakóknak a saját lakókörnyezetükben lévő utakat. A válaszadók átlagban 3-asra értékelték az utak minőségét. A legtöbb osztályzat is 3-as lett, összesen 43 ilyen válasz született, ami 34,67%-ot tesz ki, de sok volt még, aki 4-esre értékelte az utak minőségét, összesen 34-en válaszoltak így (27,42%). Meglepő, hogy 5-öst csak 11-en adtak (8,87%), ezzel szemben 1-est 19-en (15,32%). A Kossuth Lajos utcában majdnem minden válaszadó 1-esre vagy 2-esre értékelte az út minőségét, holott az aszfaltozott. A megfigyeléseim és a válaszadók kritikája alapján a kedvezőtlen értékeknek az az oka, hogy az utat nem alapozták meg rendesen, ezért az esők, valamint a csatorna bevezetése miatt az megsüllyedt, de ezen kívül sok helyen van rajta kátyú is. Ami viszont kiemelendő, hogy a kátyúkat be szokták foltozni (más településeken általában rosszabb a helyzet, erre sincs lehetőség).

Amikor terepbejárásomat végeztem nem csak az utak burkolatát figyeltem meg, hanem azt is, hogy az utcákon van-e járda, és ha van, akkor azok például babakocsival járhatóak-e. Pázmánd Fő utcáján és a folytatásán, a Deák Ferenc utcán, a legtöbb részen van járda, és azok nagyrészt járhatóak is babakocsival. Van még egy két utca, ahol található járda, ilyen például a Zalka Máté utca egy szakasza, ahol csak az egyik oldalon van, és járható babakocsival. De az utcák többségében kijelenthető, hogy nincsen járda, vagy ha van is, azok semmiképpen sem alkalmasak arra, hogy lehessen rajtuk pl. babakocsival közlekedni. Természetesen az is igaz, hogy a kisforgalmú utcákban talán nincs is erre szükség.

Összefoglalás

Összességében elmondható, hogy a falu kedvező forgalmi helyzetű. Közlekedésföldrajzi kapcsolataiban a jelentősebb települések: Gárdony, Kápolnásnyék, Velence, Székesfehérvár és Budapest. Az ingakapcsolatai főleg az emberek munkavállalásából, és bizonyos szolgáltatások eléréséből fakadnak. Az említett települések egyrészt munkát adnak a pázmándiaknak, másrészt ezekre a településekre járnak át rendszeresen bevásárolni és egyéb ügyeket intézni az itt élő emberek. A buszra épülő helyi tömegközlekedés nem minden

irányban, és nem minden napszakban tekinthető elfogadhatónak. Az önkormányzat már tett lépéseket az ügyben, szeretnék több közvetlen járatot Székesfehérvárra, valamint új közvetlen járatokat Budapestre is. Ennek a projektnek a tervei már megvannak, csak az építés várat még magára. Ésszerű volna a busz- és a vonatmenetrendeket is jobban összehangolni, aminek a felelősei a tömegközlekedési szolgáltatók.

Jelenleg a tömegközlekedéssel szemben az árak és a kényelem dolgában is versenyképes a személyautó, a kisbusz; ha a gépjármű jól ki van használva. Jó kezdeményezés a közös úti célokba tartók közötti összefogás, az egy autóval való közös közlekedés. Véleményem szerint a helyi közlekedési viszonyok megfelelőek, bár a relatíve nem túl régi útburkolaton bizonyos utcákban már van kátyú. A további útjavításokért, útkarbantartásokért a helyi önkormányzat a felelős.

Irodalomjegyzék

Radnóczy M. (2013): Pázmánd közlekedésföldrajzi vizsgálata. Kézirat, Gödöllő

Egyéb források

MÁV-START menetrend. Letöltve: 2013. augusztus 15. (www.elvira.hu)

Pázmánd térkép. Letöltve: 2013. augusztus 15. (maps.google.hu)

TSTAR adatbázis. Letöltve: 2013. augusztus 15. (<https://www.teir.hu/>)

VOLÁN menetrend. Letöltve: 2013. augusztus 15. (www.volán.hu)

VOLÁN menetjegy árak. Letöltve: 2013. augusztus 15.

(<http://www.volán.hu/dijszab/jegyar.pdf>)

4. kép: Buszmegálló és falukép

OPTIMÁLIS TERÜLETHASZNÁLAT PÁZMÁNDON A LAKOSSÁG HOSSZÚ TÁVÚ MEGÉLHETÉSÉHEZ

OPTIMAL LAND USE IN PÁZMÁND FOR LONG TERM LIVING OF ITS POPULATION

Biczó Dénes PhD hallgató SZIE Enyedi György RTDI

Dénes Biczó, Ph.D. student, SZIU

Absztrakt

Egyre több település- és területfejlesztési dokumentumban hangoztatott elv a települések kompaktságának elősegítése - hogy ne terjedjenek tovább beépített területeik. Ezzel párhuzamos elv a termőföld védelme, mint amely rendkívül korlátozottan megújuló erőforrás, és a települések már beépített területei folyamatos megújításának elve, amely támogatja az előző két szempontot.

Ezen elveknek megfelelően elsősorban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy Pázmánd kialakult lakóterületi utcáiban milyen lehetőségek vannak építési telket vagy meglévő házat, lakást vásárolni, használni szándékozók számára, és ehhez bejártam a település lakóutcáit. Tanulmányom célja segíteni annak előrejelzését, hogy Pázmánd lakosságának hosszú távú megélhetéséhez milyen helyi területhasználat látszik optimálisnak a település szűkebb és tágabb környezete szükségleteit is figyelembe véve. Első megközelítésben a település 2006-os rendezési tervében előirányzott lakóterület-bővítésekkel foglalkozom. Megvalósulásuk egyrészt jelentősen és hosszú távon növelheti a település fenntartásához szükséges erőforrások felhasználását, így az új építkezők és az önkormányzat költségeit is. Másrészt az új beépítésre szánt területek jelenlegi felhasználása általában mezőgazdasági, szántóföldi célú. Beépítésük, ház körüli kertté válásuk akár jelentősen is csökkentheti a település közigazgatási területén megtermelhető élelmiszerek mennyiségét, amivel Pázmánd – más kedvező mezőgazdasági adottságú falusi településekhez hasonlóan – saját lakosságát el tudja látni és a településen kívül eladható terméket tud előállítani.

Abstract

More and more settlement and regional developmental documents emphasize the principle of helping compactness of settlements stopping expansion of their built-up area. Parallel principles are to protect arable land as extremely slowly renewable resource and the principle of continuous renewal of built-up area of settlements which helps first two principles.

First of all according to these principles I have searched answer for that question that what kind of opportunities there are for those who want to buy or use building site or extant house in streets of built-up area of Pázmánd, and I walked through the streets of the settlement for the answer. The aim of my study to help making prognosis about what kind of local area use seems to be optimal for long-term living of people of Pázmánd considering also need of closer and broader surroundings of the settlement. In my first approach I deal with expansion of living space appropriated in the settlement development plan in 2006. On the one part if expansion comes true, it can increase significantly consumption of resources that are needed for support of the settlement increasing also costs of new building people and local government. On the other hand current use of new building area is generally agricultural, arable. If it becomes built-up area and home garden, this can decrease significantly the amount of food that can be produced on the administrative area of the settlement. Pázmánd, as

other villages with good agricultural conditions, can cater itself with food and can make food product for sale outside the settlement.

Bevezetés

A XXI. század globális környezeti és társadalmi folyamatai teljesen új kihívások elé állíthatják a modern, iparosodott, városiasodott, európai országok vidéki településeit, falvait is. Az élelmezési világhelyzetet szemlélve a XXI. század elején még mindig gyorsan növekvő létszámú emberiséget egyre nehezebb élelmiszerral ellátni a Föld végtelenül nem növelhető élelmiszer-termelő kapacitásából, melynek jelenlegi szintjét is veszélyezteti a növekvő erőforrás-felhasználás, illetve környezetszennyezés. A XXI. század településirányításának ezért fontos feladata többek között a takarékos erőforrás-felhasználás, a helyi erőforrások védelme. Ennek egyik területi vonatkozású kérdése, hogy egy-egy település jelenlegi és várható lakosságának megélhetése szempontjából milyen az adott település optimális terület- és földhasználata. Ennek megítélése többek között függ a település szerepköréről alkotott belső és külső elképzelésektől is.

A tanulmány kulcsfogalma és a kapcsolódó szakirodalom

Tanulmányomban az optimális területfelhasználás első megközelítéséhez a *kompakt település* fogalmát használom, amely egy a környezetének, termőföldjeinek rovására nem terjeszkedő, takarékos infrastruktúrájú település. A települések kompaktságának kérdése látványosabban a városok esetében merül fel, mint amelyek fejlődésük bizonyos szakaszán szétterülnek, és erre a jelenségre válaszként jelenik meg a tudatosabb tervezésük, szabályozásuk a terjeszkedésük fékezésére, megállítására, csökkenő kihasználtságú központi(bb) területeik újraélesztésére. Az ezzel kapcsolatos jelenségeket tárgyalja például *Szirmai (2011)*, aki többek között amerikai, nyugat-európai és hazai példákkal leírja, hogy a városfejlődésnek vannak olyan történelmi távlatú törvényszerűségei, amelyeket nehéz tudatos tervezési eszközökkel befolyásolni, a fejlettnek mondott országok településeinek alakulási útján végigmennek a fejletlenebb országok települései is. Mindenesetre legújabb nemzeti fejlesztési, területfejlesztési koncepciónk, a *Nemzeti Fejlesztés 2020* szerint is törekedni kell fenntartható és kompakt város- és általában véve a kompakt településszerkezet kialakítására. Ösztönözni kell a városok (a lakott tér) beépített, de alulhasznosított területeinek újraélesztését, kerülni kell a zöldmezős beépítéseket. Nagyon fontos elv az igen korlátozottan megújuló termőföld védelme, melyet a beépítések is veszélyeztetnek. A nemzeti koncepció megjegyzi, hogy az agglomerációs településeknél is nagyon fontos odafigyelni azok szétterülésének megelőzésére.

Pázmánd község településrendezési terve (2006) is elvetik a nem belterülethez kapcsolódó területek lakóterületi fejlesztését, ugyanakkor számos új beépítésre szánt területet jelölnek ki lényegében jelenleg mezőgazdasági területeken. E néhány dokumentumból is látszik, hogy nehéz kérdés a települések szétterülésének megelőzése, de fontos kérdés a hosszú távon takarékos településüzemeltetés vagy éppen az élelmiszer-termelés terület- és földigényének megőrzése, melyek végső soron gazdasági, megélhetési kérdések.

Anyag és módszer

Az optimális területhasználat első megközelítéséhez csak azt a kérdést vettem fel, hogy mennyi lakóházzal beépített, illetve beépíthető telekre van, lehet szükség Pázmádon, kialakult lakóterületi utcáiban mennyi üres telek, lakatlan vagy eladó ház van olyan emberek számára, akik építési telket vagy meglévő házat, lakást vásárolni, használni szándékoznak. A településen szükséges lakóházzal beépített, illetve beépíthető telkek számának meghatározásához néhány feltételezésből indultam ki. Az egyik feltételezés, hogy a település meg akarja őrizni jellemzően földszintes, egylakásos lakóházas lakásállományát. Egy másik feltételezés, hogy az egy lakásra jutó lakók száma nem változik a becsült időszakban. Ezekkel a feltételezésekkel indulva lényegében csak a lakosságszámtól függ, hogy hány beépített vagy beépíthető telekre lesz szükség. A lakosság szám változása egy ilyen kis, körülbelül 2000 fős településnél nehezen becsülhető. Egy következő feltételezés tehát, hogy saját, kistérsége, megyéje és az országos népességadatok alapján, időben az elmúlt évtizedekre visszakövetve ezeket az adatokat megrajzolható egy irányadó népesedési trend.

Pázmánd saját és kistérsége népességadatai jelentősen eltérő tendenciát mutattak, ezért még egy szomszédos kistérség, a Bicskei kistérség népességadatait is összehasonlítottam az előbbi terület egységek mellett, melynek települései nagyjából hasonló helyzetben vannak például a Budapesttől való távolság tekintetében Pázmándhoz képest. Budapest közelsége miatt feltételezhető, és a helyiekkel folytatott 2012-es, 2013-as személyes beszélgetések, kérdőívvezés alapján alá is támasztható, hogy Pázmánd agglomerációs településnek nevezhető, ahova szívesen költöznek fiatal párok, családok a fővárosból. Ilyen településekre jellemző az agglomeráció jelenlegi fejlődési szakaszában a népességnövekedés, ezzel párhuzamosan tehát Pázmánd népessége is várhatóan nő majd a 2010-es években.

Az üres telkek, a feltételezhetően lakatlan és az eladó házak feltérképezéséhez a lakóterületi utcákat végigjártam a szabályozási terv telekhatárokat, épületeket, házszaámokat is mutató térképlapjaira jegyzetelve, mely az előírások szerint földhivatali alaptérképre készült. Jegyeztem az alaptérképhez képest az új házakat. A terepi jegyzetek alapján egyszerű térinformatikai adatbázist készítettem az összes általam címpontnak ítélt hely és jellemzői pontként és hozzá rendelt leíró adatként történő felszerkesztésével Quantum GIS szoftverrel. 891 lakóépületi címpontot szerkesztettem fel, ami a TEIR 2011-es lakásadatahoz képest (893 lakás) nem látszik komoly eltérésnek, ez alapján is elmondható, hogy jellemzően egylakásos házak találhatók Pázmádon.

Ezen szerkesztések mellett összeszámoltam kétféle kategóriában az új beépítésre szánt területek szabályozási terven jelölt építési helyeit: a már 2006-ban belterületen kijelölt új építési helyeket, és külön a tervezett belterületi építési helyeket. A kialakult lakóutcákban talált üres telkek, feltételezhetően lakatlan házak és az eladó házak összesített adatai mutatják az alternatív lakóhelyteremtés lehetőségeit az új lakóterületekkel szemben.

Az optimális területhasználat egy következő kérdése lehet, hogy a Pázmánd 2006-os rendezési terveiben jelölt új beépítésre szánt gazdasági területek a helyi lakosság megélhetése szempontjából fontosabb tevékenységet tudnak-e vonzani, mint a jelenlegi mezőgazdasági hasznosítás. Ehhez a lehetséges új tevékenységről jelen tanulmányhoz nem gyűjtöttem információt, csak egy egyszerű területszámítást végeztem arra vonatkozólag, hogy a 2006-os településszerkezeti tervben a tervezett belterületi új lakóterületekhez képest ezek a külterületi gazdasági területek milyen nagyságrendűek. A területszámítást Quantum GIS térinformatikai szoftverben a szerkezeti tervlap georeferált raszterképén a tervezett területfelhasználási

egységeket poligonokkal átrajzolva, majd a poligonokon automatikus területszámítást alkalmazva végeztem.

Területhasználati kérdések Pázmádon

A magyar falvak egyik hagyományos és kézenfekvő szerepköre ma is a mezőgazdasági termelés. Általában kedvező adottságúak, hiszen a házak körüli kertek és a határ művelésre alkalmasak. Mégsem magától értetődő mindenhol például a ház körüli kertek művelése. A Pázmádon tett személyes látogatások és a helyi lakossággal készített interjúk alapján (2012 tavasz, 2013 nyár) azonban a településen nem jellemző, hogy elhanyagolják a mezőgazdálkodási, kertművelési tevékenységet.

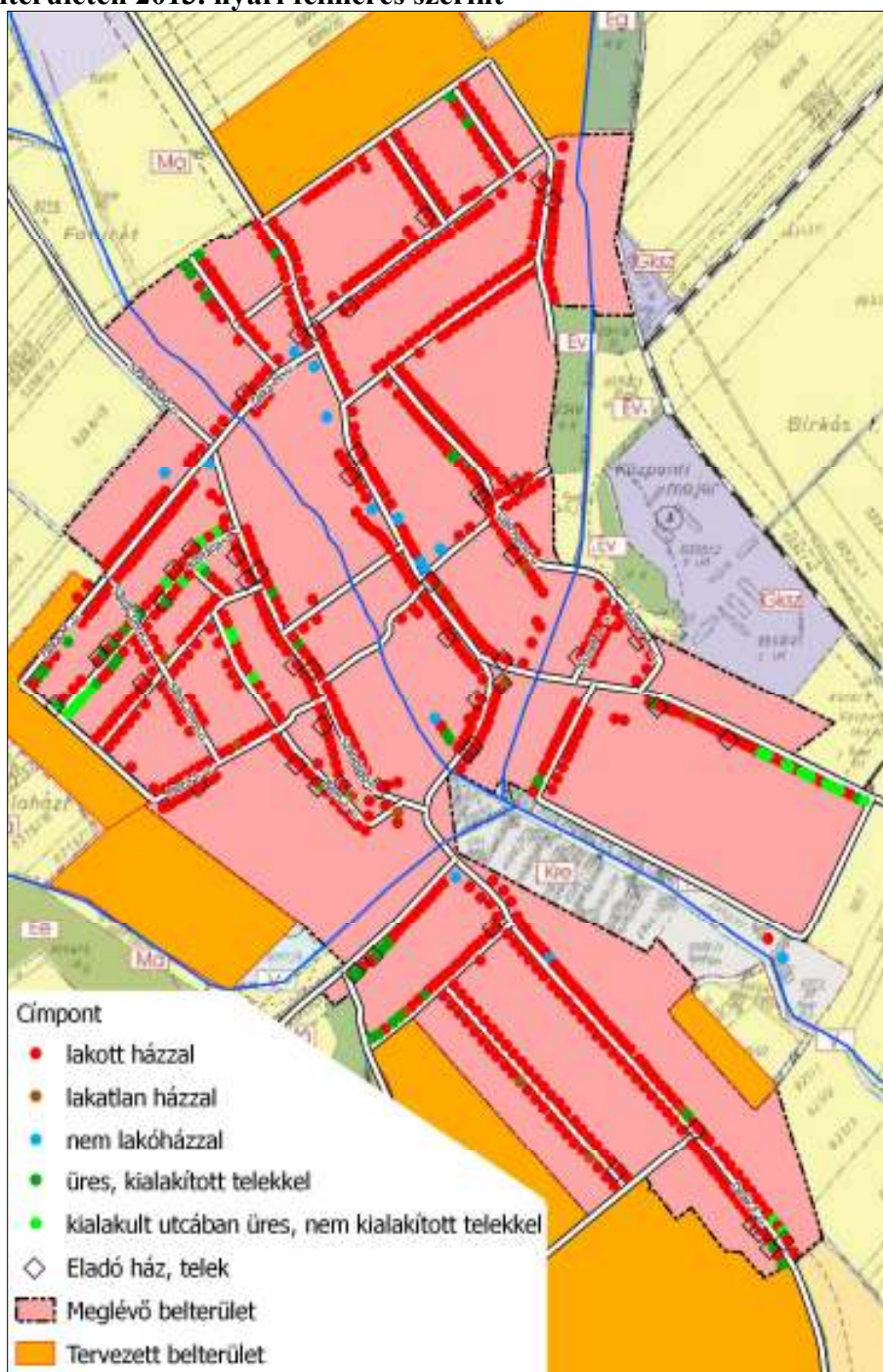
A 2011-es TEIR adatok szerint 893 lakást számláló településen a 2013 nyári falukutató tábor térkapcsolatokról, társadalmi-gazdasági viszonyokról készített kérdőíves felmérése során több mint száz háztartáshoz jutottunk el. Azzal a megállapítással, hogy *"Pázmánd jövője (részben) a mezőgazdasági termelésben van"*, a megkérdezettek nagyobbik fele egyértelműen egyetértett. (A vizsgálat során a válaszadónak osztályoznia kellett 1-től 5-ig, hogy az állításokkal mennyire ért egyet: 1-est kapott az állítás, ha egyáltalán nem értett egyet vele a megkérdezett, és 5-öst, ha teljes mértékben egyetértett vele. Átlagban 4,1-es osztályzatot kapott a mezőgazdaság jövőjére vonatkozó kérdés.)

Pázmádon járva a helyi mezőgazdasági termelés szempontjából értékesnek láttam a belterületi határon a 2013 nyári falukutató tábor idejében telt kalászu búzatóblákat, melyek egy része azonban a 2006-os településrendezési terv szerint új beépítésre szánt terület. A beépítések megvalósulásával a feltételezhetően értékes mezőgazdasági terület tehát csökkenne. Ugyanakkor a település meglévő, kialakult lakóutcás belterületein járva eladó illetve lakatlannak látszó, tehát jelenleg ki nem használt házak, és foghíjtelkek láttán formálódott bennem tovább a kérdés, hogy a tervezett lakóterület-bővítések vajon optimális területfelhasználás felé mutatnak-e a falu szerepköre szempontjából. A 2006-os településrendezési tervek még két nagy (körülbelül 10 és 40 hektáros) új beépítésre szánt gazdasági terület létrehozását is előirányozták, amelyek szintén mezőgazdasági területeken valósulhatnak meg.

A takarékos erőforrás-felhasználáshoz egy település irányításánál hozzátartozik, hogy a fejlesztések eredményeképp a települések minél kompaktabbak legyenek, azaz ne terjedjenek szét környékük élő környezetének rovására a beépített területeik, és az infrastruktúrájuk minél hatékonyabban, kisebb költséggel fenntartható legyen, amit optimális beépítési sűrűséggel lehet például segíteni. Az optimális területhasználat előrejelzése érdekében érdemes legalább sejtést megfogalmazni arról, hogy milyen irányba változhat Pázmánd lakossága, ennek megfelelően milyen lakásállományra, mennyi lakóterületre lehet szükség a jövőben.

Az 1. ábrán láthatók a felszerkesztett, lakottság, beépítettség, vásárolhatóság szempontjából kategorizált címpontok a 2006-os településszerkezeti terv szerinti belterületek és tervezett belterületek jelölésével, külterületen a településszerkezeti terv képével.

1. ábra: Pázmánd ház- illetve telek-lakottsági, beépítettségi, vásárolhatósági térképe a 2006-os belterületen 2013. nyári felmérés szerint

Forrás: saját felmérés és szerkesztés, Pázmánd településszerkezeti terve 2006

Az 1. ábra a kialakult utcákban feljegyzett címpontokat mutatja. Ilyen utcákban **836** ingatlan ítélem nem eladó lakott háznak, **12** házat nem eladó lakatlannak szemrevételezés alapján. **34** üres, kialakított nem eladó telket találtam. A 2006-os szabályozási terv szerint nem kialakított telkekre főként a tervezett telekhatárok alapján **28** címpontot helyeztem fel. **42** lakottnak és **1** lakatlannak látszó háznál találtam "Eladó" feliratot, **9** olyan üres, kialakított telket jegyeztem fel, melynél szintén "Eladó" felirat volt látható. (14 kék címpont jelöli az 1. ábrán a nem lakóházakat.)

A szabályozási terven előirányzott, de a terepen jól láthatóan nem kialakított tervezett utcák egy része belterületi tömbfeltárás, más részük új belterületi utca, harmadik részük pedig a 2006-os belterületen kívüli új utca. Előbbi két kategóriánál **161** építési helyet számoltam össze a szabályozási tervlapokról, a 2006-os belterületen kívüli új utcáknál pedig **363**-at.

A legkönnyebben megvásárolható, beköltözhető és felhasználásuk esetén a település kompaktságát leginkább megőrző lakhelyektől a feltehetőleg nehezebben kialakítható és a település szétterülését eredményező lakhelyekig csoportokba rendeztem az előbbi lakhelytípusokat - úgy, hogy a nem eladó lakott házakkal nem foglalkoztam. A létrehozott csoportok tehát a lehetséges új lakóhelyeket tartalmazzák abból a szempontból rendezve, hogy mennyire optimálisak új lakóhelynek. Az 1. csoport az általam új lakóhely számára legoptimálisabbnak ítélt, a 7. csoport az általam új lakóhely számára legkevésbé optimálisnak ítélt lakóhelyeket foglalja magába. Ezek a *lehetséges új lakóhely optimalisságát jelző csoportok* a következők:

- Az **1. csoport** a kialakult utcák **43** eladó háza (a 42 lakottnak és az 1 lakatlannak látszó együtt).
- A **2. csoport** a kialakult utcák **9** eladó üres telke.
- A **3. csoport** a kialakult utcák **12** nem eladó, lakatlannak látszó ingatlanja
- A **4. csoport** a kialakult utcák **34** üres, kialakított nem eladó telke
- Az **5. csoport** a kialakult utcák nem kialakított telkeinek **28** címpontja

A 3., 4. és 5. csoport ingatlanjaihoz vagy ragaszkodik tulajdonosuk, vagy eladásra kerülhetnek, de erről a terepen szemrevételezéssel nem szerezhető információ, az 5. csoport tagjai pedig még külön telekalakítás után válhatnak csak önálló lakóhellyé, de jellemzőjük, hogy kialakult utcákban vannak, ezért nem jelent nagyobb befektetést lakhatóvá tételük.

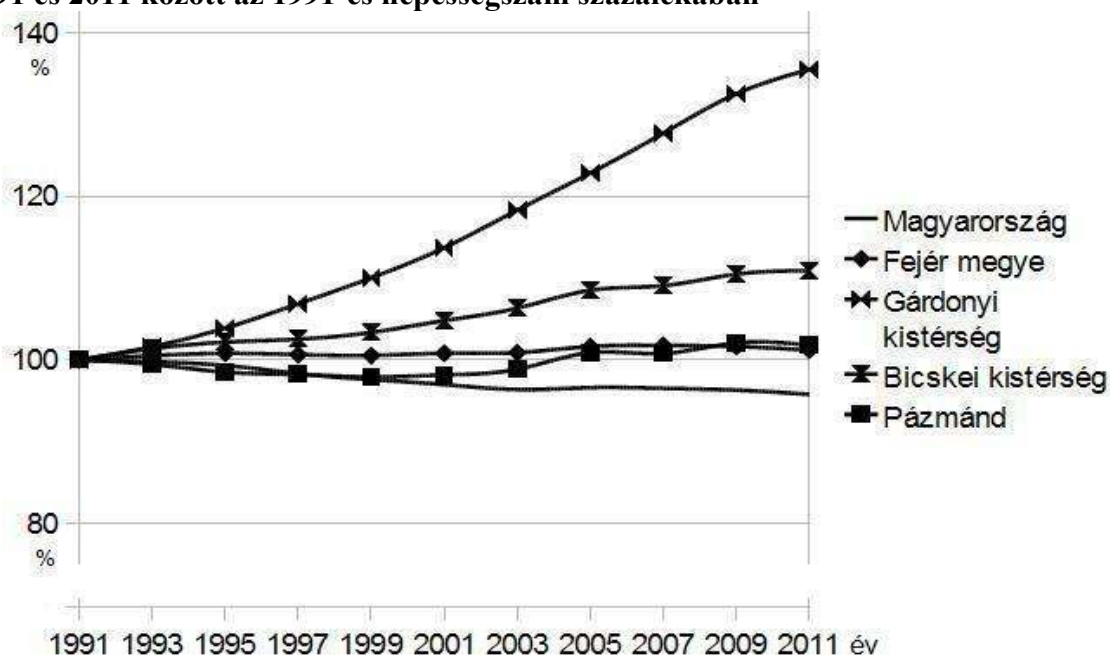
- A **6. csoport** a nem kialakított belterületi utcák **161** építési helye.
- A **7. csoport** a 2006-os belterületen kívül tervezett utcák **363** építési helye, melyek modern gondolkodás szerint a legkomolyabb infrastrukturális beruházásokat igénylik, ha beindul a felhasználásuk.

Most pedig vizsgáljuk meg egyszerű népesedési adatok segítségével, hogy miként lehetne a kiinduló feltételezések alapján egy elvileg optimális lakhely-felhasználási forgatókönyvet létrehozni! Fontos kihangsúlyozni, hogy a számítás során bármely kiinduló feltétel megváltoztatásával egészen más lehet az optimális forgatókönyv a következőkben felvázolthoz képest. Céлом a lakóhelybővítések tervei kapcsán nem egy abszolút megoldás kialakítása, hanem egy optimális megoldások kialakítását segítő szemlélet leírása egy példán keresztül. Induljunk ki Pázmánd és néhány környező területegység népesedési folyamataiból! (2. ábra)

A 2. ábrán látható, hogy Pázmánd lakossága kis mértékben csökkent az ezredfordulóig, majd onnantól kezdve kis mértékben emelkedni kezdett. Megfigyelhető az emelkedés lassulása is. A Gárdonyi kistérség nagyarányú népességyarapodást könyvelhet el a vizsgált időszak alatt, de ennek görbéjén is látszik a növekedés ütemének csökkenése. A Bicskei kistérség lakosságának növekedése sem elhanyagolható. Fejér megye népessége stagnáló, az ország népessége enyhén csökkenő. (Lásd a kötetben Kassai Zs. tanulmányát)

2. ábra: Pázmánd és környező terület egységek népességszámának százalékos változása 1991 és 2011 között az 1991-es népességszám százalékában

Forrás: TEIR, Interaktív elemző, saját szerkesztés

A folyamatok háttérben valószínűsíthetően ott van az agglomerációs településekre jellemző népességnövekedés. De a háttérrel bővebben itt most nem elemézve reálisnak látok egy olyan tendenciát, amiben csökkenő mértékben, de tovább növekszik Pázmánd lakossága. Ez a lakóterületek szempontjából az *Anyag és módszer* fejezetben tárgyalt előfeltételekkel új beépítéseket tesz szükségessé. Az egyszerűbb számítás és a szükségletek felülről becslése érdekében azt feltételezem, hogy az ezredfordulótól 2031-ig (amit most hosszú távként határozok meg) a 2000-es évek ütemében növekszik Pázmánd népessége, tehát nem lassul a lakosságnövekedés. (Mellékesen megjegyezhető, hogy ezt például az Európán kívül az anyagilag szegény országokban jelenleg még mindig gyors népességnövekedés, ebből eredő erőforráshiány, és ezt követő egyre nagyobb vándorlási hullámok például Európába akár ma elképzelhetetlen mértékben megnövelhetik.) Pázmánd lakossága 1999-ben 1978 fő, 2011-ben 2057 fő. Ez évi $(2057-1978)/12=6,6$ fő gyarapodást jelent. 2011. után 20 évvel, 2031-re így elméletileg $2057+6,6*20=2057+132=2189$ fő lesz Pázmánd lakossága.

Az előbbi számításból kiindulva 2013-ban 2070 fő lakik Pázmádon (ez felülértékelése a valóságnak, hiszen a tényszám 2013. január 1-jén 2065 fő). Az itt élő lakásállományból 836 nem eladó lakott ház, valamint van 42 általam lakatlannak nem ítélt eladó ház. A jövőbeni lakásszükségletek újabb felülről becslése érdekében az általam lakottnak ítélt összes házzal számolok a jelenlegi lakásszükségletek meghatározásakor, tehát azt mondom, hogy jelenleg $836+42=878$ lakásra van szükség. Ez alapján 2031-ben $878*2189/2070=928$ lakásra lesz szükség. A jelenlegi 878 lakottnak ítélt lakóház fenntartása mellett tehát $928-878=50$ új lakott lakóhelyre lesz szükség a következő 18 évben.

Most nézzük meg, hogy ezt az 50 új lakott lakóhelyet hogyan lehetne a lehetséges új lakóhelyeken optimálisan elhelyezni úgy, hogy a megvásárolhatóság, beköltözhetőség, a település kompaktságát befolyásoló elhelyezkedés szerinti optimális új lakóhelyek kerüljenek

először felhasználásra, a legkevésbé optimálisak pedig a legutolsó sorban! Menjünk végig az ebben a fejezetben leírt *lehetséges új lakóhely optimalitását jelző csoportokon* a legkedvezőbbtől a legkedvezőtlenebbéig!

Az 1. csoportból a lakottnak ítélt eladó házak ebben a forgatókönyvben nem szerepelhetnek, mert a lakásszükséglet felülről becslésénél ezeket foglalt házaknak tekintetem. Ebből a csoportból tehát marad 1 lakatlan ház, ami elsősorban felhasználható az 50 új lakott lakóhely egyike számára. A 2. csoport 9 eladó üres telkét érdemes másodsorban felhasználni. A 3. csoport 12 lakatlannak ítélt nem eladó házeit érdemes lehetőség szerint harmadsorban feltölteni, negyedsorban pedig a 4. csoport 34 kialakított üres telkét. Ekkor $1+9+12+34=56$ új lakóhelyet biztosítottunk, mellyel már túl is teljesítettük a 2031-re becsült szükségletek kielégítését, az 5., 6. és 7. csoport lehetséges új lakóhelyeire nincs szükség. Ha a 3. és 4. csoport, esetleg az 5. csoport lehetséges új lakóhelyeit tulajdonosaik egyáltalán nem kívánják kialakítani, eladni, akkor elsősorban az 1. és 2. csoport 10 új lakóhelye mellé a 6. csoport 161 építési helyéből 40-re lenne szükség, de így sem kellene a 7. csoport 2006-os belterületen kívüli 363 építési helyéből igénybe venni semmit.

Az eddigieket összefoglalva úgy is fogalmazhatunk, hogy az érintett tulajdonosok esetében az optimális új lakóhelyek kialakítására bőven elegendő a hely a már kialakult lakóutcákban (1., 2., 3., 4. lakóhelycsoportok felhasználásával), de a speciálisabb igényű tulajdonosok számára is bőven elegendő a hely a 2006-os belterületen belül az új lakóhelyek kialakítására (legalább 1., 2., 5. lakóhelycsoportok felhasználásával).

A szerkezeti terven végzett területszámításaim szerint a 2006-os belterületen kívül tervezett új belterületeken 44 hektár új lakóterület, és 49 hektár új külterületi gazdasági terület kerülhet kialakításra. Az előző népesedési forgatókönyv és feltételezések szerint a 44 hektár új lakóterületre nem lesz szükség 2031-ig, tehát tervezett helyükön maradhatna a jelenlegi mezőgazdasági hasznosítás, de hasonló súlyú kérdés a kijelölt 49 hektár új gazdasági terület sorsa is.

Összefoglalás

Tanulmányomban igyekeztem rávilágítani egy optimális területhasználati tervezés lehetőségére. Foglalkoztam a beépítésre szánt és a beépítésre nem szánt területek optimális arányának kérdésével. Új lakóhelyek létesítési lehetőségeit kutatva a belterületi lakóterületeken terepi munkával felmérve, és egy egyszerű helyi, kistérségi, agglomerációs, megyei és országos népesedési folyamatokat figyelembe vevő népesség-előrejelzés alapján arra a következtetésre jutottam, hogy Pázmánd 2006-os településrendezési terveiben előírányzott, az akkori belterületen kívül tervezett lakóterületekre *nincs szükség*. A település jelenlegi lakóterületeiben még a várható népességnövekedés esetére is van elegendő tartalék új lakóhelyek kialakítására. A belterületi tartalékok kihasználásával a település üzemeltetése is fenntarthatóbb maradhat, és a legalapvetőbb javak termelését biztosító értékes termőföldek területe sem csökken lényegesen. A fenntartható üzemeltetés hosszú távon segíti Pázmánd lakosságának megélhetését kisebb erőforrás-felhasználás, és ezzel párhuzamosan kisebb közös költségek révén. Az értékes termőföldek minél nagyobb arányú megmaradása – és minél inkább fenntartható művelése - az élelmiszergazdaság számára lenne hosszú távon fontos.

A 2006-os belterületen kívül tervezett új lakóterületek elhagyásával azonos nagyságrendű kérdés a szintén értékes mezőgazdasági területekre tervezett beépítésre szánt gazdasági

területek ügye, melynél véleményem szerint azt érdemes mérlegelni, hogy ezek az új gazdasági területek a helyi lakosság megélhetése szempontjából fontosabb tevékenységet tudnak-e vonzani, mint a jelenlegi mezőgazdasági hasznosítás.

Az optimális területhasználat további megközelítéseiben a beépítésre szánt és nem szánt területek arányának meghatározásán túl érdekes lehet a beépítésre nem szánt területek, és a beépítésre szánt területek biológiailag aktív részeinek vizsgálata a fenntartható gazdálkodást támogató, helyi erőforrásokra alapozott helyi gazdaságfejlesztés szempontjából. A biológiailag aktív területek, felületek ugyanis a gyakorlatilag korlátlanul rendelkezésre álló napenergiát hasznosítják. Érdemes számba venni, hogy mik a megélhetéshez szükséges alapvető javak, az ezek hosszú távú előteremtéséhez helyben rendelkezésre álló erőforrások. A területhasználatban tudni kell, hogy a legalapvetőbb javakból milyen többletet lehet helyben előállítani (ami a helyi ellátáson túl a településen kívüli szükségleteket is képes kielégíteni), és miben szorul vagy szorulhat külső forrásokra a település.

Irodalomjegyzék

Szirmai V. (2011): A város szélén: a városi terjeszkedés térbeli társadalmi problémái. Tér és Társadalom, 25. évf. 1. sz., 20-41.o.

Egyéb források

Nemzeti Fejlesztés 2020 (2013), Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal, Budapest
Pázmánd község településszerkezeti terve, helyi építési szabályzata és szabályozási terv, 2006
TEIR Interaktív elemző / TSTAR (2011, Lakásállomány, lakásépítés; 1991-2011, Népeség)

Interjú

Lukács Józsefné, pázmándi művelődési ház igazgatónöje, 2012. április 18., Pázmánd

5. kép: A pázmándi határ

A MEZŐGAZDASÁGI SEKTOR FONTOSABB JELLEMZŐI PÁZMÁNDON

CHARACTERISTIC FEATURES OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN PÁZMÁND

*Treutz Ágnes egyetemi hallgató SZIE Gödöllő, Regionális és Környezetgazdaságtani
MSC*

Ágnes Treutz, student, SZIU

Absztrakt

Tanulmányomban a mezőgazdasági szektor helyzetét vizsgálom, kiterjesztve a kutatást a mezőgazdasághoz kapcsolódó terciér szektorra is. Primer és szekunder információk alapján készült a tanulmány. Szekunder információk alapján lett fölmérve Pázmánd gazdasági helyzete, az egyes gazdasági szektorok jelenléte, valamint a foglalkozásszerkezeti átrétegződés. A primer kutatás során a mezőgazdasággal foglalkozó pázmándi lakosokkal készített interjúkra építettem. A kutatás során felmértem a mezőgazdaság helyzetét a településen a rendszerváltás utáni, illetve a rendszerváltás előtti időszakban, melyet irodalmi forrásmunkákkal is alátámasztottam.

Abstract

During my study I analyse the situation of the agriculture sector in Pázmánd expanding my research to the tertiary sector connected to the agriculture. I created my study after primary and secondary information. From secondary information I mapped the economic situation of Pázmánd, within that the presence of the economic sectors and the rearrangement of the employment structure in these sectors. My primary research consists of several parts to which I got information from the local people in Pázmánd who deal with the agriculture. I sized up the situation of the agriculture before and after the end of communist era what I confirmed with literature sources.

Bevezetés

A téma választását az indokolta, hogy a település jelentős mezőgazdasági múlttal rendelkezik, ráadásul a jelenben is számos kezdeményezés kapcsolódik ehhez a megélhetési területhez. Tanulmányomban a föllelhető statisztikák és szakkikkek mellett a falukutató táborban (2013) a mezőgazdaság fontosabb szereplőivel készült interjúalanyok elmondásaira is nagyban támaszkodtam. Segítő interjúalanyaim a következők voltak:

Borostyán Ferenc (volt TSZ vezető)

Csillag József (Borárium főpincére)

Halász K. (Falukert.)

Hargitai Anna (kecsketartó)

Kerkuska Csaba (Manó Vendégház tulajdonosa)

Kiss Péter (kőfaragó, családi gazdálkodó)

Kratancsik László (épületasztalos, méhésztulajdonos)

Nagy Gábor (borász)

Nagy Viktória (Pázmándi Spájz vezetője)

A mezőgazdaság jelentősége Pázmádon

2011-ben Pázmánd népességének 42%-a (845 fő) volt foglalkoztatott, amelyen belül 58% férfi (491 fő) és 42% (354 fő) nő volt regisztrálva. A munkanélküliek aránya is hasonlóképp oszlik meg, ugyanis a munkanélküliek között szintén 58% férfi, 42% nő. Az összlakosság 4,5%-a munkanélküli (2011). A pázmándi foglalkoztatottak arányát a Fejér megyei adatokhoz viszonyítva nagyjából hasonló képet tapasztalunk (41,7%). A munkanélküliek aránya viszont Pázmádon több mint 1%-kal alacsonyabb a megyei adatokhoz (5,6%) képest. (<http://www.ksh.hu>)

Pázmánd életében mindig is jelentős szerepe volt a mezőgazdaságnak. A XX. század elején a dolgozók nagy része mezőgazdasággal foglalkozott. Ekkor az ipari dolgozók az aktív kereső lakosságnak csupán 10%-át tette ki (*Eklics, 1998*). A mezőgazdaság jelentősége még az 1960-as népszámlálási statisztikákban is kiemelkedő volt (*2. táblázat*). A település életében a megélhetés vonatkozásában a rendelkezésre álló statisztikák szerint az 1960-as évek folyamán állt be jelentősebb változás. *Lettrich Edit (1965)* foglalkozásszerkezeti vizsgálata alapján jól látszik, hogy míg a település 1960-ban szélsőségesen agrárjellegű, addig az 1970-es években már ipar alapján urbanizálódó településként jelent meg. Az 1980-as években pedig az ipari karakter is visszaszorulóban volt. 2001-ben már egyértelműen tercier jellegű településről beszélhetünk (*1. táblázat*). Kár, hogy a legfrissebb népszámlálási statisztikáknak nincs közzétett településszintű foglalkozás-szerkezeti adatbázisa, így a legfrissebb népszámlálási adatokra a vizsgálatot nem sikerült elvégezni, de minden bizonnyal ez az állapot jellemző ma is.

1. táblázat: Foglalkozásszerkezet Pázmádon

	Mezőgazdaság (%)	Ipar (%)	Tercier (%)	I:T	Tipizálás
1960	74,1	14,7	11,2		Agrártípus, Szélsőségesen agrárjellegű település
1970	43,6	40,6	15,8		Kétlaki típus, Ipar alapján urbanizálódó
1980	36,5	31,9	31,5	1,014577	Urbánus típus, I. fokon urbanizált, vegyes jellegű település
2001	8,9	32,3	58,7	0,550256	Urbánus típus, II. fokon urbanizált, tercier jellegű település

Forrás: KSH, népszámlálási bterületi adatok; TeIR történelmi adatbázis, Lettrich 1965 alapján saját szerkesztés, 2013

Primer kutatásom során személyes mélyinterjúk kutatásom is igazolta a szekunder információk alapján kapott eredményeimet, miszerint Pázmádon a megélhetésben az ipar jelentősége igazán az 1960-as, 1970-es években nőtt meg, és igazolódott a tercierizálódás is. A tendenciák ellenére fontos tudni, hogy sokan tevékenykedtek, tevékenykednek ma is a mezőgazdaságban, még ha csak önellátásra termelnek is.

A mezőgazdaság helyzete a rendszerváltást megelőző időszakban

Ahhoz, hogy a jelenlegi mezőgazdasági megélhetési viszonyokat megértsük, érdemes bepillantnunk a közelmúlt történéseibe. Különös tekintettel a szocialista nagyüzemi szervezetrendszer kialakítására. A szocialista átszervezés során a tőkés mezőgazdaságból szocialista mezőgazdaság kialakítás volt a rendszer célja. Ez a termelési viszonyok átalakításával járt, vagyis a termelőeszközök magántulajdonból állami tulajdonba kerültek, továbbá át kellett térni az egyéni gazdaságok kisüzemi gazdálkodásáról a nagyüzemi szocialista rendszerre (Erdei, 1977). Az első mezőgazdasági Termelőszövetkezetek a II. világháború után jöttek létre 1949 körül. Pázmádon és Vereben 2-3 termelőcsoport alakult meg. Községenként 1956 után alakultak TSZ-ek (Borostyán F.- interjú 2013.). Ez utóbbi folyamat már a második szövetkezesítés hullámába tartozik (1957-1963), aminek következtében az egyéni parasztgazdaságokat és így a történelmi parasztságot ténylegesen is megszüntették (Horváth, 2002). Az 1960-as években a szövetkezeti reformok következtében központosított irányítással véglegessé váltak a szervezeti formák. A TSZ szervezők hatására önként vagy rábeszéléssel szerveződtek csoportokba a gazdák. Klasszikus szövetkezeti forma alakult ki itt is, melyben elnököt választottak, illetve közgyűlés is működött, ahol a résztvevők tagokként szerepeltek, vagyis egy tag egy szavazatot jelentett. Az idők folyamán különböző reformok alakították a termelőszövetkezetek létét, egészen a rendszerváltásig. Az első nagyobb léptékű változás Pázmádon és környékén 1975 körül történt, amikor megindultak a koncentrációk a szövetkezeti méretek nagyobbítása céljából. Egyesítették a szövetkezeteket azzal a céllal, hogy minél hatékonyabban hasznosítsák az erőforrásokat. A szomszédos falvakban működő szövetkezeteket máshol is az országban összevonták. Ami a helyi viszonyokat illeti, 1976. január 1-ével a Pázmánd-Vereb Termelőszövetkezet egyesült szövetkezetté alakult, mely több mint 3000 ha gazdaságot jelentett. A szövetkezet - nagy felvevőképességének köszönhetően – több mint 300 szövetkezeti tagot számlált, ebből körülbelül 180 volt az aktív tagok száma. Szükség volt a munkaerőre, hiszen a betakarítások kézi erőt vettek igénybe. A kukoricaérettetés, a gyümölcsös, a kertészet gondozása, illetve a spenót-, fokhagyma-, paprika, és paradicsomtermelés is nagy élőmunka-igényű. Paprikát és paradicsomot nagyüzemi termelés keretében termesztettek. Azok a családtagok, akik nem voltak TSZ tagok, általában a közeli települések üzemébe jártak dolgozni (Székesfehérvár, Budapest), ahová üzemi buszjáratok szerveződtek. Ez a folyamat az 1970-es években indult meg. A változások fő okai itt is, mint máshol az országban:

- a szövetkezeti mozgalmak nem tudták felszívni a munkaerőt,
- a generációváltás következtében a fiatal munkaképes erő elment,
- a gépi eszközök modernizálása következtében kevesebb kézi erőre volt szükség.

(Harcsa-Kovách- Szelényi 1994)

Az 1968-ban elinduló új gazdasági mechanizmussal Magyarországon létrejött egy relatíve dinamikus fejlődő agrárgazdaság. A hatvanas évek és a korai nyolcvanas évek közötti időszak talán a magyar agrártörténelem legsikeresebb korszaka volt. Az 1950-es termelési szintet 100-nak véve 1965-re az értékesített bruttó agrártermékek aránya 125 százalékra, 1982-re 226 százalékra nőtt. A nettó agrártermelés is hasonlóan alakult: az 1950-es 100 százalékhoz képest 1982-re 400 százalékra emelkedett. A siker hátterében a teljesítmény-ösztönzés, a gépesítés, a „háztájizás” legalizálása, az ún. szövetkezeti ipari tevékenységi kör kialakítása állt. Mindez segítette a lakosság jelentős részének foglalkoztatását, életszínvonalának emelését (Harcsa-Kovách -Szelényi 1994).

A nyolcvanas évek elejére érte el a mezőgazdasági konjunktúra a csúcspontját. Ezután rohamosan csökkenni kezdett a termelékenység, a mezőgazdaság jövedelmezősége. A megtorpanás és

viSSzaesés a mezőgazdasági termelés „szocialista” struktúrájának elmaradt átalakításából és a világpiaci változásokból eredt (Harcsa-Kovách Szelényi 1994). Borostyán F. elmondása szerint az 1985-as évek közepétől Pázmádon is egyre nehezebb volt nyereségesnek maradni. A gépesítés hatására kevesebb kézi munkaerőre volt szükség, és a lakosság jelentős részének munkát adó melléktevékenységek is leépülőben voltak. A termelőszövetkezetben Borostyán F. elmondása alapján az 1980-as években 180 fő munkaerőt kellett elbocsájtani. Ezt például úgy kell elképzelni, hogy azok a nők, akik TSZ tagként dolgoztak, továbbra is TSZ tagok maradtak, háztáji jogosultságuk volt, a szövetkezeti tagsággal járó jogosultságokat megkapták, ugyanakkor bért nem kaptak. A családokból többnyire a családfők dolgoztak tovább a TSZ-ben. Megváltozott a bérezési rendszer is. Mivel elég általános tendencia volt, hogy folyamatos pénzügyi gondokkal küszködtek a TSZ-ek, ezért a termelőszövetkezetek egyre alacsonyabb bért fizettek a nettó költségvetésből (Földművelésügyi Minisztérium, 1994). Az 1980-as évek elején központilag bevezették a bérszint-gazdálkodást, mely szerint a dolgozók létszámára adtak egy bizonyos bérszintet, amely alapján a TSZ meghatározta, milyen összeget tud kifizetni. Ez alapján fizette ki a szövetkezet a dolgozóit. Ez egészen a létszámkorrekcióig működött, majd 1985 után állami utasítás alapján bértömeg-gazdálkodást kellett folytatni a szövetkezetben. Eszerint nem a létszám határozta meg, mennyi bér fizethető ki, hanem a szövetkezet mérete alapján megállapították, hogy mekkora tömegű bért lehet kifizetni. Ez már felvetette azt a kérdést, hogy a szövetkezet meg kívánja-e fizetni a dolgozóit vagy sem. Ahhoz, hogy a dolgozók átlagos vagy afölötti fizetéshez jussanak, a létszám limitálására volt szükség (Borostyán F. - interjú 2013.).

Termelésszerkezet

Alapvetően Pázmádon a TSZ fő profilja a növénytermesztés volt, de 1997-ig nagymértékben jelen volt az állattenyésztés is. Nagyrészt szarvasmarhát tartottak, amelyből 300-320 fejőstehen volt, ez éves szinten 480 tehenet jelentett. Javarészt olaszoknak exportálták a zömét vágómarhaként. Emellett működött egy régi típusú sertéstelep is 150 anyakocával, ami a szaporulat következtében 500 sertést jelentett. A sertést többnyire a Fejér megyei vágóhídon, az államon keresztül értékesítették. Anyajuhot is tartottak, 200-250 darabot, amely a szaporulattal bővült. Igáslovakat és haszonlovakat is tenyésztettek, 80-100 darabot évente, melyeket Olaszországba exportáltak. Pázmádon kisállatot nem, Vereben viszont libákat is tartottak. A későbbi, de még a rendszerváltás előtti rendelkezések azonban ellehetetlenítették az állattartást. Mivel a Bágyom patak mellett volt a telep, és a patak vize a Velencei-tóba ömlik, a szabályozás nem engedte meg, hogy a patak szennyezett vize veszélyeztesse a tó vizének tisztaságát. Márpedig a mélyalmos állattartáshoz hozzátartozik a hígtrágya mellékterméke, amely a szabályozás szerint nem kerülhet össze a csapadékvízzel (Borostyán F. - interjú 2013.).

Az állattenyésztés kiszolgálására termesztették a tömegkukoricát és a silót. A három fő növénykultúra a búza, a kukorica és a napraforgó volt. Nagyjából 8-900 ha búzát, 7-800 ha kukoricát és 400 ha napraforgót termesztettek. A fennmaradó területen részben takarmánynövényeket (pl. lucernát), részben repcét, olajlent, szárazborsót stb. termesztettek, vagy rétként hasznosították. A rendszerváltás előtt vetőmagot az állami Vetőmagforgalmazó vállalattól vásárolt a szövetkezet. Tárgyalást és alkut követően történt a vevőkkel való megállapodás, mely során nagyobb tétel vásárlása esetén kedvezményt is biztosítottak a vevő számára. Ami pedig a gépek beszerzését illeti a rendszerváltás előtt, az a gépforgalmazóktól történt. Általában nem volt nagy választék. Többnyire az orosz piacról történt a beszerzés, emellett a lengyel piacról is történtek vásárlások (Borostyán F. - interjú 2013.).

A mezőgazdaság helyzete a rendszerváltást követő időszakban, az agrárium jelenlegi helyzete

Az 1976-ban egyesült két szövetkezet 3200 ha földterülettel rendelkezett, mely egy közepesen erős méretű szövetkezetnek volt mondható. 1990 után a korábbi rendszer fölbomlott. Megszűnt a második gazdaság, a háztáji rendszer, a kapott termény után adózni kellett, ugyanakkor ezt különböző ajándék- és étkezési utalványokkal kompenzálták. Bizonyos szociális alapok megmaradtak, illetve továbbélt a „szövetkezeti szellem”. Ugyanakkor ki kellett jelölni az ún. kárpótlási területeket, mely a szövetkezet esetében 600 ha volt. Ezt a területet szükséges volt elkeríteni. A többi területet pedig fel kellett osztani a tagság, illetve a jogosultak között részarány tulajdonban. A jogosultságot a ledolgozott évek és a közgyűlés határozata alapján állapították meg. A felosztásra a törvény ajánlásokat fogalmazott meg. Végző soron azonban a közgyűlésé volt a döntés. Később a földkiadó bizottságok osztottak földterületet, de nem terület, hanem aranykorona (AK) érték alapján (Borostyán F. - interjú 2013.).

Pázmádon és Vereben nem volt állami tulajdonú, csak szövetkezeti tulajdonú föld, mivel megvették az államtól a földeket. A kárpótlást követően a szövetkezeti földterület felét kivitték, és magáncélra hasznosították. Emellett az Rt. földbérleti szerződéseket is kötött magántulajdonosokkal 10 évre. Ez 500 ha földterületet jelentett. 2001-ben lejártak a 10 éves szerződések, így meghosszabbítva a bérletet újabb 10 éves szerződéseket kötöttek. Ez alapján 2001-2011 között a részvénytársaságnak 200-300 ha használható földterülete maradt (Borostyán F. - interjú 2013.).

A rendszerváltást követően tehát új típusú szövetkezet alakult. A pártállami szövetkezeti mozgalom elhalványulását követően az újonnan életbe lépő szövetkezetnek lépést kellett tartania a modern, gyors változásokkal. 1992-ben részvénytársasággá jegyezték be, amelyben mindenki részvényes lett, csak nem ugyanolyan mértékben. A részvényesek a ledolgozott évek száma és a behozott vagyon alapján kaptak részvénytulajdont. A részvényesek a részvények arányában voltak jogosultak a szavazásra. Az aktív dolgozók több részvénnyel rendelkeztek. Előtérbe került a modernizálás, a korszerűbb gépesítés. A rendszerváltást követően komoly gépesítési hullám kezdődött, de már nyugati gépekkel. Új gépforgalmazó cégek, kisvállalkozók, egyszemélyes vállalkozások jelentek meg a piacon. A kvalifikált szakembereknek köszönhetően ez már komoly és bővülő választékot biztosított (Borostyán F. - interjú 2013.).

A szövetkezet munkaerő-állományában változás állt be. 1997-ben az állattenyésztés megszűnése következtében a dolgozók egy része elment, másik része pedig a növénytermesztésbe integrálódott. A gépesítés is oka volt annak, hogy tudatos létszámleépítés kezdődött. Először a képzetleneket bocsájtották el, azokat, akiknek a munkája gépekkel kiváltható volt. Így például már az anyagmozgatás is gépek segítségével történt. 2005 és 2006-ban 50-55 fő állandó dolgozónak adott munkát a cég, jelenleg pedig 20-30 főnek, mely 2002-től zártkörű részvénytársaságként működik. A családi gazdaságok a területeiket lényegében kivitték, aminek következtében a Zrt. földterülete szinte megfeleződött (Borostyán F. - interjú 2013.).

A rendszerváltást követően a megtermelt növényeket kereskedők, illetve felvásárlók vették meg. Már ősszel, illetve kora tavasszal biztonságban tudhatták az eladni kívánt árut a lekötött szerződések révén. Nagyobb cégek vásárolták fel a terményt, illetve exportártut szállítottak Olaszországba, Szlovákiába és Romániába is. Kisebb volumennel az árutőzsdén is működtek.

A tartalékot a termés 30-40%-a jelentette, mely a következő évi értékesítést segítette elő. A többi termést mind értékesítették (Borostyán F. - interjú 2013.).

A pályázati források elérésére az Európai Unió csatlakozást követően, 2004-től nyílt lehetőség. Ennek keretében különböző gépi- és épület-beruházásokra kerülhetett sor. 2005-ben és 2006-ban gépvásárlás terén történt beruházás, 150 millió Ft értékben. A modernizálás következményeként felújításra került a mérlegház, amely 3 lépcsős EU-s pályázat keretében valósult meg. 2003-ban új, modern magtárat alakítottak ki 2000 t tárolási kapacitással. Ezáltal az összes magtár kapacitása 8000 t lett, amely 800 vagon terményt jelent. Az 1960-as évekbeli, hagyományos, faszerkezetű istállók is átalakításra kerültek (Borostyán F. - interjú 2013.).

Napjainkban is nagy jelentősége van a községben a mezőgazdaságnak. Ezt támasztja alá, hogy többen is foglalkoznak a gazdálkodás valamely formájával, növénytermesztéssel vagy állattenyésztéssel, esetleg mindkettővel. Kutatásom során több helyi, mezőgazdasággal foglalkozó lakossal készítettem interjút, olyanokkal, akik magánszemélyként folytatják a mezőgazdasági tevékenységüket. Az interjúalanyaim kiválasztásában fontos szempont volt, hogy lehetőleg jól láttassam a szektor helyi sokféleségét. Az alábbiakban ennek érdekében bemutatásra kerül egy kecsketartó, egy komplex nagygazdaságot vivő, egy borász és egy méhészd gazdálkodó.

A kecsketartással foglalkozó gazdaságban 8 anyakecske és 1 bak volt található a 2013-as kutatásunk idején. A tulajdonos őstermelőként, egyben kistermelőként folytatja a tevékenységét. Kecsesajtot, túrót és joghurtot állít elő, melyet háztól házig történő értékesítés útján kínál a helyieknek. A kiszállítás árát tartalmazza a 380 Ft-ért értékesített egy liter kecsketej ára. A pénzügyi forrást önerőből teremti elő, pályázati forrásokat nem vesz igénybe, mivel egyrészt nagy volumenű beruházások szükségesek a támogatáshoz, másrészt bonyolult az eljárás, és kevesebb hasznot generál, mint amennyi munkát bele kell fektetni. Más vállalkozással nincs együttműködésben (Hargitai Anna, kecsketartó- interjú 2013).

A komplex családi gazdaságban 300 ha földterületen gazdálkodnak, melyből 220 ha magánszemélyektől bérelt és 80 ha saját terület, melyek 27 és 34 AK értékkel bírnak. Emellett állatokat is tartanak, egy fél éves hízó bikát és egy egyéves üszőt. A gazdálkodó elmondása alapján az 1980-as években tejet és tejterméket is előállítottak, illetve az 1990-es években még 49 db hízójuk volt. Ugyanakkor napjainkban már nem foglalkoznak ilyen mértékű állattartással, inkább csak növénytermesztéssel, mivel az előbbi nem volt gazdaságos a család számára. Árpát, búzát, kukoricát és napraforgót termelnek, melyeket egyben értékesítenek is. Búzát liszt előállításához nagyobb cég számára, kukoricát szeszgyár számára, napraforgót pedig vetőmag és műtrágya előállításához értékesítenek. Kerti növények termesztésével is foglalkozik a család, igaz javarészt saját fogyasztásra, de alkalmanként a gárdonyi piacon is szoktak értékesíteni paprikát, paradicsomot, borsót, cseresznyét. A növénytermesztéshez szükséges gépparkot a család önerőből gazdálkodta ki, egyedül 2002-ben vásároltak pályázat keretében egy kistraktort. A gépek korszerűen felszereltek, napjaink gazdálkodásához elengedhetetlen eszközök. A folyamatos fejlődés mellett jövőbeni terveit is vannak a családnak, egy nagyobb magtár és egy hídmérleg építése. Ez jelentős előrelépés lenne a családi gazdaság számára, hiszen jelenleg Kajászóra szállítják a terményt leméretni, illetve ezen településen is szárítatnak terményt és tároltatják. Hosszú távú célként megemlítendő a magtár, a tisztítószerkezet és a mázsa után egy karám létrehozása, szabad állattartással (hízó, bika, esetleg sertés) (Kiss Péter, helyi gazdálkodó- interjú 2013).

Pázmádon egyetlen nagyobb borászat található, melynek tulajdonosával készítettem interjút. 2008 óta foglalkozik bortermeléssel, és szőlőtermesztéssel 7 ha földterületen. Közvetlen értékesítés útján juttatja el a palackozott borokat a környékbeli és budapesti vendéglátóhelyekre, továbbá nagykereskedőknek. A termesztett szőlőfajták között megtalálható a savignon blanc, a rajnai rizling, a zenit, a cabernet savignon és a kékfrankos is. (4. ábra) A borászat nagyságát és fejlődési törekvéseit mutatja az is, hogy az utóbbi időben történtek beruházások eszközbeszerzésre vonatkozóan, továbbá pályázati források keretében sikerült két borászati gépbeszerzést is megvalósítani. A borászat rendelkezik mind rövid, mind hosszú távú célkitűzésekkel. A rövid távú célkitűzések között szerepel a volumenemelés, a saját termőterület szerzése, a vendéglátás-fejlesztés – Pázmádon egy kóstolópince létrehozása. Hosszú távú célok között szerepel a vendéglátó- és szálláshelyszolgáltatás. A borászat vezetője egyben a pázmánci hegybíró tisztségét is betölti. Lényegében a bortermeléshez kapcsolódó közigazgatási feladatokat és a hegyközség által ráruházott feladatokat látja el (pl. borversenyek szervezése, hegyközség gazdálkodásának végrehajtása, hegyközség nyilvántartásának fizetése) (Nagy Gábor, borász- interjú 2013).

Terepmunkám során felkerestem egy méhészettel foglalkozó helyi lakost is, ugyanis Pázmádon többen is foglalkoznak méhészettel. Interjúalanyom 4 éve foglalkozik méhészettel, emellett épületasztalosként saját kaptárakat is készít. A kezdeti 4 méhcsaládot az idők folyamán felfejlesztette 23 méhcsaládra. Részben az ún. Pázmánci Spájzon keresztül értékesíti a mézet, továbbá az ismerősein keresztül háztól. Saját maga nem értékesíti piacon az árúját. Repce, akác, hárs és napraforgó mézet készítenek, melyekből különböző termékeket állítanak elő. Így például aszalt gyümölcsös (szilva, barack, mazsola), diós, mandulás méz is található a repertoárban. Főként karácsonyra előszeretettel vásárolják a fogyasztók. A tervek között szerepel a jövőben például a propolisztinktúra, de több fajta méz egy üvegben is. A fejlesztési elképzelésekben a hosszú távú célok között szerepel a vásárokra, piacokra járás, a méhcsaládok növelése és egyénileg nagyobb piacon terjeszkedni. Ehhez elengedhetetlenek a folyamatos beruházások, amelyek jelen vannak a méhészetben (kaptár, keret, műlép, stb.). A tervek között szerepel, hogy a jelenlegi 20 körüli méhcsalád számát 40-50 családra növeljék, amellyel már - a számos teendő miatt - főállásban kell foglalkozni. Ehhez tervben van a kézi, négykeretes pörgető gépi pörgetőre való leváltása. A pályázati lehetőségekben itt is úgy tűnt, hogy lévén kisméretű a gazdaság, így a tulajdonos nem tartja érdemesnek a pályázatírást. Ezzel együtt a tulajdonos egyértelműen nyitott az új lehetőségek felé: tervei között például több együttműködési kapcsolat kiépítése is szerepel (pl.: helyi óvoda, helyi CBA, Manó Vendégház). Mindemellett jelentős hangsúlyt fektet a helyi rendezvényeken való megjelenésre (a Pázmánci Spájzon keresztül), továbbá szintén a Spájzon keresztül megjelenik a székesfehérvári Kertexpo-n és a velencei Majálison is (Kratancsik László, méhész- interjú 2013). A Pázmánci Spájz és más értékesítési megoldással a következő fejezet foglalkozik.

Összefoglalás

Pázmádon, bár jelentős foglalkozásszerkezeti átalakuláson ment keresztül a település, a mezőgazdasági szektornak ma is igen meghatározó szerepe van. Részben azért, mert e szektor fontos alapja a falu számára igen fontosnak tartott hagyományörzésnek, másrészt pedig lehetőség is van benne a megélhetésre, a jövedelem-kiegészítésre. A faluban ma, csakúgy, mint máshol az országban, a mezőgazdaság sokszereplős, azaz több, egymással magában a termelésben nem kooperáló vállalkozásból szerveződik. A pályázatok beadása nem jelentős a gazdálkodók körében, mivel a településen a legtöbben kisebb gazdaságban végzik a mezőgazdasági munkálatokat. Ezen gazdálkodók számára a pályázatok igen nagy önerős költséggel járnának, melyek nem térülnének meg. Nyilvánvalóan a nagyobb vállalkozások

(pl. borászat, Borárium) számára viszont megéri pályázni, hiszen az Európai Unió források lehetővé teszik a nagyobb kivitelezésű projektek részbeni fedezését.

Irodalomjegyzék

- Eklics I.* (szerk.) (1998): Pázmán lovag faluja. Pázmándfalva község Önkormányzata..
Erdei F. (1977): Mezőgazdaság és szövetkezet. Akadémiai Kiadó, Budapest
Harcza I.- Kovách I.- Szelényi I.: A poszt szocialista átalakulási válság a mezőgazdaságban és a falusi társadalomban In: Szociológiai Szemle 1994/ 3 15-43
Horváth L. (2002): A magyarországi nagybirtok története. SZIE MKK KGI Kultúrokológiai és Környezeti Kommunikációs Tanszék, Gödöllő.
Lettrich E. (1965): Urbanizálódás Magyarországon. Földrajzi Tanulmányok V. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Egyéb források

- Földművelésügyi Minisztérium Európai Unió PHARE Segélyprogram Irodája és Térségi-Gazdasági Főosztálya (1994): Mezőgazdasági szövetkezeti kézikönyv. Budapest.
KSH (1971): 1970. évi népszámlálás 7. Fejér megye adatai

Adatbázisok

- Pázmándi Önkormányzat adatai
TeIR Történelmi adatbázis
http://www.ksh.hu/nepszamlalas/teruleti_adatok
http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_07
<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>

Interjúalanyok

- Borostyán Ferenc (volt TSZ vezető)
Csillag József (Borárium főpincére)
Hargitai Anna (kecsketartó)
Kerkuska Csaba (Manó Vendégház tulajdonosa)
Kiss Péter (kőfaragó, családi gazdálkodó)
Kratancsik László (épületasztalos, méhésztulajdonos)
Nagy Gábor (borász)

Külön köszönet Pálffy Jánosnak és Meskó Miklósnak a kitartó segítségükért!

6. kép: Gazdasági életkép

7. kép: Jóságértés

ÚJÍTÁSOK AZ AGRÁRIUMBAN

INNOVATIONS IN AGRICULTURE

Treutz Ágnes egyetemi hallgató SZIE Gödöllő Regionális és Környezetgazdaságtani MSC, Szendrei Brigitta egyetemi hallgató SZIE Gödöllő GVAM, Veres Fruzsina egyetemi hallgató SZIE Gödöllő GVAM

Ágnes Treutz, Brigitta Szendrei, Veres Fruzsina, students, SZIU

Absztrakt

Mivel a mezőgazdaság szoros kapcsolatban áll a szekunder és a terciér szektorral, ezért érdemes vizsgálni, hogy ezekből milyen módon lehet életképes vertikumot fölépíteni. Napjainkban egyre több helyen használják ki a mezőgazdaság és a különböző szolgáltatások egybefonását, kölcsönös megjelenését. A mezőgazdaság jelenléte ugyanis fejlesztő hatású szolgáltatások megjelenését is generálhatja. Ebben a tanulmányban néhány pázmándi specialitás bemutatására vállalkozunk, olyan kezdeményezések leírására, melyek máshol is működnek vagy működtethetők lennének.

Abstract

Since agriculture shows a close relation to the secondary and tertiary sectors, it is worth examining how they can form a viable offer. The blending and joint appearance of agriculture and various other services is being exploited in more and more fields, since the presence of agriculture might also generate the appearance of services which bring forward development. In this present study we aim to introduce a few of the specialities of Pázmánd, and to describe the initiatives which are or could be implemented elsewhere as well.

Bevezetés

Kutatásunk két civil kezdeményezésű termelésösztönző- és értékesítési mozgalom, valamint egy, az Önkormányzat működtetésében folyó mezőgazdasági tevékenység bemutatására irányult. Eredményeinket interjúkra és személyes megfigyelésre alapoztuk.

Pázmándi Spájz

A *Pázmándi Spájz* egy olyan termelésösztönző- és értékesítési mozgalom, amelyben a termelő és a fogyasztó könnyen és hatékonyan talál egymásra. A közöttük levő kapcsolat nem tisztán kereskedelmi jellegű, hanem bizalmi elven működik; személyes. A *Pázmándi Spájz* 2012. november 10-én, 21 taggal alakult, de csak 2013. január 10-én lett bejegyezve egyesületként. Meglepően sokan mentek el az alakuló rendezvényekre. A 2013. január 10-i alakuló ülésen információkat és instrukciókat is kaptak az érdeklődők a falugazdástól a termelővé válás folyamatáról, arról, hogy, milyen hivatalos papíroknak és rendelkezésnek kell megfelelni, és hogy milyen pályázati lehetőségek vannak mind az egyesület, mind a termelők számára.

A *Pázmándi Spájz* fontosnak tarja a termelők oktatását és segítségét, valamint a termelők piacra jutásának és a piacnyitásnak a megtermését. Ezzel hagyományt is őriz, hiszen a szervezet hosszútávon elősegítheti a falusias jelleg megtartását. A mozgalom szeretné visszaszorítani azt a trendet, amit főleg az újonnan beköltözők hoznak magukkal, akik

befüvesítik, beültetik bokrokkal, fákkal és növényekkel a kertet. A mozgalom ösztönözi szeretné az itt élőket, hogy ha tehetik, akkor termeljék meg maguknak, a családjuknak a nyersanyagokat. A Pázmándi Spájz úgy kapcsolódik ehhez a gondolathoz, hogy ez a szerveződés biztosítja azt a helyet, ahová az esetleges fölös terméket eladásra vihetik. A szervezet rendelést vesz fel és a rendelésre szánt termékeket több háztól szedi össze. Nemcsak hivatásos termelőtől. Ez tehát segítség a kisebb termelőknek, a „háztájizóknak” is; hisz kiegészítő jövedelem is származik belőle. A szervezet fontosabb tagjai:

- Nagy Viktória elnök
- Kerkuska Csaba alelnök
- Gulyás Nikolett titkár
- Kratancsik László - felügyelő bizottság elnöke
- Dégi Attila FB tag
- Tót Lajos FB tag

A településen működő *Pázmándi Spájz* szervezetnek köszönhetően azok a helyi lakosok, akiknek van felesleges, saját termesztésű mezőgazdasági termékük (zöldség, gyümölcs, méz, sajt, lekvár, savanyúság, befőtt, szörp), azok mindezt a szervezeten keresztül értékesíthetik. Sokan jelentkeztek már termelőnek. Vannak nagyobb és kisebb termelők. Az újonnan kezdőknek az oktatást is megszervezték. Orisek Gábor például, akinek kertészete van, sokat segít a kertészetben szerzett tapasztalatainak az átadásával. De aki például a kecskesajt készítéséhez ért, az azt a tudást adja át az érdeklődőknek. A jövőbeli cél egy olyan „szabad egyetem”, ahol a tudással rendelkezők előadássorozatban elmondják, hogy hogyan, milyen módon lehet az adott termelési ágban a termelési folyamatot elvégezni. Ezen kívül tematikus klubdelutánt is terveznek minden hónapban, hogy a termelők és a vásárlók megismerhessék egymást. A termelők korosztálya vegyes: megtalálható a fiatalabb és az idősebb generáció is (*Nagy Viktória, a Pázmándi Spájz vezetője- interjú 2013*).

A termékek kapcsán nincs meghatározva a kizárólagos biotermék előállítás, ugyanakkor a szervezetnek tudomása van arról, hogy a termelők közül ki természetes, ki vegyszeres megoldással permetezi a terményt, ezáltal eleget tudnak tenni a fogyasztók egyéni igényeinek. (például ha valaki csak bioterméket, vagy csak kukoricával etetett csirkétől származó tojást szeretne vásárolni, tudják, hogy a Spájzon belül, kitől lehet ilyen jellegű terméket vásárolni.) A mezőgazdaság szezonálisának problémáját leküzdve a Spájz törekszik arra, hogy a téli időszakokban is elő tudjanak állni megfelelő kínálattal, így például tartós élelmiszerekkel, savanyúsággal, lekvárral (*Nagy Viktória, a Pázmándi Spájz vezetője- interjú 2013*).

Az árat a helyi nagytermelők szabják meg, ez alapján alakítják ki saját áraikat úgy, hogy ne legyen nagy árkülönbség. Ugyanakkor az is cél, hogy mindenki magának szabhassa meg azt egy reális kereten belül. Mivel a résztvevők ismerik egymást, ezért itt nem ár-, hanem egy minőségi verseny alakul ki (*Nagy Viktória, a Pázmándi Spájz vezetője- interjú 2013*).

A Spájz rendszerében a kialakult szabály az, hogy a termelők szombat estig valamilyen úton-módon eljuttatják a „központba” a terméklistát, amit összesítenek, és vasárnap este kiküldenek a vásárlóknak. Ők szerda estig adják le a rendelést, amit csütörtök estig elküldenek a termelőknek, akik péntekig előállítják a csomagokat. Ezt szombaton a központi helyre viszik egy magánházhoz, és onnan történik a szállítás. Pázmádon belül ingyenes a fuvar, azon kívül pedig 500Ft. Ez a rendszer a termelők számára kényelmes, mivel biztos piacot teremt (*Nagy Viktória, a Pázmándi Spájz vezetője- interjú 2013*).

Jelenleg nagyjából egyenlő arányban vannak a pázmándi és a nem pázmándi vevők. Pázmádon kívül Agárd, Velence, Sukoró, Kápolnásnyék és Nadap településekről rendelnek a lakosok. Több környező településre is hívták őket. Ilyen Székesfehérvári, Dinnyési, Nadap. Diósd még teljesen szűz terület. Ebben a térségben először a promóciózást, a szórólapozást, a vásárlók megismerését kellene meglépni, és szükség lenne arra is, hogy még több termelő fogjon össze. Volt kezdeményezés arra is, hogy Pest felé is terjeszkedjenek. Ehhez azonban nem elég egy átadó pont *(Nagy Viktória, a Pázmándi Spájz vezetője- interjú 2013)*.

A bevételt az érintettek úgy nevezik, hogy „*termelőknak generált forgalom*”. Ugyanis nem a szervezet kapja meg a bevételt, hanem a termelő, és ebből a szervezet nem részesedik. A szervezet a rendezvényekből jut forráshoz, de ezeket is általában jótékony célra ajánlja fel (óvodának, iskolának vagy valamilyen gyerek vagy ifjúsági szervezetnek). Részt vesz a falu rendezvényein, bemutatót tart a termékeivel. Így volt ez az általunk is látott arató ünnepen is. A helyi vásárok (pl. a húsvéti, karácsonyi) hagyománnyá tétele mellett közösségi programokban is gondolkodnak. A Spájz menedzsmentje tervezi, hogy a Pázmádon működő térségfejlesztő egyesülettel pályázatot nyújtanak be marketing-építésre (reklámfilm készítésre, egységes táska, csomagolópapír, szatyor, logó, vinyetta stb. készítésére), amivel egységes arculattal jelennének meg a termékek, ami azonos minőséget is jelentene, ezáltal a Pázmándi Spájz márkanév idővel védjeggyé is válna. Annak érdekében, hogy egységes arculatot adjanak a termékeknek, jelenleg egységes csomagolópapírt használnak, „*Keresd a helyit!*” felirattal ellátva. Jó volna árusító pavilon, papír alapú kiadvány és egy aktualizált honlap is. *(Nagy Viktória, a Pázmándi Spájz vezetője- interjú 2013)*.

Távlati cél egy közösségi kert létrehozása is, benne egy levendula ültetvényel. A levendula ültetvényhez közel egy hektárnyi területre lenne szükség. Ezáltal lehetne népszerűsíteni a levendula termékeket (pl. mézként, teaként, szörpként, olajként, fürdőolajként). Köztudott, hogy a levendula, nyugtató hatású és rovar-kártevőűző hatása van (biztonságot nyújt a levéltetvektől); érdemes a kényesebb növények mellé ültetni. A közösségi kertben minden termelőnek lenne egy parcellája, ahová elültetné az egyéb saját palántáit, magvait, és egy kertész irányítása segítségével a nem szakképzett emberek is tudnák, hogy mit, hogyan kell permetezni, locsolni és mit mi mellé érdemes ültetni. A megtermelt élelmiszert vagy a Pázmándi Spájzon keresztül értékesítenék, vagy saját célra használnák fel, vagy egy pl. klubdelutánon, vagy egy közösségi főzés keretén belül. A tervezett pályázatok segítségével munkahelyeket is szeretnének teremteni. Egyik ilyen ötlet lenne egy kecskenyáj létesítése, ami nemcsak a szervezetnek, hanem a falunak is hasznára válna. A nyáj kiválthatná a patakparton amúgy is szükséges kaszálást, és még tejet is adna *(Nagy Viktória, a Pázmándi Spájz vezetője- interjú 2013)*.

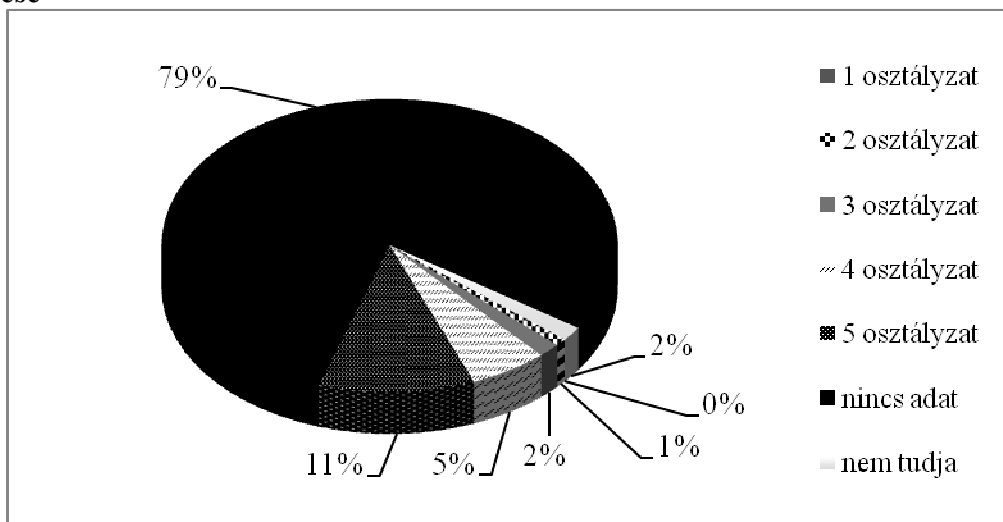
A szervezetnek tehát a hosszú távú célja az, hogy a falu meg tudja tartani a falu jellegét, ezáltal a családokat is ösztönözní tudják arra, hogy maguk termeljék meg a termékeket, és ha főlősleg adódik, akkor a Spájz segítségével segíteni tudjanak a főlősleg értékesítésében. A termelők számítanak a további érdeklődésre, ezért idén nagyobb árukészletet szándékoznak felhalmozni, hogy az idényben kitartsanak. Persze vannak szezonális termékeik, amikkel nem lehet így tervezni.

A Pázmándi Spájz a kérdőívek tükrében

Mivel ez a típusú közösségi mozgalom a települést ismertté tette az országban, így terepi kutatásunkkor kézenfekvő volt, hogy megvizsgáljuk, vajon a helyiek ismerik-e, és ha igen, csakugyan látnak-e benne fantáziát.

Kérdőíves felmérésünk során azt tapasztaltuk, hogy viszonylag sokan ismerik a településen ezt a kezdeményezést. A Pázmándi Spájaz a civilszervezetek között került elő. Arra a kérdésre, hogy „Milyen civil szervezeteket ismer, és hogyan értékelné azt?” az 1. ábra tanúsága szerint, a megkérdezettek körülbelül 20%-a említette a Pázmándi Spájazot. A Spájaz tevékenységét ismerők között a legtöbben *jelesre* értékelték a benne folyó tevékenységet, azaz a mozgalmat a közösség is értékesnek tartja. A szervezet ugyanakkor nem egyértelműen és kellően bizonyította a felmérésünkben, hogy ismerik (1. ábra).

1. ábra: Hányan említették a Pázmándi Spájazot, mint civilszervezetet és annak értékelése

Forrás: A 2013-as Falukutató kérdőíves adatgyűjtése alapján saját szerkesztés

Natúrkosár

A *Natúrkosár* mozgalom a Pázmándi Spájazhoz hasonlóan szintén egy társadalmi szerveződés a mezőgazdasági tevékenység ösztönzésére, az értékesítés megkönnyítésére, a közösség építésére. Története szorosan összefonódik a következő fejezetben bemutatásra kerülő „*Mesefalu*” mozgalommal. A *Natúrkosár* élete lényegében Dél-Budán és Pesten kezdődött, ahol kialakult egy kis közösség, akik szívesen vásároltak házi termékeket, és olyan gazdák is voltak, akik szállították az árut. Erről a töről vált le a pázmándi *Natúrkosár* mozgalom. Ezt a leszakadó ágat ketten karolták föl: Kasuba Éva és Márton Anikó. Jelenleg is ők működtetik tehát az időközben önállósodott *Natúrkosarat*. Ők kutatják fel a gazdákat és a leendő vásárlókat egyaránt. Ez is egy értékesítő-bevásárló közösség tehát, aminek az a célja, hogy házi, megbízható forrásból tudjanak az emberek vásárolni. Ismerjék a termelőt, aki előállítja az általuk vásárolt termékeket. Működésének alapja az, hogy az őstermelők 40 km-es körzetben adómentesen árulhatják termékeiket.

A rendszer hasonlóan működik, mint a Pázmándi Spájaz esetében. Naprakészen rögzítik a kínálatot és keresletet. Az információ interneten körbemegey az érintett szereplők között. Az Excelben rögzített információt mindenki láthatja és mindenki beírhatja, hogy mit kér, vagy éppen mit kínál. A *Natúrkosárban* kb. 40-50 vásárló van. Kaphatnak zöldségfélét, tojást, szárazkolbászt, tejtermékeket, gabona termékeket, de akár natúr kozmetikai cikkeket is. Miután megvan, hogy miből mennyit kérnek, egy megbeszélte átadópontra mindenki megkaphatja az általa választott termékeket. Ez egy bizalmi alapon működő közösség. Kapcsolata a *Mesefalu* mozgalommal igen szoros. Ez úgy jött létre, hogy mivel Márton

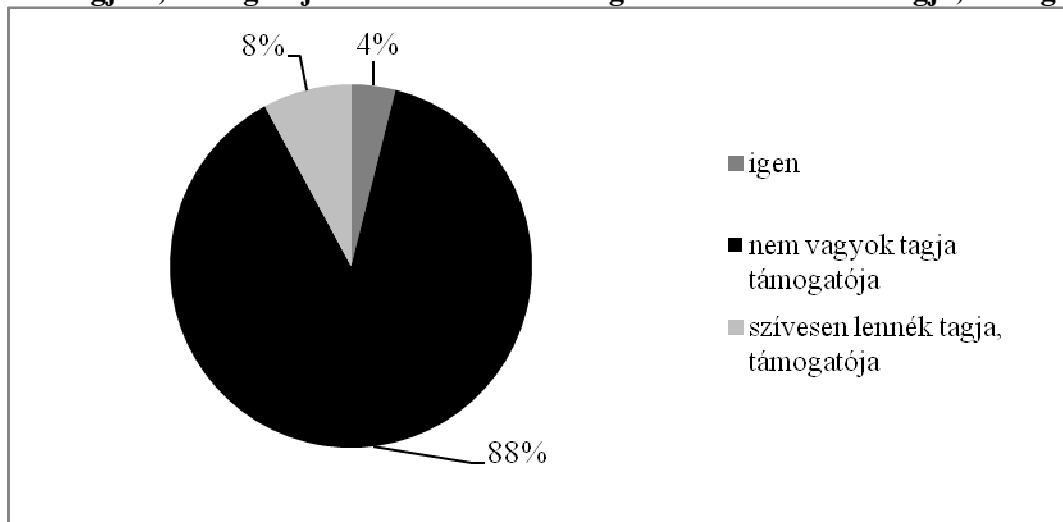

Anikóék szimpatizáltak a Mesefalu mozgalommal és csatlakoztak is az Egyesülethez (sőt alelnöke is lett ennek a közösségnek), így a Natúrkosarat, mint szolgáltatást beintegrálták. Az Egyesület adja a Natúrkosár jogi kereteit. Tehát a Natúrkosár nem egy külön szervezet. A Mesefalu mozgalom és a Natúrkosár mozgalom szerves összetartozását mutatja, hogy lényegében a „*Mesefalu*” megálmodójának nevezhető Gáspár Mátyásék egyik nagy „álma” is pont az volt, hogy a faluban tudjon működni a helyi piac, és hogy támogassák a helyi gazdákat. Néhány gazdát és vásárlót érthetően épp maga a Mesefalu közösség talált meg és kapcsolótt a Natúrkosárba. A helyi piac létrehozásával kapcsolatos legfőbb megoldásra váró feladat, hogy azok is bekerülhessenek a rendszerbe, akik gazdálkodnak, de nem östermelők. Többen lennének a mozgalomban, ha megoldható volna, hogy mindenki, akinek otthon megmarad néhány kg zöldsége, amit már otthon nem tud felhasználni, és tönkre menne, becsatlakozhatna a Natúrkosárba (Szabó H., Gáspár M., Natúrkosár,- interjú 2013).

A Natúrkosár a kérdőívek tükrében

A Natúrkosár kapcsán is szeretnénk tudni, hogy mekkora társadalmi támogatottságot élvez ez a kezdeményezés.

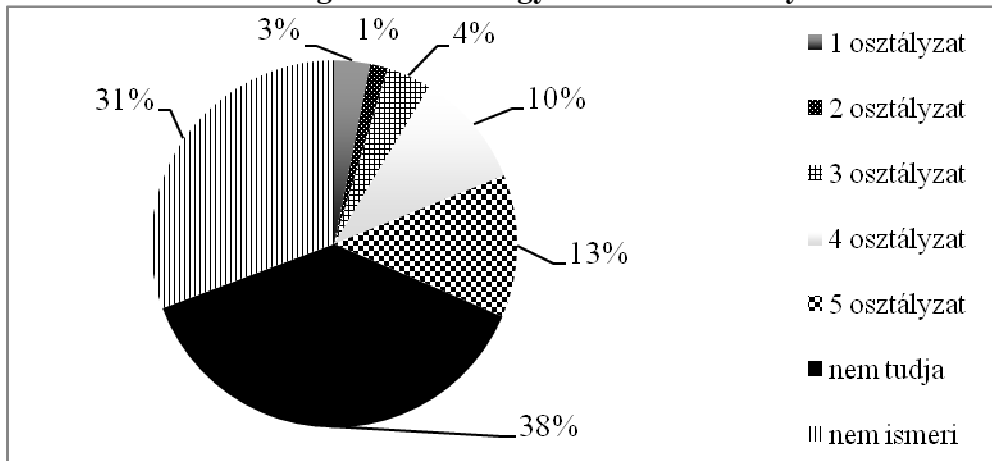
2. ábra: Tagja-e, támogatója-e a Natúrkosár mozgalomnak? Lenne-e tagja, támogatója?

Forrás: A 2013-as Falukutatás kérdőíves adatgyűjtése alapján saját szerkesztés

A 2. ábra tanúsága szerint a megkérdezettjeinknek 4%-a jelezte, hogy tag és további 8% (10 fő) lenne tagja/támogatója a Natúrkosár kezdeményezésnek. A megkérdezettek többsége azonban egyértelműen kívül helyezte magát a Natúrkosár mozgalmon.

3. ábra: A Natúrkosár közösség létrehozása egy fontos kezdeményezés

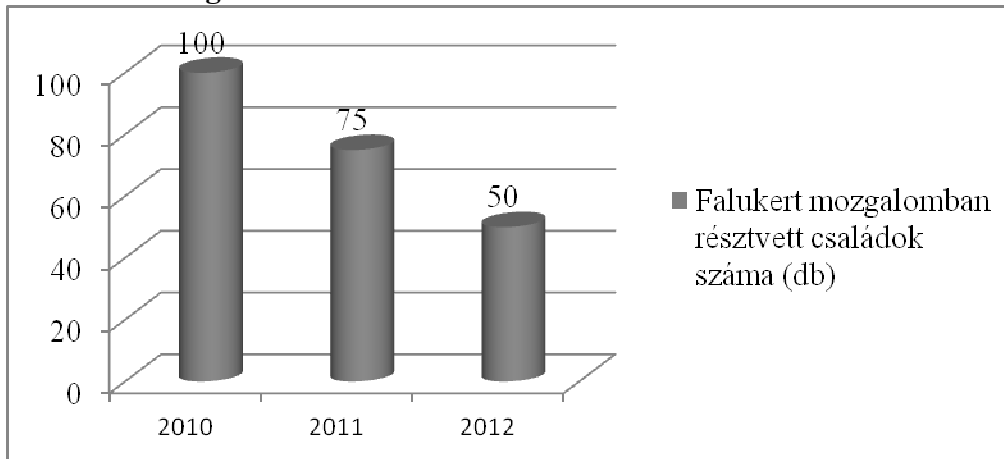
Forrás: A 2013-as Falukutatás kérdőíves adatgyűjtése alapján saját szerkesztés

A 3. ábra a kérdőíves felmérésünk alapján azt mutatja meg, hogy a Natúrkosarat miként értékelték a megkérdezettjeink. A megkérdezettek 13%-a tartotta egy fontos kezdeményezésnek. A válaszadók 37%-a nem tudott erre a kérdésre válaszolni és 31%-a nem is ismerte a közösséget (3. ábra). A kezdeményezést átlagosan 3,9-re értékelték a válaszadók.

Falukert

Pázmádon a Falukert egy önkormányzat által vásárolt terület, ahol kertészeti tevékenység folyik hátrányos helyzetű családok foglalkoztatásával. A Falukert egy közös programként jött létre 2010-ben az Önkormányzat és az ún. Élelmiszer Bank (lásd a következő fejezetben részletesebben is) között. Ez utóbbi egy olyan Egyesület, amely a rászorultakat látja el élelmiszerrel. A Falukerthez kapcsolódó tevékenység egy körülbelül 600 négyszögöles területen folyik a falu határán belül. A program célja, hogy a szociálisan hátrányos helyzetben lévő családok számára próbálja megteremteni azokat az alapanyagokat, ami a háztartásukhoz szükséges. Olyan családokkal működtetik, akik nem tudják megvenni a magvakat vagy a palántákat, vagy eleve nincs lehetőségük termelni, de szívesen részt vesznek a munkában. Ez nem kerül pénzbe nekik. A programban résztvevő családok többsége kisgyermekes. A munkát a kivitelezéstől a megművelésen át a betakarításig a rászorultak végzik el, a betakarított termékek elosztása pedig részarányosan történik, ki mennyit dolgozott. A kapcsolattartás fontos a családok és a szervezők között, szinte napi szintű. A palántákat és a magvakat egy helyi vállalkozó biztosítja a Falukert számára. Azt, hogy melyik helyi vállalkozó adományoz nekik, azt pályázat útján döntenek el. Eredetileg paradicsomot, paprikát, burgonyát és uborkát termeltek. A rendszer alapjaiban sikeres, ám voltak kedvezőtlen tapasztalatok is. Történtek lopások, és volt olyan eset is, hogy cserekereskedelmet folytattak az innen elvitt termékekkel. Mindezek kiküszöbölésére 2013-ban más alapra helyezték a Falukert-mozgalmat. Ekkor egyszerűen kiosztották a palántákat, de ezeket ezúttal mindenki a saját kertjében kellett, hogy felnevelje. A Falukertbe ugyanekkor tönkölybúzát vetettek és miután a helyi vállalkozó elvégezte a munkát, és a liszt őrlése is megtörtént, ezt osztották szét a rászorultak között. A rászorultságot, azaz azt, hogy ki vehet részt ebben a programban, az önkormányzat dönti el. A döntés alapja, hogy a rászorult részesüljön valamilyen szociális ellátásban: foglalkozás helyettesítő, lakástámogatási vagy gyermekvédelmi támogatásban. Az első évben volt a legtöbb résztvevő. A megtermelt termékből még az óvodának és az iskolának is jutott. Az érdeklődés úgy tűnik, csökken, aminek oka az lehet, hogy egyre kevesebben részesülnek szociális ellátásban Pázmádon (Halász K. – interjú 2013.) (4. ábra)

4. ábra: Falukert mozgalomban részt vett családok száma

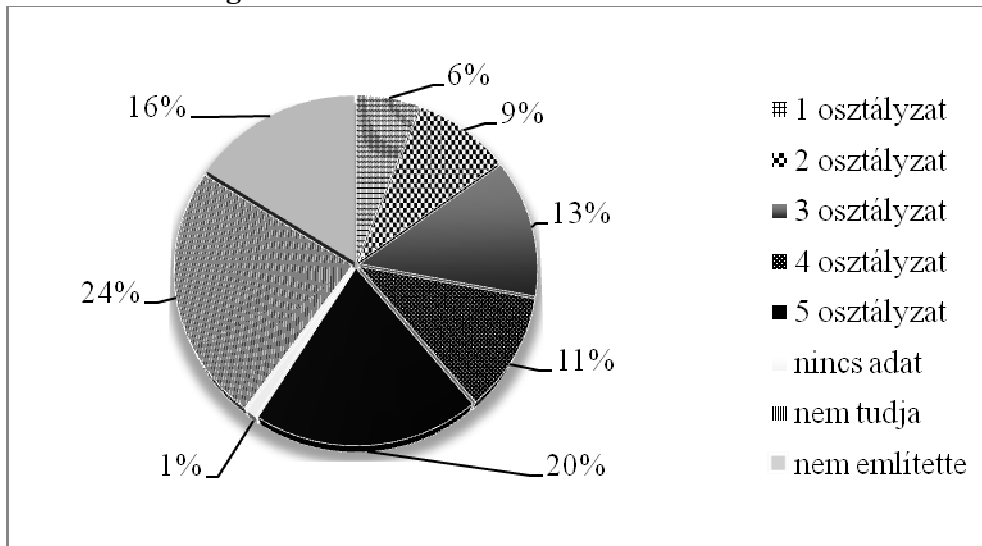

Forrás: interjú alapján, saját szerkesztés

A Falukert megítélése a kérdőívek tükrében

Kutató munkánk során arra is kíváncsiak voltunk, hogy ennek az Önkormányzat által támogatott kezdeményezésnek milyen az ismertsége, elismertsége a helyiek között. Arra a kérdésre hogy „*Ön szerint a Falukert mozgalom egy fontos kezdeményezés-e?*”, azt a végeredményt kaptuk, hogy a megkérdezettek 6%-a egyáltalán nem tartotta fontosnak, míg a megkérdezettek 20%-a gondolta azt, hogy ez a mozgalom egyértelműen fontos a falu számára (5. ábra).

5. ábra: A Falukert mozgalom értékelése

Forrás: A 2013-as Falukutatás kérdőíves adatgyűjtése alapján saját szerkesztés

Összefoglalás

A mezőgazdaságban végzett vizsgálódásaink alapján az fogalmazódott meg bennünk, hogy míg a termelésben nem igazán, addig az értékesítésben van jele a kooperációs kezdeményezéseknek Pázmádon. A *Pázmándi Spájk* és a *Natúrkosár* jó azoknak, akik szeretnék biztos forrásból származó termékeket tenni az asztalukra, és jó a kistermelőknek is, hisz bevételhez jutnak. Fontos, hogy ezek nem tisztán gazdasági tevékenységet, hanem közösségépítést is ösztönző kezdeményezések. Miközben támogatják az egészségesebb

életmód felé fordulást, közben összefogást is teremtenek a helyi termék és nem utolsó sorban a helyi közösség védelmére. Nem kérdés a kívülálló számára, hogy jó kezdeményezésekről van szó. Kérdéses azonban, hogy külön úton, vagy együtt kellene-e továbbhaladniuk?

Interjúalanyok

Halász K. (Falukert)

Nagy Viktória (Pázmáni Spájz)

Gáspár Máttyás (Natúrkosár)

Szabó Hédy (Natúrkosár)

8. kép: Kertek alja

9. kép: A Pázmáni Spájz egységes csomagolópapírja

TÁRSADALMI ÚJÍTÁSOK PÁZMÁNDON A FENNTARTHATÓSÁG JEGYÉBEN

SOCIAL INNOVATIONS AT PÁZMÁND IN LIGHT OF SUSTAINABILITY

Szendrei Brigitta egyetemi hallgató SZIE Gödöllő GVAM, Veres Fruzsina egyetemi hallgató SZIE Gödöllő GVAM

Fruzsina Veres, Brigitta Szendrei, students, SZIU

Absztrakt

Tanulmányunk kulcsfogalma a *fenntarthatóság*. Olyan folyamatokat tekintünk fenntarthatónak, amelyben a jelen generációk szükségleteinek kielégítése nem korlátozza a jövőbeni generációk szükségleteinek kielégítését (Farkas, 2009.). A fenntarthatóság elve egyre inkább megjelenik a hétköznapokban. Ez számos újítás bevezetésében nyilvánul meg. Mivel mindkettőnket nagyon érdekelnek az újdonságok, az olyan újító szándékú kezdeményezések, amik jobbá és egyszerűbbé tehetik egy közösség mindennapi életét, ezért számunkra magától értetődő volt, hogy a közmédia híradásaiban is az innovációiról ismert falu újításait fogjuk vizsgálni. Pázmándi tanulmányunkban olyan szervezetekkel, egyesületekkel foglalkozunk, amik a fenntarthatóság jegyében születtek és Pázmánd különlegességei.

Vizsgálatunkhoz az adatokat többféleképpen gyűjtöttük össze. Részben írott, publikált, interneten letölthető anyagokat gyűjtöttünk, részben a faluban a lakosok körében kérdőíves felmérést végeztünk annak érdekében, hogy megtudjuk, mennyire ismerik a helyiek a különböző szervezeteket, illetve, hogy hogyan értékelik ezeket. További adatgyűjtési forrásaink voltak a személyes interjúk. A következő személyek által ismerhettük meg jobban a különböző szervezeteket, programokat:

- Darabos Anikó a Fő út egyik utcabizalmija,
- Domak András a Vadász utca utcabizalmija,
- Farsang Judit a Széchényi utca utcabizalmija,
- Gáspár Mátyás a Mesefalu Közösség kitalálója és az Egyesület társelnöke,
- Halász Kriszta a helyi hitoktató valamint a falukert mozgalom egyik vezető tagja,
- Lazarovics János Szőlőhegy utcabizalmija,
- Szabó Hédy a Mesefalu Egyesület elnöke és a Bem József utca utcabizalmija.

Abstract

The key focus of our study is *sustainability*. Processes are considered to be sustainable when the fulfilment of the needs of present generations does not inhibit the fulfilment of the needs of future generations (Farkas, 2009.). The principle of sustainability is becoming more and more present in our everyday lives. It is also expressed in the introduction of a number of novelties. Since we both show great interest towards novelties, and pioneering initiatives which contribute to the improvement and simplification of the lives of communities, it was obvious that we would analyse the ideas introduced by the village also publicly well-known for its innovations. In our studies involving Pázmánd we shall deal with organizations, associations, which have been founded on the principle of sustainability, and are the uniqueness of Pázmánd.

For our studies we gathered data together in various ways. Partly we gained pieces of information written and published on the internet, partly we made the inhabitants fill a questionnaire to let us know whether they have information about these associations and about how they value them. Personal interviews were further sources of getting facts. We had the opportunity to get deeper knowledge about these associations with special help of: Darabos Anikó, Domak András, Farsang Judit, Gáspár Mátyás, Halász Kriszta, Lazarovics János, Nagy Viktória, Szabó Hédy.

A Mesefalu

A Mesefalu ötletgazdája az ötletüket nem Pázmádon, sőt nem is Magyarországon teremtették. A történet egy helyi lakoshoz, Gáspár Andrásnak, egy különleges „világpolgárhoz” kötődik. Gáspár András éveken át dolgozott Los Angelesben, a filmiparban, Edesapjával, Gáspár Mátyással többször elgondolkodtak azon, hogy mi történne, ha egy lakatlan szigetre kerülnének. Amikor végül Gáspár András kiszállt a nagyvárosi hajszából, és egy természetközeli életmódot választott családjával 2010-ben otthagyta a hollywoodi állását és a Hawaii Nagy Szigetre költözött (Miskei, 2011). Itt indult el egy kísérlet, melynek részeként próbáltak egy *offgrid* („hálózaton kívüli”) életmódot kialakítani, azaz függetlenedni az elektromos rendszertől, a vezetékes ivóvíz, csatorna, távközlés stb. használatától, azaz úgy általában véve a hálózati szolgáltatásoktól.

Pázmánd úgy kapcsolódik ehhez a történethez, hogy 2011-ben a Föld Napja alkalmából, illetve az *Őszi esték* program keretében, Gáspárék beszámoltak a Hawaii életükről, tevékenységükről. A beszámoló után Vértés János (Mesefalu Egyesület alapító tagja) felvetett egy olyan gondolatot/kérdést, hogy Pázmádon miért ne lehetne kialakítani egy mesefalut? A fórumon ugyanis kiderült, hogy nagyon is érdeklő az itteniek ez a természetközeli életforma. (Gáspár, 2011). Ezután elkezdtek együtt ötletelni. A Facebookon létrehoztak egy csoportot melynek neve: „*Mesefalu Pázmádon*” lett. Igen nagy népszerűségnek örvendett, rengeteg embert érdekelt ennek a kis közösségnek a célja, elgondolása és folyamatosan bővült az érdeklődők köre is. Miután kezdett világossá válni, hogy ennyi mindenkit érdekel és sok család nem csak elméleti síkon, hanem gyakorlati értelemben is hajlandó tenni az ügyért, elindult a konkrét tervezés (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2011).

Először keresni kellett Pázmádon vagy a környékén egy olyan földterületet, ahol létre lehetett volna hozni az elképzelt házakat, illetve közösségi helyet. El is készült a Pázmándi mesefalu első jövőképe, amit a csoporttagok véleményezhettek, és további javaslatokat tehettek (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2011).

2011. december 30-án találkoztak először azok az érdeklődők, akik eddig a Facebookon keresztül ötleteltek és keresték a megoldásokat, hogy hogyan lehetne ezt az életformát megteremteni itthon is. A találkozáson több mint 50-en gyűltek össze és 26-an regisztráltak és vállalták, hogy a fejlesztői csoport aktív tagjai lesznek. Tanácskoztak az együttműködés lehetőségeiről. A majdnem félnapos rendezvényen meglátogatták a lehetséges mesefalu helyszíneket. Egymással is megismerkedtek a közösség tagjai, majd elkészítették az ún. *értéktérképet* (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2011). Az értéktérkép elkészítésének módja, hogy összegyűjtjük a helyi sajátosságokat, minden olyan adottságot, ami jó szolgálatot tehet a további fejlesztésekhez. Célja, hogy megmutassa, mire lehet alapozni. Az információk összegyűjtésével ugyanis képet kapunk a hely jelentőségéről és az esetleges hiányosságairól. Az így nyert „adatbázis” magában foglalja a község történetét, földrajzi adatait, a

közbiztonság, a helyi közlekedés tudnivalóit, a programokat, a civil szervezeteket, az anyagi forrásokat, közszolgáltatásokat, és nem utolsósorban az emberi tényezőket (ki milyen tudással, képességekkel rendelkezik a faluban) és még sok egyéb mást is (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2012).

Miután egyre több ötlet és felajánlás érkezett, hogy mivel tudnának hozzájárulni az ügyhöz, elkezdődött a Pázmándi Mesefalu megvalósítására vonatkozó javaslat készítése, amit a helyi képviselő-testület el is fogadott és együttműködési szándékát fejezte ki arra nézve, hogy a kidolgozott terv és javaslat alapján kész a közösség rendelkezésére bocsátani egy megfelelő területet, a Mesefalu közösség mintahelyének megvalósítása céljából (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2012).

Ahogy egy mesében is lenni szokott azonban, itt is megjelent a bonyodalom. Mégpedig az, hogy az Önkormányzat által megjelölt terület tulajdonosával nem sikerült megegyezni. Végül egyáltalán nem sikerült a faluban olyan területet találni, amin ideális lett volna létrehozni a tervezett kb. 28 család részére szánt lakásokat, és amin a tervek szerint ökogazdálkodást is lehetett volna folytatni. Ez a tény vezette rá a közösséget arra, hogy ahhoz, hogy együttműködjenek talán nem is feltétlenül szükséges az, hogy egy helyen is éljenek. A lényeg csupán, hogy a közösség egymásért legyen, és segítse egymást, amiben csak tudja. A hangsúly tehát a földrajzi közösség felől a szellemi közösség irányába mozdult el. A cél egyre inkább egy olyan csapat kialakítása lett, akiknek azonosak az elképzeléseik és ezeket együtt meg tudják valósítani a földrajzi távolságtól függetlenül. Pázmádon tehát nem egy Hawaii-i mintára kialakított újabb Mesefalu jött létre, hanem a helyi feltételekhez igazodó és a helyi közösséghez alkalmazkodó társaság. Ezért *nem* egy vegytiszta *offgrid életmód*, hanem inkább egy olyan *élhető, fenntartható közösség jött itt létre, ami a falu értékeit gazdagítani tudja, és integrálódni tud a hagyományos faluközösségbe.*

A Mesefalu Egyesület

A Mesefalu Egyesület 2012-ben jött létre. A belső tagok száma kb. 15 fő, ők Pázmádon élnek és lényegében ők tekinthetők a Mesefalu magjának. Az egyesület elnöke Szabó Hédy, társelnökei pedig Márton Anikó és Gáspár Mátyás, a felügyelő bizottság tagjai: Czinkóczi Mária, Galács Gábor, Szekeres-Bencze Kata (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2012).

A Mesefalu Egyesület célja egy „hálózati modell” megvalósítása a gyakorlatban. Ez többféleképp nyilvánul meg. Az Egyesület tagjai a faluban például különböző helyen, ökogazdálkodást folytatnak. Az is a hálózati modell része, hogy mindenki létrehozott a közösség számára egy szolgáltatást. (Ez feltétele is az egyesületbe kerülésnek.) Ez lehet bármi, amit szívesen csinál, amihez ért. Mik is lehetnek ezek? Például szőnyegtisztítás, közösségi biokert, fűszerkert művelése, beszerzés és elosztás (piac), segítségnyújtás technikai és kézműves műhelyekben, pihenőkertben való tevékenykedés, konyhai munka stb. Olyan közkinccsé tehető értékekről van szó, amire most talán még nem is gondolunk (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2012). A közösségi szolgáltatások, mint társadalmi vállalkozások³ úgy működnek, hogy amit az egyesületi tagok létrehoztak, azt a szolgáltatást fenntartják és működtetik. A nyújtott szolgáltatást a közösség együtt használja. Nagyon fontos ezekben a „vállalkozásokban”, hogy nem profit-orientáltak; csak a működés költségét kell megfizetni. Ezt a fizetséget lehet fizetőeszközzel rendezni, de lehet a szolgáltatásért szolgáltatást is adni. Természetesen nem mindig könnyű meghatározni a működési költséget. A gyakorlatban ez

³ A társadalmi vállalkozás valamilyen társadalmi ügyet képvisel, társadalmi küldetése van. (www.alternativgazdasag.wikia.com)

úgy működik, hogy először meghatároznak egy előkalkulált díjat és egy bizonyos időtávon megvizsgálják, hogy az elegendő-e a fenntartáshoz, vagy sem. Ha nem, akkor korrigálják az összeget. Nagyon fontos, hogy ezek a szolgáltatások nem a profitért, a megélhetésért, hanem a közösség szolgálatáért működnek. Így egy olcsóbb, új szemléletű társas élet alakul ki (www.youtube.com).

A Mesefalu Egyesület alapszabályában megtalálhatjuk az egyesület hivatalos célját és feladatkörét. Az egyesület célja: *„Pázmánd község területén és körzetében széles körű környezetvédelmi és településfejlesztési tevékenységek révén létrehozni és működtetni egy ökológiailag tudatosan élő, önfenntartásra törekvő közösséget, mely szervesen bekapcsolódik a falu társadalmi, gazdasági életébe, közösségi életébe, továbbá tapasztalatait a lehető legtágabb körben megosztja.”*

Az Egyesület feladatai:

„a) A Pázmándra települők letelepedésének, közösségi szolgáltatásai létrehozásának és működtetésének, a közösségi életbe való bekapcsolódásának segítése.

b) A tagok és a közösség ökológiailag tudatos és önfenntartó életmódjának az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítése együttműködéssel, ismeretekkel, források közös megszerzésével.

c) A tagok és a közösség ökológiailag tudatos és önfenntartó szolgáltatásainak fokozatos kiterjesztése, népszerűsítése a tágabb faluközösségben.

d) A helyi termelők és termékek támogatása, a helyi termékek fogyasztásának elősegítése, ennek érdekében helyi bevásárló közösség valamint helyi termékek elosztóhálózat kiépítése és működtetése.

e) A tagok szolgáltatásaihoz kapcsolódóan többfunkciós közösségi terek biztosítása a tagok és a tágabb faluközösség részére.

f) A közösség ökológiailag tudatos és önfenntartó életmódja, a természeti környezet védelme, a közösségi tagok szolgáltatásai tapasztalatainak széles körű népszerűsítése.

g) Az ökológiailag tudatos és önfenntartó valamint egészséges életmód megoldásának terjesztését célzó ismeretterjesztés, oktatás és kulturális események szervezése.

h) A közösség ökológiailag tudatos és önfenntartó szolgáltatásainak nyújtása a működési területen.”

(A Mesefalu Öko-Közösség Egyesület Alapszabálya, 2012)

Az Egyesület filozófiája az, hogy sok értékes szolgáltatás van vagy lehet (biokert, kézműves műhely, kártyaklub, helyi piac stb.), amiket a jövőben érdemes továbbvinni. A legfontosabb cél, hogy ezek jól működő rendszerré váljanak. Bárki, aki úgy érzi, hogy van olyan, amit szívesen csinál és a közösségnek a javára lehet, csatlakozhat a Mesefalu Közösséghez. Mivel mindenki jó valamiben, elvileg mindenki részese lehet a mesefalu mozgalomnak, aminek révén akár Pázmánd valóban mesefaluvá is válhatna.

A Mesefalu mozgalom a kérdőívek tükrében

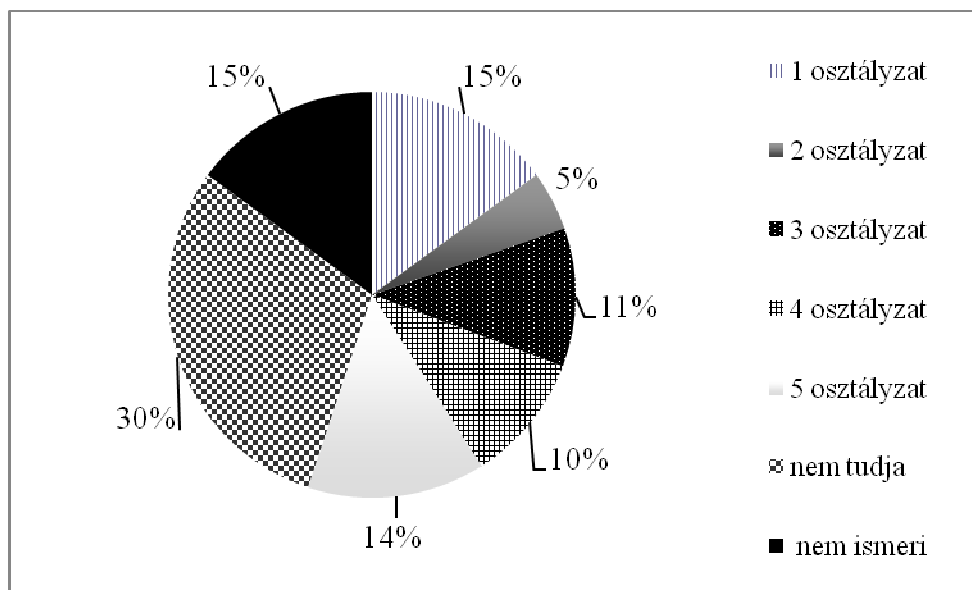
A falukutató táborban végzett kérdőíves felmérésünkkel azt szeretnénk tudni, hogy vajon a falubeliek szükségesnek látják-e a közösségi szervezeteket, és vajon miként látják ezeknek az újításoknak a fontosságát. Arra vonatkozóan, hogy szükségesek-e a közösségi szervezetek a faluban, a megkérdezettek 92%-a válaszolt úgy, hogy igen, fontosak. Még a terepi falukutató munkánkat megelőzően fölállítottuk azt a hipotézist, hogy a nagy publicitást kapott Mesefalu-ügy kapcsán ennek biztosan nagy ismertségét fogjuk tapasztalni a helyiek között. Nem így lett. Arra a kérésünkre, hogy soroljanak fel ismert falubeli közösségi

szervezeteket, majd értékeljék is a működésüket; nem igazán kaptunk a várakozásunk szerinti választ. A megkérdezetteknek mindössze 2%-a tudta név szerint említeni a Mesefalu Egyesületet, és csak 1 % értékelte működését nagyon jónak. A megkérdezettek 98%-a nem említette meg a Mesefalu Egyesületet. Némileg árnyalja ezt a szélsőséges képet, hogy a 127 megkérdezett 5%-a viszont tagja az egyesületnek. További 8% pedig szívesen lenne tagja.

Az 1. ábra azt mutatja meg, hogy a megkérdezettek az Egyesületet egy értékteremtő közösségnek tartják-e. 30% volt, aki erre a kérdésre nem tudott választ adni és 15%, aki nem ismerte a közösséget. A válaszadók 14%-a mondta, hogy a Mesefalu egy fontos, értékteremtő közösség. Ha az értékelést adó válaszokat tekintjük, akkor egy súlyozott átlagszámítás segítségével megkapjuk, hogy átlagban 3,6-ra értékelték a Mesefalu Egyesület fontosságát.

1. ábra: A Mesefalu Közösség egy fontos értékteremtő közösség

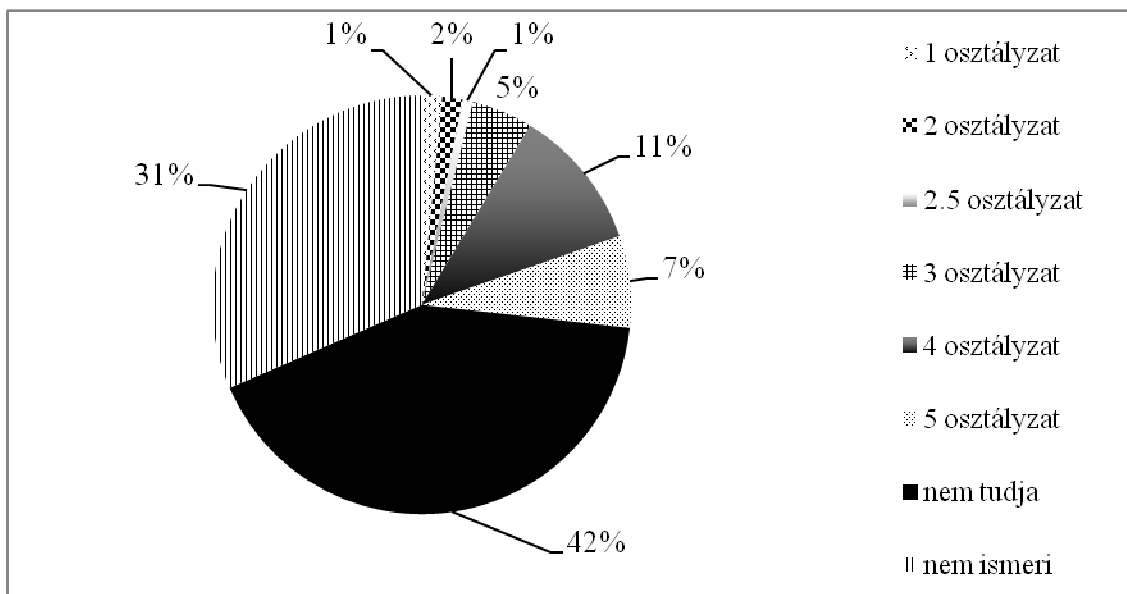
Forrás: A 2013-as Falukutatás kérdőíves adatgyűjtése alapján saját szerkesztés

Mesefalu Szívességbank

Angliában, 2010-ben létrehoztak az interneten egy *Street Bank* (Szívességbank) elnevezésű nemzetközi oldalt. A kezdeményezés célja az volt, hogy olyan dolgokat meg tudjanak egymással osztani az emberek, ami nem minden háztartásban fellelhető (pl. fűrógép, fűnyíró stb.). Lényege az volt, hogy próbálja támogatni az együttműködést az egymáshoz közel élő emberek között. A Szívességbank működésének, tagsággá válásának feltétele az internetes regisztráció. Ezt követően meg lehet adni, hogy ki mit ajánl fel a közösség számára, vagy épp mire van szüksége. Gáspár Máttyás ezen a rendszeren belül hozta létre az ún. *Mesefalu Szívességbankot*, ami hasonlóan működik, mint Angliában. Elsősorban fölöslegessé vált, vagy használaton kívüli dolgok vannak a felajánlásokban (régibűtorok, babakocsi stb.). Ez a kezdeményezés a cserének nem egy hagyományos fóruma. Itt nem csak kézzelfogható tárgyak cseréjéről van szó, hanem akár szellemi alkotásokról is. Tapasztalatokat és történeteket is meg lehet osztani egymással. Persze elsősorban fölöslegessé vált, vagy használaton kívüli dolgok vannak főleg a felajánlásokban (*Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2013*) (*www.streetbank.com*).

Bár az ötlet nagyon előremutató, a kérdőíves felmérésünk szerint nagyon szerény a faluban az ismertsége. A megkérdezettek 91%-a (azaz 115-en) nem tagjai a Szívességbanknak. A megkérdezettek 4%-a volt tag, és csupán a maradék 5% lenne szívesen tag a jövőben. A válaszadók jelentős része nem ismerte a Közösséget, így értékelni sem tudta (73%). Az értékelést adók 7%-a mondta, hogy ez egy fontos kezdeményezés. 2% válaszolta azt, hogy nem fontos. Átlagosan a Szívességbank kezdeményezést 3,75-re értékelték (2. ábra).

2. ábra A Szívességbank hasznos és fontos kezdeményezés

Forrás: A 2013-as Falukutatás kérdőíves adatgyűjtése alapján saját szerkesztés

Különleges Pázmánd Csoport

Az interneten létrehozott *Különleges Pázmánd* elnevezésű csoport azzal a céllal alakult, hogy, felkutassák azokat az értékeket, melyek Pázmándot különlegessé teszik. Így akár a beköltözők is jobban és gyorsabban be tudnak integrálódni a faluközösségbe és megismerhetik a falu értékeit. Ez fontos a falu múltjában és jelenében felvetődött kérdésekkel kapcsolatban, de az értéktérkép fejlesztésében is jól hasznosítható (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2012), (www.facebook.com).

Pázmándi Vadvédelmi Központ

Szarka Piroskáék - akik szintén a Mesefalu Egyesület tagjai – hozták létre a *Pázmándi Vadvédelmi Központot*. Ezen központ működtetésének az egyik célja, hogy a fiatalokat és felnőtteket egyaránt a természet szeretetére és ismeretére neveljék. Különböző programokat szerveznek, mint például öko-túra, fülemülék éjszakája, vadetető-túra, melyek segítenek megismerni a környék élővilágát (www.zoldkozpont.hu).

Meseovi

A *Meseovi* kezdeményezés a Mesefalu-mozgalom környezetbarát építkezést szorgalmazó irányzatából született meg. A lényege az volt, hogy az óvodában egy olyan játékvárt építsenek, amely újrahasznosított anyagokból készül (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2012). Természetesen a kivitelezés engedélyköteles, szigorú előírásoknak kell megfelelni. Ugyan

nem sikerült az eredeti tervet megvalósítani, de 2013 nyarán átadták az elhasznált gumiabroncsokból épített lefestett, virágokkal díszített játék-udvart. Érdekes módon ez volt az a kezdeményezés, amely először váltott ki parázs vitát a faluban. Sokan úgy gondolták, hogy az autógumi károsan hat a gyermekekre. A terveket támogatók tanúsítványokkal igazolták, hogy az autógumi ilyen formában hasznosítva nem káros (Gáspár, www.ofgrid.blog.hu, 2012).

A vita ugyan elcsendesedett a faluban, de rávilágított arra a problémára, hogy a belső kommunikáción van mit javítani. A falu talán nem ismeri eléggé a kitűzött célokat, elgondolásokat. Az a tény, hogy ez az egész Mesefalu kezdeményezés egy Facebook közösséggel indult, ahol rengeteg olyan ember is a csoport tagja, akik nem pázmándiak; az a tény, hogy a külső környezet előbb ismerte, az országos média is előbb kezdett el foglalkozni ezzel a kezdeményezéssel, mint a falu közössége nem feltétlenül volt szerencsés. Gáspár Mátyás így foglalta össze a tanulságokat a vele készült interjúban (2013. július): *„A meseovi konfliktus döbbsentett rá, hogy kommunikálni kellene jobban magunkat. Nekünk nem jött ki soha egy prospektus, egy hírlevél, újságban sem cikkeztünk magunkról, ez egy hiány volt. De az az igazság, hogy mi kerestük az utunkat. Ami elérhető volt, az ott volt Facebookon, azt gondoltuk, hogy ha valaki meg akar ismerni, az meg tud ismerni, de mi aktívan nem mentünk elé. Azért sem, mert mi nem akarjuk a falut megtéríteni, mi nem akarjuk a mi elképzeléseinket és életmódunkat bárkire is ráerőltetni. Az igaz, hogy egy nevelő küldetést érzünk, és ezt felvállaljuk. (...) Ha mi nem kommunikáljuk magunkat, akkor kitalálnak bennünket.”*

Egyéb társadalmi újítás: az utcabizalmi trendszer

Az *utcabizalmi rendszer* is a közösségi hálózat-építés egy példája Pázmádon. Lényege, hogy minden utcában van egy vagy több olyan bizalmi személy, akihez az utcában lakók a problémáikkal fordulhatnak. Az önkormányzati képviselő és az utcabizalmi között a különbség az, hogy az önkormányzati képviselő az egész településért vállal felelősséget, addig az utcabizalmi egy utca vagy utcarészért felel. Az utcabizalmi tartja a kapcsolatot a képviselővel, így is segítve a képviselő munkáját. Ha bármilyen fontosabb dolgot észlel az utcabizalmi az utcájában, akkor azt közvetíti az önkormányzat felé. De az információ visszafelé is áramlik: ha az önkormányzat szeretne megtudni bármi információt az adott utcával kapcsolatban, akkor általában az utcabizalmihoz fordulnak. Így az információ gyorsabban és hatékonyabban tud áramlani a falun belül.

Pázmádon a jelenlegi polgármester Dr. Virányiné Dr. Reichenbach Mónika vezette be ezt a rendszert Gáspár Mátyás tanácsára, egy régi működő rendszer adaptálásával. Pázmádon jelenleg 35 utcabizalmi van. A Pázmándi hírvivőben és a Pázmándi Tv-ben is megtalálhatják az utcában felelős személy nevét és elérhetőségét az érdeklődők. De ki is lehet utcabizalmi és mi az ő feladata? Azt utcabizalmi feladatai a következők:

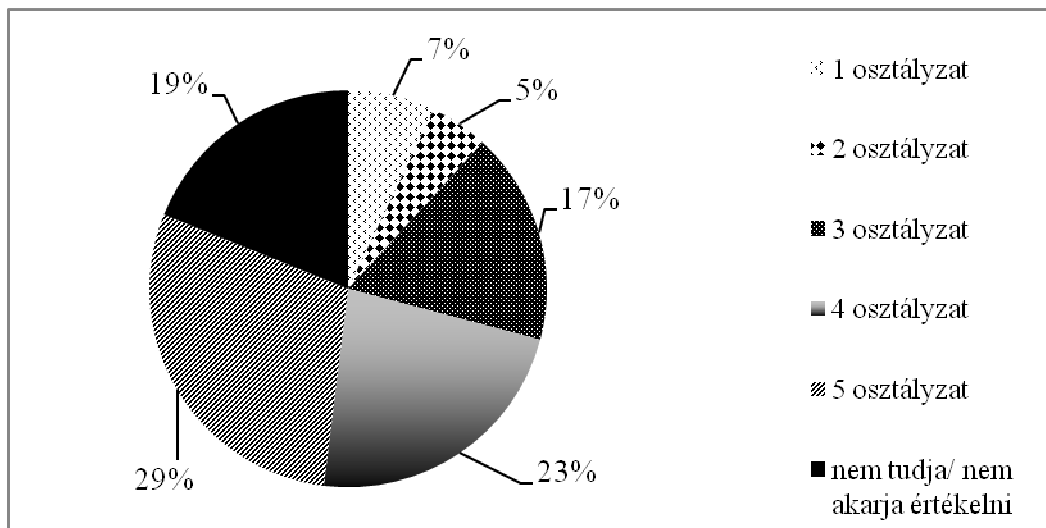
- ismerje az utcájában lakókat és próbáljon meg rendszeres kapcsolatot tartani velük,
- ismerje azokat az idősebb embereket, akik segítségre szorulnak,
- az önkormányzat előtt képviselje az utca érdekeit,
- az önkormányzat által kapott információkat továbbítsa a lakosok felé,
- figyeljen az utca tisztaságára és virágosítására,
- rendezzen közös programokat az utcában lakóknak,
- tanácsadás azoknak, akik kérik,
- rend figyelése az utcában.

Az utcabizalmit általában a polgármester kéri fel. A kiválasztásban fontos szempont, hogy alkalmas legyen a feladatra a személy, és hogy vállalja azt. Általában az utcabizalmiknak 2-3 havonta ülést tartanak az önkormányzatnál és itt meg tudják vitatni az aktuális problémákat.

Az utcabizalmik alapfeladatában nincs megszabva, hogy ki hogyan és mit csináljon. Van, aki otthon elérhető egész nap, de vannak olyanok is, akik a kapcsolattartásban a modern kommunikációs eszközöket is bevonják. Persze ez attól is függ, hogy milyen korúak laknak az adott utcában. Ha sok fiatal van, akkor akár a Facebook segítségével is el tudják egymást érni és meg tudják a problémákat beszélni. Akár közös programokat is szervezhetnek az egy utcában lakók. A cél, hogy megismerjék egymást, és ha segítségre szorulnak, akkor a közösség többi tagja próbáljon meg együttműködni. Ez a közösségépítésnek is fontos eszköze. A cél, hogy szebb és élhetőbb legyen a falu kívül-belül. Ezt szolgálja, hogy idén az önkormányzat bevezette, hogy ahol a faluban legszebb a porta előtti terület, jutalmat adnak, így is támogatva a falu szépítését. Ez nyilvánvalóan az utcák közösségét is megmozgatja. (Darabos, Domak, Farsang, Gáspár, Lazarovits, Szabó- interjúk, 2013)

Kutatásunk során kíváncsiak voltunk arra, hogy hogyan vélekednek a lakosok az utcabizalmi rendszerről. Kérdőívvezésünk során összesen 24 utcából tudtunk adatot gyűjteni.

3. ábra: Utcabizalmi rendszer értékelése

Forrás: A 2013-as Falukutatás kérdőíves adatgyűjtése alapján saját szerkesztés

A kapott eredmények alapján (3. ábra) elmondhatjuk, hogy a megkérdezett lakosok az utcabizalmi rendszert átlagosan 3,8-ra értékelték. A válaszadók 19%-a nem tudta vagy nem akarta értékelni ezt a rendszert. 29%, azaz 37 fő mondta azt, hogy ez a rendszer nagyon jól működő, és csupán 7%, azaz 9 fő értékelte rosszul működőnek. Kutatásunk során ez a rendszer volt az, amit legtöbben ismertek és értékelték is.

Összefoglalás

Pázmádon a különféle közösségi kezdeményezések a falu egyediségéhez nagyban hozzájárulnak. Felmérésünk azonban azt mutatta, hogy nem minden kezdeményezés eléggé kiforrott, jól bevált rendszer. Nem mindegyik tudott igazán jól, kellően beágyazódni a falu közösségébe. Több esetben szembesültünk azzal a problémával, hogy véleményt sem tudtak alkotni a megkérdezettek, mert nem tudtak a kezdeményezésekről. Talán az is oka lehet

ennek, hogy az újítások jelentős része feltételezi az Internet közösségi fórumait, ami viszont nem magától értetődően elérhető mindenkinek. Előremutató azonban, hogy olyanokat is találtunk, akik szívesen csatlakoznának a jó ügyekhez. Ez mindenképp mutatja, hogy a helyiek nyitottak az újítások irányában.

Irodalomjegyzék

Farkas, T. (2009): Vidékfejlesztés I. egyetemi jegyzet.

Egyéb források

- Gáspár, M.* (2011.. 12. 04.). *www.feol.hu*. Letöltés dátuma: 2013.. 10. 14., forrás: <http://feol.hu/cimlapon/mesefalut-epített-hawaii-on-a-magyar-csalad-menekulve-a-stresszes-elettől-1122820>
- Gáspár, M.* (2011.. 11. 27.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013.. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2011/11/27/mesefalu_pazmandon
- Gáspár, M.* (2013. 06. 28.). Natúrkosár. (B. Szendrei, & F. Veres, Kérdezők)
- Gáspár, M.* (2013. 06. 28.). Utcabizalmi rendszer. (B. Szendrei, & F. Veres, Kérdezők)
- Gáspár, M.* (2011. 11. 28.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2011/11/28/folyik_az_otletborze_a_kor_nyitott
- Gáspár, M.* (2011. 12. 02.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2011/12/02/kerdojeles_kerdojel
- Gáspár, M.* (2011. 12. 05.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2011/12/05/ujabb_lepes_a_pazmandi_mesefalu_fele
- Gáspár, M.* (2011. 12. 31.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2011/12/31/_15508
- Gáspár, M.* (2012. 02. 29.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013.. 10. 14., forrás: <http://offgrid.blog.hu/2012/02/29/ertekterkep>
- Gáspár, M.* (2012. 01. 16.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2012/01/16/keszul_a_pazmandi_mesefalu_ertekterkepe
- Gáspár, M.* (2012. 01. 16.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2012/01/16/keszul_a_pazmandi_mesefalu_ertekterkepe
- Gáspár, M.* (2012. 02. 28.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013.. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2012/02/28/megkezdodhet_a_pazmandi_mesefalu_tervezese
- Gáspár, M.* (2012. 06. 08.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013.. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2012/06/08/kozossegi_szonyegtisztitas_avagy_merre_tovabb_mesefalu
- Gáspár, M.* (2012. 10. 19.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2012/10/19/kulonleges_pazmand
- Gáspár, M.* (2012. 03. 21.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2012/03/21/gyermek_mesefalu_es_az_alternativ_epitkezes
- Gáspár, M.* (2012. 04. 05.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2012/04/05/kozosseg_a_kozossegeben_jo_pr_ra_van_szukseg
- Gáspár, M.* (2012. 06. 24.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2012/06/24/pazmandi_mesefalu_kozosseg_egyesulet
- Gáspár, M.* (2013. 01. 02.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2013/01/02/a_pazmandi_mesefalu_kozosseg_szivessegbankja
- Gáspár, M.* (2011. 11. 27.). *www.ofgrid.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás: http://offgrid.blog.hu/2011/11/27/mesefalu_pazmandon

Gáspár, M.: (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2013.. 10. 14., forrás:
http://offgrid.blog.hu/2011/11/27/mesefalu_pazmandon

Gáspár, M. (2011. 12. 04.). *www.ofgrid.blog.hu*. Letöltés dátuma: 2013.. 10. 14., forrás:
<http://feol.hu/cimlapon/mesefalut-epített-hawaii-on-a-magyar-csalad-menekulve-a-stresszes-elettől-1122820>:
<http://feol.hu/cimlapon/mesefalut-epített-hawaii-on-a-magyar-csalad-menekulve-a-stresszes-elettől-1122820>

Miskei. (2011.. 12. 04.). *www.feol.hu*. Letöltés dátuma: 2013.. 10. 14., forrás:
<http://feol.hu/cimlapon/mesefalut-epített-hawaii-on-a-magyar-csalad-menekulve-a-stresszes-elettől-1122820>

Szarka, P. (dátum nélk.). *www.zoldkozpont.hu*. Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás:
<http://www.zoldkozpont.hu/>

A Mesefalu Öko-Közösség Egyesület Alapszabálya. (2012. 11. 11.).
www.streetbank.com. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás:
http://offgrid.blog.hu/2013/01/02/a_pazmandi_mesefalu_kozosseg_szivessegbankja

www.youtube.com. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2013.. 10. 14., forrás:
<http://www.youtube.com/watch?v=-ARQWgKL7RY>

www.zoldkozpont.hu. (dátum nélk.). Letöltés dátuma: 2013. 10. 14., forrás:
<http://www.zoldkozpont.hu/>

Interjúalanyok

Darabos, A. (2013. 07. 02). Utcabizalmi rendszer. (F. Veres, Kérdező)

Domak, A. (2013. 07. 02.). Utcabizalmi rendszer. (F. Veres, Kérdező)

Farsang, J. (2013. 07. 02.). Utcabizalmi rendszer. (F. Veres, Kérdező)

Halász, K. (2013. 06. 29.). Falukert. (B. Szendrei & F. Veres, Kérdezők)

Lazarovits, J. (2013. 07. 02.). Utcabizalmi rendszer. (F. Veres, Kérdező)

Nagy, V. (2013. 07. 01.). Pázmándi Spájz. (F. Veres, Kérdező)

Szabó, H. (2013. 06. 29.). Natúrkosár. (S. B.-V. Fruzsina, Kérdező)

Szabó, H. (2013. 06. 29.). Utcabizalmi rendszer. (B. Szendrei & F. Veres, Kérdezők)

10. kép: Pázmándi köszöntő

PÁZMÁND ÉS A VELENCEI-TÓ TURIZMUSA A JÖVŐ ÚTJÁN

PÁZMÁND AND LAKE VELENCE ON THE ROAD OF THE FUTURE

Wirth Gábor, doktorandusz, SZIE Enyedi György RTDI

Gábor Wirth, Ph.D. student, SZIU

Absztrakt

Tanulmányomban Pázmánd turizmusának fejlesztési lehetőségeit vizsgálom, aminek a falu értékeinek, szállás-, és vendéglátóhelyeinek vizsgálata egyaránt a részét képezi. A Velencei-tótól 6 km-re fekvő Pázmánd, mint turisztikai desztináció csak pár éve került fel Magyarország térképére. Az elmúlt néhány évben számos olyan fejlesztés történt a településen, ami a jövőben megalapozhatja a település turizmusát. A turizmust azonban a gazdaság többi ágazata nélkül nem lehet hatékonyan fejleszteni, ezért meg kell találni a kapcsolódási pontokat, amire Pázmánd esetében az egyik példa a mezőgazdaság és a turizmus találkozása a megbízható forrásból származó, „háznál” előállított termékek kereskedelmének és a helyi borászok tevékenységének köszönhetően. A kiaknázatlan lehetőségek meghatározásán kívül fontos választ találni arra a kérdésre is, hogy hogyan oldható meg a turisztikai vállalkozások alapvető problémája, a szezonális kérdés. Pázmánd turizmusának a jövőjét az fogja meghatározni, hogy a település mennyire és milyen módon lesz képes bekapcsolódni a Velencei-tó turizmusába. Kutatásaim során a statisztikai adatokon kívül az interjúknak is nagy szerepe volt.

Abstract

In my study I examine the possibilities for developing tourism in Pázmánd as well as the accommodation and catering facilities together with other values of the village. Pázmánd is situated 6 kilometres far from Lake Velence and became a tourist destination on the map of Hungary only a few years ago. Numerous improvements have been made in the village over the last few years, which will lay a good foundation for the village tourism in the future. The tourism industry cannot be effectively developed without developing other sectors of the economy, so links should be found and in Pázmánd one good example of a link between agriculture and tourism is trading „homemade” products from reliable sources and activities of the local winemakers. Apart from defining the potential possibilities it is important to find the solution for the major problem of tourism enterprises – the problem of seasonality. The future of the tourism in Pázmánd will be determined by its involvement in Lake Velence tourism. During my research I put great emphasis on conducting interviews together with examining the statistics.

Bevezetés

Tanulmányom kiindulópontját a pázmándi turizmus jelenlegi helyzetének feltárása jelentette. A Szent István Egyetemen működő Faluszeminárium keretein belül szervezett falukutató táborban résztvevőként lehetőségem volt megismerni a helyi lakosság hozzáállását a település turizmusához és turizmusfejlesztéséhez, valamint a helyi turizmushoz kapcsolódó vállalkozások vezetőinek és munkatársainak fejlesztési elképzeléseit is. Kutatásaim során Pázmánd turizmusának fejlődési és fejlesztési tendenciáit, kiaknázatlan lehetőségeinek feltárását tűztem ki célul. Céljaim között szerepelt továbbá az is, hogy megvizsgáljam, hogy a

település fejlődését döntően meghatározó mezőgazdaság miként kapcsolódik/kapcsolódhat a turizmushoz.

Anyag és módszer

A szakirodalom feldolgozása és a statisztikai adatok összegyűjtése nélkülözhetetlen kiindulópontja a kutatásnak, különös tekintettel a KSH és a TeIR adataira. A településfejlődés és a helyi társadalomban zajló folyamatok vizsgálatához azonban a tisztán statisztikai módszerek nem nyújtanak elegendő segítséget. A sajtóban és az internetes portálokon megtalálható információkat is felhasználtam. Terepmunkám során azokkal a személyekkel, illetve vállalkozásokkal készítettem kvalitatív interjút, akik meghatározzák vagy a jövőben meghatározhatják Pázmánd turizmusának fejlődését. A turizmusban tevékenykedő vagy a turizmushoz kapcsolódó helyi vállalkozások fejlesztési terveinek megismerésében Kerkuska Csaba, a Manó Vendégház tulajdonosa, Sárkány Márta, az Okos Régió Klaszter klasztermenedzsere, Szabó Hédy, az Okos Régió Klaszter elnöke, az Adverticum Zrt. vezérigazgatója, valamint Csillag József, a Bálint Borárium főpincére nyújtottak segítséget. A falukutatás során a helyiekkel kitöltetett kérdőívek és a helyben készített interjúk segítségével elkészítettem Pázmánd értékleltárát, ami a turizmusfejlesztési lehetőségek vizsgálatához jelentett fontos kiindulópontot. Végezetül a turizmus helyzetének elemzését térségi összefüggésekben is elvégeztem, abból kiindulva, hogy a Velencei-tó környékének fejlesztése már az 1960-as évektől kiemelt turisztikai körzetként történik.

Pázmánd turizmusának jelenlegi helyzete

Pázmánd településének szerkezetét, gazdaságát és társadalmát a falu tóparttól való nagyobb távolsága miatt nem formálta át a turizmus, mint ahogy Gárdony és Velence esetében történt. A Velencei-tó partjától távolabb fekvő Pázmánd ma csak kevésbé tölt be turisztikai funkciót. Ezen a településen nem úgy ment végbe az a mezőgazdaságból a terciér szektorba történő struktúraváltás, mint ahogyan Gárdony és Velence gazdasági szerkezetében, településstruktúrájában és társadalmában is tapasztalható. A turisztikai attrakcióktól való nagyobb földrajzi távolság tehát konzerválta a település tradicionálisan mezőgazdasági jellegét.

A falusi turizmusra épít a község jelenleg egyetlen weboldallal rendelkező szálláshelye, a Manó vendégház. Úgyeszen keresve a település adottságaiból következő kitérési pontokat, amit a borturizmus, kerékpáros turizmus és az egészséges táplálkozás megjelenése is mutat a vállalkozás honlapján és az egyéb médiában megjelenő ajánlataiban. Ráadásul a gárdonyi és a velencei szálláshelyek jóval magasabb áron kínálják szobáikat, ami szintén meghatározó lehet a vendégek számára a szálláshely kiválasztásakor.

A Manó vendégház tulajdonosa, Kerkuska Csaba elmondta, hogy a ház családi örökség volt, és valahogyan szeretne volna hasznosítani az épületet. Mivel lánya, Niki turizmust tanul, így 2009-ben a szálláskiadás mellett döntöttek, és a megfelelő átalakításokat követően a Falusi Turizmus Országos Szövetsége 4 napraforgós minősített szálláshelynek nyilvánította a vendégházat.

Főként családokat, pihenésre vágyó városiakat és kerékpárosokat szeretnék megcélozni. A vendégkör zömét családok, falusias jellegű helyeket kedvelők teszik ki, de szállnak meg a vendégházban kerékpárosok is. Belföldi vendégek jöttek már Nyíregyházáról is, a külföldiek pedig főként Hollandiából, Németországból, Szlovéniából érkeztek. A vendégek 95%-ban

belföldiek, de volt már olyan szezon, hogy a külföldi vendégek aránya elérte a 15-20%-ot, ami általában hosszabb tartózkodási időt is jelent. A holland vendégek például két hetet töltöttek el a vendégházban. A kerékpárkölcsonzés a vendégház vendégei részére ingyenes, ami szintén vonzó lehetőség.

A különböző turisztikai „csomagok” összeállítása folyamatban van, a vendégház jól felszerelt konyháját általában a nyaralásból a főzésre is időt szánó családok használják, így amellet, hogy a vendégház látogatóinak adott a lehetőségük a saját kertben termelt paradicsomot, paprikát és zöldségeket, valamint permet nélkül termesztett bio-almát is fogyasztani, ezen kívül a borkóstolással kapcsolatos szolgáltatásokat is kipróbálhatják. A Vendégház ugyanis kapcsolatban van a környék legismertebb borászával, Nagy Gáborral. Saját boruk mellett még az ő borait is kínálják. Igény szerint pincelátogatásokat is szerveznek lovaskocsival. „*Három pincével rendszeresen tartjuk a kapcsolatot, így szinte mindig ráér valaki, ha a vendégeknek borkóstoláshoz támad kedvük*” - mondta el Kerkuska Csaba.

A vendégek ellátásában nehézségeket okoz ugyanakkor, hogy nincs a faluban állandó étterem. A régebben Pázmádon működő Hegyalja étterem az Európai Unió előírásainak nem tudott megfelelni, az étterem méretéhez viszonyítva ugyanis túl kicsi volt a konyha, így azt végül bezárták.⁴ A legközelebbi étterem Óvelencén található. A 6-8 fős szálláslehetőséget biztosító Manó vendégháznak sem éri meg külön éttermet üzemeltetni. Az igény szerint felmerülő ellátást az óvelencei étteremből történő ételrendeléssel kísérlik meg megoldani. Ugyanakkor fontos hír, hogy a Hegyalja éttermet nemrég megvásárolta az Óvelence étterem tulajdonosa, aki a közeljövőben tervezi az étterem újrainítását.

A Manó vendégházról az érdeklődők és vendégek közül sokan ismerősökön keresztül hallanak, de az internetes megjelenést is fontosnak tartják. A vendégház megtalálható a FATOSZ honlapján, jelen van többek között a *vendeghaz.hu*-n, a *szallaskereso.hu*-n, a *kulcsoshaz.hu*-n, de az Utazás kiállításon is rendszeresen részt vesz. Nagyon hatékonyak bizonyultak a GPS-es hirdetések is, a Duna TV Gazdakör c. műsora illetve a Fehérvár TV is kiváló lehetőséget nyújtott a megjelenésre. Az önkormányzattal is kötöttek egy együttműködési megállapodást, miszerint a vendégház megtalálható a *www.pazmand.hu* honlapon.

A vendégház cégek helyett inkább egyesületekkel működik együtt, többek között a Velencei Tó Térségfejlesztési Egyesülettel, több pázmándi egyesülettel és civil szervezetekkel. Az Országos Büntetésvégrehajtási Egyesületnek is biztosítanak szállást.

Az igazán aktuális probléma Pázmánd turizmusában az, hogy a Manó vendégház jelenleg az egyedüli ténylegesen működő szálláshely a faluban, így nagyobb társaságokat nem tudnak elszállásolni. Kerkuska Csaba ezért örülne, ha Pázmádon még 2-3 cég foglalkozna turizmussal, és olyan országos rendezvénnyel rukkolna elő, mint Velem község a Gesztenyefesztivállal.⁵

Pázmánd turizmusának vendégéjszakákon alapuló statisztikai adatainak segítségével a 2010 és 2011 éveket vizsgálom. (Mivel a Manó vendégház csak 2009-ben nyitott.) A TeIR és a KSH adatsoraiban Pázmándot vizsgálva 2009-ig egyáltalán nem tartottak nyilván szálláshelyekről szóló adatot, 2010-től pedig csak egy darab 6 férőhelyes szálláshelyről találhatunk adatokat, ami egyértelműen csak a Manó vendégház lehet (1. táblázat).

---

⁴ Wirth G. 2013 a.

⁵ Wirth G. 2013a.

1. táblázat: A Manó vendégház látogatottságának adatai 2010-2011

Év	2010	2011
Indikátor		
vendégéjszakák száma	191	259
turisták/lakosság aránya (turisták/lakosságX100)	3,8	4,42
szálláshelyek száma	1	1
szállásférőhelyek száma	6	6
Szálláshelykihasználtság (vendégéjsz/férőhelyx365)	8,7	11,8
vendéglátóhelyek száma	3	3
külföldi vendégek száma	5	7
átlagos tartózkodási idő (vendégéjsz/vendégek)	2,417	2,84
vendégek száma	79	91

Forrás: saját szerkesztés a TeIR adatai alapján

A TeIR Pázmánd turizmusára vonatkozó adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a 2009-ben megnyitott Manó vendégház a második évben már képes volt növelni a látogatottságán. Vendégeik zömét belföldiek alkotják, a külföldi vendégek aránya 6,3% és 7,6%, de itt meg kell említenünk, hogy eddig még csak magyar nyelven hirdették magukat, tehát a külföldi vendégek spontán vagy a GPS rendszer segítségével találták meg ezt a szálláslehetőséget. A vendégház 2011-ben minden látogatottságra vonatkozó mutatóban javítani tudott a 2010-es eredményén, és ismertségük növekedésével ezek a mutatószámok a következő években is várhatóan javulni fognak (Települési Statisztikai Adatok Rendszere). Az átlagos tartózkodási idő rövidege (2 és 3 éjszaka között) azonban azt jelzi, hogy a vendégházba látogatók többsége hétvégét, esetleg „hosszú hétvégét” tölti el elsőszeretettel Pázmándon. Ez a rövid tartózkodási időtartam visszavezethető az utazási szokások megváltozására a kedvezőtlen gazdasági helyzet miatt, Pázmánd gyors megközelíthetőségére az M7-es autópályán keresztül, de magyarázható Budapest és Székesfehérvár földrajzi közelségével is.

Kerkuska Csaba szerint mindenekelőtt a Velencei-tó közelsége és az árak motiválják a Pázmándra látogatókat. A gárdonyi és a velencei szálláshelyek jóval magasabb áron kínálják szobáikat, és mivel a Manó vendégház távolsága a tótól csak 6 km, az autóval érkező vendégeknek jobban megéri ezt a pázmándi szálláslehetőséget igénybe venni. A tömegközlekedéssel érkező vendégek esetében megoldják a szállítást is. Az árak mellett sokakat a Velencei-hegység szépsége vonz, a budapesti vendégek nagy része pedig nem a zsúfolt tópartra, hanem a nyugodt, falusias környezetre vágyik.⁶

Az önkormányzat honlapján, a www.pazmand.hu oldalon található még a Pintér Gyözőné által hirdetett szálláslehetőséget is. A 3 napraforgós minősített szálláshely a tulajdonos elmondása szerint egy szobát jelent, ami 3 fő befogadására alkalmas. A tulajdonos 2008-tól foglalkozik szállaskiadással, ami eddig nem ment számára igazán. A vendégéjszakák száma évente átlagosan csak körülbelül 15, ami a jövőben egyértelműen csak akkor növelhető, ha bizonyos házfelújítási munkálatok megvalósulnak, amelynek köszönhetően nem egy lakrészben kell a szállásadónak és a vendégeknek tartózkodniuk.⁷

⁶ Wirth G. 2013a.

⁷ Wirth G. 2013b.

Sárkány Márta, az Okos Régió Klaszter klasztermenedzsere szerint a Velencei-tó turizmusát ma a következő vállalkozások határozzák meg: Velence Resort & Spa, Hotel Nautis Vital (wellness-szállodák Velencén és Gárdonyban), az Agárdi Pálinkafőzde, L. Simon László borháza és az Agárdi Termálfürdő.⁸ Ehhez a listához szeretne csatlakozni a nemrég megnyílt Borárium, aminek a tulajdonosa már a Gárdonyi Öko-strand létrehozásával is sikereket ért el. A Borárium 2013.05.10-i megnyitása Pázmádon és a Velencei-tónál egyaránt értelmezhető egyfajta „hiánypótlásnak” is. Pázmádon a Hegyalja vendéglő kényszerű bezárása óta gyakorlatilag megszűnt a minőségi vendéglátás. A Velencei-tó borturizmusát tekintve azelőtt nem létezett olyan vendéglátóegység, ahol a legjobb tó környéki pincészetek borait szolgálják fel. A Csóbor pincészet borai, köztük az aranyérmes rosé, az L. Simon pincészet, Nagy Gábor híres pázmánci pincészet, a Dancsó, a Lics és a Fekete pincészet az újonnan kialakított Boráriumban egyaránt képviselteti magát. A felkínált borokból, sőt kis mennyiségben a tulajdonos helyi szőlőjéből készült házi dzsemből is vásárolhatnak a vendégek. Aki nem helyi bort, hanem üdítőt fogyasztana, Cola és Fanta helyett helyben termesztett gyümölcsökből készített szőlő, biocitrom szörpök és szódavíz közül választhat.

A Bőjte Csaba atya által felszentelt Boráriumot egy XVIII. századi, az idők folyamán beomlott jezsuita dézsmapincéből alakították ki. Az alapötlet szerint az eredeti állapotot akarták visszaállítani. Kifejezetten vonzóvá teszi a létesítményt a kedvező fekvése (M7-es autópályához közel) és a teraszról a vendégek elé táruló egyedi panoráma.

A Borárium konyhájáról és kínálatáról fontos megemlíteni, hogy 3 kemencében (köztük egy víztartályos) sütnek, rendelkezésükre áll még egy régi falusi gáztűzhely. Fritózt és mikrohullámú sütőt egyáltalán nem használnak, tehát az összes étel fatüzelésű sparherdben vagy kemencében készül. Az ételek között forgalmaznak bio-ételeket, mint például salzburgi bio-sajtot. A Borárium az étterem és a borospince mellett még számos szolgáltatást kínál: a sótéglákból felépített Himalája-szoba lehetővé teszi a légúttisztítást. A 45 perces relaxálást zene teszi kellemesebbé. A gyerekek számára egy sóhomokozót hoztak létre, a raktárhelyiségben pedig masszázsszoba kialakítását tervezik, ahol olyan wellness-szolgáltatásokat is igénybe lehet venni, mint a borban való lábáztatás. A Borárium konferenciateremmel is büszkélkedhet, ami 40-50 fő befogadására alkalmas. Bálint György a Boráriumán belül egy bormúzeum megnyitását is tervezi. A Borárium megvalósítja és ösztönzi a helyi borok eladását, védelmét és versenyképességük növelését. A Borárium ismertségének növelésében fontos szerepet tölt be az online megjelenés, a rádiós és televíziós hirdetések, többek között az ECHO TV-ben.

Nem túlzás kijelenteni, hogy Pázmánd turizmusának a jövőjét is meghatározhatja a nemrég megnyílt Borárium eredményessége is. A vinotéka honlapját és a cég eddigi tevékenységét vizsgálva úgy tűnik, hogy a Boráriumot kicsit korán adták át és kissé elsiették a megnyitást, de mutatkozik igény az általuk kínált szolgáltatásokra. A Borárium eddigi vendégei nagyrészt pázmánciak, főleg olyanok, akik Budapestről költöztek ki. Rendezvényeiken több helybeli is részt vesz. A vinotéka célcsoportjának a székesfehérváriakat, budapestieket, Velencei-tó környékieket, borkedvelőket és borászokat, és nem utolsósorban az egészséges életmód iránt elkötelezett családokat nevezte meg Csillag József, a Borárium főpincére.⁹

A Borárium tulajdonosa, Bálint György már sikeresen működtet egy vállalkozást a Velencei-tónál: ő üzemelteti a Gárdonyi Sport Beach-et, ami a Velencei-tó térségének első öko-strandja, ahol előtérben van a megújuló energiák használata, a szelektív hulladékgyűjtés és a

---

⁸ Wirth G. 2013c.

⁹ Wirth G. 2013d.

környezettudatosság. A strandot 2012-ben a világ legjobb 66 strandja közé választották. (A Velencei-tó információs portálja: velenceito.info)

A Velencei-tóhoz való közelség mellett még egy másik tényező is meghatározza Pázmánd turizmusát: a budapesti agglomeráció folyamatos növekedése, amely a falut sem hagyja változatlanul. Amellett, hogy a zajos fővárosból sokan költöznek ki a nyugodt Pázmáandra, létezik a faluban egy nem klasszikus turista tömeg, a „weekendházasok”, akik a hétvégét vagy szabadidejüket töltik el a faluban. Szálláshelyeiken szintén számos vendég megfordul. A rokonok, barátok természetesen nem fizetnek a szállásért, de vendéglátóikkal együtt a pihenésre szánt költségeik egy részét Pázmádon költik el, idejük egy részét pedig a helyi látnivalókra fordítják. A polgármesteri hivatal becslése szerint Pázmádon 130-140 családnak van weekendháza (130-140 ház), ebből Szőlőhegyen 60-70 weekendház található. A TeIR 2011-es adatai szerint Pázmánd lakásállománya 893, aminek a weekendházak körülbelül a 15%-át teszik ki.¹⁰

A turisztikai és a vendéglátóipari vállalkozások csekély száma, az attrakciók szükségése mellett a turizmus fejlődését korlátozzák a tömegközlekedés gyengeségei is.

A turizmus és a mezőgazdaság kapcsolata

Úgy vélem, a turisztikai funkció bővítése is a helyi mezőgazdasághoz szorosan kapcsolódva lehetséges igazán. A helyi bortermelő vállalkozások például már most felismerték Pázmánd és a Velencei-tó borturizmusában rejlő lehetőségeket, az ajánlatok nagy részében szerepet kap a borkóstolás, előtérbe helyezve a helyi és a környékbeli pincészetek borait. A szőlő- és bortermeléshez kiváló talaj és éghajlati adottságokat az is bizonyítja, hogy a közismert Törley nagy területű földdel rendelkezik a Szőlőhegyen. Pázmánd az Etyek-Budai borvidék része, ami a borászat régi hagyományát is jelzi.

A vállalkozások egy része már megtette az első lépéseket az ágazatok közötti együttműködés irányában, a hatékonyan működő struktúra kiépítése azonban még várat magára. A helyi boron kívül a többi mezőgazdasági terméket is lehetséges bevonni a turizmus rendszerébe. A Velencei-tó térsége kiválóan alkalmas mezőgazdasági termelésre, de ismert helyi termékek, helyi „márkák” nincsenek a köztudatban. Alsó-Ausztriában például a helyi mezőgazdaság fejlesztése a helyi „márkák” kialakításával szorosan összefügg a turizmus rendszerével, hiszen nem csak közvetlenül a turistákat, hanem a helyi szállás- és vendéglátóhelyeket is helyi termékekkel látják el, megvalósítva ezzel a „regionális értékeremtést” (Niederösterreichische Charta für ländlichen Raum honlapja). Az előző fejezetben leírt Borárium működése a helyi borok védelmének egy szép példáját mutatja, azaz hosszú távon szolgálhatja egy helyi márka kialakulását. A helyi márka kialakítása azonban csak egy nagyon hosszú folyamat eredményeképpen lehetséges, amire egy jó kezdeményezés lehet, ha például a szállásadó a vendégeket helyi termékekkel kínálja, amivel kellemesebbé teheti az ott tartózkodásukat és növelheti a kötődésüket az adott desztinációhoz. Kerkuska Csaba, a Manó vendégház tulajdonosa vendégeit a helyi termelőkhez „küldi” vásárolni.¹¹

Az ehhez hasonló elgondolások megteremthetik a kapcsolatot a helyi turizmus és mezőgazdaság között, támaszkodva arra, hogy a helyi lakosok konyhakertjeikben felesleg is termelődnek, az egészséges életmód iránti növekvő igényt látva pedig a megfelelő felvevőpiac megtalálásával meg lehet teremteni az értékesítés lehetőségét, mondta el Szabó

¹⁰ A Polgármesteri Hivatal közlése alapján, 2013.08.13.

¹¹ Wirth G. 2013a.

Hédy, az Okos Régió Klaszter elnöke.¹² A helyi turizmusfejlesztésben a következő lépés tehát az lehetne, hogy helyben, a Pázmándra látogató turisták körében kellene kiépíteni a mezőgazdasági termékek értékesítési rendszerét, aminek a településen belül már megvannak a gyökerei: a Szatyorközösségből levált Natúrkosár, vagy a Pázmándi Spájsz a megbízható forrásból származó, háznál/ termelőnél előállított termékek kereskedelmén alapul, alapja a bizalom. A „csere” általában meghatározott időpontban, Budapest területén történik, így szorosabbá fűzi Pázmánd kapcsolatát Dél-Budával, Budaörssel, Budafokkal, Érdel, Diósddal és még néhány Pest megyei településsel is. (Részleteket lásd: Treutz Á.- Szendrei B.- Veres F. 2013 tanulmányában)¹³ A helyi felvevőpiac növeléséhez azonban a Pázmándra látogatók számának növelése is szükséges.

Pázmándon a jövőbeli horvát testvértelepülés, Tar-Vabriga példáját is igyekeznek alkalmazni. Az Okos Régió Klaszter a helyi termékek segítségével a horvát östermelők és a gasztroturisták megszólítását tűzte ki céljául, aminek a helyi márkák kialakítása a legfontosabb feltétele. A bodza és csipkebogyó mellett olyan speciális helyi termékek létrehozását is tervezik, mint a „Pázmándi Pesto” (bazzsalikom, paradicsom) és a horvát olívaolaj házasításából létrehozott új olívaolaj márka, ami azért is jelenthet kitörési pontot, mert a nagyon kedvező élettani hatású olívaolaj fogyasztásának Magyarországon még nem alakult ki a kultúrája. A helyi termékek kedvező értékesítése és a vásárlóerő helyben tartása már komoly kihívás elé állítja a klasztert, mivel az emberek meggyőzésének nehézségei mellett a globális tőke érdekeit is sérti. A helyi pénz kialakítása is beilleszthető ebbe a fejlesztesorozatba, ami további új lehetőségeket teremthet (Az Okos Régió Klaszter honlapja.)

A mezőgazdasági termékek exportlehetőségei megteremtésének fontos feltétele a nemzetközi kapcsolatok élénkítése és kiszélesítése: a horvát együttműködés miatt az egészséges életmód iránt elkötelezett skandináv országok és a hazánkkal tradicionálisan jó kapcsolatokat ápoló Lengyelország új felvevőpiacot jelenthetnének a térség számára.¹⁴ A nemzetközi kapcsolatok felélénkítése azonban csak akkor működhet, ha a falusi turizmushoz kapcsolódó szálláshelyek is megfelelő mennyiségben és minőségben is rendelkezésre állnak.

Alternatívák a szezonális problémájának megoldására

A turisztikai vállalkozások alapvető problémája a szezonális kérdése. Az elő-, utó- és a főszezon azonban csak az év egy részét fedik le, meg kell tehát oldani a foglalkoztatást a „kieső” hónapokban is. A szezonális problémájának kezelésére az interjúk alapján több alternatíva is létezik: a Manó vendégház tulajdonosa gazdasági okokból csak törzsvendégek számára és hosszabb tartózkodás esetén tartja indokoltnak a téli nyitvatartást¹⁵. A Borárium különböző rendezvényekkel igyekszik meghosszabbítani a turisztikai szezont¹⁶. Rendeznek interaktív disznóvágást, ökörsütést, az Agárdi Pálínkafőzdevel együttműködve pedig pálinkakóstolót.

Sárkány Márta, a Közép-Dunántúlon tevékenykedő Okos Régió Klaszter klasztermenedzsere már ennél összetettebben képzei el a szezonális problémájának megoldását. A rendezvények közül a gasztronómiai rendezvényekben és az egészséges táplálkozás iránti

---

¹² Wirth G. 2013e.

¹³ Wirth G. 2013e.

¹⁴ Wirth G. 2013c.

¹⁵ Wirth G. 2013a.

¹⁶ Wirth G. 2013d.

igényben egy olyan kitörési pontot lát, amit nemzetközi kapcsolatok segítségével lenne érdemes kiaknázni. A jelenleg működő horvátországi kapcsolatok mellett a klasztermenedzser szerint fontos lenne kiépíteni a tradicionális német és osztrák kapcsolatok mellett a lengyel és a skandináv együttműködést is. A turizmusban ezek olyan biciklis útvonalak kialakításával is megjelenhetnek, ahol a helyi gasztronómia is állandóan jelen van. Magyarország kerékpáros turizmusban betöltött növekvő szerepét az is jelzi, hogy az egyik legismertebb német kerékpáros oldalon, a *fahrrad.de*-n a magyar biciklitúra lehetőségek hatalmas látogatottságnak örvendenek.

A horvátországi tar-vabrigai testvérvárosi kapcsolatok fejlesztése során több új fejlesztési elképzelés is született: a nyugdíjasok szeptember-októberi utaztatása mellett a gasztroturizmus élénkítése egy sikeres út lehetne, amit a Márton-naptól karácsonyig tartó rendezvénysorozatok és a minőségi helyi termékek kombinálásával lehetne megvalósítani. A főzőversenyek és egyéb gasztronómiai bemutatók mellett a klasztermenedzser a lovas turizmusban és a golfturizmusban is lát fantáziát.¹⁷

A helyi turizmusfejlesztést erősítheti a település civil szervezeteinek nagyon erős jelenléte: Pázmánd csaknem 2050 lakosára 17 civil szervezet jut, és ezen egyesületek szinte mindegyike kiemelt szerepet szán a hagyományörzésnek és a település múltjának, a kultúra ápolásának, ami a falu mindennapi életében többféle hagyományörző rendezvény formájában jelenik meg, ezzel új lehetséges kapcsolódási pontokat teremtve meg a falusi turizmusnak.

Tervek és új kezdeményezések Pázmánd turizmusának fejlesztésére

Kerkuska Csaba a vendégeknek nyújtott szolgáltatásokat is szeretné fejleszteni: „Olyan lehetőségeket kell biztosítani és olyan szolgáltatásokat nyújtani, amit máshol nem kap meg a vendég. Pázmánd frekventált helyen található, amelyet jobban ki kellene használni: a Szőlőhegy és a borturizmus lehetőségei még kiaknázatlanok, a hagyományörző lakodalmas rendezvényekben is látok fantáziát.”¹⁸

A Manó vendégház tulajdonosának és lányának sok ötlete van, bevezetni kívánt szolgáltatásaik között „*a falusi paraszt-wellness*” is helyet kap, amelyben központi szerepet játszik egy 3000 literes fűthető fadézsza.

A korszerű weboldal szerepét az érdeklődők megnyerésében nem kell külön magyarázni. A külföldi érdeklődők, potenciális vendégek megszólítása csak egy igényes idegen nyelvű honlappal lehetséges. A Manó vendégház tulajdonosa felismerte a külföldi vendégek megnyerésének fontosságát, ezért a jelenleg még csak magyar nyelven elérhető honlap angol és a német megjelenését is tervezi.¹⁹ A Borárium szintén fontos szerepet szán az idegennyelvi megjelenésnek, honlapjukat erre szakosodott céggel készítetik, több nyelven szeretnének megjeleníteni, ezenkívül megtalálhatók a legnépszerűbb közösségi portálon is. Bálint György a jövőben szálláshely kialakítást is tervez a Boráriumhoz tartozó telken.²⁰

Szabó Hédy, az Okos Régió Klaszter elnöke szerint a családok jelentik a falusi turizmus legfontosabb célcsoportját a település számára, amit az is elősegít, hogy a pázmándi weekendházzal rendelkező családok az ismerőseiknek is megmutatják a falut. A falusi

---

¹⁷ Wirth G. 2013c.

¹⁸ Wirth G. 2013a.

¹⁹ Wirth G. 2013a.

²⁰ Wirth G. 2013d.

turizmuson kívül a sportturizmusban is rejlenek lehetőségek, a Velencei-tó ma már körbebiciklizhető, a Szőlőhegy pedig sziklamászásra is kiválóan alkalmas.²¹ Csillag József, a Borárium főpincére szerint viszont nehezíti a fejlesztéseket, hogy a térségi vállalkozások és különböző területeken tevékenykedő szervezetek kooperációja még csak kezdeti fázisban van.²²

Sárkány Márta, az Okos Régió Klaszter klasztermenedzsere számos kiaknázatlan lehetőséget lát Pázmánd turizmusában. Véleménye szerint Pázmánd a Velencei-tó turizmusához a megfelelő termékek és programok segítségével kapcsolódhat, ezért a turizmusfejlesztést is egységes „*brand*”-ként képzelel el, amit egyaránt meghatározná az egészséges életmód, stresszmentesség és a vidéki hagyományok. Ezek az elképzelések pedig csak akkor valósulhatnak meg, ha az infrastruktúra fejlesztése már megtörtént (uszoda, jégpálya, stb.). A brand kialakításának nagyon fontos pontja a színvonalas internetes megjelenés és a megfelelő idegen nyelvű kommunikáció. A Gárdonyi kistérség fejlesztésének egyik legfontosabb célját abban látja, hogy a térség lakóinak ne kelljen mindenképpen elmenniük Budapestre munkát vállalni, hanem legyen lehetőségük helyben is számukra megfelelő állást találni.²³

A fejlesztési elképzelések kapcsán összességében elmondhatjuk, hogy a helyi vállalkozások fontosnak tartják a helyi értékek és termékek minél szélesebb körű megismertetését, és ha sikerül megtalálni a kitorési pontokat és növelni a vendégek számát, Pázmánd sikeresen csatlakozhat a Velencei-tó turizmusához.

A jövő útja: Pázmánd és a Velencei-tó más településeinek egységes desztinációként történő fejlesztése

A falukutatás során kitöltött kérdőívek alapján kiderült, hogy a helyi társadalom döntő többségét nem zavarják a turisták (97%), következésképp nincs ellenükre a turizmusfejlesztés. A megkérdezettek 52,75%-a azt is el tudja képzelni, hogy valamilyen formában részt vegyen Pázmánd turizmusában. Azt az állítást, hogy Pázmánd jövője a turizmusban van, a megkérdezettek 1-5-ig terjedő skálán értékelhették, és az eredmények átlaga 3,557,²⁴ tehát Pázmánd jövőjében a turizmusfejlesztés fontosságát a helyiek is elismerik. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy Pázmánd turizmusfejlesztésének van társadalmi támogatottsága.

A turisztikai fejlesztések csak akkor lehetnek eredményesek, ha pontosan feltérképezzük és megismerjük az adott desztináció értékeit és turisztikai vonzerejét, tekintettel arra, hogy a vonzerő meghatározza az adott turisztikai desztináció iránti keresletet. A turisztikai vonzerők a „*létrehozandó turisztikai termék fajtáját, színvonalát és összetételét*” egyaránt befolyásolják (Lengyel 2004, 133). A turisztikai vonzerő definiálása a szakirodalomban sem egységes, de a településfejlesztési szempontokat figyelembe véve én azt a meghatározást fogadom el, miszerint „*turisztikai vonzerő alatt azokat a dolgokat és viszonyokat értjük, amely a helyi gazdaságra és társadalomra számottevő mértékben befolyásoló hatással levő turistaérkezést vált ki.*” (Michalkó 2004, 67.)

A falukutató tábor keretén belül kitöltött kérdőívek és a helyben készített interjúk segítségével elkészítettem Pázmánd vonzerőleltárát, ami a turizmusfejlesztési lehetőségek feltérképezésének jelentheti az alapját. A szakirodalom alapján a vonzerőket két nagy

---

²¹ Wirth G. 2013e.

²² Wirth G. 2013d.

²³ Wirth G. 2013c.

²⁴ A Faluszeminárium által szervezett falukutatás (2013) kérdőívei alapján.

csoportha soroltam, természeti és ember alkotta vonzerókat különböztettem meg, ez utóbbin belül több kategória szerint csoportosítottam a falu értékeit (Michalkó 2004, 70).

2. táblázat: Pázmánd vonzeró-leltára

Természeti vonzerók	Ember alkotta vonzerók
Velencei-tó közelsége	építészeti értékek
Zsidókő-hegy	Kálvária-domb
Csúcsos-hegy	Három Kereszt
Szőlőhegy	Vízimalom
Cseplek-hegy	Lyka Döme kastélya (=iskola)
Vadállomány	Templom
Erdő	Borárium
	Tájház
	Lovastanya
	kulturális értékek
	Hagyományőrzés, szüretetek, egyesületek
	kulináris értékek
	helyben előállított élelmiszerek, borászat
	rendezvények
	Aratóünnep, Hősök napja, Biobor Fesztivál,
	Pázmándi Veterán Autós Motoros Túra,
	Pázmándi TOPorgók túrái, Öko és
	Egészségnap,
	Szüreti felvonulás, Zöldkatlan Fesztivál,
	Tűzoltó Olimpia, Lovas Nap, stb.

Forrás: saját szerkesztés, a 2013-as falukutató tábor kérdőívei alapján

3. táblázat: Kulturális rendezvények látogatottsága, 2011

Kulturális rendezvények (4-5. táblázat)	Gárdony	Pákozd	Pázmánd	Sukoró	Velence
Kulturális rendezvények száma 2011 (db)	142	48	45	60	8
Kulturális rendezvényeken résztvevők száma 2011 (fő)	8089	8008	9090	3300	2450

Forrás: saját szerkesztés, TeIR alapján

Pázmánd attrakcióit vizsgálva elmondhatjuk, hogy a falu több típusú vonzeróval büszkélkedhet, a felsorolt vonzerók közül viszont a fejlesztési tervekhez azokat kell kiválasztanunk, amelyek a legtöbb turistát vonzzák. A természeti vonzerók mellett a rendezvények szerepének fontosságát kell kiemelnünk, a helyi programok ugyanis feltehetően nemcsak a helyi társadalom jelentős részét vonzzák, hanem más települések lakóit is (2. táblázat) A TeIR adatai szerint a kulturális rendezvényeken résztvevők számában

Pázmánd már 2011 előtt is felvette a versenyt a Velencei-tó más településeivel, 2011-ben viszont a rangsor élére került (3. táblázat).

4. táblázat: SWOT-mátrix Pázmánd turizmusfejlesztési lehetőségeire vonatkozóan (Erősségek, gyengeségek)

Erősségek: *belső, pozitív tényezők*

alkalmas a talaj a szántóföldi termelésre (kukorica, búza), valamint gyümölcs, szőlő termesztésre – helyi termékek és kezdeményezések (Spájaz, Natúrkosár, Bodzaszövetség stb.)
 természeti értékekben gazdag a környék: aktív turisztikai potenciál
 hagyományokban gazdag falu, hagyományörzés kiemelt szerepe, sok hagyományörző rendezvény
 gasztronómiai rendezvények
 falusias környezet, pihenés lehetősége
 természeti értékek (Zsidó-hegy, Kálvária, Szőlőhegy, stb.)
 borturizmus: kiváló borok, a falu az Etyeki borvidékhez tartozik
 kerékpározáshoz viszonylag jók a feltételek
 vadvédelmi központ, lovastanyák
 sikeres vállalkozók, nagyobb vállalkozások jelenléte a faluban

Gyengeségek: *belső, negatív tényezők*

a turisztikai infra- és szuprastruktúra hiányos, (ezen belül kevés a szálláslehetőség és hiányzik az étterem)
 eddigi mezőgazdasági szerepe kissé egyoldalúvá tette a település fejlődését
 kevés történeti és művészettörténeti nevezetesség
 a forgalom szezonális hullámzása
 az internetes megjelenés gyengeségei: kevésbé korszerű weboldalak, idegen nyelvű felületek hiánya
 a megújuló energiaforrások kihasználatlansága

Forrás: saját szerkesztés

Az eddig összegyűjtött adatok és a megismert összefüggések segítségével arra a kérdésre is érdemes válaszokat keresni, hogy milyen módon alapozhatjuk meg Pázmánd turizmusának jövőjét, és hogy milyen módon kapcsolódhat be a település a Velencei-tó turizmusába. (4-5. táblázat)

A helyi turizmusfejlesztési stratégia kidolgozásakor mindenképp figyelembe kell venni a település fekvéséből, földrajzi helyzetéből következő előnyöket és hátrányokat. A tóparti településekkel szemben a térség legfontosabb turisztikai attrakciójától, a Velencei-tótól való távolság ugyan korlátozza a fejlesztési lehetőségeket, ennek ellenére mégis lehetnek olyan (helyi és helyzeti) energiák, amelyek egyediséget kölcsönözhetnek Pázmándnak. Az M7-es autópálya és Budapest közelsége a falusi turizmus célcsoportját is Pázmándra vonzhatja, hiszen a „falusi nyugalom” csak egy karnyújtásnyira található Budapeستől (4-5. táblázat).

5. táblázat: SWOT-mátrix Pázmánd turizmusfejlesztési lehetőségeire vonatkozóan (Lehetőségek, veszélyek)

Lehetőségek: külső, pozitív tényezők

Budapest közelsége, M7-es autópálya közelsége
 a falu az ország területének azon 20%-os részén fekszik, ahol a külföldi tőke 80%-a összpontosul
 nemzetközi kapcsolatok élénkítése (első sorban falusi, kerékpár, gasztró- és borturizmus kapcsán)
 rendezvények aktívabb marketingje
 EU-s pályázatok
 Külső befektetők
 térségi, regionális együttműködés, klaszterek kiépítése, pl. Okos Régió Klaszter
 távolabb fekvő településekkel együttműködés, kapcsolat
 az agglomerációs hatásnak köszönhetően a kereskedelmi szolgáltatások kínálata bővíthet
 a mezőgazdaság fejlesztése a kiváló szállítási, lehetőségek (M7), illetve a főváros közelsége révén a helyi termékek értékesítési lehetőségeit növelhetné

Veszélyek: külső, negatív tényezők

rossz tömegközlekedés, a Velencei-tó csak személygépkocsival közelíthető meg gyorsan
 lehetséges konfliktusok a „beköltözők” számának növekedése miatt → csökkenhet a hagyományok szerepe
 folyamatosan növekvő gépjárműforgalom → környezetszennyezés (lég, zaj, rezgés) → a fejlesztési források elapadása
 a külső pénzügyi fejlesztési forrásoktól való függés
 függő helyzet kialakulása Budapesttől és talán Székesfehérvártól (ingázás)
 az agglomerációs hatások az árak növekedését okozhatják, ami a szolgáltatások és áruk keresletének visszaeséséhez is hozzájárulhat
 agglomerációs hatásként jelentkezhet a közbiztonság romlása is
 a turisztikai és vendéglátó-ipari cégek a település elhelyezkedéséből és infrastruktúrájából adódóan nem vehetik fel a versenyt a Velencei-tó fürdőhelyeivel
 a Velencei-tó turizmusának fejlesztésével sok egymástól független szervezet foglalkozik, ezért nem alakul ki egységes fejlesztési koncepció

Forrás: saját szerkesztés

A fejlesztési elképzelések kialakításakor az adottságok felvázolását végezve nem lehet elégszer hangsúlyozni a turizmus és a közlekedési infrastruktúra kapcsolatának fontosságát. A megfelelően kiépített úthálózat az alapját képezi a turizmusfejlesztéseknek. Kedvező és kényelmes megközelíthetőség hiányában egyetlen desztináció sem válhat igazán vonzóvá. A szabadidő felértékelődésével párhuzamosan a desztinációk közötti verseny is egyre jobban kiéleződik, következképp a turisztikai attrakciók és az ebből kialakított kínálat mellett már olyan „részletek” is meghatározhatják a turisták utazási döntéseit, mint például a megközelíthetőség. A kerékpáros és az ökoturizmus fejlesztéséhez szintén meg kell teremteni az alapokat, a hiányzó turisztikai infra- és szuprastrukturát. Az ökoturizmus fogalmát a fejlesztések egyértelmű meghatározása céljából ajánlott pontosabban definiálni. A magyar szakirodalomban a természeti és környezeti értékeinkre irányuló turizmust gyakran már ökoturizmusnak nevezik. Ezzel szemben a német szakirodalom markáns különbséget tesz a „természeti turizmus” és az ökoturizmus között (*Gyuricza 2008, 44*), ami azért fontos, mert az Országos Területfejlesztési Koncepcióban is említett „*helyi értékek megőrzése és a vidéki közösség gazdasági előnyökhöz jutása*” csak több gazdasági és társadalmi funkció összehangolásával valósítható meg a gyakorlatban. Ezeket a kapcsolódási pontokat pedig szintén fontos lenne kiemelni. A német és osztrák szakirodalomban és turizmusfejlesztési

gyakorlatban a mezőgazdaság, a gasztronómia és a turizmus az ökoturizmus rendszerén belül kiegészítik egymást, az ökoszállodák helyi mezőgazdaságból származó gasztronómiai termékeket kínáló éttermeiken át az adott desztináció látogatói számának optimalizálásáig. A lovas turizmus szintén kitörési pontot jelenthet a településnek. A hagyományok és a kedvező adottságok mellett ennek a turizmusfajtának a fejlesztése mellett szól az az érv is, hogy a lovassport számos más turizmusfajtaival is kiválóan kombinálható, mint például a falusi turizmus, sportturizmus vagy az ökoturizmus. A 2009. évi XXXVII. számú, az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló törvény 2013. június 11-i módosítása új lehetőségeket teremt a lovas turizmus fejlesztésében. A hazai szabályozás egyedülállónak számít, mivel Európában a lovas közlekedés korlátozott, a lovasok csak meghatározott útvonalakon, illetve külön engedéllyel mehetnek (2009. évi XXXVII. számú törvény). Ezzel a módosítással a lovasok a gyalogos turistákkal egyenlő jogokat kaptak, ami a lovas közlekedés korlátozásának feloldásával a hazai lovas turizmus fejlődését hozhatja.

A fejlesztéspolitikai feladatok felsorolásánál figyelembe kell vennünk Budapest gravitációs zónájának, ezen belül a budapesti agglomeráció kiterjedésének növekedését is, mivel az agglomerációs folyamatok a szóban forgó zónában fekvő települések gazdaságára, társadalmára, környezeti állapotára, és ezekből következően a turizmusra is jelentős hatásokat gyakorolnak. A lakosság szám dinamikus növekedése a nagyarányú beköltözéseknek is köszönhető, az ingázók aránya magas, a lakosság egy része Budapesten keres munkát. A jövő fejlesztéseit tehát úgy kell megvalósítani, hogy Pázmánd részévé válhasson a Velencei-tó turisztikai rendszerének, viszont falusias jellegét és hagyományait továbbra is megőrizze, amit a budapesti agglomeráció kiterjedésének előbb említett hatásai is nehezítenek.

Szálláshelyeiket tekintve a tóhoz közeli kisebb települések, köztük Pázmánd; főleg a falusi és az ökoturizmusban találhatják meg a lehetséges turisztikai fejlesztések irányvonalát.

Összefoglalás

Pázmánd turizmusát vizsgálva láttuk, hogy a még helyben jelentős sikerekkel nem rendelkező ágazat számos új lehetőséget kínál a helyi lakosságnak. A Velencei-tó partjától való távolság nemcsak hátrányt jelent Gárdonnyal és Velencével szemben, hanem kiaknázatlan lehetőségeket is hordoz magában. A falusi-, bor-, kerékpáros-, és lovas turizmus fejlesztése a helyi mezőgazdaság és a sokszínű rendezvények összekapcsolásával hosszú távon növelheti Pázmánd látogatottságát.

A Velencei-tó és Pázmánd turizmusfejlesztésének legfőbb problémáját ma az jelenti, hogy a sokféle, különböző keretek között és eltérő kapcsolódási pontokkal és kapcsolatrendszerrel rendelkező szervezetek nem alkalmasak egy egységes, rendszerszemléletű fejlesztési koncepció kidolgozására. Az elkövetkező évek legnagyobb kérdése az lesz, hogy sikerül-e véget vetni ennek a szétforgácsolt struktúrának, és akár a régi VIB, akár a Fertő-tó környéki Neusiedler See Kft. mintájára egy összehangolt, működőképes struktúrát teremteni a térség turizmusának. A turizmusfejlesztés működőképes gyakorlatának kialakításához egy lehetőleg hasonló, sikeres külföldi desztináció fejlesztéséből érdemes ötleteket meríteni. A gazdasági, társadalmi, történelmi különbségeket szem előtt tartva, a természeti adottságok hasonlósága és a Fertő-tónál már bevált desztináció-fejlesztési gyakorlat kiváló alapot teremthet számunkra a működőképes módszerek, fejlesztések adaptálására.

Irodalomjegyzék

- Gyuricza L.* (2008): A turizmus nemzetközi földrajza. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 319 p.
- Lengyel M.* (2004): A turizmus általános elmélete. Kereskedelmi és Idegenforgalmi Továbbképző Kft., Budapest 525. p.
- Michalkó G.* (2004): A turizmuselmélet alapjai. Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár 218 p.

Internetes letöltések

- Niederösterreichische Charta für ländlichen Raum honlapja.
www.noel-laendlicher-raum.at (utolsó letöltés: 2013.05.20.)
- Pázmánd község honlapja. www.pazmand.hu Letöltés: 2013.07.10.
- Települési Statisztikai Adatok Rendszere, Településfejlesztési Információs Rendszer:
www.teir.hu
2009. évi XXXVII. számú törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról
Forrás: http://www.njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=124614.243461 (Utolsó letöltés: 2013.06.26.)
- A Velencei-tó információs portálja:
<http://velenceito.info/strandok/sport-beach-strand-gardony/> Letöltés: 2013.08.08.
- Az Okos Régió Klaszter honlapja: okosregio.hu Letöltés: 2013.07.10.

Interjúk

- Wirth G. 2013a. Interjú Kerkuska Csabával, a Manó Vendégház tulajdonosával. Készült: 2013.06.30.
- Wirth G. 2013b. Interjú Pintér Gyözőnével, szálláshelytulajdonossal. Készült: 2013.08.10.
- Wirth G. 2013c. Interjú Sárkány Mártával, az Okos Régió Klaszter klasztermenedzserével. Készült: 2013.06.30.
- Wirth G. 2013d. Interjú Csillag Józseffel, a Borárium főpincérével. Készült: 2013.06.29.
- Wirth G. 2013e. Interjú Szabó Hédyvel, az Okos Régió Klaszter elnökével, a Vertika Kft. Ügyvezető igazgatójával. Készült: 2013.06.29.

11. kép: Turista-csalogató

12. kép: A Manó vendégház

OKTATÁSI JELLEMZŐK PÁZMÁNDON

EDUCATIONAL FEATURES ON PÁZMÁND

Kreffly Dorina egyetemi hallgató SZIE Gödöllő GVAM

Dorina Kreffly, student, SZIU

Absztrakt

A pázmándiak közül sokan mindmáig emlékeznek Lyka Döme földbirtokosra, aki értékteremtő tevékenységével maradandót alkotott a településen. Különösen fontosnak tartotta, hogy minél több iskola és minél magasabb színvonalú oktatás jöjjön létre. Ezért saját költségén négy tantermes iskolát építtetett Pázmádon. Az iskolaalapítás óta több mint egy évszázad telt el. A Pázmádon és környékén élő gyermekeket az általános iskola mellett ma már újszerűnek mondható családi napközi és óvoda is várja. A terepkutatást megelőző informálódás alapján a pázmándi oktatási-nevelési élet átlagos helyzetűnek tűnt. A falukutatás során nyert információkat is beépítve az ismereteimbe, célom, hogy a tényadatok mellett az interjúk és a személyes megfigyelésem segítségével mélyebb betekintést nyújtsak a pázmándi oktatási helyzetbe és annak jelentőségébe.

Abstract

Many people of Pázmánd still remember the landowner Döme Lyka, who left something everlasting for the village with his value creating activities. He considered creating more schools and even higher quality education to be an especially important matter, so at his own charge, he ordered to build a school with four classrooms in Pázmánd. A century has passed since the establishment, a day care and a kindergarten are also available for the citizens of Pázmánd and the surrounding areas nowadays. By using the informations gained during the field research, the aim of the study is to give an overview with the help of interviews, the different statistics and my personal observations about the educational life of Pázmánd and the importance of it in the life of the village.

Bevezetés

A jól megszervezett oktatás minden társadalomban nélkülözhetetlen. Esélyt ad arra mindenkinek, aki részt vesz benne, hogy a későbbiek során jobban boldoguljon. Az oktatási rendszeren belül megszerzett tudást ugyanis a munkaerőpiacon hasznosítani tudják, ezzel is hozzájárulva saját boldogságukhoz. Az oktatásnak az egyén számára egyértelmű a haszna. Az iskolázott egyéneknek nemcsak a munkaerőpiacon van előnyük, de ha családalapításon gondolkodnak, gyermekeik is jobb esélyekkel indulhatnak neki az életnek. Fontos azt is kiemelni, hogy az oktatás nem csupán az egyének életében fontos: a társadalom egészére hat.

Pázmádon az oktatás ügyének vizsgálatát a görög származású Lyka-család megemlézése nélkül aligha lehet megtenni. A Lengyelországból Magyarországra érkezett család üzletemberekből állt. Lyka Anasztáz, aki például igen nagy vagyonra tett szert mind a lengyel-, mind a magyarországi vállalkozásaiból; vagyonából rendszeresen adakozott. Halála után a családi vagyont a hét utód örökölte. Lyka Dömée lett a pázmándi birtok. 1896-ban négy tantermes iskolát építtetett saját költségén Pázmádon, ami a mai Művelődési Ház helyén állt. Az oktatás ügye mellett Lyka Döme elvi síkon is kiállt. Neki tulajdonítható az a

gondolat, hogy „nemcsak iskolát építeni legyen a főcél, de annál sokkal fontosabb a minden tekintetben hazafias tanító-osztályt a jövő számára megmenteni, mert jobb egy egyszerű szoba jó tanítóval, mint egy palotaszzerű iskola rossz tanítóval.”²⁵. Ez ugyan egy historikus korban született gondolat, de úgy gondolom ma is érvényes.

Kutatásom fő célja Pázmánd jelenkori oktatási helyzetének vizsgálata. Ehhez először a rendelkezésre álló szakirodalmi anyagot, valamint a korábbi évek statisztikáit használtam fel azzal a céllal, hogy megismerjem a téma háttéranyagát és előkészítsem a terepi kutatásomat. A Pázmádon tett látogatásunkkor felkerestem azokat az intézményeket, ahol a pázmándi gyermekek és tanulók oktatási, nevelési ellátásban részesülnek. Bejártam ezeket az épületeket, megvizsgáltam azok külső és belső jellemzőit. Megkerestem azokat az embereket, akik a helyi oktatás-nevelés főszereplői. Velük interjúkat készítettem. Sok információt nyertem továbbá a kérdőívünkből is.

Közoktatás dióhéjban

Az „1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról” szerint a közoktatás magába foglalja az óvodai nevelést, az iskolai nevelést és oktatást, valamint a kollégiumi nevelést és oktatást. A közoktatás részei az óvoda, az általános iskola, a középiskola, valamint a szakképzések. Az óvodai ellátás a harmadik életévtől érhető el. Az óvodai szakasz után 6-7 évesen a gyermek megkezdí általános iskolai tanulmányait, ami nyolc év. A középiskolai szakasz alap esetben négy évből áll. A középiskolák típusait tekintve beszélhetünk gimnáziumról, szakiskoláról, és szakközépiskoláról. Gimnáziumi tanulást a 8. osztály elvégzése után, de bizonyos iskolákban a 4. osztály, illetve a 6. osztály elvégzése után is el lehet kezdeni. A szakközépiskolákban az oktatási évek kinyúlhatnak 5-6 évig is. A középfokú oktatás elvégzésével érettségit lehet tenni, amely a felsőoktatás elkezdésének feltétele. Manapság a középiskolák, de még az általános iskolák esetében is gyakori a „több lábbon állás”, azaz, hogy egy-egy oktatási intézmény több profillal is rendelkezik.

Dumbó Családi Napközi

Pázmádon működik egy családi napközi, ahol a kisebb, bölcsődés korú gyermekek elhelyezéséről és ellátásáról tudnak gondoskodni, amíg a szülők dolgoznak. Mivel a legközelebbi bölcsőde 30 km-re van a településtől, ezért tartotta fontosnak a falu a családi napközi létrehozását. A településen jelenleg a bölcsődés korú gyermekek száma 30 fő körül mozog.

A Családi Napköziről Domak Krisztinával, az intézmény vezetőjével beszélgettem. A napközit 2011. augusztus 3-án alapította meg DUMBÓ CSANA NONPROFIT Kft. néven. Elmondása szerint az alapításban közrejátszott, hogy ő maga is azok közé a fiatalok közé tartozott, aki a gyermekének a megőrzésére, fejlesztésére azidőtájt valami hasonló intézményt keresett. Az ebben az intézményi formában rejlő lehetőségben, annak családias légkörében fantáziát látott. A tanítónői végzettséggel rendelkező napközi vezetőjén kívül még egy gondozó dolgozik itt. Ők ketten működtetik az intézményt. A Kormányhivatal úgy szabja meg, hogy öt gyermekkel lehet 1 fő gondozó, hat-, illetve hét gyermekhez már 2 fő gondozó szükséges. Ehhez megfelelő szakképzettség is szükséges.

---

²⁵ Dr. Diószegi György Antal (2012): *Adalékok a magyarországi görög Lyka-nemzettség történetéhez*, A Görög Kultúráért Alapítvány kiadványa, 21. o.

A Dumbó Családi Napköziben az 1-3 éves korú gyermekek elhelyezéséről tudnak gondoskodni. A befogadott gyermeklétszámot azonban a törvény határozza meg. Ez a szám jelenleg 7 főt jelent. Közülük a legfiatalabb gyermek 2013 tavaszán 2 éves volt, míg négyen szeptembertől már az óvodát kezdték.

Maga a napközi az óvoda épületében kapott helyet. Az óvoda épülete önkormányzati tulajdonban van, ezért a Dumbó Családi Napközit az önkormányzat azzal támogatja, hogy a terem használatáért nem kell külön terembérletet fizetni az önkormányzat számára. Az intézmény vezetője azt is elmondta, hogy a napközi által nyújtott lehetőséget főként a helyiek veszik igénybe, és leginkább azon családok, amelyek valamely városból költöztek ide, és akiknek nincs a közelben segítségük. A környező településekről is járnak ide gyerekek. Olyanok is kihasználják ezt a lehetőséget, akiknek nincs munkaviszonyuk, de néhány órási felügyeletet szeretnének a csöppségeiknek. A gyermekeknek nem kell megfelelni különösebb feltételeknek, de azért a helyi gyerekeket előnyben részesítik.

Az intézmény nyitvatartási ideje a szülők munkaidejéhez igazodik, reggel 7:30-tól délután 16:30-ig várja a gyermekeket. A napköziben alapvetően kétféle rendszer létezik. Vannak bérletes gyerekek, akik 10 alkalmas bérletet használnak, így tehát ők csak egyes alkalmakat vesznek igénybe. Vannak továbbá az állandó gyermekek, akiket rendszeresen visznek a napközibe. Általában ők vannak többen. A díjakat a kft felé fizetik a szülők. A gyerekek beszoktatása 1 héti tart, ez idő alatt a szülők is bent lehetnek.

Egy külön teremben zajlik a napi rutintevékenység. A szoba tágas, kényelmesen berendezett. A falak ízléses falfestményekkel vannak díszítve. A szekrényekben és a polcokon könyvek és különböző játékok sorakoznak: kirakók, építőköcek, puzzle, babák, motorok, stb. A terem egyik sarkában egy kisasztal és körülötte kissekek állnak, ahol az étkezés zajlik. A kisebbek számára etetőszék is van. A teremhez külön fürdőszoba is tartozik, kis vécével, kis mosdóval és pelenkázó asztallal. Az óvoda udvarán egy elkerített kis játszóterület áll a gyermekek rendelkezésére. Itt egy mini-játszóter fogadja őket, a gyermekek életkorának megfelelő kis házikóval, kicsi csúszdával, homokozóval és egyéb kinti játékkal. A gyerekek sokat vannak a levegőn. A nyári hőségben pedig a hatalmas fák nyújtanak árnyékot a kisudvar teljes területén. A gyermekek négy étkezésben (reggeli, tízórai, ebéd, uzsonna) részesülnek. Minden nap kapnak gyümölcsöt, illetve zöldséget, a gyümölcsöt általában tízóráira fogyasztják. Ezt a szülők biztosítják a gyerekek számára.

Óvodai ellátás

Az óvoda, mint közoktatási intézmény a napközbeni ellátás mellett a gyerekek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését is szolgálja. Óvodai ellátás három éves kortól vehető igénybe. A felvételtől az intézmény vezetője dönt, de kötelesek felvenni azokat a gyermekeket, akik óvoda-köteles korúak, és lakóhelyük vagy tartózkodási helyük az óvoda körzetében található.²⁶ Ha megtörtént a felvétel, az óvoda vezetője dönt a csoportokba történő beosztásról. Az óvodai ellátást heti 50 órában lehet igénybe venni, de indokolt esetekben ez az óraszám növelhető. Az óvodai alapellátások (foglalkozások, logopédia, stb.) ingyenesek, viszont az intézményfenntartók kérhetnek térítést a gyermekétkeztetés biztosításáért. Megszűnhet az óvodai ellátás, ha a gyermek 10 napnál többet hiányzott igazolatlanul, vagy a szülők nem teljesítik a fizetési kötelezettségüket. Szintén megszűnik az ellátás, ha a gyermeket egy másik óvodába vették át, vagy felvették az iskolába.

²⁶https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410000/420001/Gyermekek_napkozbeni_felugyelete20091202.html?ugy=ovodaell.html, Letöltés időpontja: 2013. április 23.

1. táblázat: Óvodai férőhelyek, beiratkozott gyermekek és pedagógusok számának változása Pázmádon és a Gárdonyi kistérségben 2001-től

	Óvodai férőhelyek száma (1990=100%)		Óvodába beírt gyermekek száma (1990=100%)		Óvodai pedagógusok száma (1990=100%)	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011
Gárdonyi kistérség	101.58%	118.28%	92.01%	107.66%	115.79%	110.53%
Pázmánd	82.14%	89.29%	70.59%	72.55%	100.00%	75.00%

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

Az 1. táblázat bemutatja az elérhető férőhelyek, a beiratkozott gyermekek és az óvodai pedagógusok számának alakulását az 1990-es évhez viszonyítva. A Gárdonyi kistérségben mindkét időszakban nőtt a férőhelyek száma. A beiratkozott gyermekek száma is hasonlóképpen alakult, mint a férőhelyek esetében. A Gárdonyi kistérségben is némi csökkenés mutatkozott a 2001-es évben, de 2011-ben már felülmúlta az 1990-es év adatait is. A pedagógusok tekintetében a kistérségben egy nagyobb ugrás után csökkent a számuk a 2011-es évben. Pázmádon is csökkent a férőhelyek és a beírt gyermekek száma a 2001-es évben, de tíz évvel később már mindkét adat javulni látszott. A Gárdonyi kistérséghez hasonlóan a pedagógusok száma azonban itt is csökkent a 2011-es évben. Az adatok alapján az egy pedagógusra jutó óvodások száma 1990-ben 12,75 fő; 2001-ben 9 fő; 2011-ben pedig 12,33 fő volt.

Az óvodák fontos szerepet játszhatnak a népességmegtartás szempontjából. Emiatt aztán sok település ragaszkodik az óvoda intézményének meglétéhez, ám sok helyen nem éri meg a településen óvodát üzemeltetni, így társulnak egy másik önkormányzat óvodájával. Így volt ez Pázmádon is 2013 júliusáig.

A Pázmándi Pitypang Óvoda

Az óvoda egy 5244 m²-ű alapterületen fekszik, amelyből 710 m² beépített. Az udvar 4323 m² nagyságú, és egy 211 m²-es kert is tartozik hozzá.²⁷ Maga az óvoda a főút mellett van, ezért megközelítése nagyon egyszerű. Látogatásomkor megismerhettem az óvoda épületét, tájékozódhattam annak külső és belső felszereltségéről. Az épület és az udvar jó állapotban van. Az ott dolgozók elmondták, hogy 2010-ben felújították az óvoda épületét, új helyiségeket is építettek, továbbá korszerűsítették a vizesblokkot.

A bejárat mellett hatalmas fenyőfák és egy kisebb virágoskert fogad, az előtérbe jutva a hatás pedig ugyanolyan, mint az épület külső megjelenésekor. Tágas tér, otthonos hangulatot teremtő növények, kitűnő állapotú bútorok és ízlésesen dekorált falak jellemzik. Az innen nyíló termek szintén tágasak, mindegyik esztétikusan berendezett, ezzel jó hangulatot teremtenek. A kis szekrényeken különböző típusú játékok foglalnak helyet, valamint minden teremben növények egészítik ki az összképet. Eszközellátottsága a jelen kor követelményeinek megfelelő.

Az egyik teremben parajdi sóból készült sófalat építettek, aminek köszönhetően a gyerekek kevesebbszer voltak betegek, mint az elmúlt években. A további tervek között szerepel a konyhai sütő felújítása, amelyet minél hamarabb szeretnének kivitelezni. Az óvoda udvarán a

²⁷ <http://pazmand.hu/intezmenyek/pitypang-ovoda/>, Letöltés időpontja: 2014. január 13.

vasjátékokat biztonságosabb műanyag-, illetve fajtékokra cserélték le. A fából készült mászóakák, a műanyag főzőcskézők, a játékmotorok és játéktraktorok, a labdák minden kisgyermek vágyát kielégítik. Egy fából készített, fedett mini-színpad is található a zöld területen, ahová behúzódhatnak a napsütés elől, valamint a homokozó felett kifeszített ponyva is árnyékot ad. Érdekességként mutatták meg a nyolcas alakú mini-úttestet is- irányjelző nyilakkal és zebrákkal-, ahol a lurkók kedvükre motorozhatnak, biciklizhetnek. Azt is megtudtam, hogy alkalmanként elhívják egy rendőrt is, akinek a segítségével a kicsik játékos formában ismerkedhetnek meg a KRESZ szabályaival. Ehhez az óvoda még egy akkumulátoros mini-közlekedési lámpával is rendelkezik. Másik büszkeségük a kis konyhakert, ahol néhány alapvető zöldséget termesztnek, amit aztán a főzésnél fel tudnak használni. A legújabb kreációja az udvarnak a színes festékekkel lekent gumiabroncsokból kialakított labirintus, ahol mindegyik abroncsba növényeket ültettek.

A látogatás során interjút készítettem az óvoda korábbi vezetőjével, Domak Tibornéval. Elmondta, hogy az óvoda 1961-ben indult. Jelenleg három, korosztályok szerint bontott csoport van (Katica, Méhecske, Pillangó), amelyek összesen 75 fő befogadására alkalmasak. Ez csoportonként 25 gyermeket jelent. A gyermekek zöme helyi, de sokan Verebről és Kápolnásnyékről iratkoznak be. Fontos változás, hogy 2013. július 1-től az óvoda önálló működésre váltott, az addigi, Pákozddal való társulás helyett. Az új intézmény vezetője Fedorné Baracsi Judit lett. Jelenleg egy óvodavezető, hat óvónő és három dajka dolgozik az óvodában, azonban az új köznevelési törvény kimondja, hogy három óvodai csoport megléte esetén 1 fő pedagógus asszisztens alkalmazása kötelező. Így szeptember 1-től kiegészült a csapat egy pedagógus asszisztenssel is.

Az önkormányzat a fenntartói költségeket állja, ezzel segítve az óvoda mindennapjait. A konyhát is az önkormányzat üzemelteti. Az eszközök nagy részét pályázati pénzből vásárolják, de a fenntartótól a szülői munkaközösségtől és a Pázmándi Óvoda Gyermekéiért Alapítványtól is kapnak anyagi támogatást.²⁸ Az ovi alapítványának bevétele főként az adók 1%-ából adódik össze, de gyakran szerveznek különféle jótékonyági programokat is, nyáron például egy helyi asszony felajánlásából leander-vásárt rendeztek, ahol az összegyűlt pénzüsszeg az alapítvány számlájára került. A szülői munkaközösség is fontos szerepet játszik az óvoda életében, sokat tesznek a gyermekekért. Minden évben megrendezik a farsangi bált. A belépődíjakat saját gazdálkodásukra fordítják. Bizonyos eseményeken büfét csinálnak, süteményvásárokat, családi délutánokat és jótékonyági estet is tartanak. Az itt összegyűlt pénzt pedig a későbbi ovis kiadásokra fordítják.

A gyermekek napi háromszor étkeznek: tízórait, ebédet, uzsonnát kapnak. Szerdánként gyümölcsnapot tartanak, a gyümölcsöt pedig a szülők biztosítják a gyerekek számára. Az óvoda konyháján főznek az óvodás, a családi napközis gyerekeknek, és az iskola tanulói is innen kapják az ételt, de az idős rászorultak számára is itt készül el az ebéd. Októbertől májusig különböző szakköröket szerveznek a gyerekek számára. Hittan órákat tartanak az egyház közreműködésével. Angolszakkör, dramaturgia, zenés torna és úszás közül is választhatnak a kicsit.

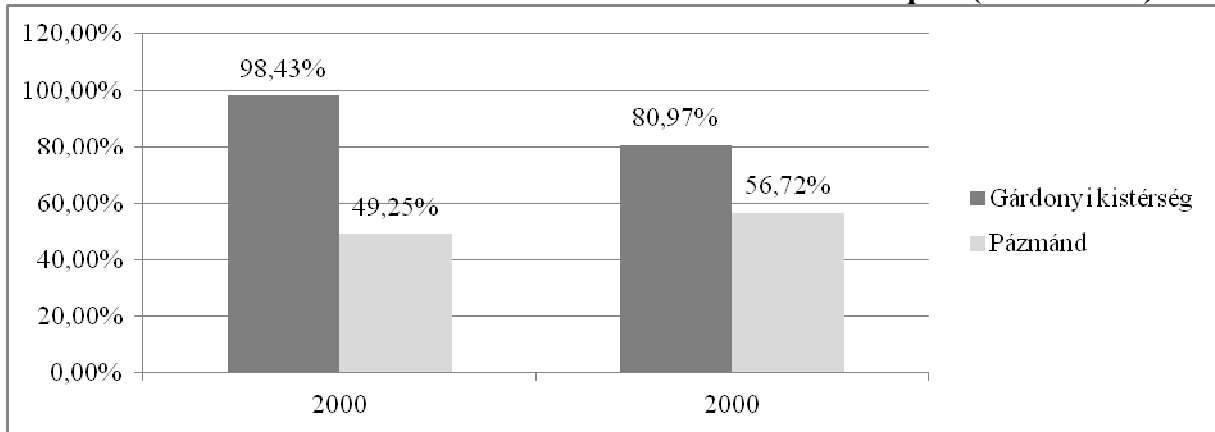
---

²⁸ Fedorné Baracsi Judit: *Szakmai Hitvallásom*, 4.o.

Az általános iskola

A hazai általános iskolák fő célja az alapvető műveltség kialakítása, valamint a társadalom- és a természettudományok alapjainak megismertetése.

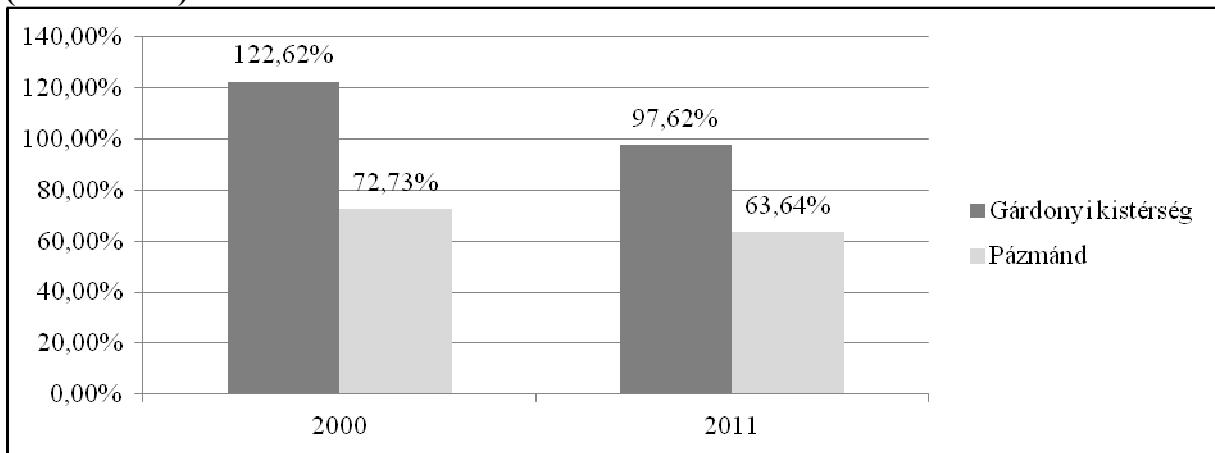
2. ábra: Általános iskolai tanulók számának változása 1990-hez képest (1990=100%)

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A 2. ábrán szereplő adatok alapja az 1990-es év általános iskolai tanulóinak száma. Az ábra alapján megfigyelhető, hogy a tanulók száma 1990-hez képest mindkét területi szinten csökkent, de 2011-ben a két területi egység adatai ellenkező irányba mozdultak: a Gárdonyi kistérségben tovább csökkent, míg Pázmándon már nőtt a tanulók száma.

3. ábra: Általános iskolai főállású pedagógusok számának változása 1990-hez képest (1990=100%)

Forrás: KSH adatok alapján saját szerkesztés

A 3. ábra alapján 2001-ben a Gárdonyi kistérség pedagógusainak száma 1990-hez képest 22,62%-kal nőtt, de a 2011-es évben már az 1990-es év adataihoz képest is kevesebb pedagógus volt. A pázmándi pedagógusokat illetően megfigyelhető, hogy 1990-hez viszonyítva a megvizsgált években folyamatosan csökkent a számuk, a 2011-es adatok majdnem 40%-kal voltak kevesebben, mint a viszonyítási alapot képező 1990-es évben.

Vörösmarty Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Kempelen Farkas Tagiskolája

Ami a pázmándi tagiskola névadását illeti, szükséges némi magyarázatot adni. A Kempelen családnak ugyanis van helyi kötődése (lásd Vajgel B. 2013. tanulmánya). Urfi Péter egykori iskolaigazgató elmondása szerint az iskola névadásában sokáig nem tudták eldönteni, hogy a Kempelen család testvérpárosából –János és Farkas közül– melyiknek a nevét kapja az intézmény. Végül nem a hadvezér, hanem a meglehetősen sokoldalú nemes elődre esett a választás. Az ő tiszteletére rendezik meg Pázmádon minden évben a Kempelen Napokat.

Jelenleg egy központi rendelet alapján az iskola tagintézményként működik, Kápolnásnyék központtal. Az „anyaintézmény” tehát a szomszédos Kápolnásnyéken található. A pázmándi tagiskolán kívül tartozik még hozzá egy másik tagiskola is, amely Pázmánd másik szomszédos településén, Vereben várja az iskolásokat. A pázmándi iskola 2007 óta működik a kápolnásnyéki iskola tagintézményeként. Volt olyan is, amikor Pázmádon volt a központ, és a verebi iskolával közösen végezték az általános iskolai feladatokat. Vereben az alsó-, míg Pázmádon a felső tagozat működött. Ez idő tájt a pázmándi iskolát Általános Művelődési Központnak hívták. Ez alá tartozott az óvoda és a művelődési ház is. Később Vereb újra kialakította a felső tagozatot a saját iskolájában és leváltak Pázmándról. Kezdetben úgy oldották meg az alsó, illetve felső tagozat oktatását, hogy egyik héten délelőtt az alsósok, délután pedig a felsősök tanultak, következő héten pedig váltottak: délelőtt a felsősök, délután az alsó tagozatosak ültek iskolapadba.

Jelenlegi helyén 1967 óta folyik általános iskolai oktatás. Látogatásom során tudtam meg, hogy az iskola épülete egykor jezsuita rendház volt, majd később a Lyka-nemzetség birtokában uradalmi kastélyként működött. Az emelet az 1860-as évek után került megépítésre Lyka Döme által. Az iskola épülete kívülről kissé elhanyagoltnak tűnhet, mivel a vakolat néhol teljesen lepotyogott, és sok helyen meg is van repedve, de nagyon patinás. Műemlék jellege miatt külső átalakításokra nem volt lehetőség, csak a belső tereket tudták módosítani, de azt sem teljes mértékben. Pár éve történtek felújítások is, de mivel műemlék épületről van szó, csak apróságokon tudnak változtatni. Jelenleg 8 tanterem, plusz egy számítástechnikai-, egy angol- és egy technikaterem van az iskolában. Van egy olvasószoba, valamint az összes tanteremben van internet ellátottság.

Az iskola alatt pincerendszer van, amit az idők folyamán többféleképpen próbálták hasznosítani. Egy ideig bunkereknek használták, majd az 1975-ös évek végén visszaadták az iskola használatába. Később széntárolót csináltak belőle, de egyszer tűz ütött ki. A tüzet sikerült megfékezni, mielőtt az épületre is továbbterjedhetett volna. Azóta széntárolásra nem használják. Több ötlet is érkezett, hogyan hasznosíthatnák a pincéket. Például volt szó arról, hogy technika terem csinálnak belőle, vagy tornatermet, de a rossz levegő és a zártság miatt az ötletekből végül nem lett semmi érdemleges. A technika terem végül fent épült meg, egy külön épületrészben. A pincéket később egy helyi amatőr csoport használta, akik televíziós stúdiót alakítottak ki odalent. Persze ez a megoldás sem működött hosszú távon (*Urfi Péter elmondása alapján*).

Maga az iskola hatalmas udvarral rendelkezik, melynek egy része különféle növényekkel van beültetve. Egy szovjet emlékmű is található itt. Az étkező az udvarról közelíthető meg, ez is az iskola épületén belül van, de ahhoz, hogy valaki eljusson ide, keresztül kell mennie az udvaron, mivel nincs belső átjáró. Mivel a zöldterület eléggé nagy, bőven van hely sportpályák kialakítására. Van egy betonozott rész, ahol kosárpáncokot állítottak fel,

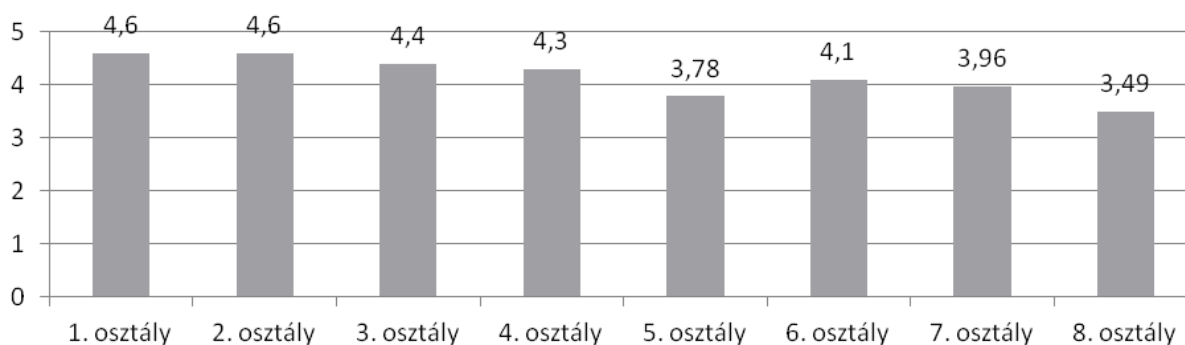
valamint egy szabad füves területen felhúztak egy röplabda hálót, így aztán a gyerekek többféle sporttal is meg tudnak ismerkedni. Itt találjuk a hintát, egy csúszdát és néhány libikókát is.

Urfi Péter egykori iskolaigazgató elmondása alapján a fénykorban 300 diák is volt az iskolában. Az iskola tanulóinak létszáma az utóbbi tíz év átlagában 155 fő körül mozgott, ez a szám a 2011/12-es tanévben 159 gyermeket jelentett. Az intézményben jelenleg 14 pedagógus dolgozik, ebből 8 fő helyi kolléga. Az új köznevelési törvény miatt ők is kötelesek lesznek 1 fő pedagógus asszisztenst alkalmazni.²⁹

Az iskola beiskolázási körzete Pázmánd és Vereb. Pázmándhoz hasonlóan Vereb is tagiskola, ott csak alsó évfolyamok működnek, így a felső évfolyamokba Kápolnásnyékre kellene utazniuk, ezért inkább sokan Pázmádon kezdik meg az elsős tanulmányaikat. Továbbtanulás szempontjából pedig a tapasztalatok azt mutatják, hogy a gyerekek általában Székesfehérvárra, Agárdra, Kápolnásnyékre, illetve Budapestre mennek folytatni a tanulmányaikat.

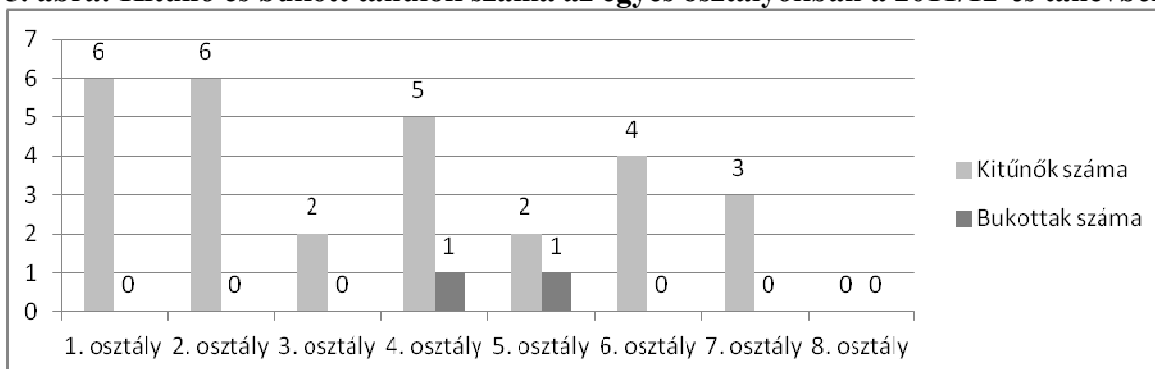
A vezetőség által összegyűjtött és kiadott statisztikák alapján a tanulmányi eredmények a 2011/12-es tanévben a 4. ábra szerint alakultak. Az egyes osztályok átlagai változatosak, ezek alapján az iskola tanulmányi átlaga az adott évben 4.15 volt, ami elég jónak számít.

4. ábra: Tanulmányi átlagok az egyes osztályokban a 2011/12-es tanévben

Forrás: Az iskola által vezetett adatok alapján szerkesztette a szerző

5. ábra: Kitűnő és bukott tanulók száma az egyes osztályokban a 2011/12-es tanévben

Forrás: Az iskola által vezetett adatok alapján szerkesztette a szerző

²⁹ http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139880.241329, Letöltés időpontja: 2013. május 28.

Az 5. ábra tanúsága szerint összesen 28 kitűnő tanuló volt a vizsgált tanévben, míg a 159 főből összesen csak ketten buktak meg, egyikőjük azonban két tantárgyból (matematika és történelem) is. A két diagram alapján elmondható, hogy a tanulók átlagosan jó tanulmányi eredményeket értek el ebben a tanévben.

Az igazgatóhelyettestől arról is érdeklődtem, hogy milyen tanórákon kívüli elfoglaltságok közül lehet választani. Az iskolában lehetőség van a rajzsakkörhöz vagy a sportszakkörhöz csatlakozni. Kézilabdára, kosárlabdára, futballra, Kápolnásnyéken még úszásra is van lehetősége a gyerekeknek. Az elsősöknek, másodikosoknak, valamint az ötödikeseknek és a hatodikosoknak mindennapos testnevelést biztosítanak, de sajnos az iskolának nincs saját tornaterme, ezért a tornaórákat a művelődési ház egyik termében szokták megtartani. A tornaóra jó idő esetén az udvaron is megtartható.

Az iskola életében mindig is fontos szerepet játszottak a különböző rendezvények. Urfi Péter és felesége, az iskola egykori vezetője és alkalmazottja elmondása alapján régen vándortáborokat szerveztek, és különböző akadályversenyek is megrendezésre kerültek. A mostani versenyekről, rendezvényekről az igazgató és az igazgatóhelyettes mesélt: tanévnyitó suli-buli, karácsonyi ünnepség, gyermeknap, egészségnap, különböző osztálykirándulások. Az iskola egyik fő rendezvénye a Kempelen Napok. A Kempelen napok a környékbeli iskoláknak meghirdetett szakmai verseny. A rendezvényre március végén kerül sor, és egy héten keresztül várja a diákokat, akik matematikában, prózamondásban, különböző sportversenyeken stb. mérik össze a tudásukat. A legjobbakat jutalomban részesítik. A Kempelen napok rendezvénye minden évben vidám gálaműsorral záródik.

A Pázmándi Általános Iskola Gyermekéért Alapítvány

Alkalmam nyílt beszélgetni Domak Andrással is, aki Pázmánd volt jegyzője és nem utolsósorban az iskolai alapítvány kuratóriumi elnöke. Tőle az alapítvány munkájáról érdeklődtem. Az Alapítványt a felesége alapította 1992-ben, de halála után Domak úr vette át az Alapítvány vezetését, amelynek fő célja a gyermekek testi, erkölcsi, szellemi fejlődéséhez szükséges feltételek biztosítása. Az alapítványi kuratórium 11 tagú. Ebből nyolc tag az egyes osztályokból megválasztott egy-egy szülő. A kilencedik tag egy nyugdíjas pedagógus, a tizedik pedig egy most is tanító pedagógus. A tizenegyedik tag pedig a kuratórium elnöke, Domak András. Az alapítvány székhelye az iskola. Évente kétszer tart ülést.

Az alapítvány legfőbb feladata a különböző iskolai programok szervezésében való segítség. Egyes versenyeken ők gondoskodnak a díjakról, de néha teljes egészében az alapítvány finanszírozza az eseményt. Az alapítvány jelen van a Kempelen napokon. A legjobbaknak járó jutalmat általában az alapítvány szokta biztosítani. Az iskolai gyereknap összes költségét is az alapítvány finanszírozza. Ezen a napon ügyességi vetélkedők, játékos kihívások, arcfestés és más programok várják a gyerekeket, valamint közös ebédet tartanak. Arra is figyelmet fordítanak, hogy karácsonykor minden gyermek kaphasson valamilyen apró ajándékot. A tanév végén pedig a komolyabb versenyen résztvevő és helyezést elérő tanulók, valamint a jó tanulók és a közösségért sokat tevő gyermekek könyv-, illetve sportszerjutalmat kapnak. Ezeket a gyermekeket a tantestülettel közösen választja ki az alapítvány. Domak úr büszkén mesélte el azt is, hogy minden negyedik évben ellátogatnak Ópusztaszerre a felső tagozatosokkal, így aztán minden felsős osztály eljut a Feszty-körképhez. A busz költséget és a belépők díját is az alapítvány állja.

Az alapítvány bevételeinek nagy része az 1%-os felajánlásokból tevődik össze, amely néhány százezer forintos bevételt jelent, de az önkormányzattól is kapnak anyagi támogatást, önkormányzati pályáztatás útján. Az így összegyűlt összeg 2013-ban 80 ezer forint volt. Továbbá a különböző vállalkozások is hozzájárulnak az iskolai alapítvány működtetéséhez.

Összegzés

A tanulmányban Pázmánd oktatási helyzetét vizsgáltam. A témában végzett kutatásaim alapján elmondható, hogy a falu nem távolodott el az előd, Lyka Döme hagyatékától: az intézmények kívül-belül rendezettek. A számos újítás, az oktató-nevelő munka mind azt a célt szolgálja, hogy az itt élő fiatal családok a faluban is megtalálják a gyermekeik számára a legjobb intézményeket.

Irodalomjegyzék

Interneten hozzáférhető anyagok

Gyermekek napközbeni felügyelete (Bölcsőde, óvoda),

https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410000/420001/Gyermekek_napkozbeni_felugyelete20091202.html?ugy=ovodaell.html

Nemzeti Jogszabálytár: 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról,

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=19431.254230, Letöltés időpontja: 2013. október 11.

Nemzeti Jogszabálytár: 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről,

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=139880.241329, Letöltés időpontja: 2013. május 28.

Központi Statisztikai Hivatal adatai, www.ksh.hu

Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adatai, www.teir.hu

Pázmánd Község Önkormányzata, www.pazmand.hu

Pitypang Óvoda

<http://pazmand.hu/intezmenyek/pitypang-ovoda/>, Letöltés időpontja: 2014. január 13.

Könyvek, kéziratok, folyóiratok

Fedorné Baracsi J. (2013): Szakmai Hitvallásom, Velence, 4.o.

Diószegi György A. (2012): Adalékok a magyarországi görög Lyka-nemzetség történetéhez,

A Görög Kultúráért Alapítvány kiadványa, Budapest, 21. o.

Magyar Értelmező Kéziszótár (kilencedik kiadás). Akadémiai Kiadó, Budapest

Pázmándi Hírek, Pázmánd Önkormányzatának újságja (2013)

Polónyi I. (2008): Oktatás, oktatáspolitikai, oktatásgazdaság. Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt., Budapest

Interjúalanyok

Domak András, Pázmánd egykori jegyzője, jelenleg a Pázmándi Általános Iskola Gyermekeiért Alapítvány kuratóriumi elnöke

Domak Krisztina, a Dumbó Családi Napközi vezetője

Domak Tiborné, a Pákozdi-Pázmánd Óvodai Közoktatási Intézményi Társulás Nyitnikék Óvoda Pitypang Tagóvodájának vezetője

Farsang Attiláné, a Vörösmarty Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészoktatási Intézmény Kempelen Farkas Tagiskolájának igazgatóhelyettese

Perjés András, a Vörösmarty Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészoktatási Intézmény Kempelen Farkas Tagiskolájának jelenlegi iskolaigazgatója

Urfi Péter, egykori pázmándi általános iskola igazgatója (1987-1998)

Urfi Péterné, egykori pázmándi általános iskolai tanár

13. kép: Pitypang Óvoda

14. kép: Az iskola udvar felőli bejárata

A PÁZMÁNDI TÁRSADALOM SZOCIÁLIS HELYZETE

SOCIAL SITUATION OF PÁZMÁND

Kozma Zsuzsanna egyetemi hallgató SZIE GTK GVAM
Zsuzsanna Kozma, student, SZIU

Absztrakt

A szociális helyzet elemzése és vizsgálata napjainkban kiemelt fontossággal bír. A nehéz gazdasági helyzetnek köszönhetően nő a segítségre és támogatásra szorulóknak száma. Ráadásul egyre több rászoruló indukál a társadalmi normák átalakulása is, hiszen egyre többen nőnek fel úgy, hogy szüleik nem voltak aktív keresők és segélyekből tartották el a családot. Ez globális probléma, hiszen a munkavállalás nem – vagy utolsó helyen – szerepel az így felnőtt emberekké válók értékrendjében. És bár Pázmánd nem tekinthető szociális problémákkal jelentősen sújtott településnek, mégsem a lehet a falu életét enélkül megérteni. A tanulmány a Pázmádon élők szociális helyzetével foglalkozik a szociális jellegű ellátásokra, a gyermek- és családsegítésre, illetve az idősgondozásra fókuszálva. Mindez interjúk, személyes megfigyelések, statisztikai adatok elemzésével és kérdőíves felmérés segítségével kerül bemutatásra.

Abstract

The analysis and examination of social conditions are very important issues in our time. The difficult economic situation produces an increased number of people who rely on supports. In addition more and more poor people are produced by the transformation of the social standards, because there are generations which grew up as their parents were not employed and maintained the family from supports. It is generating problems because those people who had such families above do not set high value on hard work, and they usually follow the same way. The study is about Pázmánd's social situation bringing the different types of social supports, child- and family care and the care of old people in to the focus. Information concerning social situation was collected from different sources: by interviews and personal observations were done, statistical data were analysed and a questionnaire survey was conducted.

Bevezetés

Mivel a tanulmány a szociális kérdéskörrel foglalkozik, éppen ezért elengedhetetlennek tartom a szociálpolitika fogalmának, funkciójának és feladatának tisztázását és megértését, melyben hasznos segítséget nyújt Forgó és Veres definíciója. „*A szociálpolitika olyan elosztás politika, ahol az előállított anyagi javak meghatározott célok érdekében történő újraelosztása folyik. ...Funkciója, hogy az egyéni (családi) kockázatokat megossa az egész társadalommal, ezáltal a létbiztonságot növelje, a társadalmi egyenlőtlenségeket pedig csökkentse. ...A léthez való jog biztosítása, az emberek szociális biztonságának megteremtése és szavatolása elsődlegesen az állam feladata. Ezt a fontos feladatot az állam a szociális (köz)igazgatás által látja el. A szociális ágazatot irányító közigazgatás felelős a szociálpolitika megvalósításáért. Részben közvetlenül, saját szervezetével és (anyagi, jogi hatósági, szervezési, irányítási stb.) eszközeivel, másrészt az általa létrehozott, fenntartott, működtetett és irányított intézményrendszerrel.*” (Forgó - Veres 2004, 27).

Feladatom során a község önkormányzata által működtetett szociális ellátási rendszert vizsgálom annak tükrében, hogy „*az önkormányzati igazgatás keretében nyújtott ellátások döntő többségét az 1993. február 27-én hatályba lépett, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (SZT) szabályozza, meghatározza az állam által biztosított pénzbeli és természetbeni ellátások formáit, szervezetét, az egyes ellátásokra való jogosultság feltételeit.*” (Forgó - Veres 2004, 34) A tanulmányban bemutatásra kerülnek a pázmándi önkormányzat által nyújtott támogatások típusai és a támogatásban részesülők számának alakulása az elmúlt években. Az olvasó betekintést nyerhet továbbá a gyermekvédelem, a családsegítés és az idősgondozás gyakorlatába, illetve a Pázmádon működő Idősek Klubjának mindennapjaiba is. Munkám során interjút készítettem Domak András volt jegyzővel a rászoruló és a támogatások alakulását illetően, Halász Károlyné hitoktatóval a gyermekvédelemmel és családsegítéssel kapcsolatban, Földesi Józsefnével, aki az idősek gondozását látja el, és végül az idősek klubjának vezetőjével Gergely Józsefnével a klub működéséről. Az elemzésemhez felhasználtam még az interneten hozzáférhető szociális jellegű támogatásokra vonatkozó statisztikai adatokat és a faluban végzett kérdőíves felmérésünk eredményeit is.

Pázmánd Község Önkormányzati Képviselő-testületének 3/2012. (II. 14.) önkormányzati rendelete a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról

A rendelet célja, hogy Pázmánd község lakóinak szociális biztonsága érdekében meghatározza a helyi önkormányzat által biztosított egyes szociális ellátások formáit, szervezetét, a kérelem benyújtásának módját, a szociális ellátásokra való jogosultság feltételeit, valamint folyósításának és ellenőrzésének rendszerét.

A rendelet alapján nyújtott szociális támogatások típusai:

- Pénzbeli szociális ellátások:
  - ápolási díj
  - átmeneti segély
  - temetési segély
  - első lakáshoz jutók támogatása
- Természetben nyújtott szociális ellátások:
  - átmeneti segély
  - temetési segély
  - köztemetés
  - közgyógyellátás
  - idősek ajándéka

Az önkormányzat a szociálisan rászoruló személyek részére biztosítja a személyes gondoskodást nyújtó következő alapellátási formákat:

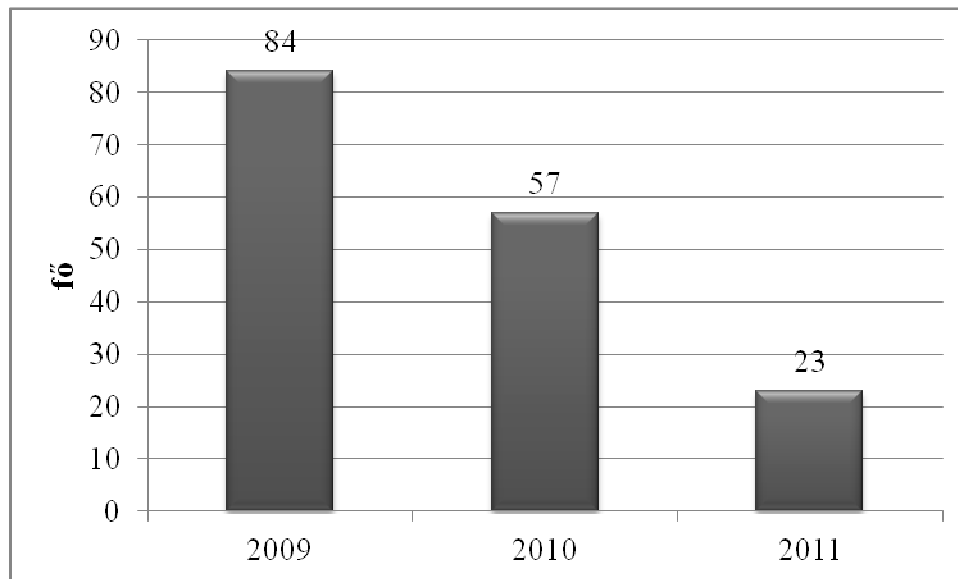
- étkeztetés
- házi segítségnyújtás
- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- családsegítés

Forrás: (<http://pazmand.hu/wp-content/uploads/2013/04/szoc.pdf>)

A fenti rendelet alapján elmondható, hogy a község önkormányzata a korlátozott lehetőségekhez mérten sokrétű szociális támogatásokat próbál biztosítani a lakosok és főként a rászorulóknak számára egyaránt.

A különböző típusú támogatások statisztikái

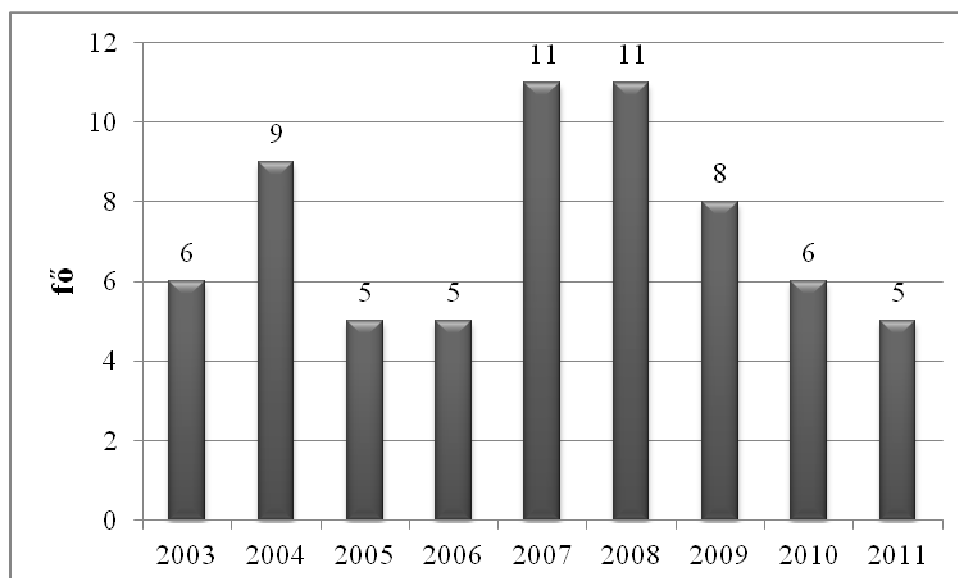
1. ábra: Családsegítő szolgáltatást igénybe vevők számának alakulása (fő)

Forrás: TSTAR (2003-2011) adatbázis alapján saját szerkesztés, 2013

A családsegítő szolgáltatást igénybe vevők számának adatai alapján elmondható, hogy 2009-ben 84 fő vette igénybe a családsegítő szolgáltatást. A következő évben már csak 57 fő. 2011-re pedig 23 fő részesült ebben a támogatásban, tehát a tendencia csökkenő (1. ábra). Úgy tűnik Pázmádon a válság éveit ellenére nem sodródtak tömegek a társadalom peremére, sőt többen javítani is tudtak a helyzetükön.

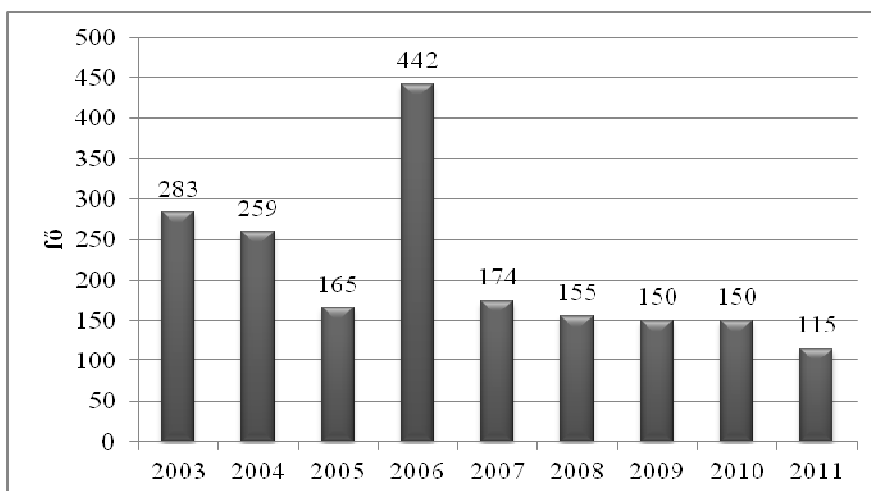
2. ábra: Szociális étkeztetésben részesültek száma (fő)

Forrás: TSTAR (2003-2011) adatbázis alapján saját szerkesztés, 2013

A szociális étkeztetésben részesültek száma a településen 11 fővel 2007-ben és 2008-ban volt a legmagasabb, de a következő években egyértelműen csökkenő tendencia figyelhető meg (2. ábra).

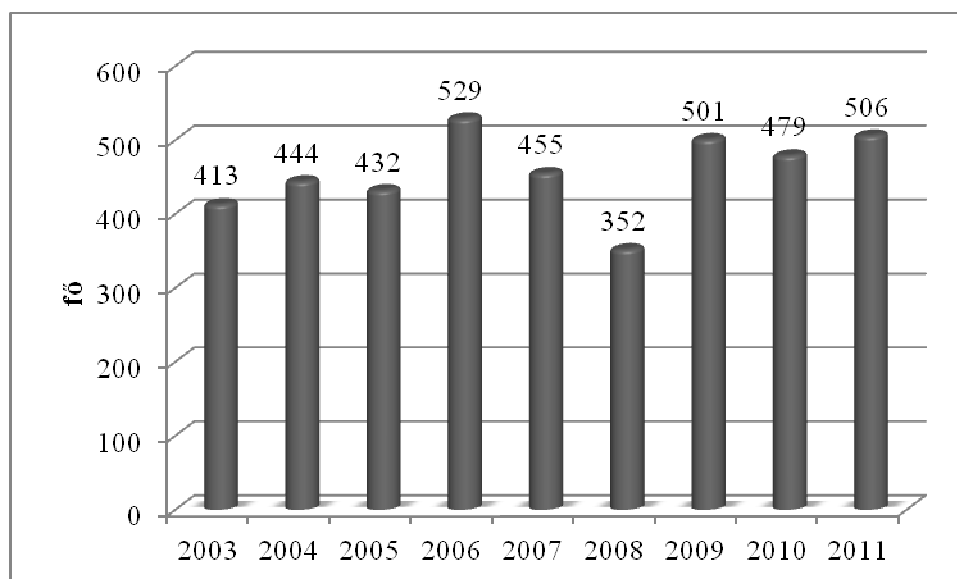
3. ábra: Rendkívüli gyermekvédelmi támogatások számának alakulása (fő)

Forrás: TSTAR (2003-2011) adatbázis alapján saját szerkesztés, 2013

A rendkívüli gyermekvédelmi támogatásokban való részesülés is folyamatosan csökkenő tendenciát mutat. 2006-ban volt a legmagasabb ez az érték: 442 fő. Ettől eltekintve egyre kevesebben, 2011-ben már csak 115-en részesültek rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban (3. ábra).

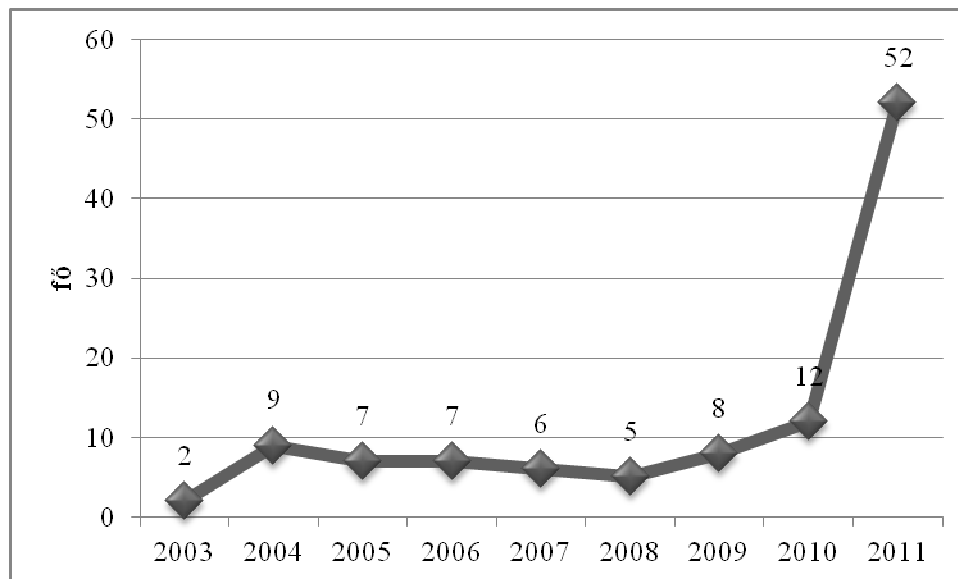
4. ábra: Átmeneti segélyben részesültek száma (fő)

Forrás: TSTAR (2003-2011) adatbázis alapján saját szerkesztés, 2013

Az átmeneti segélyezésben részesültek száma 2003-ban 413 fő volt, de a támogatottak száma 2005-re 529 főre növekedett. 2008-ra ugyan jelentős csökkenés mutatkozott, de a „mélypontot” követő években ismét növekedés indult el, amely azt jelezheti, hogy nőtt a rászorulóknak száma is (4. ábra). Úgy tűnik tehát, hogy miközben a családsegítő szolgáltatásokból, a szociális étkeztetésből, a rendkívüli gyermekvédelmi támogatásokból többen kikerültek, más segélyezési formák jelentősége azonban nem csökkent.

5. ábra: Lakásfenntartási támogatásban részesülők száma (fő)

Forrás: TSTAR (2003-2011) adatbázis alapján saját szerkesztés, 2013

A lakásfenntartási támogatásban részesülők számát illetően 2004-től kezdődően alapvetően stagnálás figyelhető meg egészen 2009-ig, majd a következő évben egy növekedési folyamat indult meg, ami 2011-re jelentősen felerősödött, hiszen ekkorra már több mint négyszeresére növekedett a 2010-es évhez képest is a támogatásban részesülők száma (5. ábra).

Szociális ellátás a gyakorlatban

Családsegítés és gyermekvédelem

Jelenleg tíz-tizenöt család szorul rendszeres segítségre és támogatásra a településen. Az illetékes személyek hetente, kéthetente meg is látogatják őket, illetve napi rendszerességgel tartják a családokkal a kapcsolatot. A családok segítséget kapnak a hivatalos ügyek intézésében, a mindennapi dolgok beszerzésében és ellátásában.

A gyermekek akkor kerülnek védelembe, ha mindennapi szükségleteik – étel, ital, tiszta ruházat, stb. - nincsenek számukra biztosítva, vagy ha a családban rendőri intézkedés elrendelése szükséges. Jelenleg hét gyermek részesül gyermekvédelemben, szorul rendszeres segítségnyújtásra, támogatásra. Ennek két oka van: a család szociális helyzete vagy a családban jelentkező párkapcsolati problémák. A családsegítők rendszeresen juttatnak élelmiszereket és ruhákat az érintettek részére.

Az óvodások közül jelenleg 7 fő, aki hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű pedig három fő. Ezek a gyermekek rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülnek, amely az önkormányzat által nyújtott támogatás. Négy tartósan beteg gyermek van, valamint két fő sajátos nevelést igényel, de az óvodában biztosítani tudják a gyermekek megfelelő nevelését. Az óvoda gyermekvédelmi felelőse tartja a kapcsolatot Halászné Krisztina hitoktatóval, aki a családsegítői és gyermekvédelmi feladatokat látja el Pázmándon.

Idősgondozás

Az idősgondozás tíz éve működik Pázmádon és a kezdetek óta Földesi Józsefné látja el az ezzel kapcsolatos teendőket, feladatokat. A gondozottak száma a szabályozás szerint kilenc főben van maximálva. Jelenleg hét idős részesül ellátásban. Az idősgondozói feladatkör nem csupán a hivatalos ügyek intézését, gyógyszeríratást, etetést, ápolást, gyógyszeradagolást, takarítást, és felügyeletet jelent, hanem állandó készenléte is. Bármilyen probléma esetén számíthatnak gondozójukra, aki a nap 24 órájában elérhető telefonon és a rendelkezésükre áll. A legtöbben élnek is ezzel a lehetőséggel, ami nagyon fontos, hiszen ez azt jelzi, hogy megbíznak benne és elfogadják a segítséget. A gondozó az idősek családjával is tartja a kapcsolatot, így összehangoltan a hozzátartozókkal együttműködve láthatja el a feladatait. Szükség esetén a szomszédos települések gondozóinak segítségére is lehet számítani.

Idősek Klubja

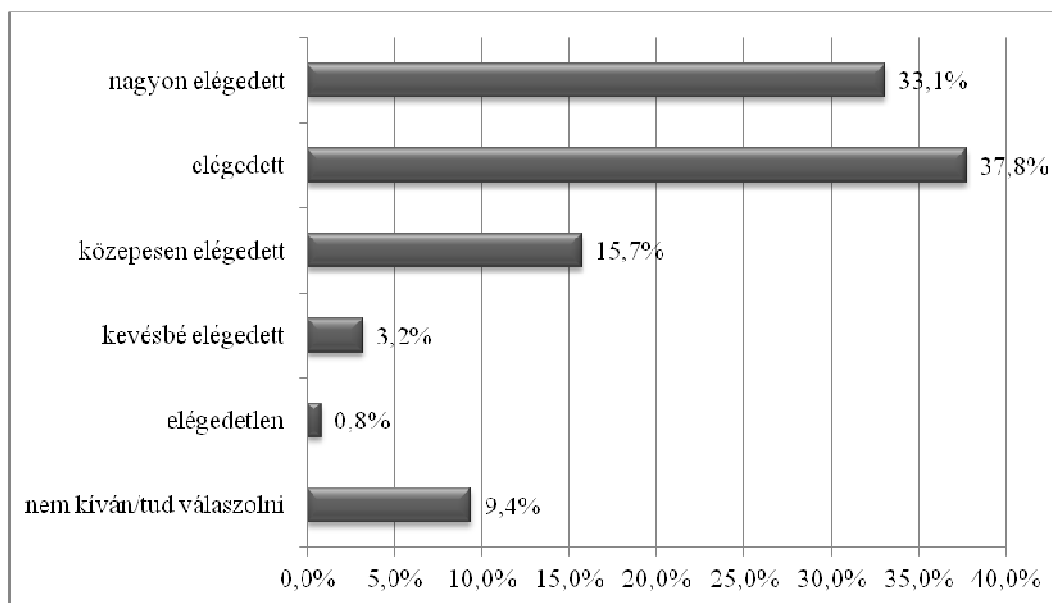
Az Idősek Klubját Lukács Józsefné hozta létre 1992-ben. A közösség a Művelődési Ház egyik szakcsoportjaként működik, jelenleg harminc fővel. Jelenlegi vezetője Gergely Józsefné (Anci néni). Foglalkozásaikat kéthetente tartják a Művelődési Házban, ahol minden alkalommal közösen uzsonnáznak. Szoros kapcsolatot ápolnak a környező települések Idős Klubjaival is, melynek keretén belül minden év elején megvendégelik ezeket a közösségeket. Az év folyamán pedig a többi klub is megvendégeli a többit. A látogatás lényegében folyamatos programot jelent a számukra. A klubdelutánok fő napirendi pontja a soron következő rendezvényen való részvétel megszervezése, megtervezése. Kéthavonta Agárdra járnak fürdőzni kisbusszal. Ez a program általában a környező települések idős klubjainak (Velence, Nadap, Kápolnásnyék) bevonásával valósul meg. Olyan is van, hogy a rendőrség, a polgárőrség vagy éppen egy megyei előadó előadást tart nekik a klub keretein belül az óvatosságról, idegenekkel való kapcsolattartásról, vagyonvédelemről. Az „Élet az éveknek” Központ program keretein belül karácsonyi, húsvéti és anyák napi ünnepségeket is tartanak. A klubtagok névnapját pedig közösen egy alkalommal ünneplik meg. Volt olyan is, hogy a „Kortárs ki mit tud” keretein belül „asszony farsangot” szerveztek, amely egy kis előadás volt a klubtagok részvételével. Sok-sok példa található arra, hogy a klub tagjai hogyan találják ki és valósítják meg közösen a programjaikat. Gyakran kapnak felkéréseket különböző rendezvények megnyitóra, amiket nagy örömmel fogadnak. Sok egyedül maradt tagja van a közösségnek, többek között ezért is tartják fontosnak a klub működését, hiszen így ők is egy nagy közösség tagjai lehetnek, rendszeresen társaságba járhatnak és a különböző programok alkalmával érezhetik, hogy még mindig szükség van rájuk. A jövőben szeretnének továbbra is jól működő közösségként létezni, kellemes programokat, délutánokat eltölteni. Ahogyan tőlük hallottam: „A hagyományokat nem kell ápolni, mert nem betegek, nem kell őrizni, hiszen nem lopja el senki. A hagyományokban élni kell!”

A szociális ellátások értékelése

Pázmádon tehát mint láttuk, sokféle segélyezési forma, sokféle gondozás, szociális célokat megvalósító közösség van. A kérdőíves felmérésünkben szerettük volna megtudni, hogy vajon miként látják a helyiek a szociális ellátórendszer működését a faluban.

Arra a kérdésre, hogy miként értékelik a szociális ellátásokat Pázmádon, a válaszadók többsége, 37,8% *elégedettség*gel válaszolt, 33,1% pedig a *nagyon elégedett* választ választotta. (9,4% nem kívánt/nem tudott válaszolni.) Összességében a válaszadók elégedettsége tükröződik az adatokból (6. ábra).

6. ábra: A pázmándiak véleménye a helyi szociális ellátórendszerrel

Forrás: A kérdőíves felmérés alapján - saját szerkesztés, 2013

Összefoglalás

A település önkormányzata, mint ahogyan az önkormányzat rendeletéből is kiderül, a lehetőségekhez mérten, nagy hangsúlyt fektet a rászoruló, a hátrányos helyzetűek helyzetének javítására különböző támogatásokkal, segélyekkel és szolgáltatásokkal. A különféle szociális mutatók igen változatosak. A családsegítő szolgáltatást igénybe vevők száma, a szociális étkeztetésben, illetve a rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesülők száma csökkenő tendenciát mutat. Ezzel szemben az önkormányzat által nyújtott átmeneti segélyezésben és a lakásfenntartási támogatásban részesültek száma növekszik. Az általunk elkészített kérdőíves felmérés eredménye a válaszadók szociális ellátásokkal való elégedettségét tükrözi, hiszen a válaszadók többsége 37,8% elégedett, 33,1% pedig nagyon elégedett a szociális ellátásokkal. A családsegítő- és gyermekvédelmi rendszer az interjúkon elhangzottak és a helyben tapasztaltak alapján jól működik és a lehetőségekhez mérten a lehető legjobban igyekeznek kezelni és megoldani a felmerülő problémákat. Az idősgondozói munkakör huszonnégy órás készenlétet igényel, hiszen bármilyen probléma merül fel az idősek általában a gondozójukhoz fordulnak. Ez nem véletlen, idővel a betegek és ápolójuk között mély bizalmi viszony alakult ki. Sok idős ember azonban nem szívesen fogadja el a segítséget, mert szeretné maga ellátni a mindennapi teendőket. Időbe telhet, míg megszokják az új körülményeket. A településen a gondozó elmondása szerint ez nem jelent akkora gondot. Szeretettel és odaadással beszélt ápolójairól, ami számomra azt sugallta, hogy az idősek a megfelelő ellátásban részesülnek. Az Idősek Klubja a tapasztalatok alapján nem csak Pázmádon, de a környéken is az egyik legjobban működő közösségi szervezet. Színes és tartalmas programjaik lehetőséget nyújtanak a kikapcsolódásra, kirándulásra, szereplésre, közös ünneplésre. A klub tagjai egy olyan közösség részei lehetnek, melyben egy igazán sokrétű, humoros, dalolós, szerető társaságra lelnek.

Irodalomjegyzék

Forgó Gy.né – Veres G. (szerk.) (2004): Szociális – jóléti ismeretek. Szókratész Közgazdasági Akadémia, Budapest 2004

Pázmánd Község Önkormányzati Képviselő-testületének 3/2012. (II. 14.) önkormányzati rendelete a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról, <http://pazmand.hu/wp-content/uploads/2013/04/szoc.pdf>. Letöltve: 2013. április 15.

Területi Statisztikai Adatok Rendszere, www.teir.vati.hu. Letöltve: 2013. április 18.

15. kép: Idősek Klubja - Délutáni foglalkozása

16. kép: Idősek Klubja – Arató napon való részvétel

SZOCIÁLIS PERIFÉRIA: JÁNOS TANYA

„HIÁBA VANNAK A FALUN BELÜL, MÉGIS A FALUN KÍVÜL VANNAK”

SOCIAL PERIPHERY: JÁNOS TANYA

„THEY LIVE INSIDE THE VILLAGE, YET THEY ARE OUTSIDE OF IT”

*Bogárdi Tünde PhD hallgató SZIE Enyedi György RTDI
Tünde Bogárdi, Ph.D. student, SZIU*

Absztrakt

Tanulmányomban Pázmánd társadalmilag és térben egyaránt elkülönülő településrészét, a János tanyát vizsgálom. A János tanyán, illetve a Pázmánd többi részén élők életkori, iskolázottsági és foglalkoztatási mutatóinak elemzése mellett empirikus (kérdőíves felmérés, lakossági strukturálatlan és prominencia interjúk) vizsgálatok alapján próbálok feltárni a látványos szegregáció okait, hatásait. A fő kérdések, amelyek mentén a vizsgálatokat végeztem a János tanyán: hogyan látják a helyiek a saját település(rész)üket, milyen szolgáltatásokat hol és milyen gyakran vesznek igénybe, hogyan kapcsolódnak a falu életéhez, mennyire kötődnek a szűkebb környezetükhöz, és legfőképpen miként élik meg az ott és a falu többi részén élők ezt az elkülönültséget, szegregátumnak tekinthető-e egyáltalán a településrész.

Abstract

In my essay I shall analyse the János tanya at Pázmánd, which is a segregated area both from social and territorial aspects. Besides examining indicators on the age, educational attainment and employment of people living at the János tanya and at other parts of Pázmánd, I shall also conduct an empirical research (questionnaire survey, unstructured residential and prominence interviews) in order to explore the reasons and impacts of this discernible segregation. The major lines of the analysis to be conducted at the János tanya are: how do local people see the (part of the) settlement they live at, what kind of services do they acquire, where and how often, how are they linked to the life of the village, how do they bond with their closer environment, and above all, how do people who live there and at other parts of the village feel about being separated, can it be actually considered as a segregated area.

Társadalmi egyenlőtlenség, szegénység

Dahrendorf (1961 id. Szilvási é.n.) a híres tübingeni székfoglalójában a következőképp fogalmazott: „Ott, ahol a 18. század az egyenlőtlenségek eredetéről és a 19. század az osztályképződésről beszélt, napjainkban a társadalmi rétegződés elméletéről beszélünk – anélkül, hogy a probléma változott vagy kielégítően megoldódott volna”. Mindez több mint fél évszázada hangzott el, és azt láthatjuk, hogy a XXI. században is megállja a helyét. Tehát a probléma összességében nem oldódott meg. Elgondolkodtató Ferge (2007, 21) meglátása is, miszerint „ha a megfelelő szinteken nem tesznek komoly erőfeszítéseket az egyenlőtlenségek növekedésének megállítására, még inkább visszafordítására, nagy a valószínűsége a tartós szegénység újratermelődésének, a konfliktusokat növelő társadalmi szétszakadásnak”.

Andorka (2006, 117) szerint társadalmi egyenlőtlenségről akkor beszélünk, mikor „*az egyének és családok, valamint a különféle ismérvek alapján definiált társadalmi kategóriák helyzete a társadalomban nagy különbözőségeket mutat*”. Mindennek számos dimenziója lehetséges, ilyenek például „*a jövedelem, a vagyon, a munkakörülmények, a lakásviszonyok, a lakóhely környezete, a műveltség, a szabadidő mennyisége és eltöltésének módja, az egészségi állapot*”, és még hosszasan sorolhatnánk. Mindezekre úgy tekinthetünk, mint a társadalmi pozíciók közötti egyenlőtlenségekre. Emellett felhívja a figyelmet arra is, hogy az egyenlőség kifejezést két értelemben használjuk: egyrészt jelenti az aktuális pozíciók egyenlőségét, másrészt pedig az esélyek egyenlőségét.

A szegénység számos szempontból megközelíthető, és „*a különböző megközelítések eltérő fogalmakat és meghatározásokat használnak, eltérően konceptualizálják, operacionalizálják és írják le a szegénységet*” (Péter 2006, 18), valamint az okait is másban látják. Mindezt jól szemlélteti, hogy a kutatók különféle fogalmakat használnak: szegénység, depriváció, kirekesztettség, exklúzió, kiilleszkedtség, leszakadottság. E megnevezések mindegyike más-más aspektusra fókuszál, ami miatt a mondanivalójuk is más.

Hazánkban a 2011. évben elkészült Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia szerint minden harmadik ember (kb. 3 millióan) ma Magyarországon a szegénységi küszöb alatt él, közülük 1,2 millióan pedig mélyszegénységben. 2012 tavaszán a Magyar Újságírók Országos Szövetségének felkérésére írt cikkében Ferge Zsuzsa szociológus azt írta, hogy közel négy millióan élnek a létminimum alatt. (Ezt a KSH adatai is alátámasztják.) Mindennapjaink során is látható és tapasztalható: az egyenlőtlenségek növekednek, a társadalom egyre nagyobb hányada tartozik a leszakadó, felkapaszkodni nem tudó réteghez.

Szegregátumnak tekinthető-e a János tanya?

Pázmánd történetét vizsgálva megállapíthatjuk, hogy már az 1930-as népszámlálás során Pázmánd nagyközséghez számos külterületi lakott hely tartozott: Bágyom puszta, Gyula tanya, Szúnyog major, és ezek mellett a János tanya is. Közigazgatási értelemben János tanya ma is Pázmándhoz tartozik, azonban bizonyos – később részletesebben kifejtett – szempontok alapján mégiscsak jogosnak érezhetjük az egyik interjú során elhangzott megállapítást, amelyet tanulmányom címében is idézek: „*Hiába vannak a falun belül, mégis a falun kívül vannak.*” Ugyanakkor fontosnak tartom kiemelni, hogy bár általában, amikor egy társadalmilag és térben is elkülönülő településrészről beszélünk roskatag épületek jelennek meg előttünk a gondolatainkban; jelen esetben azonban a János tanyát alkotó cselédházak szépen rendezettek (17. kép), inkább csak a nem lakott kúria az, ami lepusztult állapotban van.

Terepi bejárás nélküli is tudható tehát, hogy Pázmándnak van egy térbeli szegregátuma, mely a falu szélétől kb. 1 km-re található. Az azonban már valóban külön kutatás tárgyát kell képezze, hogy vajon a térbeli szegregáció párosul-e társadalmi szegregációval is. Ennek eldöntésére segítségemre voltak a János tanyán élőkkel készített strukturálatlan interjúk, és az ez ügyben kompetens helyi meghatározó személyekkel (polgármester, volt jegyző, gyermekjóléti szolgáltatást végző családgondozó) készített interjúk, valamint a falukutatásunk során készült kérdőíves felmérés.

Fontos tisztázni, hogy a szakirodalom mit ért szegregátum alatt, milyen meghatározásai léteznek e fogalomnak. Ehhez minden bizonnyal Andorka (2006, 203) definíciója a leginkább irányadó, aki szerint „*szegregációnak azt a jelenséget nevezzük, amikor a különböző társadalmi rétegek, etnikai csoportok lakóhelye egy településen belül erősen elkülönül egymástól, mindez sokszor együtt jár a jövedelmi viszonyok és a települési infrastruktúra*

egyenlőtlenségeivel is”. A meghatározás második felét a terepkutatás tapasztalatai, illetve a későbbiekben bemutatásra kerülő kutatási eredmények alapján helytállóan tartom a János tanyára vonatkozóan, úgy gondolom, mind a jövedelmi viszonyok, és főként a települési infrastruktúra egyenlőtlenségei világosan tapasztalhatóak itt. A János tanyán élők nem tartoznak etnikai csoporthoz, azonban egyértelműen alacsony társadalmi státuszú rétegről beszélhetünk.

Az egy településen belüli térbeli-társadalmi különbségeket érdemes megvizsgálni azon szempontból is, hogy ez mennyiben tekinthető társadalmi problémának. Péter (2006) társadalmi probléma definíciója túlmutat a Giddens (1995) és Andorka (2000 id. Péter 2006) által leírt meghatározáson. Utóbbi szerzők véleményét, miszerint a társadalmi jelenségek azon halmaza, amelyeket „*a szociológia, mint önálló társadalomtudomány rendszerszerűen vizsgál, s amelyeket rendszerint az általános szociológia tárgy keretében oktatnak*” (Péter 2006, 43) kiegészíti azzal, hogy a társadalmi jelenségeknek „*van egy olyan önálló osztálya, amelyek megoldandó nehézségeket okoznak a társadalom egésze vagy annak egy része számára*” (Péter 2006, 43).

Összességében tehát – egyetértve Smith-Fontana (1982 id. Péter 2006, 43) definíciójával – azokat a társadalmi feltételeket és állapotokat tekinthetjük társadalmi problémáknak, amelyeket „*jelentős számú egyén, vagy befolyásos egyének egy csoportja nemkívánatosnak, a maguk értékeikkel és normáikkal ellentétesnek tekint, illetve egyetértenek a feltételek megváltoztatásának lehetőségében*”.

János tanya bár térbeli szegregátum, valójában nem jelent komolyabb társadalmi problémát a falunak. Ez mind az itt élőkkel, mind a helyi meghatározó személyekkel készített interjúk, illetve az itt élők és a falu más részeiben élők körében lekérdezett kérdőívek alapján egyértelműen állítható. Tanulmányom további részében azt vizsgálom, hogy vajon az egyértelmű térbeli szegregációhoz igazolhatóan társul-e valamiféle társadalmi szegregáció is.

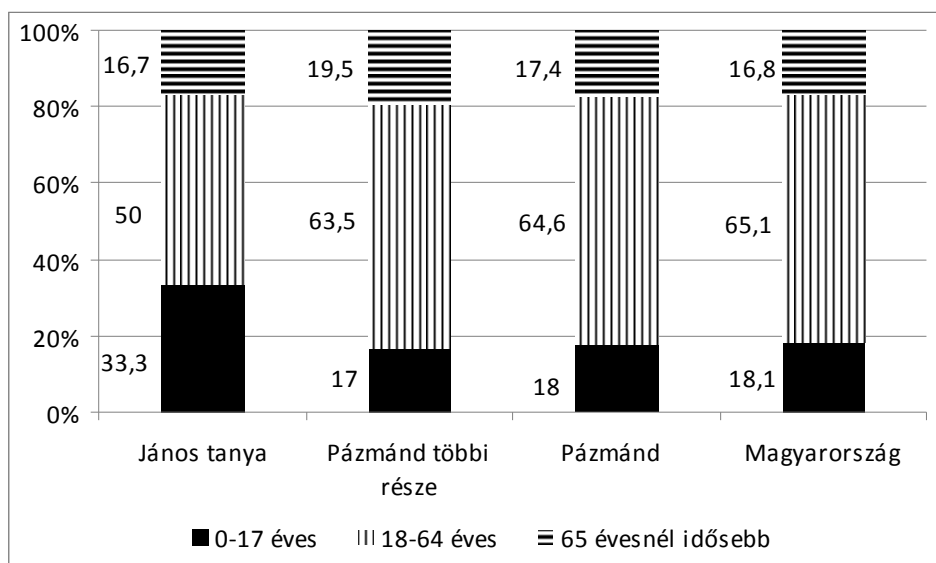
A János tanyán élők bemutatása

A János tanyán mintegy tucatnyi család lakik. Közülük 8 családdal készült kérdőíves felmérés. Először a kérdőíves kutatás során vizsgált szociológiai háttérváltozókat fogom ismertetni külön a János tanyán és a Pázmánd többi részén élők vonatkozásában, illetve egyúttal összehasonlító elemzést is végzek a 2011. évi népszámlálás Pázmándra és Magyarországra vonatkozó adataival.

Az egy háztartásban élők átlagos száma a kérdőív szerint a János tanyán 3,1 fő, a Pázmánd többi részén élők esetében 2,9 fő. A KSH szerint 2011-ben pázmándi háztartások átlagos taglétszáma 2,5 fő, a magyarországi háztartásoké pedig 2,6 fő. Az 1 háztartásban élők száma tehát a János tanyán egyértelműen magasabbnak mutatkozott, mint a faluban végzett felmérésünkben, de a KSH statisztikákhoz képest is.

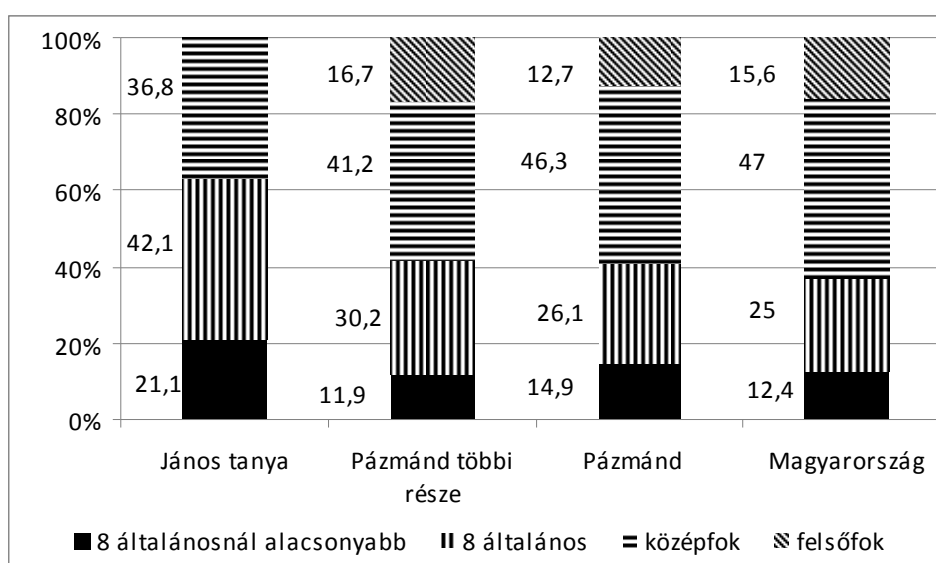
A János tanyán a kérdőíves felmérésbe bevont háztartásokban élők átlagéletkora 34,4 év, a Pázmánd többi részéről származó kérdőívek esetében ez a szám 42,7 év. Az ebből is kikövetkeztethető fiatalosabb korstruktúrát az 1. ábra is alátámasztja.

1. ábra: A kutatásba bevont háztartások, illetve Pázmánd és az ország lakosságának korstruktúrája

Forrás: A kérdőívek és a KSH 2011. évi népszámlálási adatai alapján szerkesztette a szerző.

2. ábra: A kutatásba bevont háztartások, illetve Pázmánd és az ország 7 évesnél idősebb lakosságának legmagasabb iskolai végzettsége

Forrás: A kérdőívek és a KSH 2011. évi népszámlálási adatai alapján szerkesztette a szerző.

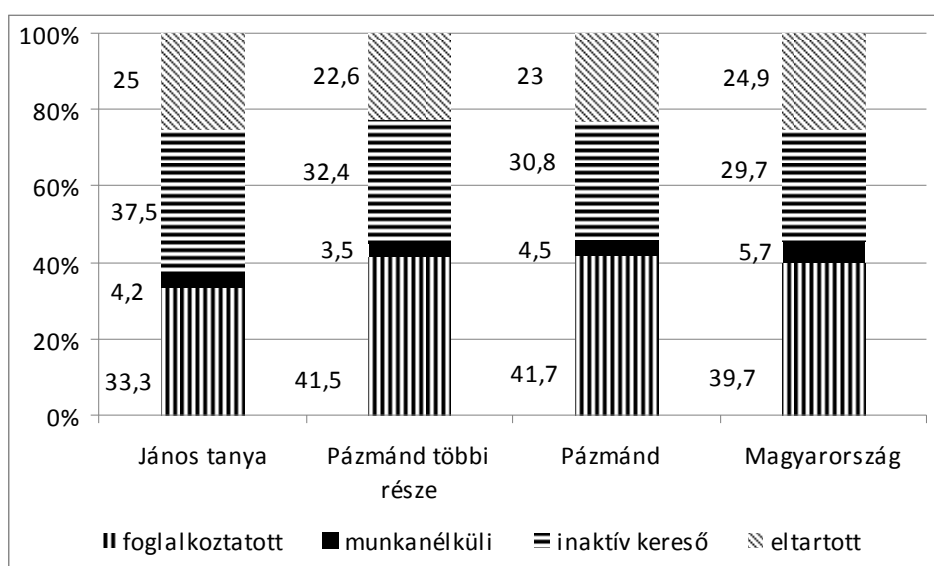
A kutatásba bevont János tanyai háztartások lakóinak harmada 18 év alatti volt. Ez az arány a Pázmánd többi részéről származó kérdőívek esetében 20% alatt marad, amely a pázmándi és az országos népszámlálási adatokkal nagyjából megegyezik. A 18-64 éves korosztály aránya pedig alacsonyabb a János tanyán, míg a 65 évesek és idősebbek aránya közel azonos.

A kutatásba bevont János tanyai háztartásokban élő 7 évesnél idősebbek több mint ötödét adják a nyolc általánostól alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők, ezek aránya mind a Pázmánd többi részén élők körében, mind a 2011. évi népszámlálás országos adatait tekintve

15% alatt marad. A mindössze nyolc osztályt végzetek aránya szintén jelentősen magasabb János tanyán, illetve általában a kutatásunk során megkérdezettek körében is. A középfokú iskolai végzettséggel rendelkezők 40% alatt vannak, illetve fontos elmondani, hogy a mintánkba nem került be olyan János tanyai háztartás, ahol lenne felsőfokú iskolai végzettségű. Kiemelendő még, hogy a 2. ábra szerint a kutatási mintánkban a felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkezők felülreprezentáltak.

Mindezen adatokat csak részben magyarázza a János tanyai fiatalos korstruktúra, vagyis még amellet is megállapíthatjuk, hogy az itt élők iskolai végzettsége jellemzően elmarad a falu többi részén élők végzettségétől.

3. ábra: A kutatásba bevont háztartások, illetve Pázmánd és az ország népessége gazdasági aktivitás szerint

Forrás: A kérdőívek és a KSH 2011. évi népszámlálási adatai alapján szerkesztette a szerző.

Láthatjuk, hogy a foglalkoztatottak mindössze a harmadát teszik ki a kutatásba bevont János tanyai háztartásokban élőknek. Mind a Pázmánd többi részén élők körében, mind a 2011. évi népszámlálási adatok alapján Pázmádon és Magyarországon is 40% körüli az arányuk. Mind az inaktív keresők, mind az eltartottak aránya kapcsán megállapítható, hogy János tanyán kutatásunk szerint magasabb arányban vannak jelen.

Az életkori megoszlás, az iskolai végzettség, a gazdasági aktivitás egyértelműen igazolják, hogy a térben elkülönülő János tanya társadalma a falu egészen végzett felmérés tükrében perifériás. Az itt élő, jellemzően alacsonyabb társadalmi státuszú lakosság tehát nemcsak térben különül el a településtől.

Fontos adalék a bemutatott statisztikai adatok mellett a helyi családgondozóval készített interjú, amely terepkutatási tapasztalataimat megerősítve rávilágított, hogy a János tanyán élők zárt közösséget alkotnak. Ott mindenki mindenkit ismer, de az egymáshoz fűződő kapcsolatok folyamatosan változnak; vannak konfliktusok, melynek során hol egyik, hol másik itt lakóval vannak jóban, vagy éppen rosszban. Ahogy interjúalanyunk fogalmazott: „*érdekes, hogy el vannak szeparálva a falutól, és mégis néha egymástól is*”. Pázmádon „*nincs még egy ilyen szegregált terület, mint a tanya*”, amely azonban így is számos kihívás

elé állítja a helyi humán ellátórendszert. Igaz, nincs több védelembe vett gyermek a János tanyán, mint egyébként, de sokkal több a probléma; a családgondozó minden ott élő családhoz eljár valamilyen ügyben. Megoldási javaslatként a szociális szakember felvetette, hogy talán érdemes lenne kiszakítani az itt élőket e szegregált településrészből, és közelebb hozni őket a falu közösségéhez. Mindennek megvalósítása akár szociális lakások kijelölésével is történhetne, bár kérdés, hogy mindebben mennyire lennének partnerek a János tanyán élők.

Pázmánd – ahogy a János tanyán élők látják

Kutatásunkban vizsgáltuk, hogy bizonyos, a falura vonatkozó állítások a válaszadók szerint mennyire igazak Pázmándra. Egytől ötig skálát használtunk, ahol az egyes azt jelentette, hogy egyáltalán nem ért egyet az állítással, az ötös pedig azt, hogy teljes mértékben egyetért.

1. táblázat: A Pázmándra vonatkozó állításokkal való egyetértés

	János tanyán élők		Pázmánd többi részén élők	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Az itt lakók ismerik a falu fejlesztési terveit, tájékozottak a falu helyzetéről, jövőjéről.	3,62	1,92	3,71	1,24
Pázmánd jövőjét a környező városok fejlődése határozza meg.	3,50	1,52	3,13	1,47
Szép és kellemes hangulatú a falu.	3,37	1,3	4,26	0,92
Pázmánd egy életképes, fejlődő falu.	3,37	1,51	4,22	1
Pázmánd jövője (részben) a turizmusban van.	2,71	1,38	3,61	1,22
Pázmánd jövője (részben) a mezőgazdasági termelésben van.	2,67	1,37	4,16	0,95
Pázmádon az emberek megértik egymást.	2,5	1,69	3,08	1,18
Pázmádon nagyobb a jólét, mint a környék többi településén.	2,25	1,39	3,27	1,06

Forrás: A kérdőívek alapján szerkesztette a szerző.

A táblázatból leolvasható, hogy egy állítás kivételével („Pázmánd jövőjét a környező városok fejlődése határozza meg.”) a János tanyán élő válaszadók által adott osztályzatok átlaga alacsonyabb.

A szórás pedig azt mutatja meg, mennyire tekinthető a válaszadók véleménye egységesnek, ugyanis minél alacsonyabb a szórás értéke, annál inkább egyetértettek az adott állítás megítélésében. Az 1. táblázatból, hogy a János tanyán élő válaszadókat leginkább „Az itt lakók ismerik a falu fejlesztési terveit, tájékozottak a falu helyzetéről, jövőjéről” állítás megítélése osztotta meg.

Annak megállapítására, hogy a különbség mennyire számottevő a János tanyán, illetve a Pázmánd többi részén élő válaszadók véleménye között, t-próbát használtam. Ez képes megmutatni, hogy a két mintában (János tanya, Pázmánd többi része) az állítások megítélésénél adott átlagok szignifikánsan különböznek-e, vagyis milyen valószínűséggel tekinthetjük igaznak a két vizsgált adat közötti kapcsolatot. Az állítások felénél volt szignifikáns (statisztikailag kimutatható) különbség:

- Szép és kellemes hangulatú a falu.
- Pázmádon nagyobb a jólét, mint a környék többi településén.

- Pázmánd egy életképes, fejlődő falu.
- Pázmánd jövője (részben) a mezőgazdasági termelésben van.

A falu többi részén élő válaszadók ezen állításokat – statisztikailag kimutathatóan – pozitívabban ítélték meg, mint a János tanyán élők. A legjelentősebb (vélemény)különbség a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatos állítás esetén mutatkozott, vagyis míg a Pázmánd többi részén élők e kérdés megítélésében meglehetősen optimisták, addig a János tanyán élő válaszadók pesszimistának tekinthetők.

A különböző intézmények céltelepülései, gyakorisága, preferált közlekedési módok, illetve a helyi szolgáltatások megítélése a János tanyaiak szerint

Jelen tanulmánykötetben Vitéz Bálint Pázmánd közlekedésföldrajzi helyzetét vizsgáló tanulmánya foglalkozik részletesen annak vizsgálatával, hogy a megkérdezett háztartásában élők a különböző intézményeket (pl. élelmiszer-, ruházat vásárlás, egyes szolgáltatások igénybevétele) mely településeken, milyen gyakorisággal végzik, illetve miként közlekednek.

A Pázmánd János tanyán kívüli részén élő válaszadóink válaszainak több mint fele szerint az egyes ügyek intézése, igények kielégítése Pázmádon történik. A megkérdezettek közel negyede Székesfehérvárra jár. A harmadik leggyakrabban említett település Gárdony volt. Jellemző, hogy helyben legtöbbször gyalog és/vagy kerékpárral, míg más településekre főként autóval, illetve – kisebb számban – autóbusszal járnak vásárolni. A János tanyai válaszadóink háromnegyede csak Pázmándot nevezte meg az ügyintézés helyszínéül, míg ketten Székesfehérvárt. Az itt élők között alacsonyabb azok aránya, akik mindennap járnak vásárolni. Itt inkább a heti egyszeri vásárlás a jellemző. Azonban, ahogy a Pázmánd többi részén élők, úgy a János tanyaiak is magas arányban mondták, hogy autóval közlekednek. A kerékpár és a gyalogos közlekedés szintű szerepel (bár ezek ritkábban). A ruházati cikkeket mind a János tanyai, mind a Pázmánd többi részén élő válaszadóink főként Székesfehérváron és Pázmádon vásárolják.

A megkérdezettek lényegében ugyanazon településeket említették arra a kérdésünkre, hogy hol vásárolják a vetőmagot, műtrágyát: leginkább Székesfehérváron és Pázmádon. Sem a vásárlás gyakoriságában, sem a közlekedési módban nem találunk olyan mértékű eltérést, amely magyarázná, hogy a János tanyán élők kevésbé értenek egyet azzal, hogy Pázmánd jövője (részben) a mezőgazdaságban van.

A válaszadók jelentős többsége Pázmádon jár fodráshoz, illetve a postai szolgáltatásokat is helyben veszi igénybe. Szembetűnő különbség ezek esetében nem mutatkozik a János tanyai, illetve a Pázmánd többi részén élő válaszadók között. Mindez megállapítható az egészségügyi ellátórendszerrel (körzeti orvos, fogorvos, egyéb szakorvos) és a gyógyszertárakkal kapcsolatban is.

Ezt követően vizsgáltuk, hogy mely helyi szolgáltatásokkal nincsenek megelégedve az itt élők, illetve milyen szolgáltatásokra volna még helyben szükség. A Pázmánd többi részén élő válaszadók közel kétharmada (61,9%) mondta azt, hogy nincs olyan helyi szolgáltatás, amellyel nem lenne megelégedve, míg a János tanyai válaszadóink között csak 50% ez az arány. Előbbiek összesen 69 említést tettek, amelyek között kiemelten magas az egészségüggyel kapcsolatos észrevételek száma: tizenötön jelezték, hogy a gyógyszertárral nem elégedettek (főként a nyitvatartási időt, illetve a kínálatot nevezték meg), hatan a fogorvosi ellátásra panaszkodtak, hárman a háziorvosi rendelésre, míg egy fő általánosságban

az egészségügyi ellátásokat említette. Jelentősnek mondható még azok száma, akik a tömegközlekedéssel kapcsolatban fogalmaztak meg kritikát, leginkább a menetrendek összehangolatlansága miatt. Kevesebb említésszámmal, de a kábeltévé és az internet szolgáltatásokat is többen említették, az önkormányzati ügyintézésrel, a boltok áruval való ellátottságával és a szórakozási lehetőségek hiányával kapcsolatban pedig két-két válaszadó fogalmazott meg kritikát. A János tanyán élő válaszadók szintén említették mind a gyógyszertárat, mind a fogorvosi ellátást, illetve emellett két említés vonatkozott a boltokkal kapcsolatos problémákra (drága, nincs választék).

A terepbejárás tapasztalatai alapján feltételezhetnénk, hogy a János tanyán élők kritikusabbak lesznek, a kérdőív e részénél több szolgáltatást sorolnak fel, mint például az utak minőségét és a közvilágítást, azonban már az ott élők elmondásai alapján is némiképp módosult ez az előfeltevés. Például azért mert a János tanyára is házhoz viszik a gázpalackot, sőt nemcsak a zöldséget-gyümölcsöt áruló gépkocsi, hanem még a Family Frost jégkrémes autója is felmegy. Vagyis azt tudhattuk meg, hogy az ott élők többé-kevésbé elégedettek a János tanyai körülményekkel, bár való igaz, hogy az óvodába, iskolába, munkába járás – főként télen, amikor hó van, illetve korábban sötétedik – jóval nehezebb, mint a falu más részeiről.

A civil szerveződések, illetve az egyház fontossága a János tanyaiak körében

A közösségi szervezetekkel való kapcsolatra vonatkozó kérdéseket azért vizsgáltam, mert ezek ad(hat)nak lehetőséget arra, hogy a térben elkülönülő János tanyaiak kapcsolódjanak a faluhoz, részt vegyenek annak életében.

A János tanyai válaszadók fele szerint szükségesek közösségi szervezetek a faluban, míg a Pázmánd többi részén élő válaszadók körében az így vélekedők aránya meghaladja a 98%-ot. Amikor ezt követően arra kértük a megkérdezetteket, hogy sorolják fel és értékeljék az általuk ismert, helyben működő civil szervezeteket, akkor a János tanyán élő válaszadók esetében egy-egy (pozitív) értékelést kapott a Vöröskereszt és az MTTSZ Lövészklub, illetve megemlézték a Nyugdíjas Klubot és a Röpike Néptánccsoportot, azonban ezekről már nem rendelkeztek annyi információval, hogy értékeljék. Az itt élő válaszadók egyik helyi civil szervezetnek sem tagjai, míg a Pázmánd többi részén élő megkérdezettjeink több mint harmada legalább egy civil szervezetnek vagy közösségi szerveződésnek tagja. Tíz feletti volt azon háztartások száma, ahol az ott élők több mint egy (kettő vagy három, de volt, ahol öt) közösségi szervezetnek is tagjai.

Amennyiben azt vizsgáljuk, hogy a válaszadók az egyházi közösségeket fontosnak tartják-e a falu életében, a közösségi/civil szervezetek megítélésétől meglehetősen eltérő kutatási eredményekkel szembesülünk. A János tanyán élő összes válaszadónk igennel felelt e kérdésre, míg a Pázmánd többi részén élő megkérdezettek között 10% feletti volt azok aránya, akik nem tartják fontosnak az egyházi közösségeket a falu életében. A kérdőívet kitöltő János tanyaiak 75%-a, a Pázmánd többi részén élőknek ennél kevesebb része, 62,1%-a mondta azt, hogy tagja valamelyik egyházi közösségnek.

A közösségi élettől kapcsolat kérdések esetében tehát a János tanyai válaszadók esetében megállapíthatjuk, hogy a helyi civil szervezeteket kevésbé ismerik, működésükben való részvételük egyáltalán nem jellemző, az egyházi közösségeket azonban fontosnak tartják a falu életében, körükben – a Pázmánd többi részén élőkhez viszonyítva – magasabb azok aránya, akik tagjai valamelyik egyházi közösségnek.

Elégedettség-vizsgálat különös tekintettel a János tanyai válaszadókra

Azt is vizsgáltam, hogy a János tanyai megkérdezettek néhány alapvető értéket hogyan ítélnék meg. A Pázmánd többi részén élők véleményével összevetve készült a 2. táblázat.

2. táblázat: A falu értékelése a János tanyán és a Pázmánd többi részén élők szerint

	János tanyán élők		Pázmánd többi részén élők	
	Átlag	Szórás	Átlag	Szórás
Hozzáférés a jóléti szolgáltatásokhoz	4,5	0,55	4,08	1,26
Hozzáférés az oktatási ellátáshoz	4,43	0,79	4,37	1,04
A falu áruval való ellátottsága	4,33	1,63	4,21	0,86
Utcabizalmi rendszer	4,33	0,82	3,73	0,87
Útviszonyok minősége helyben	4,14	0,9	2,96	0,79
Szociális gondoskodás	4,14	0,9	4,09	0,89
Közbiztonság minősége	4,12	0,83	3,89	0,9
Szórakozási lehetőségek	3,25	0,96	2,86	1,23
A közeli települések elérhetősége tömegközlekedési eszközökkel	3,14	1,68	2,69	1,31
Megélhetési lehetőségek	2,83	1,33	2,82	1,16
Hagyományörzés	4	1,07	4,48	0,72
Hozzáférés az egészségügyi ellátáshoz	3,71	1,38	3,91	0,96
Gyülekezeti élet	3,5	1	3,81	0,92
Hozzáférés a gyógyszerügyi ellátáshoz	3,14	1,77	3,74	1,1

Forrás: A kérdőívek alapján szerkesztette a szerző.

A vizsgált 14 szempontból tíz esetében a János tanyán élő válaszadók voltak elégedettebbek. A Pázmánd többi részén élő válaszadóktól kevésbé elégedettek azonban az egészségügyi és a gyógyszerügyi ellátáshoz való hozzáféréssel, illetve a közösségi élet különböző szintereire vonatkozó szempontokkal (hagyományörzés, gyülekezeti élet) (2. táblázat).

A 2. táblázatból leolvasható, hogy a János tanyán élő megkérdezettek leginkább a jóléti szolgáltatásokhoz és az oktatási ellátáshoz való hozzáféréssel, illetve a falu áruval való ellátottságával elégedettek, míg a Pázmánd többi részén élő válaszadók esetében a képzeletbeli dobogón a hagyományörzés, a szociális gondoskodás és a jóléti szolgáltatásokhoz való hozzáférés szerepel. Fontos kiemelni, hogy mind a János tanyán, mind a Pázmánd többi részén élő válaszadók a megélhetési lehetőségeket ítélték legrosszabbnak a vizsgált szempontok közül.

Véleményem szerint a legmeglepőbb eredmény, hogy mindössze egyetlen esetben mutatkozik szignifikáns – statisztikailag kimutatható – különbség a János tanyán, illetve a Pázmánd többi részén élő válaszadók véleménye között, mégpedig az útviszonyok minőségének megítélésében. A János tanyaiak válaszai négyes feletti átlaggal bírnak, ami az jelenti, hogy jónak tartják az útviszonyokat, míg a falu más részein nem éri el a középezt a megkérdezettek szerint. Terepkutatásunk tapasztalatai alapján elmondható, hogy a településen kívül eső János tanyára több út, ezek között például földút is vezet (18. kép).

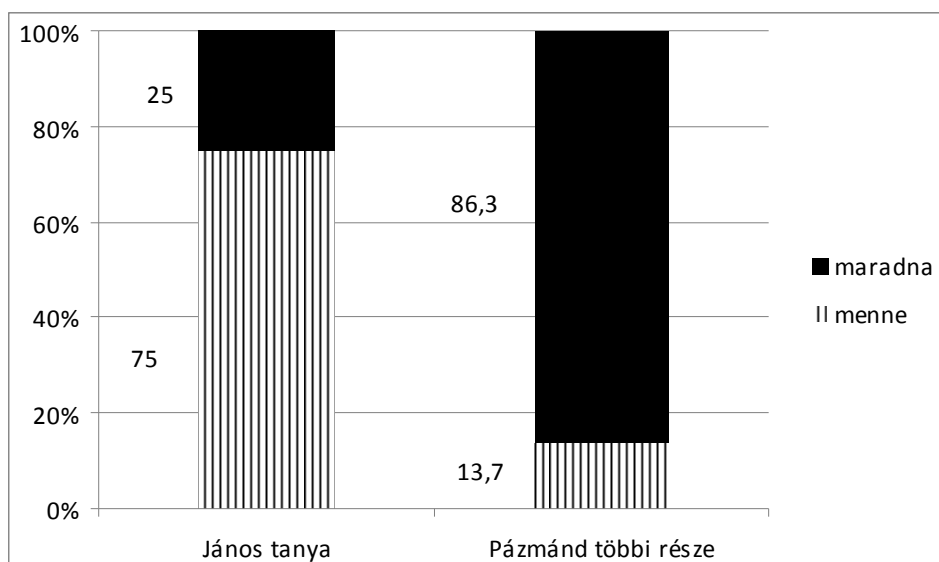
Sürgős tennivalók a faluban- ahogyan a János tanyaiak látják

A falu életében sürgős tennivalók vizsgálata szintén fontos: a 127 válaszadó több mint 160 említést tett, amelyek között a 25%-ot meghaladja az utak javítására, útépitésre vonatkozó említések aránya, majd azt a járdaépítés, illetve a tömegközlekedés optimalizálása, jobb megszervezése követi (15 és 10 feletti említésszámmal). A közbiztonság javítását, a munkahelyteremtés szükségességét és a faluközpont szépítését szintén többen említették. Kutatásunk elején feltételeztük, hogy a János tanyán élők egészen más problémákkal szembesülnek, mint a faluban élők, ez részben igazolódott is. Az utak aszfaltozását, a járdaépítést azonban az itt lakó válaszadók is első helyen említették a sürgős tennivalók felsorolásakor.

Kötődés Pázmándhoz és a szűkebb lakókörnyezethez

Kutatásunk során vizsgáltuk, hogy a pázmándiak mennyire kötődnek falujukhoz: elmennének, ha lenne lehetőségük vagy inkább maradnának?

4. ábra: Az elköltözni és maradni vágyók aránya János tanyán és Pázmánd többi részén

Forrás: A kérdőívek alapján szerkesztette a szerző.

Szignifikánsan – statisztikailag kimutathatóan – magasabb azok aránya a kutatásba bevont János tanyai válaszadók között, akik, ha lenne lehetőségük, elköltöznének. A jelentős különbséget érdemes részletesebben is megvizsgálni. Differenciálja némiképp a 4. ábrán látható arányt, amennyiben hozzátesszük, hogy a János tanyáról költözni vágyók fele, arra a kérdésre, hogy hová menne szívesen lakni, Pázmándot nevezte meg. Vagyis ők nem a településről, hanem mindössze a János tanyáról szeretnének elköltözni a faluközponttól való jelenlegi nagy távolság miatt.

János tanya – ahogy a Pázmándon élők látják

A kutatás során vizsgáltuk, hogy a válaszadók Pázmánd mely részén és miért nem lagnának szívesen, illetve hol igen. (lásd Karacs M- Molnár M. tanulmánya.) A János tanya vonatkozásában fontos kiemelni, hogy több megkérdezett is a falu e részét nevezte meg, mint olyan településrészt, ahol nem szívesen élne. Az indokok felsorolásakor főként a térbeli elkülönülést (pl. „*nincs közel semmihez*”, „*messze van, havazás esetén nem lehet kijönni*”, „*messze van mindentől, dombon van*”, „*rossz megközelíthetőség*”) nevezték meg, de emellett többen említették az itt lakók társadalmi elkülönülését is (pl. „*mások az emberek, marják egymást, feljelentik egymást*”, „*más emberek élnek ott, gyűtmentek, barátságtalanok*”). Azonban a János tanyán élő válaszadók között is voltak (3 fő), akik a János tanyát nevezték meg, mint olyan településrészt, ahol nem lagnának szívesen. Az indokaik: „*messze van a falu központja*”, „*az ingázás nehéz*”, „*az emberek miatt, távolság*”. Volt olyan válaszadó is a János tanyán, aki azt mondta, hogy „*bent a faluban*” nem lakna szívesen. Érdekes, hogy bár volt három olyan válaszadónk, aki a János tanyát nevezte meg, mint olyan helyet a faluban, ahol szívesen lakna, ők mindannyian jelenleg is itt élnek. Indoklásképp a tájat, a természetközelséget, illetve az ide kötő rokon kapcsolatokat nevezték meg. Vagyis a Pázmánd többi részén élőknek nagyon világosan negatív képe van a János tanyáról, míg az itt élők énképe megosztott: van akinek idilli a lakóhelyük, van aki viszont nem szereti azt.

Összefoglalás

Tanulmányomban Pázmánd társadalmilag és térben egyaránt elkülönülő településrészét, a János tanyát mutattam be, amely mostani állapotában egy korábbi kúriához kapcsolódó gazdasági bázis devalválódásával jött létre. Az ott, illetve a Pázmánd többi részén élők életkori, iskolázottsági és foglalkoztatási mutatói alapján megállapítható, hogy János tanyát fiatalosabb korstruktúra jellemzi, az ott élő válaszadóink iskolai végzettsége jellemzően alacsonyabb, illetve körükben magasabb az eltartottak és az inaktív keresők aránya, míg a foglalkoztatottaké alacsonyabb.

Igazolást nyert, hogy e térben és társadalmi értelemben is elkülönülő településrész számos problémát hordoz, de a falu számára nem jelent veszélyt. E tér megítélése a falu lakói részéről egyértelműen negatív, de az itt élők magukat nem látják ennyire feketén-fehéren. A János tanya és az ott élők jövője kapcsán úgy vélem, hogy a faluvezetés részéről egyértelmű a szándék e terület bekapcsolására a falu életébe. Fontosnak tartom, hogy több terv is van a volt kúria épületének hasznosítására is. Kérdés, hogy mindezek mikor és hogyan fognak tudni megvalósulni.

Irodalomjegyzék

- Andorka R.* (2006): Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó Kft., Budapest
Dahrendorf, R. (1994): A modern társadalmi konfliktus. Gondolat Kiadó, Budapest
Ferge Zs. (2007): Mi történik a szegénységgel? Csalóka „posztmodernitás”.
Esély 2007/4 2-23.
Giddens, A. (1995): Szociológia. Osiris Kiadó, Budapest
Péter L. (2006): Vázlatok a szegénység szociológiájához. Kolozsvári Egyetemi Kiadó,
Kolozsvár
Szilvási L. (é.n.): A magyar társadalom szerkezete. Főiskolai jegyzet. Kézirat.

Ónody-Molnár D.: Négymillióan a létminimum alatt Magyarországon?
http://nol.hu/belfold/20120525-negymillioan_a_lетminimum_alatt_

Egyéb forrás

KIM Társadalmi Felzárkózásért Felelős Államtitkárság (2011): Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia – mélyszegénység, szegénység, romák (2011-2020).
<http://romagov.kormany.hu/download/8/e3/20000/Strategia.pdf>

Interjúalanyok

dr. Virányiné dr. Reichenbach Mónika polgármester
Domak András volt jegyző
Halászné Kriszta gyermekjóléti szolgáltatást végző családgondozó

17. kép: A János tanyai házsor

18. kép: Úton a János tanyára

AZ EGYHÁZ KÖZÖSSÉGI SZEREPE PÁZMÁNDON

THE ROLE OF PAZMAND'S RELIGIOUS COMMUNITY

Vajgel Bettina egyetemi hallgató SZIE Gödöllő GVAM

Bettina Vajgel, student, SZIU

Absztrakt

Tanulmányomban Pázmánd egyházközösségének szerepét vizsgálom. A hitközösség élete tekintélyes múlttal rendelkezik, melyben számtalanszor bebizonyosodott, hogy a pázmándi emberek összefogása kivételes. A község egyházi vezetősége a közelmúltban felismerte, hogy a hitélet megőrzéséhez a tradíciók ápolása mellett a modernizálásnak is kulcsfontosságú szerepe van. Az egyházközösség aktív fennmaradását a fiatalok integrálása fogja jelenteni.

Abstract

In my study I'm analyzing the role of Pazmand's religious community. During the considerable history of this faith community, the exceptional cooperation of Pazmand's inhabitants has been proven several times. Leaders of the local religious community have recently recognized that besides maintaining traditions, modernization also plays a key role in keeping people's faith alive. Integration of the youth will ensure the existence of an active religious community in Pazmand.

Bevezetés

Kutatásaim során azt vizsgáltam, hogy hogyan illeszkedik az egyház közössége Pázmánd életébe. A falu fejlődési folyamataiban ugyanis kulcsfontosságú szerepet játszik az a közösség, amelyet a közös hit kovácsol össze. Tanulmányom célja a település közösségét meghatározó katolikus egyház működésének, a Boldogságos Szűz Szeplőtelen Fogantatása Templom történetének és működésének bemutatása. Munkám során az írásos forrásmunkák mellett felhasználtam a falukutatásunk során készült kérdőíves felmérést, valamint a témához kötődő személyekkel készült interjúk anyagát.

A jezsuiták és Pázmánd: keresztény emlékhelyek, szimbólumok

A plébánia 1753-54-es összeírásában említik, hogy a mostani templom (A Boldogságos Szűz Szeplőtelen Fogantatása Templom) helyén állt egy kőből épített, román stílusú templom, amit 1688-ban (miután a törökök Székesfehérvárról kivonultak) az egész községgel együtt felgyújtottak. A jezsuita atyák telepítették újra a részben elnéptelenedett Pázmándot a felvidéki birtokaikról. 1718-ban szentelte fel a mostani templom félkész épületét Cserkó István komáromi jezsuita szuperior (házfőnök). Erről az eseményről készült a templom első hiteles történeti feljegyzése. Tehát a mai templomot 1718-19-ben a jezsuiták építették a lakosok segítségével egy középkori templom alapjaira, a toronymaradvány megtartásával.³⁰

A jelenlegi épületben a legszembevetőbb műemlék a főoltár, amely a Szeplőtelen Fogantatást ábrázolja. Ismeretlen mester munkája a XVIII. századból. A kor stílusához hűen jelentős

³⁰<http://www.templomaink.hu/index.php?muv=telepules&telep=P%E1zm%E1nd>

átalakításokat végeztek a templom belsejében. A Jézus Szíve szoborral díszített mellékoltár is ekkor nyerhette el a mai formáját. A délnyugati fal mellett található a Nepomuki Szent János-mellékoltár. A szószék barokk stílusú alkotás az 1700-as évekből. A hatváltozatú, Bach-rendszerű orgonát 1818-ban említik először.³¹

A templom szentélye és sekrestyéje alatt kripta található. Az egykori kegyurak (a templom felszereléséért és működtetéséért felelős földesurak), a Kempelenek és családtagjaik nyugszanak itt. A szentély két oldalán tardosi vörös mészkőbe vésvé Kempelen János és felesége, Judit sírtáblája található. A Kempelen családba házasság útján bekerültek az Almásy família tagjai is. Almásy Antal és hitvese, Kempelen Mária Terézia földi maradványai szintén a kriptában vannak. Sírtábláik a templomhajó jobb és bal oldalán található piszkei fehér mészkőtáblák. Az altemplom jelenleg nincs feltárva, ugyanakkor már megszületett az elképzelés a jövőben történő munkálatokra.³²

1963-64-ben a templomot az Országos Műemlékvédelmi Felügyelőség külsőleg renoválta. Ekkor került sor a XII. századi befalazott, kőkeretes toronyablakok kibontására. Majd a templom 1985-ös szigetelését követően 1986-ban kapta meg a jelenlegi fehér színét. A belső falfestés felújítása, az elektromos hálózat és a világítótestek szükség szerű felújítása után 1997-ben a beázó tető cseréje következett. 1998. augusztus 3-án daru emelte fel az új toronysisakokat a helyére, amely a II. világháborúban megsérült és lezuhant.³³

2011-ben az egyházközösség sikeres pályázatot írt a „*A vidéki örökség megőrzése*” elnevezésű támogatásra. A pályázatot a templom homlokzatának felújítására nyerték, ugyanakkor az engedélyezési eljárásban a műemléki hatóság megállapította, hogy a templom támpilléreit kell megerősíteni a homlokzat felújítása helyett. 2012-ben végeztek a munkálatokkal és egyes vélemények szerint ez az erőfeszítés még legalább 200 évig őrizni fogja a falakat a jövő generációinak.

A toronyóra messze hangzó ütéseit már 1805-ben is hallhatták a falubeli emberek. A tönkrement, elrozsdásodott szerkezet és a számlapok cseréjét 1987-ben kezdeményezte a községi tanács. Az óra pedig hamarosan újraindult, és azóta is mutatja az arra járóknak a pontos időt.³⁴

Pázmádon a legelső fellelhető levéltári adatok szerint a templom kis- és lélekharangját 1742. szeptember 30-án szentelte fel Bodajkon Berényi gróf, pécsi püspök. Majd 1754. július 6-án Bíró Márton püspök megáldotta a Szent Donát tiszteletére készített 1 mázsa 30 fontos nagyharangot. Az 1778-as egyházi vizsgálat már négy harangot említ, amelyek 1771-ben készültek. A legnagyobbik 4 mázsa 38 fontos Szent Istvánnak, a második két mázsás harang is Szent Istvánnak és Szent Donátnak, a harmadik 1 mázsa 28 fontos Nepomuki Szent Jánosnak lett szentelve. A negyedik a 30 fontos lélekharang. 1865-ben a nagy pázmándi tűzvész megrongálta a harangokat is. Az I. világháborúban löszergyártási célból elrekvirálták a nagyharangot. E helyett készítette Csurgó Mária, Csurgó Julianna, és a Pázmándról addigra elköltözött Csurgó Imre, a jelenleg is használatos 508 kg súlyú nagyharangot.³⁵

³¹ Pintér L. <http://pazmand.hu/egyhazi/>

³² Pintér L. <http://pazmand.hu/egyhazi/>

³³ Pintér L. <http://pazmand.hu/egyhazi/>

³⁴ Pintér L. <http://pazmand.hu/egyhazi/>

³⁵ Pintér L. <http://pazmand.hu/egyhazi/>

A 154 kg-os kisharangot az I. világháborúban hősi halált halt katonák emlékére a község híveinek a közadakozásaiból öntették. A költségekhez özvegy Lyka Döméné (Podmaniczky Elma) bárónő, a templom kegyúrnője is bőkezűen hozzájárult, a haranganyai tisztet is vállalta. A felszentelés 1938-ban Nagyboldogasszony ünnepén történt. A megáldást Papp Lajos esperes plébános vezette. 1944-ben azonban az egyik harangot a megszálló német katonák ledobták, majd löszert készítettek belőle.³⁶

A harangozó 1952 előtt id. Tóth Mihály volt a fia segítségével. 1952-70. között pedig Tóth Rudolfné, majd 1970-től ifj. Tóth Mihály, aki a harangozás villamosítása és nyugalomba vonulása alkalmából megkapta a nagyharang kötelét Sándor atyától. Papp Etelka helyi hívő adománya tette lehetővé 1984-ben a harangozás elektromos vezérlésűvé történő átalakítását.³⁷

A harang és a harangszó elválaszthatatlan a régi magyar falvak és mezővárosok népének vallásos életétől. A harang zúgása hívott, figyelmeztetett, jelzett, hírt adott. Hívott a templomi szertartásokra, figyelmeztetett az egyéni ájtatosságra és az ima elvégzésére, alkalomadtán jelezte a veszélyt, hírt adott az élet nagy fordulójáról, elsősorban a halálesetekről.³⁸ Naponta itt is hagyomány szerint legalább háromszor harangoztak: hajnalban, délben és este. A hajnali és az esti harangszó ideje évszakonként változó. A hajnali harangszó télen 5 órakor, nyáron pedig 4 órakor szólt, ekkor keltették munkára a cselédeket. A déli harangozás volt a legpontosabb időjelzés.³⁹

A jelenleg iskolaként működő kastély földszintes épületét is a jezsuiták építették a rendház céljaira. Az innsbrucki segítő Szűz Máriát ábrázoló házioltár a székesfehérvári egyházmegye múzeumának gyűjteményét gazdagítja.

A Vadász utca elején található Nepomuki Szent János szobrot is a XVIII. században állíttatták. A templom előtt található egy fehér kőkereszt, amely a stílusjegyei alapján szintén a XVIII. században került a mai helyére. 1735-ös évszámot visel. A Mária-oszlop szoborrészének eredetije a templomban, a bejárat közelében található. A templom északkeleti fala mellett pedig a neogótikus talapzaton álló Szentháromság-szobor 1887-ben készült.

Fontos kegyhelye a falunak a Zsidó-kő hegyen található, a XVIII. századból származó Kálvária is. Újjáépítési munkálatai jelenleg is zajlanak egy sikeres pályázatnak köszönhetően. A munkálatok közösségi összefogással és erőfeszítéssel folynak.

Hitélet Pázmádon

Pázmádon a 2011-es népszámlálási adatokból láthatjuk, hogy a község több mint 2 ezer lakosa közül nagyjából 1500 fő vallja, hogy valamilyen felekezethez tartozik. Az 1. ábrán a lakosok felekezetenkénti megoszlását vizsgálva láthatjuk, hogy a lakosság nagyobbik része ma is katolikus.

A reformátusok száma a római katolikusokéhoz képest elenyésző, integrálódnak az itteni, vagy a szomszédos falvak református keresztény közösségébe. (Az iskolában mindössze egy gyermek kérte a református hittan oktatását). A falukutató táborhoz tartozó kérdőíves felmérés alapján arra a megállapításra jutottam, hogy Pázmánd közössége rendkívül fontos

³⁶ Pintér L. <http://pazmand.hu/egyhazi/>

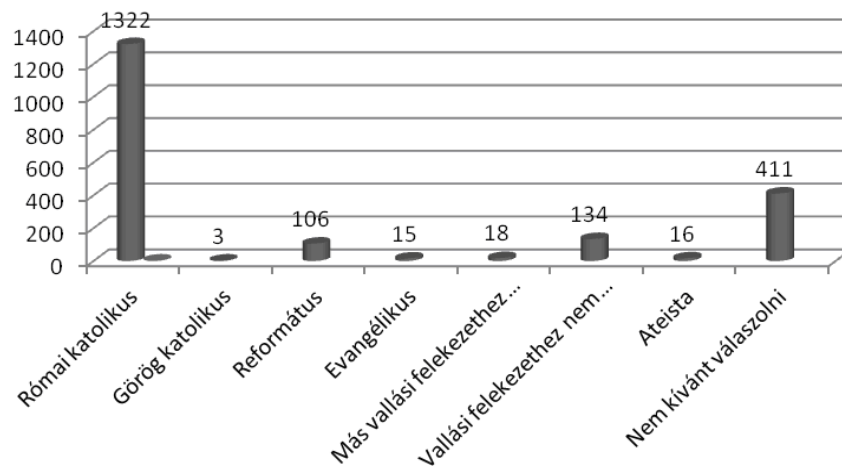
³⁷ Pintér L. <http://pazmand.hu/egyhazi/>

³⁸ Magyar Néprajz VII. Folklor3. Népszokás, néphit, népi vallásosság

³⁹ ifj. Pintér László, <http://pazmand.hu/egyhazi/>

dolognak tarja magát a hitet, az egyházi életet, elsősorban az erkölcsös normák megtartása és a közösség szempontjából. A megkérdezettek csaknem mindegyike (99%) római katolikusnak vallotta magát.

1. ábra: A népesség, vallás, felekezet szerint Pázmádon 2011 (fő)

Forrás: KSH (Népszámlálás 2011) adatok alapján saját szerkesztés, 2013

A jezsuita rend, mint láttuk tehát rendkívül fontos volt a falu megújításában a történelem folyamán, hiszen a templomot és a közösséget is ők teremtették meg a török kiűzése után. Számtalan épület, emlékhely köszönhető a jezsuita rendháznak a faluban. Mária Terézia idején, az 1700-as évek végén azonban felszámolták a jezsuita rendet. Napjainkban, több mint 300 év elteltével jelentős lépéseket tesz ugyan a falu a jezsuita gyökerek felélesztésében, de a katolikus hitélet szervezése ma nem a rendhez kötődik.

A híveket szolgáló helyi plébánia 1721-ben alakult meg. A keresztelekről és a megházasodottakról ekkortól vannak anyakönyvek. Kezdetben ide tartozott Velence, Sukoró, Gárdony is. A változó püspöki besorolás miatt volt olyan időszak (1756 körül), amikor egyszerre 8 filiát kapott szolgálati helyként a pázmándi pap. Ilyen volt például Agárd, Nyék, Felső és Alsó Pettend puszták.⁴⁰

Jelenleg Tallér Krisztián atya látja el a katolikus gyülekezeti élet irányításával kapcsolatos feladatokat. Öt helyen szolgál: Lovasberényben, Vértesacsán, Pátkán, Pázmádon és Vereben. Halászné Kriszta a hitoktatói és Kratancsik Anna világi képviselői kötelességeiken túl más intézményi feladatokat is ellátnak a plébánia életében: pontos anyakönyveket vezetnek a keresztelekről, a házasságokról és a halottakról. A megkapott statisztikákból jól látható, hogy bár Pázmádon a fiatal családoknál nem ritka a kettőnél is több gyermek vállalása, a keresztelesek száma ezzel együtt nem nő. A halálozások esetében 2000-ben találkoztam kiugró adattal. Ez az adat ugyanakkor 2010-re jelentős mértékben csökkent. A házasságkötések is folyamatosan csökkenő tendenciát mutatnak.⁴¹

Ami a helyi templomi istentiszteletet illeti, minden mise előtt fél órával Rózsafüzér imádságot tart az atya, illetve minden hónap első vasárnapján szintén Rózsafüzér imádságot, titoksorsolást, illetve Szentségimádást. Az általunk megkérdezettek elmondása alapján ugyanakkor igen elterjedtnek tűnik, hogy a hitüket a hívők nem gyakorolják rendszeresen a

⁴⁰ Pintér L. <http://pazmand.hu/egyhaz/>

⁴¹ Anyakönyvek

templomban, hanem sokan inkább otthon imádkoznak. Ugyanakkor nagy ünnepeken fontosnak tartják a jelenlétet a szentmiséken. Vasárnapi miselátogatásunk alkalmával (2013. július első vasárnapja) nagyjából 60 fő vett részt a szentmisén. Ez a „maga módján” vallásosság korunk jellemzője; összefügg azzal, hogy a jelenkorban a vallás szerepe némileg csökkent a társadalmi és az egyéni életben, a lakosság egyre nagyobb része vonja ki magát a vallásgyakorlásból.⁴²

Pázmádon a hétköznapi egyházi életen túl számos közösségi ünnep is megrendezésre kerül: Vízszentelés, Gyertyaszentelés, Balázsáldás, József napján az édesapák megáldása, Búzaszentelés, Húsvéti körmenet, Édesanyák és a tűzoltók megáldása, Úrnap körmenet, Pünkösdi zarándoklat, Személygépkocsik megáldása, Házasságok megáldása, Szent Isván-Új kenyér ünnep, Nagy Boldog Asszony Ünnepe, Kis Boldog Asszony Ünnepe, Szentmise a gyermekeknek, Templombúcsú, Temetői megemlékezés, Halottak napja-gyászmise, Úrnap, Adventi ünnepség, Családi vasárnap, Főbúcsú, Év végi hála adó szentmise. Az egyházi közösségi ünnepségek széles skáláját figyelhetjük meg Pázmádon. A gyülekezeti élet fontos szinterei ezek a találkozások. A helyi találkozásokon kívül a hívők szervezett zarándoklatokon is részt vehetnek. Pünkösdkor például volt mód eljutni Csíksomlyóra, de voltak már Mária kegyhely zarándoklatokon is (pl. Mátraverebélyen).

A kérdőíves felmérésünkben igyekeztünk feltárni, hogy a miséken (istentiszteleteken), hitoktatáson kívül milyen egyházi szervezésű közösségi találkozásokról tudnak a faluban. A válaszadásokból az derült ki, hogy a hittan tábor, a zarándoklatok, a körmenetek illetve a húsvéti és az adventi ünnepségek élnek leginkább a köztudatban. Talán nem tűnt annyira ismertnek, mégis fontosnak tartom kiemelni, hogy Pázmádon 2002-ben egy énekelni szerető, vallásos fiatalokból álló együttes született 3 fővel: a Gyertyaláng Együttes. Ez is az élő egyházi életet jelzi. Taglétszámuk folyamatosan bővül, jelenleg 6 fővel működnek. Célkitűzéseik között szerepelnek a különböző egyházi események (szentmise, keresztlő, esküvő, nagybőjt, húsvét, karácsony, Úrnap, stb.) ünnepélyesebbé tétele, illetve a katolikus egyház évszázados hagyományainak közelebb vitele a fiatalokhoz, a könnyedebb hangvételű gitáros dalok segítségével. Az együttes által a szentmiséken megszólaltatott dalok ugyanúgy szerves részét képezik a liturgiának, akárcsak a klasszikus módon, orgonakísérettel előadott hagyományos egyházi énekek. Ugyanakkor változatos hangzásvilágával új színfoltot jelent. Az énekek hangszerelésében olyan hangszerek is helyet kaptak, mint a klasszikus és elektromos gitár, zongora és furulya, valamint a ritmus szekció képviselőjeként a basszusgitár és egyéb ütős hangszerek.⁴³ Ez a kezdeményezés nem valósulhatott volna meg az atya és a közösség támogatása nélkül.

Összefoglalás

Összességében elmondható, hogy Pázmánd egyházi közössége mindenekelőtt a katolikus hit körül szerveződik. Az egyház, a vallás szerepe azonban itt is, mint máshol az országban némileg átalakult. Az idősebb korosztály a nehezebb mozgás, a fiatalabbak az idő szűkössége miatt nem jutnak el rendszeresen a templomba. Ugyanakkor az egyház építészeti, etikai értékeit a falubeli nem kimondottan vallásos emberek is tisztelik. Megfigyelhető, hogy a plébánia megpróbálja új módon megszólítani a híveket. Az egyház közösségi funkciója tehát nem csökken. Különösen a nagyobb egyházi ünnepségekre igaz ez. Véleményem szerint Pázmánd egy olyan egyházközösség, ahol a hagyományokra építenek, és igyekeznek a ma

⁴² Tomka Miklós, 1982., 300.

⁴³ Ismeretlen szerző, <http://www.gyertyalanc-egyuttas.hu/rolunk>

emberéhez közel kerülni. Pázmánd keresztény közössége összetartó, és minden bizonnyal a jövőben is képes lesz értékeket teremteni.

Irodalomjegyzék

Bárth J. et al. (szerk.) (1988-2002.): Magyar Néprajz VII. Folklór3. Népszokás, néphit, népi vallásosság, 7-407. o.

Varró Á. (2004): Népi vallásosság a Kárpát-medencében 6. II. kötet, 41. o.

Tomka M. (1982): Vasárnapok, ünnepek, vallásgyakorlat. Megjegyzések a templombajárás szociológiájához. Világosság XXIII/5. (1982.) 300. o.

Pintér L. (2013): Pázmánd

Anyakönyvi kivonatok

Internetes források

<http://www.templomaink.hu/index.php?muv=telepules&telep=P%E1zm%E1nd>

http://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1riakultusz_Magyarorsz%C3%A1gon

<http://pazmand.hu/egyhazi/>

<http://www.gyertyalang-egyuttas.hu/rolunk>

www.ksh.hu

<http://akereszténykozosseg.org>

19. kép: A pázmándi templom

20. kép: A Három Kereszt

PÁZMÁND MENTÁLIS TÉRKÉPE

THE MENTAL MAP OF PÁZMÁND

Karacs Márton egyetemi hallgató SZIE Gödöllő, Molnár Melinda egyetemi docens SZIE GTK RGVI

Márton Karacs, student, SZIU – Melinda Molnár, associate professor, SZIU

Absztrakt

A *mentális térkép* a világot egy adott időpillanatban megjelenítő keresztmetszet. Egy a minket körülvevő világról alkotott kép, ahogy az adott személy látja. A mentális térképben tükröződik a vizsgált személy(ek) látásmódja, véleménye; azaz az egyének/ egy társadalmi csoport környezetről alkotott tudati képe. Természetesen ez a kép mindig szubjektív. A környezetnek egyszerre képmása és leegyszerűsített modellje. Ezzel a vizsgálattal Pázmádon a végső célunk az volt, hogy megismerjük, miként viszonyulnak a helyiek a saját mikrovilágukhoz.

Abstract

The mental map is a cross-cut displaying the world in a specific moment. The world is how a specific person sees it. Of course, this picture is always subjective. In the same time, it is both the representation and the simplified model of the environment. Therefore, the mental (cognitive) mapping is such an abstraction, by means of we collect, organise, store and recall information fixed in the mind of local people concerning the space around us. Our final objective was in Pázmánd to get to know how local people are related to their own micro world.

Bevezetés

A mentális térképezést számos tudomány (szociológia, pszichológia, társadalomföldrajz) használja a megismerés folyamatában. Ezekben a közös az, hogy úgy gyűjtik össze a körülöttünk levő térre vonatkozó információt, ahogyan azt az egyén/ a vizsgált csoport látja, megéli. Ezután rendszerezik, értékelik a konkrét tudomány szempontrendszer szerint a kapott adatokat. A mentális térképezés módszertana részben a kutatás interdiszciplináris jellege miatt, részben azért mert a tér különböző pontjain más a vizsgálhatóság feltétele, így eredendően sokféle lehet. A pszichológiai vizsgálatokban a fókuszban a mindennapi térbeli környezetre vonatkozó információk elsajátításának, kódolásának, dekódolásának, előhívásának vizsgálata áll (*Letenyei 2006*). A társadalomföldrajz eredendően a térképek térképezésével, azaz a fejekben található mentális térképek összegyűjtésével és interpretációjával foglalkozik (*Downs és Stea 1973*). Ettől ugyanakkor nem áll messze az a szociológiában használt értelmezés, mely a mentális térképet nem konkrét térképnek tekinti, hanem úgy, mint ami a területről alkotott előítéletek, vélemények formájában él az emberek tudatában (*Cséfalvai 1990*).

A mentális térképezéssel a célunk az volt, hogy a megkérdezettek véleménye alapján képet kapjunk arról, hogy Pázmándot mennyire tartják az ott élők végleges otthonnak. Elköltöznének-e, ha tehetnék? Mit tekintenek kedvező adottságú településeknek, és hol találhatóak szerintük a kedvezőtlen adottságú helyek? Szerettük volna azt is megtudni, hogy

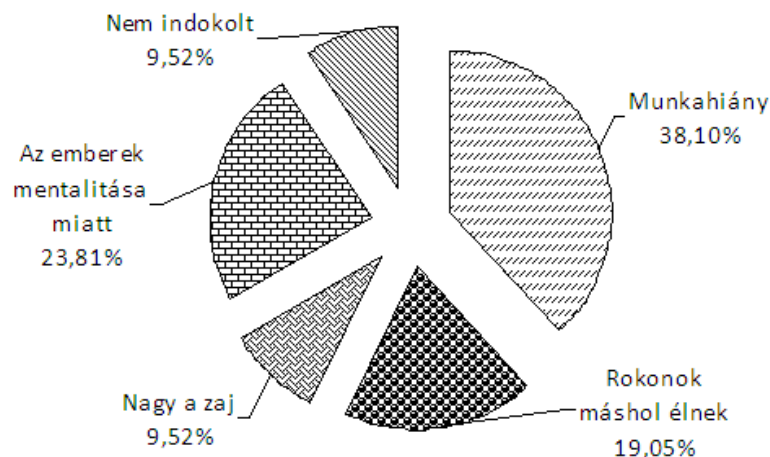
mik a frekventált és a kevésbé frekventált helyei a falunak az itt lakók szerint? Mit tekintenek az emberek a legkedveltebb, legfontosabb helyeknek Pázmádon? Miben más Pázmánd, mint a többi falu? A mentális térkép készítését az is ösztönözte, hogy a faluban a táborunkat megelőző hónapokban időközi önkormányzati választásokra kellett sort keríteni a belső feszültségek miatt. Ennek eredményeként a polgármester személye nem, de a képviselőtestület összetétele változott. Az általunk végzett kutatás célja tehát az volt, hogy feltárjuk, hogyan vélekednek a helyiek a saját településükről. Ebben az értelemben a mentális térképezés szociológiai irányait követtük. Ehhez az alapot egy kérdőíves felmérése szolgáltatta. Ennek kivitelezéséhez pedig az előző évek falukutatásainak kérdőívei, eredményei szolgálták támpontul. (Karacs M- Molnár M. 2012., Kistamás T.-Molnár M. 2011, Molnár M 2009, Molnár M 2007).

Pázmádon 2013-ban összesen 127 darab kérdőívet töltöttünk ki. A kérdőíves felmérés természetesen csak részben irányult a mentális térképezésre, benne számos tipikusan gazdasági és társadalmi vonatkozású kérdést is feltettünk a lakosságnak. Az adott sokaságból igyekeztünk az utcák hosszának, lakottságának megfelelő arányú mintaszámot kiválasztani. Kérdőíveink háztartásokra vonatkoztak.

Menni vagy maradni?

A mentális térképezésünk során az első kérdés, amelyre a választ kerestük, hogy vajon mennyire kötődnek a helyiek a saját mikrovilágukhoz. Ezt a költözési szándéokra vonatkozó kérdésünkkel próbáltuk kideríteni. A megkeresett 127 háztartásból összességében ketten nem válaszolták meg a kérdést. A számok szerint a maradni vágyók jelentős többségben voltak (81,89 %) az elköltözni vágyókkal szemben (16,54 %). Ebből arra következtethetünk, hogy a falu a közhangulatban alapvetően pozitív megítélésű.

1. ábra: Az elköltözni vágyók indokai

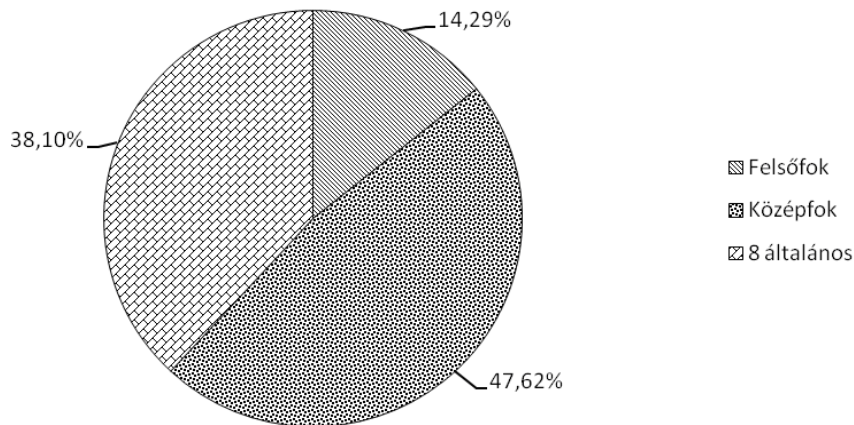

Forrás: 2013-as falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.

Természetesen a mentális vizsgálatban minket az is érdekelt, hogy az elköltözni vágyók döntésüket mivel indokolták. Az indokokat nem irányítottuk, azaz mindenkinek saját megfogalmazásában kellett a választ megadnia. A korábbi kutatásaink (Karacs M- Molnár M. 2012., Kistamás T.-Molnár M. 2011, Molnár M 2009, Molnár M 2007) alapján kialakult várakozásainknak megfelelően a döntést főleg megélhetési gondokkal magyarázták. A válaszadók több mint harmada (38,1 %) vélekedett úgy, hogy a településen és a környéken nincs számukra megfelelő munkalehetőség, vagy egyáltalán nincs is munka. Másik 23,81 %

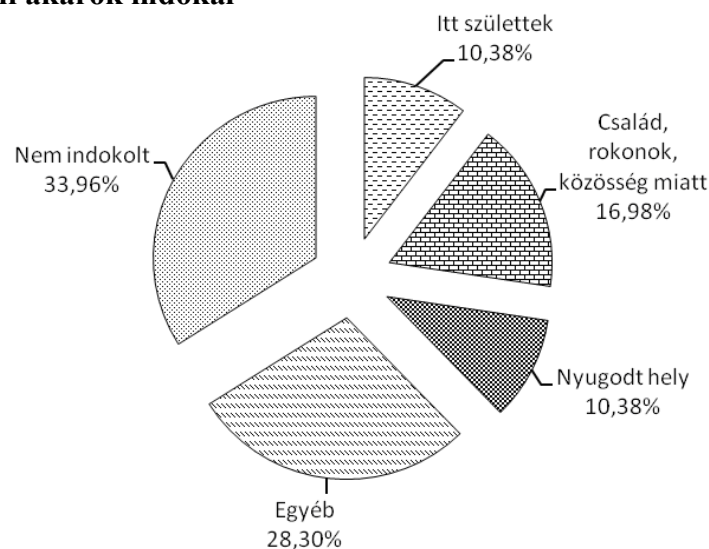
nincs megelégedve a helyiek mentalitásával; például a szomszédaikkal nem jönnek ki, ezért költöznének el a faluból. Ez az érv a korábbi vizsgálatainkhoz képest szokatlanul nagy arányban jelent meg. Abból kiindulva, hogy a vizsgálati mintavételünk véletlenszerű volt, vélhetően más megkérdezettek véleménye alapján sem lenne jelentősen más az összkép; arra következtethetünk, hogy a faluban nem feltétlenül erős a belső kohézió. A megkérdezettek harmadik csoportja azért hagyná el faluját, mert a rokonaik, gyerekeik távol élnek tőlük, ezért a családtagjaikhoz közelebb szeretnének kerülni (19,05 %). Végül a megkérdezettek 9,52 %-a vélte úgy, hogy a falu nem igazán idilli vidékies környezet; zajos, forgalmas; ezért választana más helyet otthonul, ha tehetné. A korábbi, a faluból való elköltözést (is) vizsgáló kutatásainkban (Karacs M- Molnár M. 2012., Kistamás T.-Molnár M. 2011, Molnár M 2009, Molnár M 2007) más településeken olyan válaszok is gyakorta megjelentek, amik itt egyáltalán nem voltak jellemzőek: közbiztonsági problémák, a falu hanyatlása. Az a tény, hogy ezek Pázmádon fel sem merültek, arra engednek következtetni, hogy a falu népességmegtartó képessége nem rossz. (1. ábra).

2. ábra: Az elköltözni vágyók iskolai végzettség szerint

Forrás: 2013-as falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.

3. ábra: A maradni akarók indokai

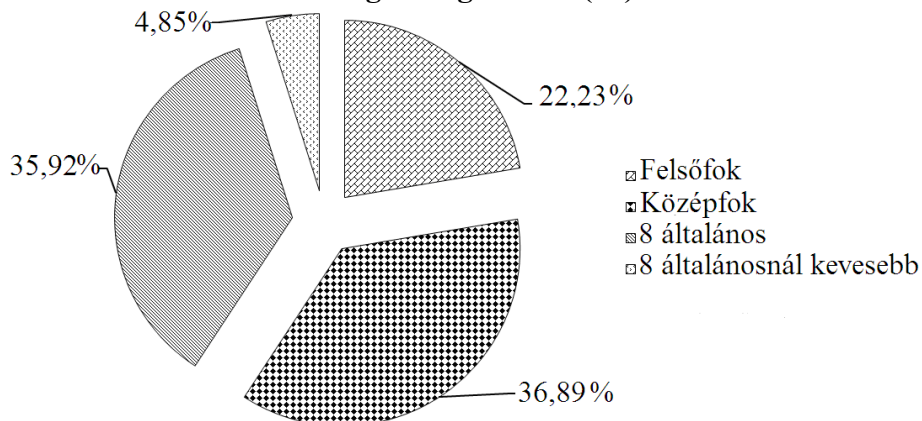
Forrás: 2013-as falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.

Ha megvizsgáljuk a véleményt alkotó személyek iskolai végzettségét, akkor azt láthatjuk, hogy az elköltözni vágyók 14,29%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezik, 47,62%-uk középfokon képzett és 38,1%-uk 8 elvégzett általános iskolai osztállyal rendelkezik maximálisan (2. ábra).

A maradni vágyó lakosság jelentős többségben van Pázmándon. Ugyan a kérdőíves felmérésünkben eredetileg nem kérdeztünk rá, hogy akik maradnának, azok mivel indokolják a maradást, viszont a válaszadók jelentős része (kétharmada) mégis indokolta a döntését. Az érvek legfontosabbika (16,98%) a család, a rokonság és a baráti kötelék volt. A másik jelentősebb válasz lényege, hogy *aki Pázmándon született, az ott is akar meghalni* (10,38%). De magyarázatként ugyanilyen százalékban fordult elő az is, hogy a falu nyugodt, kellemes hely (10,38%). A fennmaradó válaszok (28,3%) egy-egy olyan említést jelentenek, mint például „*megszoktam már a falut*”, „*röghöz köt a ház, a föld és az állatok*”; vagy egyszerűen csak „*öreg vagyok már a költözéshez*” (3. ábra).

Ha a választ adó személyek legmagasabb iskolai végzettségét itt is megvizsgáljuk, akkor az a következtetésünk, hogy a maradni vágyók 22,33%-ának felsőfokú végzettsége van. A maradásról nyilatkozók legnagyobb hányada maximum középfokú végzettséggel rendelkezik (36,89%). A többi válaszadó legmagasabb iskolai végzettsége 8 általános iskolai osztály. Úgy tűnik tehát, hogy a falu a magas és az alacsony iskolai végzettségűeket is meg tudja tartani (4. ábra).

4. ábra: A maradni akarók iskolai végzettség szerint (%)

Forrás: 2013-as falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.

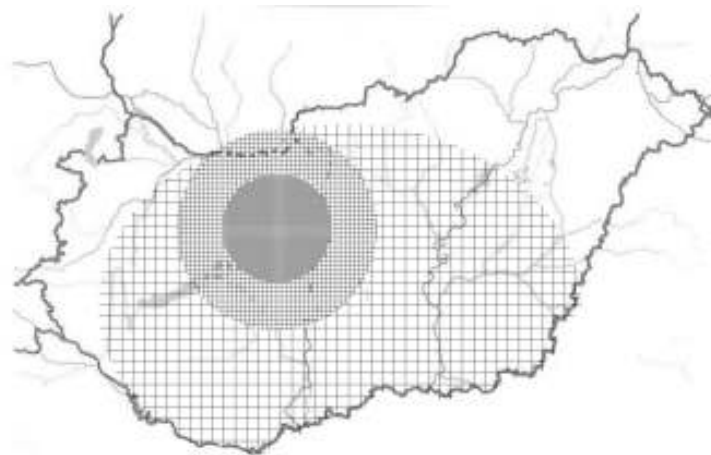
Mi lenne, ha...?

Következő kérdésünkkel azt szeretnénk volna megtudni, hogy azok a Pázmándiak, akik elmennének, mely településeken tudnák elképzelni az életüket, milyen távlatokban gondolkodnak, mekkora távolságokat lennének képesek vállalni egy új élet reményében. Az 5. ábra 34 válaszadó háztartás eredményéből született. A válaszok alapján az a tapasztalat, hogy az elvándorlók nagyobbik fele (51,22%) Pázmánd 50 km-es körzetében szeretne maradni. Ezen belül is a célpont Budapest (33,33%), Pázmánd közvetlen közelében Vereb (14,29%), Kápolnásnyék (9,52%), Gárdony (9,52%) illetve Velence (4,76%), Székesfehérvár (4,76%), Nadap (4,76%), Budaörs (4,76%) és Bodajk (4,76%).

A megkérdezettek 7,32%-a 50 és 100 km-es körzeten belül gondolkodott. Településnek Tatát, Vajtát és Dabast nevezték meg. A 100 km-nél is távolabb költözni vágyók az összes

válaszadó 14,63%-át tették ki. Ők Szegedet, Pécsét és a Zselic környékét nevezték meg. 12,2% azt válaszolta, hogy külföldön képzelné el a jövőjét, például az Egyesült Államok béli Pittsburg-ben vagy Erdélyben, Németországban és Új-Zélandon. A válaszadóknak 14,63%-a nem nevezett meg (vagy nem tudott megnevezni) konkrét települést. De ők is meg tudták fogalmazni, hogy olyan helyre vágnak, ami vidéki, csendes, de vasúttal mégis meg lehet közelíteni. Eredményeinket a korábbi kutatásainkkal összevetve (Karacs M- Molnár M. 2012., Kistamás T.-Molnár M. 2011, Molnár M 2009, Molnár M 2007,) a tapasztalatunk az, hogy a pázmándiak elég határozott célokat láttak maguk előtt. A világos tervek nélküliek aránya relatíve kevés volt.

5. ábra: Hová költöznének a pázmándiak, ha elköltöznének

Forrás: 2013-as falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.
Megjegyzés: A rács sűrűsége a válaszadások gyakoriságát jelenti

Kedvező helyzetű települések a pázmándiak véleményében

Azzal a kérésünkkel, hogy soroljanak fel 3-3 kedvező és kedvezőtlen helyzetű települést, arra voltunk kíváncsiak, hogy a lakosság milyen tág térben gondolkodik. Mennyire ismeri a környezetét, illetve ismeretük más településekről milyen távolságra terjed ki. Ez a kérdés arra is alkalmas volt, hogy megvizsgáljuk, vajon a saját falujukat hova helyezik a helyiek ebben a viszonylatban.

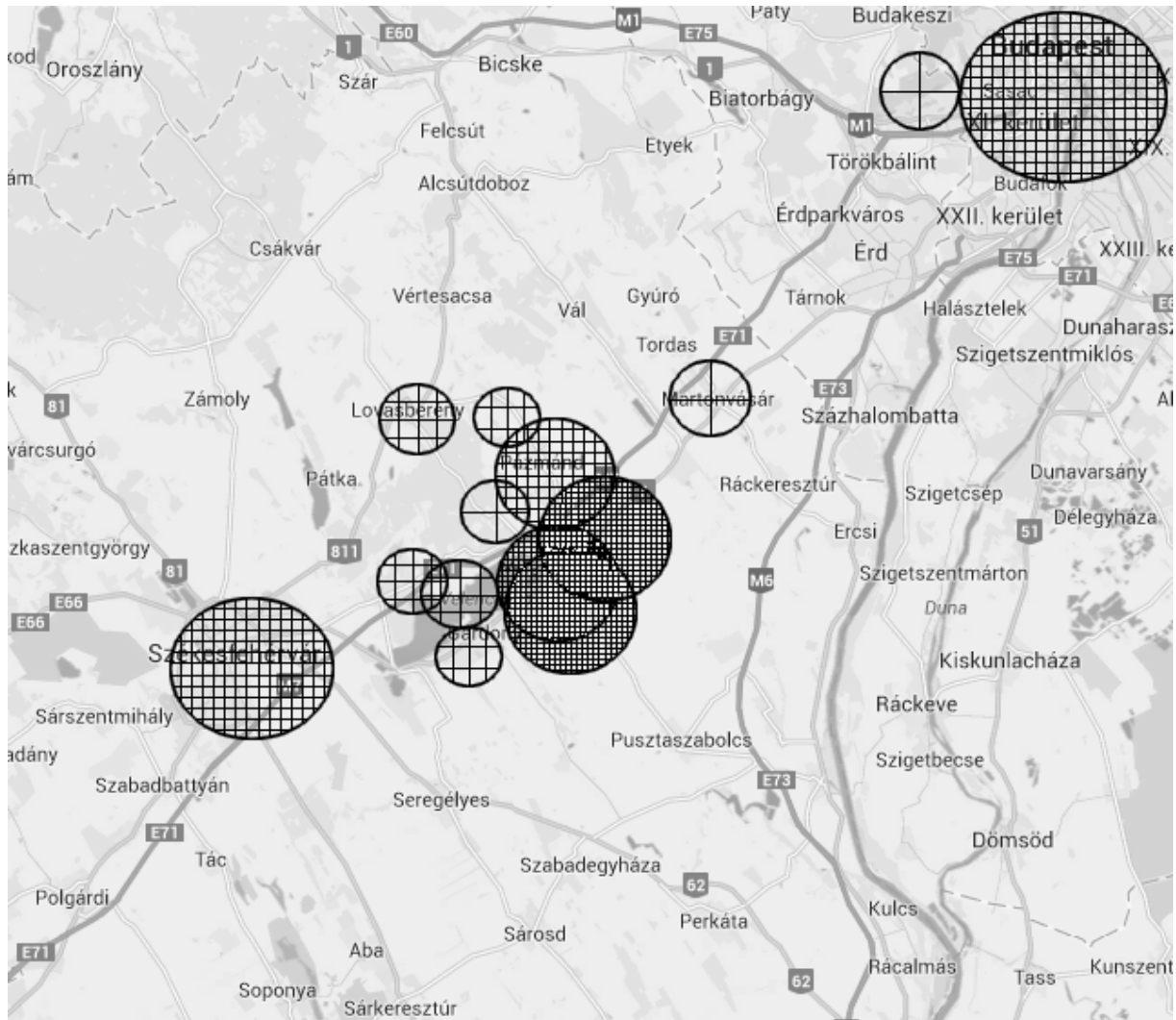
Pázmánd 50 km-es körzetén belül összesen 24 települést neveztek meg válaszadóink. A legtöbb említést Velence kapta. A pázmándiak mentális térképében tehát Velence van a csúcson, ami érthető is, hisz központi szerepkörű település. Velencén kívül még Kápolnásnyék, Gárdony, Székesfehérvár, Budapest és Pázmánd kapott még jelentősebb mértékű említést ebben a sorrendben. További néhány említést tettek még Sukoróról, Agárdról, Lovasberényről, Verebről, Pákozdról, Velemről, Martonvásárról, Budaörsről és Nadapról. Végül egy-egy említést tettek még Kajászóról, Alcsútdobozról, Dunaújvárosról, Budafokról, Fejérről, Zsámbékról, Felcsútról, Bodajkról és Mórról. Ezeknek a településeknek a nagyobbik része főleg azért kapott említést, mert egy-két embert rokon szálak fűztek oda, esetleg korábbi, egyszerű élmények alapján adott választ. Összességében a legtöbb említés a Gárdonyi járás településeiről, illetve Pázmánd 30 km-es körzetéből volt tapasztalható (6. ábra)

A kérdőívekben összesen 27 darab, a tágabb földrajzi térben létező település lett megemlítve. Ezek mindegyike az országon belül található. A legtöbbször Sopront említették a kérdőívekben. Sopront sorrendben Szeged, Győr, Veszprém, Csemő és Kőszeg követte. Egy-egy említés esett még Hegyeshalomról, Leányfaluról, Pécsről, Tihanyról, Magyarkesziről, Kecskemétről, Tatóról, Mórahalomról, Szentendréről, Siófokról, Bükfürdőről, Gyuláról, Tamásiról, Kiskunfélegyházáról, Röszkéről, Soltról, Szigetmonostorról, Debrecenről, Hévízről és Hajdúszoboszlóról. Ezek a települések valószínűleg azért vannak keveset említve, mert csak egy-egy egyén tudatában vannak pozitív értékkel jegyezve. Néhány válasz nem konkrét településekről, hanem tágabb térségekre vonatkozóan érkezett. Általában a Velencei-tó és a Balaton környéki települések pozitív megítélése, valamint a nagyobb városok kedvező helyzete mutatkozott meg a válaszokban (7. ábra).

Figyelembe véve, hogy, a kérdőíves vizsgálat során térben nem korlátoztuk a megkérdezetteinket, tehát válaszukban jóval nagyobb területi léptéket (akár országhatáron is túlnyúlóan) használhattak volna; az eredmény arról vall, hogy a válaszadóink mentális tere egy meglehetősen szűk földrajzi tér (6.-7. ábra)

6. ábra: Kedvező helyzetű települések Pázmánd 50 km-es körzetében

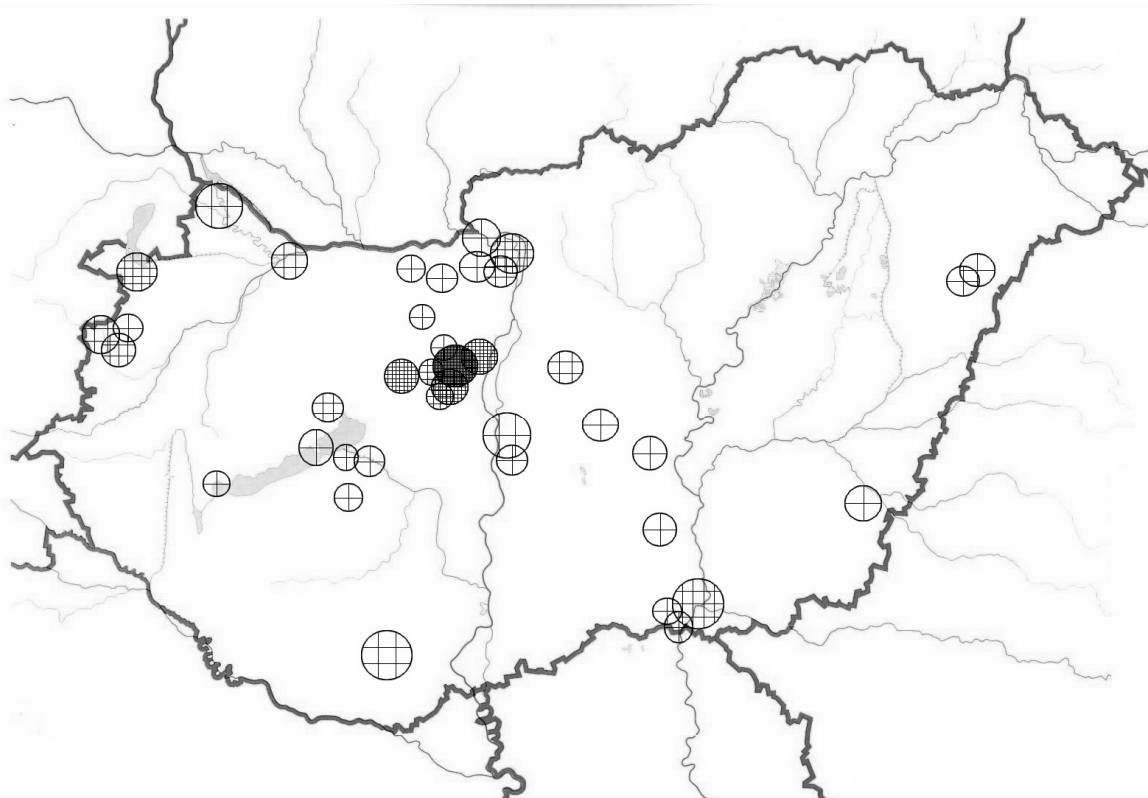

Forrás: 2013-as falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.

Megjegyzés: A rács sűrűsége a válaszadások gyakoriságát jelenti

7. ábra: Kedvező helyzetű települések a pázmándiak válaszaiban országos szinten

Forrás: 2013-as falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.
Megjegyzés: A rács sűrűsége a válaszadások gyakoriságát jelenti

Kedvezőtlen helyzetű települések a pázmándiak véleményében

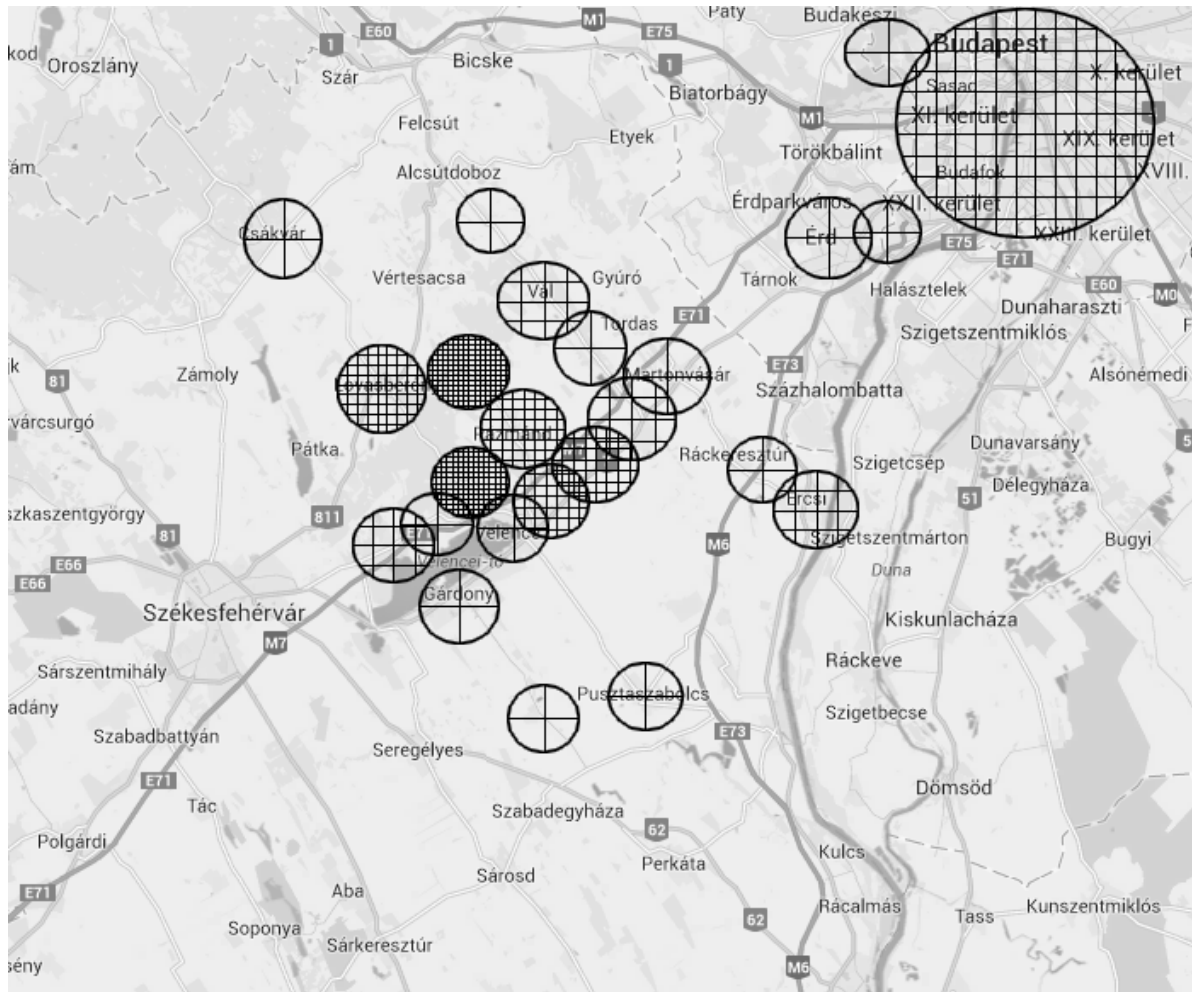
A megkérdezettek 25 kedvezőtlen helyzetű települést neveztek meg a kérdőívekben. A legtöbbször Verebet említették, összesen 34-szer. Ezt követte Nadap 10 említéssel. Emellett Lovasberény, Pázmánd, Kápolnásnyék, Pettend, Baracska, Budapest, Ercsi, Vál és Pákozd szerepelt még néhány említéssel a kedvezőtlen helyzetű települések kategóriában. Végül egy-egy említés volt Martonvásárról, Gárdonyról, Érdről, Nyékről, Zichyújfaluról, Velencéről, Csákvárról, Pusztaszabolcsról, Tabajdról, Sukoróról, Ráckeresztúrról, Diósdról, Dunaújvárosról és Kajászóról. A megkérdezettek véleménye alapján a helyiek a saját falujukat úgy tűnik, alapvetően nem tekintik kedvezőtlen helyzetűnek (8. ábra).

Ami a Pázmánd tágabb földrajzi terében értelmezett kedvezőtlen adottságú helyeket illeti, a legtöbb említés - összesen 9 darab - nem konkrét településről szólt, hanem úgy általában Borsod-Abaúj-Zemplén megyéről. Ezt követte Miskolc, majd Ózd, konkrétan is nevesítve. 2-2 említést kaptak (szintén nem nevesítve) általában a cigányok lakta helyek, valamint az ország keleti fele (főleg Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Egy-egy említést tettek Bajról, Dédestapolcsányról, Bódvalenkéről, Nyírbátorról, Sárbogárdról, Endrefalváról, Beregszászról, Mezőkövesdről, Ócsáról, Magyardombegyházról, Kocsról, Szomolyáról, Tiszalökről, Biatorbágyról, Tordasról, Püspökladányról, Nyíregyházáról, Csanádapácáról, Enyingről, Vásárosnaményről, Gilvánfáról, Egerről, Máriapócsról és Bicskéről. Ezek a települések valószínűleg azért vannak keveset említve, mert csak egy-egy egyén mentális térképében vannak negatív értékkel jegyezve. Válaszadóink között 1-1 említést kapott

továbbá általában az Alföld (benne Békés és Hajdú-Bihar megye), de említést kapott Somogy és Baranya megye, az Ormánság és Észak-Magyarországon Heves megye is (9. ábra).

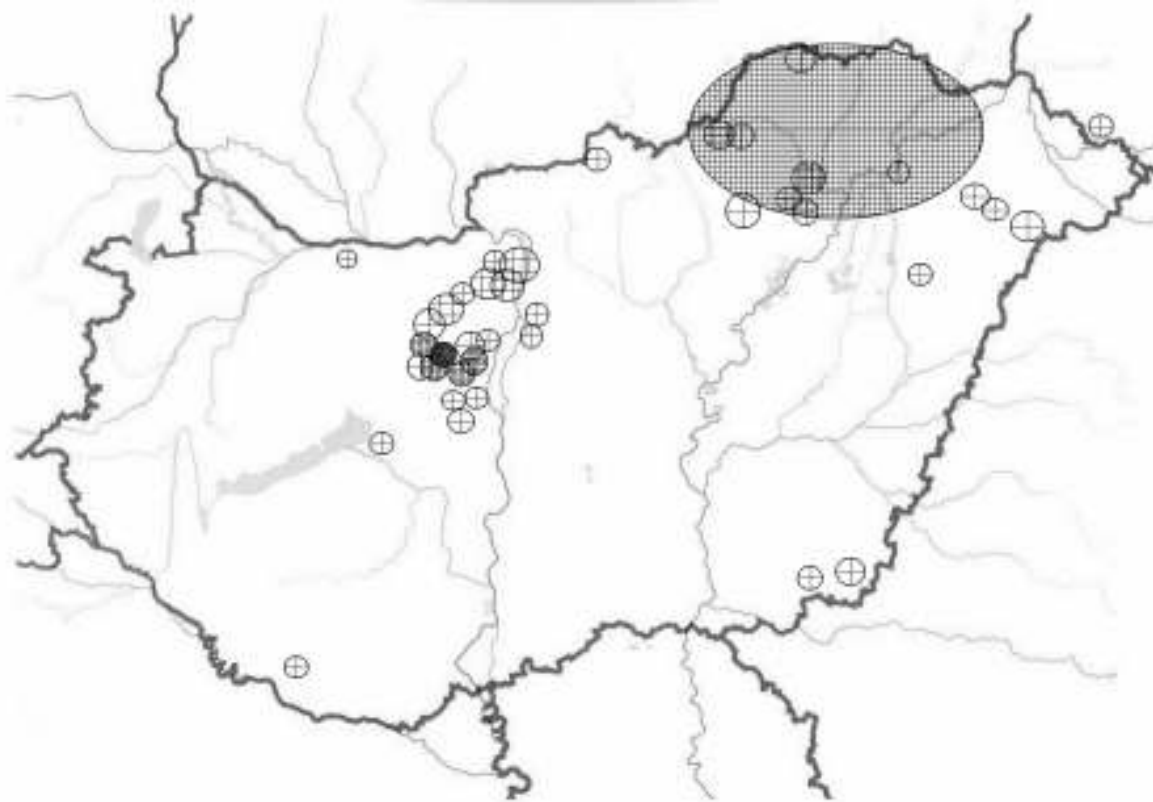
Összességében a megkérdezettjeink viszonylag kevészer határolták le pontosan település szinten a hátrányos helyzetű helyeket. Ennek egyik oka lehet, hogy a megkérdezettjeink nem rendelkeztek kellő ismerettel a vélemény-nyilvánításhoz. A másik ok pedig az lehet, hogy fejükben nem pontszerűen, hanem foltszerűen (kiterjedten) jelenik meg a hátrányos helyzet térben.

8. ábra: Kedvezőtlen helyzetű települések Pázmánd 50 km-es körzetében

Forrás: 2013-as falukutató kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.
Megjegyzés: A rács sűrűsége a válaszadások gyakoriságát jelenti

9. ábra: Kedvezőtlen helyzetű települések a pázmándiak válaszaiban országos szinten

Forrás: 2013-as falukutatók kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.

Mely utcákban lalnának szívesen a pázmándi megkérdezettjeink?

Akkor, amikor azt vizsgáltuk, hogy a megkérdezettek mely utcákban lalnának szívesen, és melyekben nem; a kiindulópontunk az volt, hogy a falu tere sem küllemében, sem megítélésében nem homogén. Mivel a választásokat indokkal kértük, így lehetőségünk volt megtudni, hogy a helyiek hogyan vélekednek a falu egyes utcáiról. Mivel az utcák véleményezése valójában az ott élőkéről is szól, így ez a vizsgálat segített megrajzolni a település közösségének mentális térképét, a szakadásokat, a lyukakat a térképen. A jelölt utcanevek ugyanis ebben az értelemben a közösség tagjainak egymásról alkotott pozitív, illetve negatív véleményét, sztereotípiáját is tükrözi. Ezzel megragadható a közösség saját magáról alkotott képe is.

A vizsgálat során a megkérdezetteknek lehetőségük volt térképre vetíteni a véleményüket, de egyszerű utcanév- felsorolást is elfogadtunk. Erre az alternatív válaszadási lehetőségre azért volt szükség, mert tapasztalataink szerint van, aki nem igazán tud térképen tájékozódni, de az utcanevek alapján boldogul. Van olyan is, aki az utcaneveket nem tudja pontosan, de térképen képes megmutatni, hogy mire is gondol. Úgy gondoljuk, hogy azzal, hogy a válaszadáskor nem szabtuk meg, hogy hány utcát jelölhetnek (akárhány utcát bejelölhettek a válaszadók), illetve a válaszokat indokkal kértük, az egyént a gondolataiban következetességre és őszinteségre sarkalltuk.

10. ábra: Pázmánd szívesen lakott utcái

Forrás: 2013-as falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.

Megjegyzés: minél sötétebb a kör, annál több jelölést kapott

A legtöbb válasz a Széchenyi és a Szabadság utcákra érkezett, összesen 45 darab (22 és 23). A legtöbben azért ebben a két utcában laktak a legszívesebben, mert közel van a falu központjához (bolt, posta, templom, polgármesteri hivatal, stb.), de ezzel együtt csendes, nyugalmas utcák, ahol a porták rendezettek és a szomszédok is odafigyelnek egymásra. 18-an a Fő utcát választották. A válaszadók egy része a Fő utcán lakik, így ők alapvetően kötődnek hozzá, a többi válaszadó azzal indokolta a választását, hogy a Fő utca a falu egy magasan frekvenciált része mind a tömegközlekedés, mind a szolgáltatások elérhetősége okán. A Fő utca tiszta, illetve egyes válaszadók szerint csendes is. 17 említése volt a Kossuth utcának. Javarészt azért, mert érzelmi szálak fűzték a válaszadókat az utcához (például ott születtek, vagy a szülők ott élnek). Emellett dicsérték a kilátást a hegyre, de okként fogalmazódott meg az is, hogy csendes, rendezett utca. 15 említés szólt a Vadász, 14 a Zalka Máté, 13 a Béke és 12 a Deák Ferenc utcákról. A Béke utcában főleg a faluközpont és az intézmények elérhetősége volt a legfőbb indok. A Deák Ferenc utcában az érzelmi és rokoni szálakon kívül még nyomós érv volt a kilátás a hegyre és a fenyvesre. A Zalka Máté utcát azért kedvelték a válaszadók, mert szép az utca összképe, mutatós a gesztenyefasor és az utca végén van a forrás (10. ábra).

Fontos megemlíteni, hogy a településen kívül található Szőlőhegy is 16 említést kapott, mint kedvelt lakókörnyezet. A válaszadók többsége a természeti táj szépsége miatt lakna itt szívesen, illetve a csend miatt. Egyes válaszadók szerint pedig a kevés szomszéd volt az érv. Vizsgálatunkban az egyik fontos tapasztalatunk az volt, hogy a megkérdezettek általában

előnyben részesítették a saját utcájukat. A másik pedig, hogy szinte minden utca kapott pozitív jelölést, ha nem is túl sokat.

Mely utcákban nem lagnának szívesen a pázmándiak?

11. ábra: Pázmánd kevésbé szívesen lakott utcái

Forrás: 2013-as falukutatás kérdőívei alapján szerkesztette: Karacs M.

A válaszokat összesítve a Fő utca megítélése tűnik a legrosszabbnak. Összesen 34-szer említették a Fő utcát. A válaszadók szinte kivétel nélkül a forgalomra és az ezzel járó zajra panaszkodtak. Ezt követte 14 említéssel a János tanya, ahol az indokok között olyan érvek voltak, mint a vezetékes víz hiánya, a dombos terep, a központtól való nagy távolság. De hivatkoztak az itt élők szocializációs problémáira, a konfliktusos együttélésre is. Kilencen említették még a Gárdonyi Géza utcát is olyan indokokkal, hogy távol van a tömegközlekedési lehetőségektől, a központtól, így a szolgáltató intézményektől is. Indokként jelent meg, hogy nem érzik magukat biztonságban a falu szélén. További 7-7 említést tettek a válaszadók az Arany János, a Deák Ferenc, a Határ, a Rákóczi Ferenc és a Szabadság utcákról. Itt szintén azért nem lagnának a válaszadók, mert túlságosan távol vannak a központtól és az intézményektől, illetve a Határ utcát túlságosan kihaltan tartják (11. ábra). Szőlőhegy is kapott egy jelölést, mert távol van a falu központjától, és általában a többi utca is kapott egy-egy jelölést. A magyarázatot vagy a nagy távolságra, vagy a zajosságra, vagy a kihaltságra vezették vissza, esetleg azzal érveltek, hogy az ott lakókról nem jó a véleményük.

Kedvelt (fontos) helyek Pázmádon

Pázmánd jövőképe szempontjából fontosnak tartjuk megismerni a helyiek érzelmi kötődését a lakhelyükhöz. Éppen ezért arra is kíváncsiak voltunk, hogy melyek azok a helyek a faluban, amit szívesen látogatnak, kedves a számukra, fontosnak tartanak, büszkéek rá. Az erről kapott adatok fontos ismereteket adhatnak arról, hogy miként látják jelenleg a településüket a helyiek.

A kérdőíves felmérésből jól látható, hogy a Zsidókő-hegy, a „Három kereszt” és a körülötte lévő erdő a legkedveltebb része Pázmádnak. Ezt követi a Zalka Máté utca végén található forrás, illetve a Bányom-ér mentén levő vízimalom. Kiemelt és kedvelt helynek számít még ezek mellett a Szőlőhegy. Jóval kisebb jelentőséggel (említéssel), de még így is figyelmet kap a falu központjában a Boldogságos Szűz Szeplőtelen Fogantatása templom és a Hét Forrás Művelődési Ház (Integrált Községi Szolgáltató Tér). További fontos létesítményei Pázmádnak a megkérdezettek véleménye alapján a Vörösmarty Mihály Általános Iskola, Gimnázium és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Kempelen Farkas Tagiskolája, a Pitypang Óvoda, a sportpálya, a játszótér és a Tájház. Kevésbé, de még így is többek által említett helyek a Petőfi Sándor utca, a temető, a gesztenyefasor, az Alkotmány utcai udvarok, a kocsmák, az ingókövek, a kastélykert, a Széchenyi István utca, a Nadapi utca, a tó és a Borárium. Egy-egy említést kapott még a posta, a boltok, a gyógyszertár, a János tanya, a vadászház, a Csúcsos-hegy, az Orbán-szobor, a Meleg-hegy és a Cseplek-hegy, illetve a Bem József, a Kossuth Lajos és a Vörösmarty utca.

Miben más Pázmánd, mint a többi falu?

Minden település egyedi, megismételhetetlen; azaz vannak csak rá jellemző tulajdonságok. Azzal a kérdéssel, hogy „*miben más Pázmánd, mint a többi falu*”, arra voltunk kíváncsiak, hogy a helyiek mit tartanak Pázmánd megkülönböztető jegyének. A válaszokban pozitív és negatív véleményeket egyaránt feljegyeztünk. A 127 kérdőívből 35-ben nem adtak, nem tudtak választ adni erre a kérdésünkre. A válaszadók kb. 3/4-e (74%) a falu erősségének a közösségi összetartást nevezte meg legfőbb megkülönböztető jegynek. A vélekedések szerint itt barátságosak, kedvesek egymással az emberek és segítik egymást. A tősgyökeres pázmándiak szorgalmasak és nem vetik meg a nehéz fizikai munkát, ez teszi őket tisztességessé és becsületessé. Többen válaszolták, hogy sok más faluval szemben a pázmándiak tisztelik és ápolják a hagyományaikat, ami szintén erősíti az összetartozást és a kollektív tudatot. A falu megkülönböztetett helyzetét többen magyarázták azzal, hogy miközben a Velencei tó közelsége gazdasági előnyökkel jár, a falu mégsem egy forgalmas helyen van, hanem csendes kistalu. A falu egyediségéért említették a válaszokban a természeti értékeket: a Szőlőhegy és a Zsidókő-hegyet külön is kiemelve.

A válaszadók 20,5%-a a másságot egyértelműen negatív értelemben fogalmazta meg. További 5,5% pozitív és negatív gondolatokat is megfogalmazott. A negatívnak tekinthető megfogalmazásokban úgy tapasztaltuk, hogy Pázmándot nem egy másik településhez képest értékelték a megkérdezettek, hanem önmagához; mégpedig egy időben korábbi önmagához. Az így vélekedők megfogalmazásában sokszor jelent meg, hogy a közösség régen sokkal összetartóbb volt; manapság inkább széthúzás tapasztalható. Az is elhangzott, hogy a tősgyökeres pázmándiak zárkóztak és mogorván viselkednek a beköltözöttekkel, de egymással is sok a vita. Másfelől a betelepült lakók nem tudnak, illetve nem akarnak beilleszkedni a faluközösségbe, gyerekeiket például nem a helyi iskolába íratják be. Az egyik válaszadó így fogalmazott: „*A régi lakosság nagyon aranyos, összetartó, de a bevándorlók*

megkavarják az itteni emberek idilli helyzetét.” A falut megkülönböztető negatív jegyek tehát sokfélék. Az igazán érdekes a válaszokban az volt, hogy a hiba forrása mindig a közösségen belül lévő másik, az elbeszélőtől különböző csoportkötődésű félnek volt tulajdonítható.

Összefoglalás

Kutatásunk alapján úgy tűnt, hogy Pázmádon erős a helyi identitástudat. Ezt észleltük, amikor a helyieknek a falu értékeit, fontosabb helyeit kellett felsorolniuk. Ezek az értékek a Pázmándot megkülönböztető jegyek között is feltűntek. A helyiek kötődnek a saját mikrovilágukhoz, a megkérdezettek többsége nem hagyná el a falut. Ugyanakkor a megkérdezettek véleményén keresztül úgy tűnt, hogy az itt élők mentális térlátása viszonylag szűk, ami minden bizonnyal összefügg a falut máig meghatározó tősgyökeres társadalommal. A Pázmánd egyediségét firtató kérdéseinkre adott válaszokban számos esetben –véltetően a budapesti agglomeráció Velencei-tó irányába való térbeli terjeszkedésével összefüggésben– előkerültek a betelepültek és a tősgyökeresek közötti konfliktusok is. Ebben a vonatkozásban a közösség tehát nem tűnik egységesnek. Ugyanez a „szakadozott” helyi közösség-problematika került elő a faluból elvagyódók véleményeiben is. A belső megosztottság nem csupán a kérdőívekben tükröződött.

Irodalomjegyzék

- Cséfalvai Z.* (1990): Térképek a fejünkben. Budapest, Akadémiai Kiadó
- Downs, Roger M. és David Stea* (1973): Térképek az elmében. Robert M. Downs és David Stea: Cognitive Maps and Spatial Behavior: Process and Products. In: Downs és Stea (szerk.): Image and Environments. Chicago: Aldine Publishing: (<http://mmap.integratio.ro/pdf/6mentmap.pdf>) - 149-150. oldal
- Letenyei L.* (2006): Településkutatás I-II. – A települési és térségi tervezés társadalomtudományos alapozása. TeTT könyvek, Budapest, 2006. ISBN: 963-0606-24-0, ISBN: 963-0606-25-9
- Karacs M.- Molnár M.* (2012): Tiszaladány mentális térképe 34-45 In: Molnár M.- Kassai Zs. (szerk.): Acta Regionis Rurum, Gödöllő ISSN 1789- 5588.
- Kistamás T.- Molnár M.* (2011): Baks mentális térképe 83-91 In: Molnár M.- Deáky Z. (szerk.): Acta Regionis Rurum, Gödöllő ISSN 1789- 5588
- Molnár M.* (2009): Bag mentális térképe 33-37 In: Deáky Z.- Molnár M. (szerk.): Acta Regionis Rurum 2009/ 3. kötet Szerkesztette: Deáky, Z.- Molnár, M. Szent István Egyetem Gödöllő p.144. ISSN 1789-5588
- Molnár M.* (2007): Siklód térszerkezete pp. 23-31 In: Acta Regionis Rurum 2007/1. kötet Szerkesztette: Deáky, Z.- Molnár M. Szent István Egyetem Gödöllő p.105. ISSN 1789-5588
- Nagyné Molnár M.* (2011): A területi egyenlőtlenségek főbb összefüggései. In: Regionális gazdaságtan (szerk.: Káposzta J.) 200-250. oldal ISBN: 978-615-5224-10-2

Pázmánd

Vándor, hogy ha erre járnál
Állj meg a „híres” szikláknál
És a kőhegyről tekints szét
Gyönyörű szép ez a vidék.

Amerre a szemed ellát;
Váltakoznak a szőlőtáblák,
Erdők mezők, hegyek, völgyek
Életet adó termőföldek.

S látni e táj drága kincsét
Velencének kéklő vizét,
Amelyre a napsugarak
Vernek fénylő arany hidat.

És a sziklák lágy ölében,
Mint a kagylóban a gyöngyszem,
Megsimul a mi kis falunk,
Melyre méltán büszkék vagyunk.

Hol magyarok, tótok, svábok
Alkottak egy nagy családot.
Összeforrva jóban, rosszban,
Magyar szívük együtt dobban.

S a címerük hármass jele
Kereszt – kalász – szőlőtőke
Bevésődött szíveikbe
Az életük jelentése,

Mindig Isten közelsége,
A szeretet és a béke
A munka szent becsülete
Család s a föld szeretete.

Hol mint folyton járó malom
Csodát mivel a szorgalom
Ott ahol a szőlőhegyen
Az igazi jó bor terem.

Ez itt őseink öröke
Verejtéssel szentelt földje
Itt élünk mi atyák, fiak
A büszke „tópázmándiak”.

Vándor, hogyha erre járnál
Állj meg a mi kis falunknál
Nézd meg a szép házainkat
Virágos szép portáinkat.

Hallgasd templomunk harangját,
Istent dicsérő szép hangját
Templomunkban mondj egy imát,
Hallgasd „menyecskéink” dalát.

S ha utadon megfáradtál
Megéheztél, megszomjaztál
Fogadd a mi szerény étünk,
Kedves vándor légy vendégünk.

S a mi szép kis vendéglőnkben
Vagy egy nótás pincészeren
Koccints velünk egészségre,
Barátsággra, békességre.

Érezd magad jól falunkban
Hol béke, csend, nyugalom van
S élünk, hitünk, álmunk felett
Vigyázón áll három kereszt.

Forrás: Ismeretlen szerző
Pázmándi Hírvivő 2002. december

Támogatók:

Szent István Egyetem
Gazdaság- és Társadalom Tudományi Kar

Eddig megjelent kötetek:

Acta Regionis Rurum 1. Siklód

Acta Regionis Rurum 2. Siklód

Acta Regionis Rurum 3. Bag

Acta Regionis Rurum 4. Komlóska

Acta Regionis Rurum 5. Baks

Acta Regionis Rurum 6. Tiszaladány